לחיפוש נצחיות רוח קדשו של אור האורות הנחל נובע מקור חכמה

אבקשך

בס"ד | גליון 24 | שבט תשע"ט

ירחון חסידי ברסלב

מניצוץ ללהבה

פרקים מפעימים ממסכת חייו של ראשון המקורבים בפולין החסיד הגאון הקדוש **רבי מרדכי הלברשטאט מסוקולוב** הי"ד נחשפים לראשונה

אבד חסיד

עם הסתלקותו של הגה"ח **רבי אלעזר מרדכי קעניג** נעקרה דמות קורנת ויוקדת של חסיד נאמן ואוהב ישראל מופלא • בנו הגדול הרה"ח ר' נחמן בשיחת זכרון רווית געגועים

ללמד בני יהודה קשת

כך הלהיט את הלבבות אל התכלית החסיד הנלהב **רבי מרדכי אלעזר רובינשטיין** • מסופר מפי מקורבו הרה"ח ר' ישראל נחמן אנשין

בסיוע בית המדרש "פאר הנצח" צפת
להצלחת קמפיין ההתרמה העולמי להשלמת בנייתו של בית המדרש

בשער הגליון

"אֵין אַתֶּם צְרִיכִים כִּי־אִם לָתֵת אֲבָנִים וָסִיד וַאֲנִי בּוֹנֶה מֵהֶם בִּנְיָנִים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים"

כל הסימנים שגילו חז"ל הקדושים על הבירור של ימי עקבתא דמשיחא, וכל החזון שצפו צדיקי אמת מצוקי ארץ את אשר יקרה באחרית הימים ויפקוד את בני הדור האחרון כבר מתממשים אחת לאחת כהווייתן, כשהם חוברים יחד להתעצמות החשכות והקדרות את פני כל לפני עלות השחר והפצעת האור חדש.

זאת יודע כל לב מבין ומשכיל כי החיים הבלעדיים הם החיים הדבקים בחי החיים הבורא יתברך שמו, וההתרחקות מאיתו יתברך הוא חסרון חיים מוחלט. זה כל מאווייה ותשוקתה של כל נשמה החצובה מתחת כסא הכבוד, לשוב ולהיכלל במקורה העליון ולהתחבר אל שורש חיותה.

מי שמעיף מבט על המתרחש והרוחש סביבנו, ומודע לנסיונות והפיתויים האופפים אותנו מכל עבר מבית ומחוץ, חש בכל ישותו כי אנו מצויים בעיצומה של מלחמת קיום, ושרויים במאבק תמידי על הזכות לחיות את החיים האמתיים חיי נצח חיים שהם חיים.

◆◆◆

והמלחמה הזאת היא ארוכה ונטושה על פני כל החיים, בילדות ובימי הנעורים, בשנות הכח והגבורה ועד לימי הזקנה והשיבה, אשר כדי לשרוד אותה חייבים להיות חגורים כל הזמן בכלי נשק, בחרב ובקשת, ולהילחם ללא הפוגה.

והכלי נשק הזה - מגלה ומודיע לנו רוח אפינו משיח ה' - הוא הכח הנשגב של התפילה והבקשה, צלותא ובעותא, אומנות אבותינו מאז ומעולם, הוא הכלי היחידי שבאמצעותו נוכל להילחם באויבי ומבקשי נפשינו, ולכבוש ולזכות 'לכל הקדושות ולכל העבודות ולכל הטובות שבכל העולמות'.

אלא, שאל מול כלי המלחמה הזו נצבים לפנינו עננים סמיכים המבקשים להסתיר את אורה וכוחה של התפילה. והם חודרים אל חדרי לבנו במחשבות מרפות ומחלישות, שוגות ומטעות, מרוב אריכות המלחמה והתגברות ההסתר פנים, כאילו אין כוח בפינו ואין תועלת ותוחלת בתפילתנו.

◆◆◆

אכן, לא בכוחינו אנו באים ולא בחרבנו וקשתינו אנו בוטחים, כי אם בכוחו הגדול העולה על הכל של אותו זקן סבא דסבין יניק דיניקין, הסבלן הממתין ומצפה ומאריך אף עד קצה הגבול, הוא זה אשר 'קטיל לחוויא ויהבו ליה את בת המלך' הלוא היא השכינה והתפילה, וכמאמרו הקדוש "גאר מיין זאך איז תפילה" (=כל עניני הוא תפילה).

כהיום הזה כל התיקון והבחירה, הוא לרומם ולנשא את קרן התפילה ולתת לה את הבכורה והגדולה, להאדיר כל מחשבה ורצון, הטיה ותנועה של תפילה ובקשה ולייקר כל שוועה וכל שיחה, דלה וקלה ככל שתהיה. לידע נאמנה שאיך שהיא אין ערוך אליה, והיא בוודאי מקרבת את צמיחת הישועה ומחישה את ביאת הגאולה.

עכשיו חובת הזמן והשעה הנופלת על כל אחד ואחד, וביותר על הנקראים על שמו ומקושרים אל הבעל תפילה תיקון ותקוות כל הדורות, לאזור חיל ולאגור תפילות ותחינות לרוב, יהיו אשר יהיו, להביא אבנים וסיד ולהתקשר עמהם באמונת אומן אל נשמת משה משיח, בכור ועליון למלכי ארץ בונה ומקים המשכן ובית התפילה

זה עכשיו חובת הזמן והשעה הנופלת על כל אחד ואחד, וביותר על הנקראים על שמו ומקושרים אל הבעל תפילה תיקון ותקוות כל הדורות, לאזור חיל ולאגור תפילות ותחינות לרוב, יהיו אשר יהיו, להביא אבנים וסיד ולהתקשר עמהם באמונת אומן אל נשמת משה משיח, בכור ועליון למלכי ארץ בונה ומקים המשכן ובית התפילה.

◆◆◆

ובטוחים אנו כי לא ישקוט האיש כי אם כילה את מלאכתו לבנות מהם בנינים נפלאים ולקיים את הבטחתו הקדושה: "אִיר דַארְפְט נָאר צוּ טְרָאגְן שְׁטֵיינֶער אוּן וָואפְנֶע אוּן אִיךְ בָּאוֶוע דֶער פוּן בִּנְיָנִים". [= אֵין אַתֶּם צְרִיכִים כִּי־אִם לָתֵת אֲבָנִים וָסִיד, וַאֲנִי בּוֹנֶה מֵהֶם בִּנְיָנִים נִפְלָאִים וְנוֹרָאִים] וּמָשַׁךְ הַרְבֵּה תֵּבַת "בִּנְיָנִים" כְּמַפְלִיג בְּשֶׁבַח נִפְלְאוֹת תִּפְאֶרֶת הַבִּנְיָנִים הַנּוֹרָאִים שֶׁבּוֹנֶה מִזֶּה" (חיי מוהר"ן רצג).

ודעת לנבון, כי כפי מה שנחוש שאין בתנובת עמל ויגיעת תפילתנו יכולת וגבורה מצד עצמינו, ואינם כי אם אבנים וסיד בלבד ללא צורה ופנים, כך יבנה מהם בנינים נפלאים ונוראים עליונים וגבוהים יותר ויותר.

וככל שנייחל ונתעצם בשיח ותחינה, לדבוק ולאחוז בעבודת התפילה, השבח וההילול, ולזכות להיכלל בה, כן יריח בנו ריחו ותהילתו של גואלינו ומשיחנו, ורוחו תוסיף ותנשב בלבנו ותתנוצץ בקרבנו להיות מתגעגעים ונכספים אליו עד כלות הנפש, להחיש את ביאתו, לפאר ולבשר ענווים בישועה בהתגלות אור פניו יתברך על פני כל הארץ.

בגליון:

4 זקינך ויאמרו לך
דיבורים לוהטים כגחלי אש לעורר הלבבות לעבודת הבורא

6 בברסלב בוערת אש
עכשיו בחודש שבט הזמן לדלות מים חיים מהנחל נובע מקור חכמה

8 לעובדא ולמעשה
במחשבה אחת טהורה ניתן לזכות לרומם ולקדש את האכילה

10 התקשרות
כדי שהאש תבער צריך לשוב לשדות ולשעה התבודדות

12 ההולכים בתורת ה'
מעלתם העליונה של כלל האילנות הנפלאים הגדלים בשדה הצדיק

14 בעקבי הצאן
תפארת הצדיקים פארי ישראל המעטרים את אילן יחיד הדורות

28 ספר סופר סיפור
המשך פרקי מבוא לחשיפת המאורעות המסתתרות מבעד לחידושי הליקוטי הלכות

34 מניצוץ ללהבה
שביבי אור ממסכת חייו של ראשון המקורבים בפולין הגה"ק **רבי מרדכי סוקולובער** • פרק ראשון

48 אבד כלי חמדה
בעיצומם של ימי השלושים לעלייתו בסערה השמימה של **הגה"ח רבי אלעזר מרדכי קעניג** - בנו הגדול **הרה"ח ר' נחמן הי"ו** מעלה קווים מאירים בשיחה דומעת לצוות 'אבקשה' מתהלוכות חייו והנהגתו בקודש ודבקותו היוקדת באור האורות

58 חסיד ורב חסד
במלאות חצי יובל שנים להסתלקות החסיד המופלא **רבי מרדכי אלעזר רובינשטיין** - תלמידו ומקורבו **הרה"ח ר' ישראל נחמן אנשין הי"ו** חושף לראשונה סיפורי מופת מהתקרבותו וממתיקות התפילה שלו ומעשי החסד בהצנע לכת המופלאים שהיו מנת חלקו

70 לפאר את הנצח
גבאי ביהמ"ד "פאר הנצח" בעיה"ק צפת בשיחה מיוחדת לקראת קמפיין ההתרמה העולמי להרחבת בית המדרש

76 היכל התלמיד
רשמים מהילולת מוהרנ"ת זי"ע סמוך ונראה למקום גניזת עצמותיו בעיר ברסלב ואודות בנין היכל הישיבה על קברו

רקע השער: סמטאות צפת העתיקה

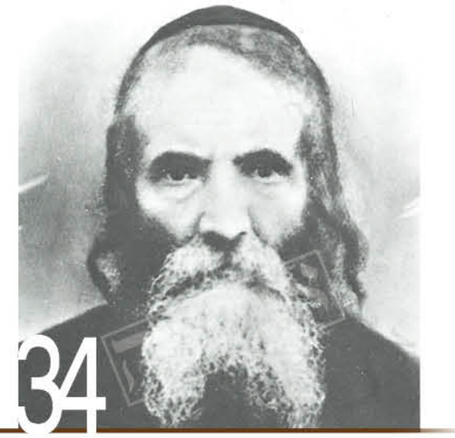

יו"ל ע"י
מערכת אבקשה
טל: 02-539-63-63
פקס: 0747-800-142

©
כל הזכויות שמורות
העתקת קטעי מאמרים,
או תמונות, אך ורק
באישור בכתב מהמערכת

עיצוב גרפי: BLUM

זקניך ויאמרו לך

שיעורים, שיחות וסיפורים,
מזקני החסידים בדור העבר

"טעמה כי טוב סחרה
לא יכבה בלילה נרה"

דיבורים חמים ונלהבים בוערים כגחלי אש שיצאו מלבו
הלוהט של האיש חסיד ונלבב תמים במעשיו וישר בדרכיו
רבי מרדכי אליעזר רובינשטיין זצ"ל

לעורר הלבבות לעבודת הבורא לקימת חצות ה'ניעור בלילה' להשיח הלב לפניו יתברך ולהיזכר בכל עת מהזכרון הנצחי של 'עלמא דאתי' ולהידבק בחיות ובשמחה בחי החיים

מוגש ביזה לרגל מלאות חצי יובל שנים להסתלקותו - כ"ג שבט תשנ"ד-תשע"ט

תם (שם) מה הוא אומר

ר' אברהם שטרנהארץ היה תמיד אומר בשם הרבי ר' ברוך [ממעז'בוז'], שהרבי ר' ברוך היה אומר, על מה שכתוב בהגדה: 'תם מה הוא אומר', שהעיקר הוא מה אומרים שם [למעלה]. רבינו הקדוש אומר בתורה נ"ד, את ענין חצות, זיכרון בעלמא דאתי, זה הוא ענין רבינו, מנהג חסידי ברסלב היה כמובא 'שם', לזכור בעלמא דאתי תיכף בהקיצו, העיקר שצריך לדעת את מספר ימי חיי הבלו, לא חיים לנצח.

'דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל'

מספרים על אנשי שלומינו מבארדיטשוב בזמנו של ר' אברהם בן ר' נחמן, שהיו הולכים בחצות לעבוד את ה' בציונו של הרב מבארדיטשוב. אנשי שלומינו כשהיו קמים בחצות דבר ראשון היו פותחים את הדלת, משנה מקום משנה מזל... ליד הדלת היה מקל חזק, לפתח חטאת רובץ... אחר כך לקחו את שק עצמותיהם וזרקוהו למקווה קרה, ואחר כך רצו לקלויז ולציון רבינו, וצעקו, שאגו ונהמו. זה מה שמתכוונת הגמרא בברכות (יח:): 'רב פעלים מקבצאל, שריבה וקיבץ פועלים לתורה וכו', והוא ירד והיכה את הארי בתוך הבור ביום השלג, דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל'. העיקר הוא פועלים לתורה, רבינו אומר (שיחות הר"ן ש"ח) שעיקר העבודה הוא לקום חצות. לעסוק אז בתורה ותפילה, רבינו אומר (תורה כ"א, ז) לצעוק בתורה ותפילה, חוץ מזה הכל הבל ורעות רוח.

תהיה אתה הבן יחיד!

ר' משה טשענסטחובר סיפר לנו מר' אברהם בן ר' נחמן, כששואלים אברך, למה אתה לא קם חצות? לא מתפלל בציבור? לא הולך למקווה? לא מתמיד בתורה? עונה, אתה לא יודע למה? יש לי בן יחיד בבית, ואני צריך לטפל ולתמוך בו. אמר ר' אברהם בן ר' נחמן, תהיה אתה הבן יחיד. תדאג לעצמך.

שואלים אברך, למה אתה לא קם חצות? הלא רבינו הקדוש מברסלב דיבר מזה? זה עת רצון להתבודד? הוא עונה, היום קר, היום קשה לקום חצות, פעם יכלו לקום. אבל רבינו מגלה בתורה הראשונה בליקוטי מוהר"ן: "לא יחפוץ כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לבו" (משלי יח, ב). הכסיל לא רוצה תבונה, תבונות התורה, חכמות התורה, הוא לא רוצה, הוא רוצה שטויות.

אנשי שלומינו כשהיו הולכים לציון בחצות, היו צועקים, שקר החן והבל היופי אישה יראת ה' תתהלל, ר' שמואל שפירא היה תמיד אומר שהרבי ר' ברוך מפרש, שקר החן - לפני ביאת המשיח יהיה לשקר חן, כל הכבוד, כל החן והכסף, הכל אצלם, הבל היופי - ההבל יהיה לו יופי, אישה יראת ה' - הוא האדם הכשר, היא תתהלל. וממשיך לפרש: 'בראותי כל עיר על תילה בנויה' (סליחות), הכל נבנה לגמרי, כל השטויות, כל השקר וההבל - על תילה בנויה, אבל 'ועיר האלקים מושפלת עד שאול תחתיה', הוא ענין רבינו.

שובו אל האוצרות שלכם

רבי נתן כותב שרבינו השאיר כאלה תורות, כאלה שיחות, כאלה מעשיות, בפרט המעשה מהשבעה בעטלערס, כתוב שם, שהנשר דפק על המגדל ואמר: חדלו מלהיות עניים, שובו אל האוצרות שלכם. העיקר צריך להשתמש באוצרות, אוצרות, ר' נתן כותב (עלים לתרופה ל"ה), שרבינו השאיר אוצר של יראת שמים, אוצרי אוצרות, אוצר התורה, אוצר היראה, אוצר האהבה.

עם 'אזמרה' מגיעים ליהלום

ה'נתיב צדיק' (מכתב ס) כותב שרבינו מסיים את ליקוטי מוהר"ן הראשון ב"אזמרה", ומוהרנ"ת פותח את ספרו ב"אזמרה לאלוקי בעודי". ר' נתן כותב (מכתב תס"ו) לבנו: ועתה בני חביבי תתחיל מחדש לפרש לעצמך את התורה "אזמרה לאלוקי בעודי", ותרגיל עצמך לילך עמה בכל יום מחדש, הנני מלמדך קצת דברי התורה הזאת מחדש בלשון טייטש, וכך היה אומר רבינו הגדול והנורא: כשאדם רואה שהוא שפל ושבור מאד, חולה וחלש, הוא חייב לחיות את עצמו.

רבינו אומר (מעשה ג): שתקופה החיה החיגר את עצמו באכילת עשב עד שמצא את היהלום. אנשי שלומינו פירשו שהכוונה שגם כאשר התפילה והתורה לא הולך, והיא נדמית כמו אכילת עשב, אף על פי כן צריך להחיות את עצמו בזה, ולבסוף הוא ימצא את היהלום שעל ידו יזכה לכל.

עיקר חיות הם העצות של הנחל נובע

ר' אברהם שטרנהארץ היה מספר כשהיו אנשי שלומינו באים אליו לרחוב חברון, היה אומר 'אנא בריה קלה שבים והוינא שין פרסא, ואזילנא לפומא דלויתן' לכליון והפסד. אדם צריך לדעת שהוא בריה קלה שבים, הוא שפל מאד, ועיקר חיות כמו שרואים אצל ר' נתן, שהם העצות של הנחל נובע מקור חכמה, העולם הוא ה'שבעה מימות' אבל למקושרים לרבינו יש את העצות "אזמרה" "אחד היה אברהם" וכל אחד צריך לומר בשבילי נברא העולם.

יש לנו את כל העצות של רבינו, היום כבר הכל מוכן, ר' לוי יצחק אומר תמיד שבאומן היה רק שני חסידי ברסלב שהיה להם את כל הליקוטי הלכות, וכל מי שרצה ללמוד היה צריך ללוות חלק אחד ולהשאיר משכון, והיום - הוא אומר - כבר יש את הכל, ליקוטי מוהר"ן, ליקוטי הלכות, ליקוטי תפילות.

תבערת הלב של ה'נתיב צדיק' מטבריה

היה יהודי בעל ה'נתיב צדיק' שהיה גר בטבריה, הוא קיים את מה שנאמר "אחד היה אברהם", 'צריך כל אדם לומר: 'בשבילי נברא העולם'', כך הוא כותב, לא היה לו עם מי לדבר במילי דעלמא בבית הכנסת, כי ממילא יוצא שמדברים מרבינו, הוא היה יושב לבד בבית, ואוכל לבד סעודה שלישית, אחר כך התחיל מישהו להתקרב אליו אברך טוב, שהיה בא אליו בליל שבת, באישון לילה ואפילה כדי שלא ירגישו המתנגדים, אבל העיקר הוא למד הרבה ליקוטי הלכות הקדוש, הלא הוא הכיר את בעל המחבר, הוא היה מתלהב עד שרצה לצאת לרחוב לצעוק מרוב התלהבות: גיוואלד מה שילוד אישה יכול לגלות, הוא כתב הרבה מכתבים לצפת, ששם היו הרבה מאנשי שלומינו, בואו נחדש את שנותינו, בואו נחזק אחד את השני לטעום מהנחל נובע של הצדיק האמת.

"ותקם בעוד לילה - טעמה כי טוב סחרה"

רבינו אומר הלאה (תורה רפ"ה) "טעמה כי טוב סחרה" (משלי ל"א, י"ח) תיכף כשטועמים טעם התורה של הצדיק האמת, שוב "לא יכבה בלילה נרה", בעת ההתרחקות, מהו התרחקות? שישנים כל הלילה על המיטה, אוי למיטה שישנים עליה כל הלילה, ישנים מתחת לשמיכה, מתחת לפוך, זה בחינת התרחקות.

אברך צריך לקום חצות, להיות כמו הרבי ר' זושא שבחצות היה זורק את עצמו על הארץ, ואומר לעצמו: זושא, זושא, יהיה לך מספיק זמן לישון בקבר, זה נקרא התקרבות להשם יתברך, אבל אם הוא נשאר מתחת לשמיכה, אוי למיטה שישנים עליה כל הלילה, זה בחינת התרחקות בחינת לילה, "לא יכבה בלילה נרה", "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה".

המהפכה שחולל ר' הירש לייב

ר' צבי אריה (ליפל) בן ר' אהרן בצלאל הביא מאומן שקים מלאים דיבורים על חצות, ר' שמואל הורביץ ז"ל הגיע מאומן לפני ר' הירש לייב, הוא חידש את החבורה לבא בחצות לכותל, ור' הירש לייב חידש את החבורה לבא בחצות לקברי צדיקים. ר' שמואל שפירא היה מספר תמיד, שלפני שר' הירש לייב הגיע התאספו למעריב לבית כנסת, מישהו למד משהו, אחר כך התפללו מעריב והלכו. הוא חשב שזה ברסלב. עד שהגיע ר' הירש לייב. הוא גילה שענין רבינו הוא חצות, הניעור בלילה, תיקון הברית, תפילה בכח, קברי צדיקים האמתיים. רבי נתן אומר (הלכות עדלה ד', ח) "וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון", לגבי הקבר של הצדיק. משה הוא הדעת, משה עומד בין שמד לרצון. העיקר צריך להתחדש בענין חצות, היה לו הרבה דיבורים מחצות לילה, מהב' שעות, להתחיל לעשות משהו.

רבינו אומר (תורה ע"ג ח"ב), 'מי שרוצה לזכות לתשובה יהיה רגיל באמירת תהלים', ר' נתן אמר (עיין אנשי מוהר"ן ח"ג י"ג) שהוא לא עשה את הליקוטי הלכות שלו לאברכים שמעניין אותם שקר החן והבל היופי, הוא עשה זאת למי שרוצה לזכות לעבודת ה', להציל את הלילות החורפיות שלו.

רבינו אומר בתורה כ"א, שיולדת ראמת שבעין קלין, כמנין תיבות שבמזמור יענך. כשבתו של ר' נחמן טולטשינער ז"ל צעקה בלילה לה' כשהייתה צריכה ללדת, אמר, כך היו פעם אנשים כשרים צועקים לה' בהיותם בריאים ורעננים. ענין רבינו הוא לעלות את הדיבור לשורשו היינו לגבורות (תורה ל"ח), רבינו מדבר מתיקון הדיבור, מהו תיקון הדיבור? היינו התורה שלומדים בצר לאדם בעניות בדחקות, 'מאן דאיהו בדוחקא לא איסתכל מידי' (זוהר במדבר קנח:), רבינו מספר (תורה מ"ח ח"ב) מהצדיק שלא היה לו מי שיחזק אותו, זהו התורה שלומדים בצר לאדם, אבל אחר כך 'הלומד תורה בלילה מושכין עליו חוט של חסד ביום' (חגיגה יב:), בהתחלה חשוך, אבל אחר כך נפתחים לאדם שערי הקדושה, ומכל המניעות נעשים נעימות, אנשי שלומינו היו הולכים בפלגות דליליא לציון רבינו וצועקים, עובר עלינו השבעה מימות.

רבינו אומר בתורה "בראשית לעיני כל ישראל" (ס"ז ח"ב), שהוא פותח לנו את העיניים לראות ולהרגיש מה שעובר עלינו, אפילו אם אדם נפל למה שנפל, ונמצא עשרים אמה בתוך האדמה, אבל רבינו נותן עצה שלא להישאר שם, "מבטן שאול שיוועתי" (יונה ב, ג. שיחות הר"ן ש"ב).

◆ ◆ ◆

מתוך אחד הקלטות הרבות שהותיר אחריו ברכה הרה"ח ר' מרדכי אלעזר ז"ל - באדיבות הרה"ח ר' ישראל נחמן אנשין שליט"א

בברסלב בוערת אש

להבעיר את אשו של רבינו בלב פנימה

יֵזַל מַיִם מִדָּלְיָו

בחודש שבט שמזלו "דלי" הואיל משה לבאר את התורה, לדלותה ולהשקותה. בחודש זה אף נולד התלמיד הנאמן שכל עניינו לדלות ולהשקות מימי הנחל נובע מקור חכמה. זהו הזמן להתחדש בדליית מימי תורת הצדיק

נשמת משה דולה לנו מימי התורה

מזלו של חודש שבט, הוא "דלי". דבר המעיד על עניינו וסגולתו של חודש זה; בחודש זה מתעורר הכח הרוחני של "דלי", לדלות ממעמקים את מימי התורה.

ביום הראשון של חודש זה, "בעשתי עשר חודש באחד לחודש", **"הואיל משה באר את התורה הזאת"** (דברים א, ה). "בשבעים לשון פירשה להם" (רש"י).

הוא הואיל / התחיל ביום א' שבט וסיים ביום ז' אדר, היום בו עלה ונתעלה ברעוא דרעוין ונכלל באין סוף.

כך שבמשך כל ימי חודש שבט ביאר משה את התורה. ובכך דלה את מימיה ממעמקים, והשקה אותם בצורה נפלאה שכזאת, עד שגם מי ששקוע ב"שבעים לשון" - הלא הם שלל תאוותיהם ומידותיהם הרעות של השבעים אומות - יכול גם הוא להתחבר אל התורה הקדושה.

זהו עניינו של 'משה': 'למשות' ולדלות את התורה ממעמקים!

גם שידוכו מצא משה על ידי דלייתו, שכן כאשר בא אל מדין דלה מים לבנותיו של יתרו, וכאשר סיפרו זאת לאביהן ואמרו "וגם **דָּלֹה דָלָה לנו** וישק את הצאן" (שמות ב, יט), אמר להן: "למה זה עזבתן את האיש קִרְאֶן לו ויאכל לחם" (שם, כ) והשידוך יצא לפועל.

ובכך המשיך לעסוק עד סוף ימיו - לדלות ולהשקות את מימי התורה לבני ישראל. וכך גם לאחר הסתלקותו, מוסיף משה להתגלות בנשמותיהם של צדיקי הדורות, לדלות ולהשקות את מימי התורה לבני ישראל כפי צורך הדור.

עד אשר זכינו באחרית הימים האלה, שתתגלה אלינו נשמת 'משה משיח', הלא הוא ה"נחל נובע מקור חכמה", הדולה לנו מעמקי עמקים מים חיים. ולעד ולעולמי עולמים אנו יכולים לשאוב מים בששון ממעייני הישועה אשר גילה.

"ודע בני שעל כל דברי רבינו זכרונו לברכה נאמר 'ושאבתם מים בששון ממעייני הישועה', כי הם מעייני הישועה ממש. כמו מעיין שאינו נפסק לעולם, כן דבריו חיים וקיימים ונחמדים ונאמנים לעד ולעולמי עולמים, ועצותיו וישועותיו אינם כלים לעולם, ותמיד תוכל לחזק עצמך בדבריו הנוראים איך שהוא" (עלים לתרופה, מכתב יא).

מוהרנ"ת דולה ומשקה מתורת רבו

אמנם, מי שגילה לנו ודלה עבורנו מים חיים מהנחל נובע מקור חכמה, הוא התלמיד הנאמן - רבי נתן!

שכן, על הנחל נובע בעצמו נאמר: **"מַיִם עֲמֻקִּים דִּבְרֵי פִּי אִישׁ נַחַל נֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה"** (משלי יח, ד). מימיו עמוקים עד למאד, וצריך לטרוח מאד לדלותם. וכדברי רבינו יונה על פסוק זה: "האיש אשר הוא נובע מקור חכמה כנחל, **דברי פיו כמים עמוקים, אשר לא יגיע האדם לשתות מהם עד אשר יטרח וידלה אותם.** כן לא יבין איש דברי החכם הנבון ולא יעמוד עד דעתו זולתי בטורח ובמערכי לב להבין בהם" (רבינו יונה, שם).

ומי הוא זה ואיזהו אשר יוכל לדלות מים חיים מעמקי הנחל נובע, אשר מימיו לא יתגלו אלא בביאת משיח צדקנו, כאשר תימלא כל הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

לולא ה' עזרתה לנו, ושלח לנו את נשמת מוהרנ"ת, הדולה ומשקה מתורת רבו גם בעוד ליל חשכת הגלות.

"ובזאת אנחנו חייבים להודות ולהלל כל ימי חיינו לעושה לנו אורים גדולים כי לעולם חסדו, את השמש לממשלת ביום, הוא אדמו"ר מוהר"ן זצ"ל (הנמשל בגבורת מאורו וזריחתו להשמש שעיקר יהיה ביום, שמרמז על הגאולה שאז יתגלה גם ספרו הגנוז וספרו הנשרף, וגם עוצם הנוראות שבפרדס תורותיו ומעשיותיו של עכשיו). ואת הירח לממשלת בלילה, הוא תלמידו הקדוש מורנו מוהרנ"ת ז"ל, **הנמשל ללבנה על אשר זיכך וצירף את גופו עד שקיבל בעצמו את אור השמש, להזריחו גם בעומק החושך שבדורותינו אלה,** ולהחיות ולהשיב בזה גם את כל חלושי הראות שמחמת גודל כהיון עיניהם אין יכולים להביט באור השמש בעצמו" (כוכבי אור, פתיחה).

"והנה האיש הזה מורינו הרב רבי נתן זכרונו לברכה לא נתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, **וכל ימי חייו היה עוסק רק בענין זה - לדלות ולהשקות מתורת רבו לאחרים, ולפרסם שמו הגדול והקדוש בעולם!** ועסק בזה בשקידה רבה מאד, ובמסירות נפש עצום מאד, אשר לא יאומן כי יסופר" (עלים לתרופה, הקדמה).

ואכן, החודש אשר בו ירדה לעולם נשמה קדושה זו של מוהרנ"ת, הוא חודש שבט! החודש אשר מזלו "דלי" ובו דולים את מימי התורה...

חודש שבט מזלו 'דלי'

והרי לנו מכתבו של רבי אברהם שטערנהארץ זצ"ל לאחד מאנ"ש, על אודות חודש שבט:

"מסתמא תזכור שממשמש והולך חודש שבט, שבזה החודש התחיל משה רבינו עליו השלום לבאר את התורה, כמו שכתב 'בעשתי עשר חודש באחד לחודש הואיל משה לבאר את התורה'. **וזה ידוע שמזלו של זה החודש הוא 'דלי', ואמרו התוכניים שדלי מזלו של ישראל,** הגם שאין מזל לישראל היינו שאין המזל שופט עליהן, כי על האומות שופט מזלות שהן תחת המזל אך ישראל עם קדוש שופטן על המזל שהמזל בידם. כי דלי אינו משתמש בעצמו, רק כשנוטלין אותו לשאוב עמו מים. ואין מים אלא תורה, כל צמא לכו למים. ומי שואב המים זו תורה, רק עם קדוש ישראל. נמצא שאנו מושלים על הדלי שהוא מזלנו, לשאוב בו המים זו תורה.

אך העיקר הוא הצדיק שזה משה, כמובא בגמרא 'משה שפיר קאמרת', שהוא שואב תחילה ודולה ומשקה לאחרים. וזה **בחודש שבט דייקא התחיל משה לבאר התורה, שמזלו 'דלי', שהוא לקח המזל דלי לשאוב בו באור התורה.** ובשביל זה נאמר על משה 'כי דלה דלה לנו והשקה את הצאן', הם עם קדוש" (שארית ישראל, מכתב לט).

[יש לציין, שככל הדברים האלה ובלשון הזה ממש מבואר באר היטב בספר "בני יששכר" (מאמרי חודש שבט, מאמר א) בתוספת מרובה. וכבר ידענו שהספר "בני יששכר" היה שגור בפיו של רבי אברהם זצ"ל כמעט בעל פה (אוצר נחמני, ק)].

ועל לידתו של מוהרנ"ת בחודש זה, כותב רבי שמואל הורביץ זצ"ל:

"השבוע הבא הוא חמשה עשר בשבט ר"ה לאילנות, כי האדם עץ השדה והוא יו"ט שאין אומרים תחנון, **ובזה היום נולד מורינו ר' נתן ז"ל, וחודש שבט מזלו 'דלי', היה דולה ומשקה מתורת רבו לכל העולם כולו!"** (מכתבי שמואל, כא).

לשאוב בששון ממעייני הישועה

והמסקנה העולה למעשה מכל זה, היא:

להתחדש בחודש זה בדליית מימי התורה של הצדיק האמת!

וכפי שמסיים שם רבי אברהם זצ"ל את מכתבו, וכותב:

"על כן מוכרחים אנחנו על כל פנים לשתות מימי הבאר ששאבו לנו הצדיקים הקדושים ביאורים ופירושים על התורה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתם הקדושים שהם בחי' משה" (שארית ישראל, שם).

"כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבוא ויטול" (רמב"ם, תלמוד תורה ג, א). ספרי רבינו מונחים לפנינו, ואין לנו אלא להתחדש לשאוב בששון ממעייני הישועה, ולשקוד על דלתותיהם יום יום כמה שעות בהתמדה גדולה ובחשק נמרץ.

"ועתה באתי להתחיל מחדש בהתחלה חדשה, ולהזכיר אותי ואותך מעסק הנצחי שיש בינינו, **אם אתה דולה ומשקה מתורת רבינו ז"ל ותלמידו הקדוש בכל יום כמה שעות בהתמדה גדולה,** כי הם חיינו ממש. ותאמין לי ידידי בני, שאין אני יודע איך יכולין לחיות בלא הם אפילו יום אחד בהצרות והמרירות אשר עוברין עלינו בזה העולם המר והנמהר, אשר כמעט אין רגע בלא פגע חס ושלום.

מה אומר לך אחי, אני לומד עתה ב'ליקוטי הלכות', היה בדעתי כמה פעמים לרוץ בשווקים וברחובות ולצעוק בקול גדול: הנהיה כדבר הזה? היש כזה בעולם? צדיק כזה שהיה לו תלמיד כזה, אשר יכול לפטור כל העולם מן הדין? אם יטו אוזניהם לדבריו הקדושים בתמימות ובפשיטות. אך מה אנו יכולין לעשות שנעלם מהם אור גדול כזה.

אבל אנו שזיכה השם יתברך אותנו באור טוב כזה, ואנו מאמינים בני מאמינים, על כן **אנו צריכין להטות שכמינו למס עובד להגות בהם כמעט יומם ולילה"** (נתיב צדיק, מכתב טו).

זכינו באחרית הימים האלה, שתתגלה אלינו נשמת 'משה משיח', הלא הוא ה"נחל נובע מקור חכמה", הדולה לנו מעמקי עמקים מים חיים. ולעד ולעולמי עולמים אנו יכולים לשאוב מים בששון ממעייני הישועה אשר גילה

לעובדא ולמעשה

עצות צדיק הדורות הלכה למעשה

אכילה (ד)

צַדִּיק אוֹכֵל לְשׂוֹבַע נַפְשׁוֹ

המחשבה והכוונה הבסיסית בעת האכילה: לאכול מתוך רצון להחיות ולהבריא את הגוף כדי שיוכל לעבוד את ה', ולא מתוך רצון לענג את הגוף הבהמי. ובכך הופכת האכילה להיות 'מזון הנשמה'

לאחר שביארנו במאמרים הקודמים את החלק המעשי של צורת האכילה [שלא בהלעטה, אלא במתינות, בישוב הדעת, ובדרך ארץ] נבוא לבאר בס"ד את חלק המחשבה והכוונה, מה צריך לחשוב ולכוון בעת האכילה.

וזאת למודעי:

מחשבת האדם וכוונת לבו בעת האכילה, אינם דבר של מה בכך, אלא הם אלו שקובעות את השפעת המזון על האדם; האוכל במחשבות גסות וחומריות, מתגשם ומתרחק מה' על ידי אכילתו. והאוכל במחשבות קדושות וטהורות, מתעלה ומתקדש באכילתו.

"יתאוו אכילתם בעבור חיותם"

ובכן, בענין מחשבת וכוונת הלב בעת האכילה, ישנם הרבה חלקים ורבדים, זה לפנים מזה, גבוה מעל גבוה.

נתחיל עם החלק הבסיסי והפשוט, והוא:

לא לאכול מתוך תשוקה לתענוג הגוף, אלא מתוך כוונה להבריא את הגוף ולהחיותו, שתוכל הנשמה להתקיים בו ולעבוד את ה'.

כי הנה, דרכם של המון העם, לאכול מתוך רצון ותשוקה לענג את גופם ולמלאות את כריסם. ולעומתם, הצדיקים והכשרים אינם אוכלים אלא מתוך רצון להשביע את נפשם, שלא יהיו רעבים וחלשים, רק יהיו שבעים ובריאים וחזקים לעבודתו יתברך שמו.

וכפי שמתבטא רבינו תם ב"ספר הישר" כאשר הוא מונה את מעלות החסידים: **"יתאוו אכילתם בעבור חיותם, ולא יתאוו חיותם בעבור אכילתם ומשקם"** (ספר הישר, השער השני). הם מתאווים לאכול כדי שיוכלו לחיות, ואינם כמו המון העם שמתאווים לחיות כדי שיוכלו לענג את עצמם באכילה ושתיה...

כך גם אומר שלמה המלך ע"ה: **"צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר"** (משלי יג, כה). ופירשו המפרשים: **"צדיק אוכל לשובע נפשו, הצדיק לא אוכל למלא בטנו, רק לשובע נפשו** כדי הסיפוק לא מותרות. גם ירמוז שאוכל לשובע נפשו הרוחניית, **כפי הצריך רק להחיות נפשו**. אבל רשעים שאוכלים למלא בטנם, בטנם תחסר תמיד, כי כל שיש לו הוא מתאוה יותר ואין קץ לתאותו" (מלבי"ם, שם).

האכילה כרפואה...

גם כשהאדם אוכל את המינימום הנדרש לקיום גופו, גם אז לא ישים מגמתו לתענוג האכילה, אלא לבריאות גופו לעבודת ה'.

וכלשון הרבינו יונה: "אין צריך לומר שלא יאכל וישתה דברים האסורים, **אף כי אכל ושתה דברים המותרים, והיה רעב וצמא - אם להנאת גופו עשה - אין זה משובח!** אלא אם כן נתכוין להשלים צרכי גופו ושיאכל כדי חיותו שיוכל לעבוד את בוראו" (רבינו יונה על אבות, פרק שני משנה טז).

וכפי שאנו מוצאים אצל רבינו "שהיה אכילתו פחותה ומעוטה מאד מאד בתכלית הצמצום והמיעוט אשר אי אפשר לבאר. ואחר כך **יִשַּׁב עצמו שאף על פי שאכילתו מעוטה מאד, אף על פי כן עדיין יש לו תאוה בזה המעט שאוכל. והתגבר עצמו ושבר התאוה גם בזה המעט**, עד ששבר תאוות אכילה לגמרי, ויצא מהתאוה לגמרי בתכלית הקדושה עד שלא היה לו שום תאוה כלל וכלל לא" (שבחי הר"ן, כא). הרי לנו שגם כשהאדם אוכל רק מעט דמעט המוכרח לקיום הגוף, גם אז יש מציאות שאוכל מתוך 'תאוה', מאחר שכוונתו ורצונו באכילתו להתענג. ועליו לשבר תאוותו, ולאכול שלא מתוך תאוה כלל וכלל.

וכפי שמתחנן מוהרנ"ת בתפילתו: **"שנזכה לשבר את תאות אכילה בתכלית באמת, עד שלא יהיה לנו שום תאוה גשמית לאכול ולשבוע בשביל תאות והנאת הגוף חס ושלום, רק כל אכילתנו ושתייתנו יהיה הכל לשמך באמת, כדי שיהיה לנו כח לעסוק בתורתך באמת**, ונזכה לאכול בקדושה ובטהרה למען שמך לבד" (ליקוטי תפילות, יז).

ואכן, בספרי הראשונים אנו מוצאים שכוונת האדם באכילתו צריכה להיות בדומה ללקיחת תרופה... וכשם שתרופה אין לוקחים לשם הנאה אלא לשם רפואה, כך האכילה לא באה כדי לענג את

האדם אלא כדי להבריאו ולחזקו.

וכלשון החובות הלבבות: "וכל אשר תוכל להטביע נפשך שלא להרגיש על ענין המאכל והמשתה, כדי לייסרה - עָשֵׂה. **ושים כוונתך בו לרפואה יותר מלמזון!**" (חובות הלבבות, שער הפרישות, פרק ה).

כך גם כותב רבינו בחיי: "שיכוין במזונותיו להיותו בריא בגופו כדי שיוכל לעבוד את השי"ת כי בהיותו חולה לא יוכל לעבדו. **לא שיכוין להשיג הדברים המתוקים להנאת הגוף ולחוש הטעם, אלא ראוי שתהיה כוונתו שיהיה בלי חולי לבד**" (כד הקמח, עצרת).

"מזונא דנשמתא"

עומק הענין הוא:

כבר הזכרנו באחד המאמרים הקודמים, שאכילתו של יהודי אמורה להיות 'מזונא דנשמתא' ולא 'מזונא דגופא'.

והנה, כשהאדם אוכל מתוך כוונה לענג את גופו, הרי המאכלים והמשקאות הם **'מזונא דגופא'**, מאחר שכוונתו בהם לענג את הגוף. משא"כ כשכוונתו להחיות ולהבריא את גופו, שתוכל נשמתו להתקיים בתוך הגוף ולעבוד את ה', הופכים המאכלים והמשקאות להיות **'מזונא דנשמתא'**, מאחר שכוונתו בהם לצורך הנשמה ולא לצורך הגוף.

וכלשון מוהרנ"ת בליקוטי הלכות:

"**כי זה עיקר קדושת איש הישראלי שצריך להשתדל כל ימיו שתהיה אכילתו רק בבחינת 'מזונא דנשמתא', ואפילו כשאוכל לא תהיה אכילתו בבחינת 'מזונא דגופא', שיכוין חס ושלום בשביל הנאת גופו**, רק כל אכילתו תהיה בבחינת 'מזונא דנשמתא'" (ליקוטי הלכות, שלוחין ה, לג).

ואכן, כשהאדם אוכל מתוך כוונה להברות את גופו, לצורך קיום נשמתו, לא זו בלבד שאין אכילתו נחשבת לתאוות אכילה - שכן, עצם האכילה, כבר לימדנו רבינו שאינה תאווה. וכמובא בשיחות הר"ן: "**באמת אין נמצא שום תאוה כלל, כי אכילה ושתיה הוא הכרח לקיום הגוף** ... וכל זה האדם מוכרח, ואם כן אין שום תאוה כלל, **רק שצריכים להתנהג בהם בקדושה ובטהרה**" (שיחות הר"ן, נא).

אלא אף גם, אכילתו נחשבת למצוה. "וכבר ביאר זה בארוכה החכם בעל העקידה פרשת ויחי שער ל"ב, אמר זה לשונו: **והאיש הנלבב כל ימיו אוכל בסעודת מצוה, שאין כוונתו בלחם אשר הוא אוכל, רק להבריא ולהעמיד גופו להיות נכון ומזומן לעבודת הנפש הֲחֻכָּמָה**, וכמו שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו" (מחיר יין לרמ"א ז"ל, אסתר פרק ה).

שכן, האוכל מתוך כוונה רצויה, אכילתו היא 'מזונא דנשמתא' ממש!

מחשבת האדם וכוונת לבו בעת האכילה, אינם דבר של מה בכך, אלא הם אלו שקובעות את השפעת המזון על האדם; האוכל במחשבות גסות וחומריות, מתגשם ומתרחק מה' על ידי אכילתו. והאוכל במחשבות קדושות וטהורות, מתעלה ומתקדש באכילתו

◆ ◆ ◆

ואין הדבר תלוי אלא בכוונת האדם: אם הוא מכוון באכילתו להנאת גופו, מתגבר גשמיות הגוף על הנשמה. ואם מכוון באכילתו לבריאות הגוף לתועלת נפשו ונשמתו, מתגברת הנשמה על הגוף.

"כי עיקר התעלות הנפש הוא על ידי שבירת תאות אכילה, כי עיקר חיבור הנפש עם הגוף הוא על ידי האכילה שהוא חיות האדם, ואם לא יאכל האדם ימות ותסתלק נפשו מגופו חס ושלום. נמצא, שהאכילה מחבר הנפש עם הגוף. ועל כן **הכל תלוי בקדושת האכילה. כי כשחס ושלום מתגבר תאות אכילה, ואוכל להנאתו בשביל מילוי כרסו ותאוות גופו חס ושלום, אזי מתגבר הגוף על הנפש חס ושלום. וכן להיפך, אם מקדש עצמו ואוכל בקדושה גדולה בשביל נפשו לבד, בחינת 'צדיק אוכל לשובע נפשו', אזי מתגבר הנפש על הגוף.** והכל כפי האכילה שהוא ממוצע בין הנפש והגוף, ועל כן הכל תלוי בקדושת האכילה" (ליקוטי הלכות, חדש ג, ב).

מעלת האוכל בכוונה רצויה

לסיום, נביא את גילויו המופלא של רבינו - מה זוכה האדם שמכוון באכילתו שיוכל בכח אכילה זו לברך ולהתפלל וללמוד ולעבוד את ה':

"עיקר האכילה היא בשביל בירורים, כדי שיתברר המאכל ויהיה נעשה ממנו אמרי שפר, שהם הברכות שמברכין עליו ומתפללין ולומדים ועובדים השם יתברך בכוחות האכילה, **וזה צריך כל אדם לכוון בשעת אכילתו! ואזי האכילה בבחינת קטורת, וזוכה לשמחה, ונעשה מזה עטרה של חסד ורחמים** למלך שלמה, שעל זה נאמר: צאינה וראינה וגו' בעטרה וגו', **ועל ידי זה זוכה לפרנסה בנקל**" (ליקוטי עצות, אכילה יט. ע"פ ליקוטי מוהר"ן תניינא, סז).

עמוד והשתומם, לאיזה דברים נפלאים זוכה מי שאוכל מתוך כוונה פשוטה זו, שיהיה לו כח לעבוד את ה' בכח אכילתו.

◆ ◆ ◆

ומה טוב להוציא כוונה זו בפה מלא, כמו שכתב הפלא יועץ: "מי שכל מעשיו לשם שמים, נמצא שכל ימיו עסוק במצוה. **ומה טוב לבטא בשפתיים** קודם כל מעשה, שיאמר שהוא עושה הכנה למצוה. כגון, קודם אכילה שיאמר: **הריני בא לאכול ולשתות כדי שיהא גופי בריא וחזק לעבודת השם יתברך**" (פלא יועץ, ערך הכנה).

וכן כתב הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א: "אחר אכילת המוציא יאמר בזה הלשון: לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה, **אין אני אוכל להנאת גופי חס ושלום, רק שיהיה גופי בריא וחזק לעבודתו יתברך שמו!**" (צעטיל קטן, סעיף טו, עיי"ש עוד).

מ. אומינר

יפה כלבנה

חודש שבט החודש בו נולד מוהרנ"ת הינו גם חודש הולדתם הסודי של רבבות נשמות היונקים את כל חיותם מספריו הקדושים, והוא תקוותם של אותם נשמות אשר הם בבחינת 'שוכני עפר' המתגלה להם שה' עמם והם סמוכים אליו יתברך כי מלא כל הארץ כבודו

חמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילנות. תאריך זה וראש השנה זה חקוק בליבו של כל יהודי משנות ילדותו המוקדמות, זהו היום בו כל זאטוט זוכה לחופן של פירות יבשים מתוקים, אגוזים ושקדים, שמחה והתחדשות.

אלא בעוד שאצל המון העם מזכיר יום זה מגשי פירות עסיסיים, ואילנות עמוסי פרחים מלבלבים, הרי שאצל חסידי ברסלב כשמדברים על ראש השנה לאילנות פורטים על נימים נסתרים המרטיטים את הלב.

וכי לא כך כינה רבינו הקדוש את הנשמות היקרות בהם הוא מטפל ביד אוהבת, "אילנות ועשבים יפים ונאים מאוד", ובגודל ידיעתו והשגתו במעלת כל נפש מישראל - כפי שהתבטא באותו שבת חנוכה תק"ע האחרון לימי חייו הקדושים טרם עלה ונתעלה, "כי מי שיודע קדושת ישראל מאין הם לקוחים ויודע רוחניות ודקות של ישראל הוא יודע שישראל הם רחוקים לגמרי מעוון, ואין עוון שייך להם כלל כלל לא לפי גודל קדושתם משרשם וגודל דקותם ורוחניותם" - הפליג ואמר "וגודל יקר יופי השדה וגידוליו אי אפשר לספר" (תורה ס"ה).

אף לתלמידו הגדול העתיד לדלות מים חיים מבארו ולהשקות את עדרי הצאן הכמהים, גילה רבינו הקדוש מיד בתחילת התקרבותו, טרם שב לביתו מימי ראש השנה הקדושים אותם עשה לראשונה בצילו, באותו 'שבת שובה' בו נתגלה המאמר הנשגב אודות סוד כוונת אלול, כשרבינו הק' רומז על תפקידו של מוהרנ"ת בסוד יחוד חמה ולבנה משה ויהושע נקודה העליונה ונקודה התחתונה.

וכך מסכם רבי נתן את מה שלמד והשיג בתורה זו בסודה של נשמה יהודית: "כי האדם כפי תנועותיו וכפי התחזקותו בעבודתו יתברך כן גורם לייחד השמות למעלה וממשיך על עצמו הקדושה משם, והבן היטב" (תורה ו).

למה רומזים התיבות "והבן היטב"?

♦ ♦ ♦

בינו זאת ושימו על לבכם גודל יקר יופי השדה וגידוליו, שכשאיש ישראל הנסוג אחור מהקדושה ובלשון אנ"ש 'עובר עליו מה שעובר' מוציא אנחה מליבו, מזיל דמעה לפני קונו, ממלמל כמה דיבורים אל השי"ת בלב אטום ובחצי פה, ממהר לחטוף מנחה טרם יפנה היום, הרי שבכל נקודה טובה שהוא מחזיק בה לעבוד בה את השי"ת ולהחזיק בנקודת יהדותו - אף על פי שלמגינת ליבו הוא נסוג אחור מהקדושה ועוברים עליו מים הזידונים - והוא אינו מטה אזנו וליבו למחשבות היאוש והעצבות שהיצר נוטע בליבו, במעשה זה הוא גורם לייחד השמות למעלה וממשיך על עצמו קדושה משם הקדוש שהוא מחיה את כל הנסוגים אחור מהקדושה להחזיקם לבל יפלו לגמרי ח"ו.

צדיק זה שאנו חוסים בצילו ומתאבקים בעפר ציונו הק' זכה להשיג קדושת ומעלת נשמות ישראל, ולא לחינם כינה אותם "אילנות ועשבים יפים ונאים מאוד".

רבים ומגוונים הם אותם האילנות והעשבים הגדלים בשדהו של בעל השדה העוסק להשקותם ולגדלם; מהם נמוכים ומהם

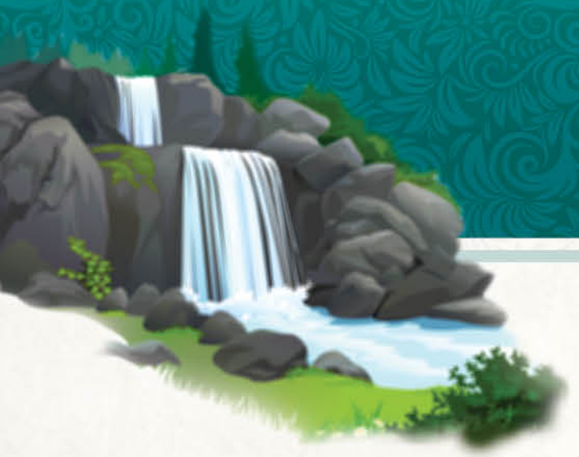

גבוהים ותמירים, יש אילנות שריחם הטוב נודף בכל סביבתם, ויש שעסיס וצוף מכונסים בתוך פירותיהם העטופים בקליפה קשה, יש אילנות בעלי גזע חזק ואיתן הגדלים בגאון ומעפילים לפסגות, ויש את העצים המטפסים שרק על גבי משענת ובסיוע חבלים יטפסו לגובה. אילן אחד יש בשדה שצילו הרחב מסוכך על כל האילנות והעשבים ומגן עליהם בימי הקיץ הלוהטים, אילן זה שיום הולדתו חל בראש השנה לאילנות, הוא התלמיד הגדול אודותיו התבטא רבינו הק' באוזני תלמידו הוותיק רבי יודל "איך זעה א נייע נשמה אויף דער אוקראינה" [אני רואה נשמה חדשה בחבל אוקראינה], ומרוב השבחים ששיבח רבינו הק' באוזנו על נשמה חדשה זו שהוא משתוקק שתתקרב אליו, לקח לרבי יודל שנים ארוכות להבין על מי נסובו אותם שבחים (אבני"ה ברזל).

♦ ♦ ♦

בחמשה עשר בשבט ה'תק"מ, בעוד נשמתו הטהורה של רבינו הק' פורחת ונובטת בין כותלי ביתו של הבעל שם טוב הק' במעז'יבוז', על ברכי גדולי תלמידי הבעל שם טוב, ותחת השפעת הוריו הקדושים ובמיוחד אמו הצדקנית המכונה פיגא הנביאה, כשלעיניהם הולך ונרקם הפלא הגדול, פלא הדורות, הילד בן השש-שמונה המנהל מלחמה עיקשת עם תאוות האכילה ושאר התאוות ושובר את מידת הכעס ושאר המידות כפי ששיבר אברהם אבינו ע"ה את פסיליו של תרח, הכל תחת עינו הפקוחה של הבעש"ט הק' אשר על קברו הוא מתבודד בלילות.

בה בשעה נולד בנעמירוב העיר רבי נתן. בליל זה בו הירח במילואו מזריח את החשיכה ומעניק לכל הבריאה מהאור הבהיר שקיבל מהשמש, ירדה נשמתו הגדולה של רבי נתן לעולם.

יום זה בו נולד מוהרנ"ת הינו גם יום הולדתם הסודי של רבבות נשמות היונקים את כל חיותם מספריו הקדושים, אותם נשמות אשר אודותם אמר רבינו הקדוש "כי יש שוכני עפר שהם בני אדם המונחים במדריגה התחתונה ונדמה להם שהם רחוקים מאוד ממנו יתברך וצריך הצדיק לעוררם ולהקיצם בבחינת 'הקיצו ורננו שוכני עפר' ולגלות להם שה' עמם והם סמוכים אליו יתברך כי מלא כל הארץ כבודו, ולחזקם ולעוררם שלא יהיו מיאשין עצמן ח"ו" (ל"ת ז). דומה הוא רבי נתן לאותו כרוז במדבר שהיה עובר מידי שנה למחרת תשעה באב וקורא לכל אותם יוצאי מצרים השוכבים בקברים שכרו לעצמם וממתינים למותם בעוון חטא המרגלים, ורק כששמעו את הכרוז "יקומו החיים מתוך המתים" הרשו לעצמם לשוב לביתם ולחייהם ולהודות לה' על הארכה שזכו לה.

כמותם הם אותם נשמות שבורות המכונות בפי רבינו הק' "שוכני עפר" אשר איבדו כל טעם במלחמת היצר הנראית אבודה מראש, ונמשכו אחר עצת היצר ליאוש וחדלון לקבורת כל שאיפותיהם הטובות, עד שצדה עינם קטע מליקוטי הלכות, שורה מעלים לתרופה, תפלה מליקוטי תפלות, והכרוז כורז באוזניהם "הקיצו ורננו שוכני עפר" - כיון ששמעו לקול הכרוז קמו מקבריהם ושבו להאמין בחייהם

כמותם הם אותם נשמות שבורות המכונות בפי רבינו הק' "שוכני עפר" אשר איבדו כל טעם במלחמת היצר הנראית אבודה מראש, ונמשכו אחר עצת היצר ליאוש וחדלון לקבורת כל שאיפותיהם הטובות, עד שצדה עינם קטע מליקוטי הלכות, שורה מעלים לתרופה, תפלה מליקוטי תפלות, והכרוז כורז באוזניהם "הקיצו ורננו שוכני עפר" - כיון ששמעו לקול הכרוז קמו מקבריהם ושבו להאמין בחייהם

וכשם שעבר רבינו הק' מלחמות קשות ועקובות בשנות חייו הקצרים, מלחמות בהם איבד את בניו ואת אשת נעוריו, מלחמות בהם היה נע ונד ואף נאלץ לשרוף את אחד מספריו המלאים רזין דרזין, כך לא פסחה המלחמה על התלמיד הנאמן. אלא שבדיוק כשם שהשמש לא מנעה את אורה מהבריאה ויהי מה, כך לא חדלה הלבנה מלהתחדש שוב ושוב מידי חודש בחודשו ולשלוח את אורה המלטף לנשמות ישראל שהם עתידים להתחדש כמותה ולפאר ליוצרם על שם כבוד מלכותו.

ההולכים בתורת ה'

על פי התורה הזמנית "אמור אל הכהנים" - תורה ה' ח"א

"לְמַעַן שְׁמִי אַאֲרִיךְ אַפִּי וְתְהִלָּתִי אֶחֱטָם לָךְ"

סוד נפלאות תפילת החלושי כוח שאינם רואים את פירות תפילתם
והם אלו אשר על ידי התעצמותם בתפילתם רפת האונים
יהפכו את מידת הדין לרחמים ויחישו את גאולת עולמים

על פי התגלות מאמר "אמור אל הכהנים" בליקוטי מוהר"ן קמא סימן ב', והלכות נחלות הלכה ד' המיוסדת על מאמר זה

סודה הגנוז של התפילה הנסתרת

טעות קדומה מקננת בלבבות שישנם תפלות שפועלות ויש שאינם, ומשום כך מסווגים בצורה ברורה והחלטית את אותם התפלות שנדמה שאינם משפיעות מאומה על תפילה שהיא מחוסרת לב וכוונה.

לפי התפיסה אנושית הזאת, כאשר מתפללים ומרגישים בתפילה חיבור והארה זוהי תפילה שבוודאי בוקעת רקיעים, ממשיכה שפע למטה ומחוללת פלאות, אבל כאשר גרוננו ניחר ובקושי רב מצליחים להגות את מילות התפילה ולכוון בהם, מכל שכן כאשר מרגישים רחוקים ממלך שומע תפילה מחמת מעשינו שאינם כהוגן, בטוחים אנו שאין ולא יתכן שתפילה כזו עושה ופועלת ישועה ומקרבת את גאולתנו.

בתורה ב' "אמור אל הכהנים" מגלה לנו רבינו הק' סוד נסתר מסודות התפילה.

הן אמת שרבינו מעלה על נס ומגלה לנו את האמצעי שעל ידו תהיה תפילתנו שגורה בפינו, ויעשו פרי למעלה ולמטה. אך ביותר עיקר הגילוי בתורה הוא אודות התפילה שהיא בבחינת חוטם, כלומר, אותם תפילות שהאדם צריך התאמצות והקרבה מיוחדת של סבלנות ואריכות אף, שהם עיקר התפילות שפועלות ישועות ומקרבות את הגאולה השלימה בגוף ונפש הן בכלל והן בפרט.

אמנם כבוד אלקים הסתר דבר והדברים אינם נאמרים במפורש ולהדיא, אבל חבריים הם במעמקי קשרי השגותיו ורמזיו שבתורה זאת, מהם יכולים להבין ולהשכיל מעט עד היכן מגיעים רוממות אותם תפלות חלושות ומבולבלות, שמאיר בהם הארה נפלאה של אריכות אפים.

ביאור דברי רבה בר בר חנה

בשלהי התורה, כאשר רבינו הולך ומלביש את כל 'הקדמות' התורה על מאמר רבה בר בר חנה, מחוורת נקודה עדינה שהיא יסוד היסודות של עמוד התפילה.

במאמרו של רבה בר בר חנה מסופר על הליכה בתוך ספינה בים הגדול, וכאשר נראית יבשה דמיונית (שבאמת זהו דג גדול שעל גבו התקבץ חול ונדמה כאי בים) הם יורדים מהספינה ועולים עליו ומבשלים ואופים שם, אך מחמת שסברו שהם על היבשה, ולא ידעו שהם על גבו של דג, הרי כשנכווה גב הדג מחומה של האש התהפך וכמעט שטבעו, וברבה בר בר חנה מציין שלולי שהספינה היתה קרובה חלילה היו טובעים בים הגדול.

על רמזי סיפור עליון ונשגב זה, חושך רוח אפינו משיח ה' את סודה הטמיר והנעלם של התפילה. רבה בר בר חנה מזהיר אותנו בחזיונו הקדוש מהטעות הגורלית שעם ישראל טועים בכך שהם חושבים שכל התפילות שמתפללים על אריכות הגלות זה לריק והם כמו יבשה שאינה עושה פירות, אלא מגלה ומודיע שבאמת אינו כן, אלא למרות יבשותם הם עולות על גבו הנסתר של הדג שנראה כמי שפנה עורף ואין בהם תועלת, ואולם הם אלו שמחממות אותו לאט לאט, עד שהגב שמסמל את מידת הדין מתהפך והדין הופך לרחמים.

בהמשך המאמר מוסיף רבינו להאיר, שבזמן הגלות אילולי חסדו של השי"ת היינו טובעים בים הגלות, וכל הגאולה תלויה ועומדת בחסדו לבד ולא כתמורה וכשכר למעשינו הטובים. ובזה רבינו מפרש שכאשר הם כמעט טבעו עדיין הם נמצאו קרובים לספינה שהיא מרמזת על חסד (כי הספנים רובם חסידים) ועל ידי כך הם לא טבעו.

הפליאות שבמאמר

והנה יש בביאור זה לכאורה כמה תמיהות ופליאות שהם יסוד להבנת דברי רבינו:

א. מה שרבינו הק' לא ביאר את הפירוש של עצם ההליכה בספינה עוד לפני שירדו ממנה על גב הדג למה היא מרמזת?

ב. שלפי דברי רבינו הק' התהפכות הדג מרמזת למצב של תיקון בגאולה השלימה, שהדין יתהפך לרחמים, ואם כן איך יתכן שדווקא כאשר הדין מתהפך לרחמים ישנה סכנת טביעה בים ולולא חסדו טבענו?

ג. שלפי פשטות הסיפור הרי שהירידה מהספינה על היבשה היא חלק מהטעות שהיבשה המדומה היא אכן יבשה אמתית, ולכן הוסיפו עוד לטעות ולבשל ולאפות שם על גב הדג. ולפי דברי רבינו הק' העלייה לגבו של הדג והאפיה והבישול בו הינה שלילת הטעות, ואדרבה היא היא התפכחות מהטעות שהתפללות הם לריק, והיא ההוכחה שהם כן עושות פירות, וצריך להבין איך יתיישבו הדברים ולא יסתרו את ההבנה הפשוטה.

וכבר כלל גדול יש בידנו (עיין כלל י"א בהקדמת ביאור הליקוטים) שבכל מקום שבו נראה לפום ריהטא שרבינו דורש ומבאר פסוק או מאמר חז"ל היפך הפירוש הפשוט, הרי שמקשרי התורה בעצמה אנו למדים על הלימוד העמוק שבהם מתחברים הפשט עם הדרש.

באריכות הגלות מתגלה אריכות אפו יתברך

והנה מבואר בדברי רבינו הק' שעיקר הטעות היא בעניין אריכות הגלות, שעם ישראל טועה שהשם יתברך כביכול פנה עורף, אבל באמת זה רק 'כביכול', כי באמת השי"ת משגיח גם כאשר הופך את פניו על ידי "הפנים שלמעלה ששופע עלינו גם בעת ההסתרה" (ביאור הליקוטים אות א'), ואדרבה באריכות הגלות מאיר עיקר הרחמים העליונים שאין להם גבול.

וכל זה מתבאר מקשרי הפסוק שראשיתו מובא בתחילת המאמר 'למען שמי אאריך אפי ותהלתי אחטם לך לבלתי אכריתך', שדייקא מאריכות האף והרחמים העליונים משם מתעכבת הגאולה ואריכות הגלות נמשכת, כי דייקא באריכות הגלות טמונה הרחמנות שה' לא רוצה להכרית את עם ישראל, כי מצד המשפט היה צריך להסתיר את פניו בחסרונות וייסורים ר"ל, ומצד הצדקה ה' רוצה לגאול את עם ישראל גאולה שלימה, ואם היה רוצה לקצר את הגלות היה מוכרח להביא את כל הייסורים בפעם אחת ובזה נמצא סכנת כליה על שונאיהם של ישראל. אבל על ידי שמאריך את ייסורי הגלות מעט מעט, דייקא על ידי זה עם ישראל עומד ונשאר ולא נכלה חלילה.

ואולם כדי לעורר את הרחמנות של אריכות האף שלמעלה שדווקא משם נמשכת הרחמנות של אריכות הגלות, צריך שגם אנחנו נתעורר מלמטה להתפלל תפילה שהיא בבחינת חוטם, שנאריך אף בהמתנה וסבלנות על אף שנדמה לנו שכל התפלות הם לריק, ועל כן דווקא התפלות הללו, שאנו לא רואים כיצד הם עושים פירות, דווקא הם ממשיכים עלינו רחמים עליונים מאוד שעל ידם נבנית השכינה מעט מעט עד לגאולה השלימה.

דייקא כאשר אנו טועים לחשוב שהתפלות הם לריק, ולמרות כך אנו מאריכים אף בכוחו של משה משיח שמחזק אותנו להתפלל את אותם תפלות שנראות לנו כרפויות כוח מבולבלות וחלושות, דווקא אז נבנית ביותר קומת השכינה, ודווקא מאותם התפילות הצדיק בונה את קומת השכינה

ההתחזקות בתוקף הריחוק מעורר רחמים ללא גבול

ועל פי האמור מבואר שדייקא כאשר אנו טועים לחשוב שהתפלות הם לריק, אבל אנו מאריכים אף בכוחו של משה משיח שמחזק אותנו להתפלל את אותם תפלות שנראות לנו כרפויות כוח מבולבלות וחלושות, דווקא אז נבנית ביותר קומת השכינה, ודווקא מאותם התפילות הצדיק בונה את קומת השכינה.

ומעתה מבואר היטב מה שדייקא כאשר עדיין לא ירדו מהספינה, הם טעו לחשוב שכל התפלות הם לריק, כי בתוך הספינה נמצא ומאיר התגלות החסד שבחסד שלפני הגלות ששם עדיין לא מתגלה החסד שבדין, וכאשר עלו על היבשה הם כביכול ראו את הדין והעורף כמידה של ה', שבתוך הדין אינם נראים ונגלים כרחמנות וחסד, ועל כן כאשר ירדו מהספינה, ועלו על הגב שנראה כיבשה ונכנסו לתוך מציאות הדין ואז הם ראו כביכול את הדין בעצמותו, וטעו יותר לחשוב שהתפלות הם לריק, דווקא שם רימז להם הצדיק שכאשר מגיעים ונמצאים בתוך הטעות, ולמרות כך מתחזקים באריכות האף להתפלל גם שם מתוך תקווה וייחול, אזי מגלים שכל הדין והעורף הוא כולו חסד ורחמים, וכל אריכות הגלות הינה הסתתרות של רחמנות עצומה שתכליתה לגלות את החסד העליון שלא יכול להתגלות לולא הדין.

ולאור הדברים מתיישב הפשט והדרש של המעשה מרבה בר בר חנה יחדיו, כי על כן, דייקא כאשר מתחזקים להתפלל מתוך התגברות מחשבות הטעות וההטיה שהתפילה היא חלילה לריק, ואוזרים חיל להאמין ולהמשיך ששום תפילה אינה הולכת ריקם והיא אבר חי מהשכינה ונבנה ממנה קומת המשכן, דווקא התפילה הזאת היא בבחינת צדקה ואריכות אף שבכוחה להמשיך את הגאולה השלימה והאחרונה.

למעני למעני אעשה

וביתר שאת ועוז מבוארים הדברים בדברי מוהרנ"ת (עיין בהלכות נחלות הלכה ד' תחילת אות ט"ו וסוף אות י"ט) שכאשר מתחיל התיקון למעלה והפנים העליונות הופכות את העורף והדין לפנים ורחמים, אזי מתגברת הקליפה ביותר. ומתוך דבריו שם אנו למדים, שדווקא כאשר מתחילה הארת הגאולה "שכבר הגאולה סמוכה ומוכנת לבוא", אז מתגברת קליפת עמלק להכניס בלב כאילו כל התפלות הם לריק. ועל פי דבריו מבואר מה שסכנת הטביעה בגלות נמצאת דייקא כשהגאולה כבר מתחילה להתנוצץ, והגב כבר מתחיל להתהפך, אז אנו זקוקים להתגברות והתגלות החסדים, וכמבואר במאמר שבעת הזו נמצאת סכנת הטביעה בגלות, וכפי שהיה בזמן מרדכי ואסתר שלקץ שבעים שהיו אמורים להיגאל, התגבר מחשבת המן עמלק לכלות את ישראל לגמרי.

וגם עכשיו לעת קץ בא הקץ, בסוף הגלות, שהגאולה מוכנה וסמוכה לבוא, אין לנו על מי להישען אלא רק על חסדו לבד, שלעורר זאת צריך להתחזק בתפילות כאלו שנסמכות רק על חסדו יתברך, ורק על ידם יאר השם יתברך פניו אלינו ויופיע ויגאלינו גאולה שלימה שאין אחריה גלות כלל.

אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ... צְאִי לָךְ

בעקבי הצאן

הִתְבּוֹנְנִי בְּדַרְכֵי אֲבוֹתַיִךְ הָרִאשׁוֹנִים וּלְכִי בְּדַרְכֵיהֶם (רש"י)

מאמר ט"ו
ההתייחסות לשאר הצדיקים (ד)

אֶל מוּל פְּנֵי הַמְנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת

לאחר שביארנו שנשמת רבינו היא הנשמה הכללית הכוללת בתוכה את כל נשמות ישראל, ובכללם את כל הצדיקים והחסידים, וכולם מקבלים ממנו בזה ובבא. נבוא לבאר בס"ד את המסקנה המתבקשת, לגבי הקשר והיחס של כלל הצדיקים לרבינו

בשלשת המאמרים האחרונים עסקנו בענין כלל הצדיקים שבכל דור, ועל היחס בינם לבין הצדיק הגדול, נשמת 'משה משיח', רבינו הקדוש מוהר"ן מברסלב זיע"א.

במאמר הראשון "רבות בנות עשו חיל" ביארנו את עוצם האמונה שהחדיר בנו רבינו בגדולתם וקדושתם של כלל הצדיקים שבכל דור, במאמר השני "ואת עלית על כולנה" ביארנו ענין נשמת 'משה משיח' העולה במעלתה ומדרגתה על כל הצדיקים, ובמאמר השלישי "השמש והירח והכוכבים משתחוים לי" ביארנו שנשמת משה היא לא רק הנשמה הגדולה ביותר אלא היא הכוללת את נשמות כל הצדיקים, וכולם צריכים להתבטל אליה ולהיכלל בתוכה.

כהמשך למאמרנו האחרון, אנו רואים חובה לבאר את הדברים בצורה ברורה יותר. למען לא יבואו התלמידים וישתו מים הרעים, וייווצר אצלם חלילה רושם מוטעה שעלול לגרום להם למעט ח"ו בכהוא-זה בגדולתם ונחיצותם של כל הצדיקים האמיתיים, מנהיגי ורועי ישראל, שבכל דור ודור. אלא יבינו לאשורם את שני צדדי המטבע, מבלי שהאחד ילך על חשבון השני.

◆ ◆ ◆

ובכן:

כשיוסף הצדיק טען שכל האחים משתחווים לו, לא התקבלה המסקנה שכל השבטים אין בהם ממש, ויעקב לא היה אמור להעמיד בעולם אלא את יוסף בלבד, וכל שאר השבטים מיותרים חס ושלום...

כל השבטים קדושים וטהורים, וכלל ישראל מחולק עד עצם היום הזה - לא לשבט אחד ששמו 'יוסף' - אלא לי"ב שבטים, כשמתחת לכל שבט ושבט סך מסוים של נשמות.

כִּי הִנֵּה י"ב שְׁבָטִים הֵם שֹׁרֶשׁ לְכָל הַנְּשָׁמוֹת כֻּלָּם.

(עץ חיים, שער לט פרק א)

וכשם שאז נולדו השבטים, חלקם מלאה וחלקם מרחל, כך עד עצם היום הזה, ישנן נשמות שנמשכות מלאה וישנן שנמשכות מרחל.

כִּי כָּל נְשָׁמוֹת שֶׁל הַתַּחְתּוֹנִים נִמְשָׁכוֹת מִן לֵאָה וְרָחֵל, כִּי **יֵשׁ נִמְשָׁכוֹת מִלֵּאָה וְיֵשׁ נִמְשָׁכוֹת מִן רָחֵל** ... יֵשׁ מִי שֶׁנַּפְשׁוֹ וְנִשְׁמָתוֹ שְׁתֵּיהֶן נִמְשָׁכוֹת מִן לֵאָה, כְּגוֹן הַשְּׁבָטִים בְּנֵי לֵאָה רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן כו'. וְיֵשׁ מִי שֶׁנַּפְשׁוֹ וְנִשְׁמָתוֹ שְׁתֵּיהֶן מִן רָחֵל, כְּגוֹן בְּנֵי רָחֵל יוֹסֵף וּבִנְיָמִין.

(שער הכוונות, דרושי ויעבור, דרוש ב)

עד כדי כך שגם למעלה, עולות תפילותיהם של ישראל דרך י"ב שערים נפרדים; כל שבט ונוסח בשער מיוחד משלו.

אָמַר לִי מוֹרִי זַ"ל שֶׁיֵּשׁ בָּרָקִיעַ י"ב חַלּוֹנוֹת כְּנֶגֶד י"ב שְׁבָטִים, וְכָל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט עוֹלָה תְּפִלָּתוֹ דֶּרֶךְ שַׁעַר אֶחָד מְיֻחָד לוֹ, וְהוּא סוֹד י"ב שְׁעָרִים הַנִּזְכָּרִים בְּסוֹף יְחֶזְקֵאל. וְהִנֵּה אֵין סָפֵק, כִּי אִם תְּפִלּוֹת כָּל הַשְּׁבָטִים הָיוּ שָׁווֹת לֹא הָיָה צֹרֶךְ לְי"ב חַלּוֹנוֹת וּשְׁעָרִים, וְכָל שַׁעַר יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אֶלָּא וַדַּאי מֻכְרָח הוּא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁתְּפִלּוֹתֵיהֶם מְשֻׁנּוֹת לָכֵן **צְרִיכִים שְׁעָרִים מְיֻחָדִים לְכָל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט, כִּי כְּפִי שֹׁרֶשׁ וּמְקוֹר נִשְׁמוֹת הַשֵּׁבֶט הַהוּא כָּךְ צָרִיךְ לִהְיוֹת סֵדֶר תְּפִלָּתוֹ.**

(שער הכוונות, דרושי עלינו לשבח ונוסח התפילה, דרוש א)

אלא שעל אף כל זאת; הצורה האמיתית של השבטים אמורה להיראות - שכולם מכירים בייחודיותו ועליונותו של יוסף הצדיק, "השליט המשביר לכל עם הארץ", ומשתחווים לו אפיים ארצה, וכל מזונם וחיותם ממנו, כפי שאכן היה ויהיה.

זה מה שבא לידי ביטוי גם בחלומו של יוסף; הוא לא טען שהוא היחיד שעוסק באלומת אלומות... הוא עצמו סיפר:

וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה.

(בראשית לז, ז)

"אנחנו" כולנו, כל השבטים / הצדיקים, מאלמים אלומים.

הַיְנוּ שֶׁכֻּלָּם הָיוּ עוֹסְקִים בָּזֶה, שֶׁהָיוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים וְעוֹשִׂים קְשָׁרִים וְצִמְצוּמִים כְּדֵי לִמְשֹׁךְ עַל יָדָם הַשָּׂגַת אֱלֹקוּת.

(ליקוטי הלכות, השכמת הבוקר ד, יח)

והשבטים אמורים להמשיך בזה גם הלאה. וכפי שאכן עוסקים כל הצדיקים שבכל דור ודור להשיג השגות אלוקות, לצמצמם ולהלבישם, ולגלותם.

אלא שמאידך:

וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה, וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי.

(בראשית, שם)

שכן,

הַצִּמְצוּמִים וְהַכֵּלִים שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק עָלוּ עַל כֻּלָּם, בִּבְחִינַת "וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי וְגַם נִצָּבָה" וְכוּ', שֶׁהַקֶּשֶׁר וְהַצִּמְצוּם שֶׁלּוֹ קָמָה וְגַם נִצָּבָה לָעַד וְלָנֶצַח. **"וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי", שֶׁכֻּלָּם צְרִיכִין לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת** עַל יְדֵי הַצִּמְצוּמִים נִפְלָאִים שֶׁעָשָׂה בְּחָכְמָתוֹ הָעֲמֻקָּה עַל יְדֵי שֶׁעָסַק לְקָרֵב נְפָשׁוֹת תָּמִיד, שֶׁעַל יְדֵי זֶה זָכָה **שֶׁאֲפִלּוּ הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעוֹסְקִין בָּזֶה לְהַשִּׂיג הַשָּׂגוֹת אֱלֹקוּת עַל יְדֵי הַצִּמְצוּמִים - גַּם הֵם צְרִיכִין לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ!** כִּי שֶׁלּוֹ עוֹלֶה עַל כֻּלָּם בִּבְחִינַת "רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חָיִל וְאַתְּ עָלִית עַל כֻּלָּנָה", שֶׁנֶּאֱמַר עַל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר הָעוֹסֵק לַעֲשׂוֹת כֵּלִים וּלְבוּשִׁים וּלְהַמְשִׁיךְ תּוֹרָה בְּחָכְמָה אֲמִתִּית כָּזֹאת עַד שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְקָרֵב הַכֹּל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.

(ליקוטי הלכות, שם)

וכשהם מזלזלים וכופרים בכך, ולא מבטלים עצמם כדבעי לצדיק הגדול - כל עסקם באלומת אלומות לוקה בחסר. והתיקון אינו נשלם, עד אשר יבואו וישתחוו לו, מתוך הכנעה ובושה. וכפי שיהיה בגמר התיקון:

שֶׁכֻּלָּם יִכְרְעוּ וְיִתְבַּיְּשׁוּ אַחַר כָּךְ מֵאִתּוֹ. כִּי עַל יָדוֹ דַּיְקָא יִזְכּוּ לֶעָתִיד גַּם שְׁאָר הַצַּדִּיקִים לְהַתּוֹסְפוֹת וְהַהִתְעַלּוּת לָנֶצַח, מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא בָּאֵין סוֹף, עַד שֶׁלֹּא יֵבֹשׁוּ.

(ביאור הליקוטים, תורה כב, מפתח כז)

◆ ◆ ◆

כך גם לגבי משה רבינו ושאר הצדיקים:

כשמשה רבינו טען שכולם אמורים להשתחוות לו, וקורח שטען "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'" ירד חיים שאולה - לא התקבלה המסקנה שכל העדה אינם קדושים ואין ה' בתוכם חס ושלום...

כל העדה בוודאי קדושים וטהורים ובתוכם ה', אלא שכל כלל ישראל, על כלל צדיקיו וחכמיו, אמורים להתבטל ולהיכלל במשה. ודווקא אז, הם אכן "כולם קדושים ובתוכם ה'".

כך שֶׁקֹּרַח אכן צודק בטענתו, אבל דווקא הוא זה שגורם את

ההיפך; הוא מנתק את עם ישראל מהאמונה וההיכללות במשה, ובכך הוא גורם להם לאבד את קדושתם ולהיבלע באדמה.

וכפי שכותב רבי אברהם ב"ר נחמן בביאורו על תורה י':

בְּלוּעֵי דְּקֹרַח, מִין הָיָה. יֵשׁ לְבָאֵר, שֶׁכִּוֵּן בָּזֶה גַּם לַפֵּרוּשׁ הַפָּשׁוּט. כִּי הֵן הֵן הַבַּעֲלֵי גַּאֲוָה, כְּנֶגֶד מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְאָמְרוּ "**כָּל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים**" [וְנִקְרָאִים בְּשֵׁם 'צַדִּיק מוֹשֵׁל' הַמּוּבָא בִּפְנִים בְּאוֹת ד']. **וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא בָּזֶה הַרְבֵּה אֱמֶת,** וְכַמְבֹאָר בְּבֵאוּרִי הַנַּ"ל וְכוּ', שֶׁבֶּאֱמֶת נִמְצָא בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּחִינַת 'צַדִּיק מוֹשֵׁל' וְכוּ', וַאֲפִלּוּ אִם לֹא יַעַמְדוּ רַגְלָיו בְּמִישׁוֹר הָאֱמוּנָה הַמּוּבָא בִּפְנִים בְּאוֹת ו' עַיֵּן שָׁם. **אֲבָל כָּל זֶה לֹא נֶאֱמַר, רַק אִם עַל כָּל פָּנִים עֲדַיִן לֹא מָטוּ וּמָעֲדוּ רַגְלָיו לְגַמְרֵי חַס וְשָׁלוֹם בְּמִלְחֶמֶת הַגַּאֲוָה, לְהִתְהַפֵּךְ חַס וְשָׁלוֹם לְחוֹלֵק אֶת עַצְמוֹ לְגַמְרֵי מֵהַצַּדִּיק הָאֲמִתִּי, בְּחִינַת מֹשֶׁה, הָעוֹלֶה עַל כֻּלָּם.**

(ביאור הליקוטים, תורה י, ד"ה בלועי דקרח)

וכך גם במשך הדורות:

כלל חכמי ישראל, "דור דור ודורשיו", עוסקים לדרוש את התורה, לבארה ולפרשה, ולדלות פנינים ממעמקיה בנגלה ובנסתר. וכל "תלמיד ותיק" עוסק לחדש ולגלות את חלקו המיוחד בתורה, כפי אשר הניחו לו מקום להתגדר בו, ואף כותב ומדפיס את חידושיו ומפיצם על פני תבל.

איש אינו מעלה בדעתו, שלאחר שכבר היה 'משה', שאר החכמים מיותרים חס ושלום... ואין מי שיזלזל אפילו בספר אחד מתוך כל ספרי הראשונים והאחרונים.

וּבֶאֱמֶת אָנוּ צְרִיכִין כֻּלָּם, כִּי בְּוַדַּאי אִי אֶפְשָׁר לָנוּ עַתָּה לֵידַע דִּינֵי הַתּוֹרָה עַל בֻּרְיָן, כִּי אִם כְּשֶׁיִּהְיֶה לָנוּ סִפְרֵי הַשַּׁ"ס עִם פֵּרוּשׁ רַשִׁ"י וְתוֹסְפוֹת וּמַהַרְשָׁ"א וּשְׁאָר מְפָרְשִׁים, וְסִפְרֵי הָרִי"ף עִם כָּל הַפֵּרוּשִׁים, וְסִפְרֵי הָרֹא"שׁ וְהָרַמְבַּ"ם וְנוֹשְׂאֵי כֵּלָיו, וְהַטּוּר וּמְפָרְשָׁיו, וְסִפְרֵי הָאַחֲרוֹנִים, הַבֵּית יוֹסֵף וְהָרַמָּ"א וְנוֹשְׂאֵי כְּלֵיהֶם וְכוּ', וְסִפְרֵי שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת וְכוּ' - שֶׁבְּכָל אֵלּוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים הַגְּדוֹלִים בְּסִפְרֵי תְּשׁוּבוֹתֵיהֶם כְּשֶׁרוֹצִים לְבָרֵר לָנוּ דִּין לַאֲמִתּוֹ, **וּבִלְעֲדֵי כָּל הַסְּפָרִים הַנַּ"ל וְיוֹתֵר מֵהֶם, אִי אֶפְשָׁר עַתָּה לְבָרֵר הַדִּין לַאֲמִתָּתוֹ.** וְכֵן בְּדַרְכֵי עֵצוֹת וּמוּסָר בַּעֲבוֹדַת ה', שֶׁצְּרִיכִין כָּל סִפְרֵי הַמִּדְרָשִׁים וּפֵרוּשֵׁיהֶם, וְסִפְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְכִתְבֵי הָאֲרִ"י זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה, וְרֵאשִׁית חָכְמָה וְכוּ' וְכוּ'.

(ליקוטי הלכות, יין נסך הלכה ג, ה)

אלא שמאידך, ברור לנו שכל אמיתותם של חכמי ישראל, וכל חשיבות ונחיצות ספריהם וחידושיהם, הוא רק מתוקף היותם מבוטלים לתורת משה, וכל עסקם ומגמתם הוא אך ורק להבין ולפרש את דבריו.

כך שכל ספרי הראשונים והאחרונים, הם במידה רבה בבחינת ספריו של משה רבינו בעצמו...

כִּי הוּא עִקַּר כְּלַל כָּל סְפָרִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי כֻּלָּם נִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ. כִּי כְּבָר נִתְגַּלָּה לוֹ בְּסִינַי כָּל מַה שֶּׁתַּלְמִיד וָתִיק עָתִיד לְחַדֵּשׁ וּלְחַבֵּר סֵפֶר אֲמִתִּי.

(ליקוטי הלכות, שחיטה ה, יט)

✦ ✦ ✦

בדומה לכך קורה גם בגילויים המאוחרים יותר של נשמת משה - ה"ה רבי שמעון בר יוחאי ולאחריו האר"י הקדוש:

מתוך כל חכמי ישראל, הנביאים והזקנים, אנשי כנסת הגדולה, התנאים והאמוראים - היחיד והמיוחד שנבחר משמיא לגלות את תורת הנסתר לישראל, היה רבי שמעון בר יוחאי.

אֶחָד הָיָה לְיִשְׂרָאֵל לְאָב, אֶחָד קָדוֹשׁ מְדַבֵּר, לָשִׂים מַחְשָׁךְ לְפָנֵינוּ לָאוֹר, וְלָתֵת לַצָּהֳרַיִם נֶשֶׁף - **רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאִי קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר נִתַּן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ, בֵּין כָּל רָאשֵׁי עַם קֹדֶשׁ הָעוֹמְדִים בְּסוֹד ה',** וְהַמַּשְׂכִּילִים עַל דָּבָר אֲשֶׁר כִּסָּהוּ עַתִּיק יוֹמִין, זֶה שְׁמוֹ לְעָלַם, כָּל סָתוּם לֹא עֲמָמֻהוּ, וְעַל אֵל אֱלֹהִים יְדַבֵּר נִפְלָאוֹת, כִּי מִן הַשָּׁמַיִם עָנוּהוּ. **אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ בָּחַר ה' לְתַקֵּן עוֹלָם בִּמְאוֹר קָדְשׁוֹ.**

(קנאת ה' צבאות להרמח"ל, הקדמה)

ומדורו של רשב"י עד דורנו אנו - כל רבבות אלפי הצדיקים והחכמים העוסקים בתורת הקבלה, מעיינים ומפלפלים, מחדשים ומבארים, איש איש לפי השגתו - אין מי שירים את ידו ואת רגלו מבלעדי הזוהר הקדוש.

וְכָל דִּבְרֵי הַגְּאוֹנִים הַמְּקֻבָּלִים, קַדְמָאָה וּבַתְרָאָה ... כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים, בְּנוּיִים וּתְלוּיִים עַל דִּבְרֵי הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ! ... הַבִּיטוּ וּרְאוּ מַה שֶּׁכָּתַב בְּשׁוּ"ת הַגָּאוֹן בַּעַל מַשְׂאַת בִּנְיָמִין: "**אִם יִהְיוּ כָּל חַכְמֵי הָעוֹלָם עַל כַּף אֶחָד, וְהַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ עַל כַּף שְׁנִיָּה, מַכְרִיעַ אֶת כֻּלָּם**".

(ספר אמונת ה'[א], הסכמת רבי שמעון צבי הורוויץ זצ"ל, ראש ישיבת שער השמים)

כך שגם אם ישנם רבבות אלפי צדיקים וחכמים העוסקים בתורת הסוד, ומאות ספרי קבלה שהתחברו במשך הדורות - אשר אף אחד מהם אינו מיותר ח"ו - הרי שכל אמיתותם ונחיצותם הוא אך ורק מחמת היותם בטלים לדברי רבי שמעון בר יוחאי וכלולים בו.

✦ ✦ ✦

כך גם לגבי האריז"ל:

מאז אשר "עיר וקדיש מן שמיא נחית", "כרבי שמעון בר יוחאי בדורו"[ב], האר"י ז"ל, וגילה את צפונות הזוהר ותורת הקבלה - אין אפשרות להשיג את צפונות התורה לאמיתתן אלא באמצעות ה'הקדמות' של האריז"ל.

אַשְׁרֵי הָעָם 'שֶׁכָּכָה' לוֹ, גִּימַטְרִיָּא 'מֹשֶׁה', רָזָא דְרַעְיָא מְהֵימְנָא, נִיצוֹץ שֶׁלּוֹ בְּמוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הָאֲרִ"י זלה"ה, שֶׁהֵאִיר עֵינֵינוּ בְּרָזֵי הַתּוֹרָה ... **וְאִלְמָלֵא הוּא לֹא בָא, לֹא זָכִינוּ לְאוֹר הַתּוֹרָה מֵעוֹלָם!** כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג הַשְּׂכָלִים הַנִּבְדָּלִים רָזֵי הַתּוֹרָה בִּשְׁלֵמוּת כִּי אִם עַל יְדֵי נִיצוֹץ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם ... **וְאִלְמָלֵא הָאֲרִ"י זַ"ל שֶׁהֵאִיר עֵינֵינוּ בְּסוֹדוֹתָיו, לֹא הָיָה בַּנִּבְרָאִים מַעְלָה וּמַטָּה, שֶׁיַּשִּׂיגוּ סוֹד הָעוֹלָמוֹת הָאֵלֶּה.**

(עמק המלך, שער יד, פרק י)

וכל אלפי המקובלים האמיתיים שעמדו לישראל, מדורו של האריז"ל עד דורנו אנו - אשר אין אחד מהם דומה לחברו, וכל אחד מהם מצא לו מקום להתגדר בו ולחדש חידושים בתורת הקבלה - יונקים את תורתם מתורת האריז"ל, וכל חידושיהם וביאוריהם כלולים בדבריו הקדושים.

וגם כאשר נראה לפעמים שיש בדבריהם חידושים שלא נזכרו בדברי האריז"ל, בידוע שחידושים אלו נדלו מתוך מעמקי ים חכמת האריז"ל, ולא מזולתו[ג].

וכפי שכותב ה"בן איש חי" לגבי הרש"ש:

וַאֲשֶׁר שָׁאַלְתָּ אֵיךְ אֲנַחְנוּ רוֹאִין הַקְדָּמוֹת חֲדָשׁוֹת בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָרַשַׁ"ש זַ"ל שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל אֲשֶׁר סָמַךְ עֲלֵיהֶם רַבֵּנוּ הָרַשַׁ"ש זַ"ל שֶׁהֵם עֵץ חַיִּים וּמָבוֹא שְׁעָרִים וְכוּ'? הִנֵּה דַּע כִּי בֶּאֱמֶת **נֶאֱמָן הוּא רַבֵּנוּ הָרַשַׁ"ש זַ"ל שֶׁלֹּא חִדֵּשׁ שׁוּם דָּבָר מִדַּעְתּוֹ אוֹ מִסִּפְרֵי קַבָּלָה אֲחֵרִים לְהוֹסִיף דָּבָר אֶחָד עַל דִּבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל, בְּרַם הוּא שִׁדֵּד עֲמָקִים בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל** וְלָקַח כְּלָלִים אֲשֶׁר נִתְפָּרְשׁוּ לְהֶדְיָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל ... וְעַל פִּי כְּלָלִים הַמְּפֹרָשִׁים בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל, וְעַל פִּי כְּלָלִים אֲשֶׁר הוֹלִיד אוֹתָם רַבֵּנוּ הָרַשַׁ"ש מִדִּבְרֵי מָרָן רַבֵּנוּ הָאֲרִ"י זַ"ל, יָסַד וּבָנָה רַבֵּנוּ הָרַשַׁ"ש כָּל בִּנְיָן שֶׁלּוֹ בִּ'נְהַר שָׁלוֹם' וּבַסִּדּוּר הַקָּדוֹשׁ.

(שו"ת רב פעלים, חלק ג, סוד ישרים סימן ד)

אפילו כאשר אנו מוצאים - בדברי המקובלים האמיתיים - דברים שנראים כסותרים את פשטות דברי האריז"ל, "לא תהא כזאת בישראל", ובהכרח שדבריהם יעלו בקנה אחד עם דברי האריז"ל.

וכפי שכתב הגר"ח מוואלאזי'ן, כאשר שמע דיבת רבים הטוענים על רבו הגר"א מווילנא שאין האריז"ל נחשב בעיניו ח"ו:

תָּשׁוּחַ עָלַי נַפְשִׁי וַיִּקֹּד יְקוֹד בְּלִבִּי כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת, אֲשֶׁר לָקְחָה אָזְנִי דִּבַּת רַבִּים בּוּרִים רֵיקִים בִּפְלָכִים הָרְחוֹקִים, אֲשֶׁר לֹא רָאוּ אוֹר תּוֹרָתוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ מִימֵיהֶם, אַנְשֵׁי בְּלִי עֹל בְּפֶה וְלָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוֹלוֹת לְהַטִּיל מוּם בְּקָדְשֵׁי שָׁמַיִם, זְבוּבֵי מָוֶת לְהַבְאִישׁ וּלְהַבִּיעַ שֶׁמֶן רוֹקֵחַ מִשְׁחַת קוֹדֶשׁ רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן. **בְּאֶמְרָם שֶׁהָרַב הַקָּדוֹשׁ דִּי רוּחַ אֱלָהִין בֵּיהּ הָאֲרִ"י זַ"ל לֹא הָיָה נֶחְשָׁב בְּעֵינָיו חַס וְשָׁלוֹם ... תֵּאָלַמְנָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר הַדּוֹבְרוֹת עָתָק עַל צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, יִתְפָּרְכוּן, יִתְרַחֲשׁוּן, יִשְׁתַּתְּקוּן, לֹא תְּהֵא כָזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל!** ... עַל דִּבְרַת מָרָן רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ אִישׁ הָאֱלֹקִים נוֹרָא הָאֲרִ"י זַ"ל, עֵינַי רָאוּ יְקָר תִּפְאֶרֶת קְדֻשַּׁת הָאֲרִ"י זַ"ל בְּעֵינֵי רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן, כִּי מִדֵּי דַּבְּרִי עִמּוֹ אוֹדוֹתָיו אִירְתַּע כֹּלָּא גּוּפֵיהּ, וְאָמַר: מַה נֹאמַר וּמַה נְּדַבֵּר מִקְּדוֹשׁ ה' אִישׁ אֱלֹקִים קָדוֹשׁ וְנוֹרָא כָּמוֹהוּ, וְנִגְלוּ לוֹ תַּעֲלוּמוֹת חָכְמָה ... **וַהֲגַם שֶׁהַמְּעַיְנִים יִמְצְאוּ בְּבֵאוּרוֹ זֶה כַּמָּה גַרְגְּרִים שֶׁמְּפָרֵשׁ בְּדֶרֶךְ אַחֵר קְצָת, הַמְּעַיֵּן הָאֲמִתִּי אִישׁ תְּבוּנוֹת יוּכַל לְיַשֵּׁב דִּבְרֵיהֶם דְּלֹא פְּלִיגֵי,** מַר כִּי אַתְרֵהּ וּמַר כִּי אַתְרֵהּ.

(הקדמת הגר"ח לספרא דצניעותא)

כך שדבר מוסכם וברור הוא, שעל אף שישנם מקובלים רבים, וכולם קדושים ובתוכם ה', וכל אחד חידש חידושים יקרים ונפלאים מה שלא חידש חבירו, הרי שכל חשיבותם ואמיתותם הוא אך ורק מחמת ביטולם לרבינו האר"י וכלליותם בו.

✦ ✦ ✦

כך גם לגבי האילן המפואר של צדיקי החסידות, תלמידי הבעל שם טוב וההולכים בדרכו עד דורנו אנו:

על אף שבמשך הדורות עמדו צדיקים ואדמו"רים רבים, למאות ולאלפים, וכל אחד מהם הלך בדרך מִשֶּׁלּוֹ - הרי שכולם כאחד, יונקים כל חיותם ודרכם מתוך נשמת ותורת הבעל שם טוב, ונמנים על תלמידיו. וכל חשיבותם, אמיתותם ונחיצותם, היא אך ורק מפני היותם ממשיכי דרכו.

וְכֻלָּם, כָּל הַצַּדִּיקִים, הֵם רַק תַּלְמִידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידֵי תַּלְמִידָיו, וְהַכֹּל עַל פִּי דֶּרֶךְ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב. **וְשׁוּם אֶחָד לֹא הֵבִיא חֲדָשׁוֹת, רַק כָּל אֶחָד כְּפִי שֶׁזָּכָה לְהַשִּׂיג מִדֶּרֶךְ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב** כֵּן הִתְנַהֵג בְּצִדְקָתוֹ וְתוֹרָתוֹ.

(מכתבי שמואל, מכתב ט)

על אף השינויים הרבים שבין תלמידי הבעש"ט ותלמידי תלמידיו, הרי ש"כולם ינקו מרב אחד".

א. ספר שיצא (בשנת תרח"ץ) נגד כת הדרדעים שכפרו בזוהר הקדוש וחכמת הקבלה, בהסכמת כל חכמי הדור ההוא.

ב. כלשון המהרח"ו בהקדמתו לעץ החיים.

ג. ומי שאכן אינו דולה את חידושיו וביאוריו מתוך הקדמות האריז"ל, מסתכן בטעויות נוראות. וכבר ידוע מה שכתב המהרח"ו בהקדמתו לעץ חיים: "והנה כל ספרי המקובלים האחרונים שהיו אחר הרמב"ן ז"ל אל תקרב אליהם, כי מן הרמב"ן ואילך נסתרה דרך החכמה הזאת מעיני כל החכמים ולא נשאר בהם כי אם קצת ענפי הקדמות בלתי שורשיהם, ועליהם בנו המקובלים האחרונים ז"ל דבריהם בשכל אנושי ... ואנשי לבב שמעו לי, אַל יהרסו אל ה' לראות בספרי האחרונים הבנויים ע"פ השכל האנושי. ושומע לי ישכון בטח ושאנן מפחד רעה" (עץ חיים, הקדמת המהרח"ו).

ובהמשך הוא אף מזהיר שלא להסתמך על כתביהם של שאר תלמידי האריז"ל, וכותב: "אשכילך ואורך דרך זו תלך. דע, מן היום אשר מורי זלה"ה החל לגלות זאת החכמה לא זזה ידי מתוך ידו אפילו רגע אחד. וכל אשר תמצא כתוב באיזה קונטריסים על שמו ז"ל ויהיה מְנַגֵּד מה שכתבתי בספר הזה, טעות גמור הוא, כי לא הבינו דבריו. ואם יש בהם איזה תוספת שאינו חולק עם ספרינו זה, אל תשית לבך בקבע אליו, כי שום אחד מהשומעים את דברי קדשו לא ירדו לעומק דבריו וכוונתו, ולא הבינום בלי שום ספק. ואם יעלה בדעתך לחשוב שתוכל לברור הטוב ולהניח הרע, אל בינתך אל תשען, כי אין הדברים האלו מסורים אל לב האדם כפי שכל אנושי, והסברא בהם סכנה עצומה ויחשב בכלל קוצץ בנטיעות חס ושלום. לכן הזהרתיך ואל תסתכל בשום קונטרסים הנכתבים בשם מורי זלה"ה זולתי במה שכתבנו לך בספר הזה, ודי לך בהתראה זאת" (שם).

ואכן, ידועים דברי הרש"ש שכתב במכתבו לחכמי המערב על אודות כתביו ששלח להם: "עידי בשמים וסהדי במרומים כי כל הכתוב שם כולם דברי אלהים חיים האמורים מפי האר"י ז"ל למוהרח"ו ז"ל ואין עוד מלבדו, ואפילו בדברי שאר תלמידי האר"י זלה"ה לא למדתי, ואין לי מגע יד בספרי המקובלים לא ראשונים ולא אחרונים, ולא למדתי בהם ואין לי ידיעה מהם כלל, כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שכן האמת" (נהר שלום, דף לב עמוד א).

וגם אם יחדש האדם בתורת הקבלה ככל שיחדש - "אם לא יהיה לו מקודם הקדמות סודות האר"י זלה"ה, לא יזכה כי אם לסודי מורנו הרב משה קורדובירו, להיות שנגזר להיגלות סודות הללו על ידי משה רבינו עליו השלום" (עמק המלך, שער יד, פרק י). "להיות שניכרים יתרון הסודות של האר"י ז"ל, כיתרון אור השמש על אור הלבנה, והוא ניכר שעדיין לא היתה מתגלה העת רצון מלמעלה בזמן מורנו הרמ"ק ז"ל כמו בזמן האר"י ז"ל, ולא ניתן רשות לפי מדריגתו יותר לגלות ... וכן מורנו הר"ר יוסף קארו ע"ה שבכל פעם ופעם שהיה חוזר על המשניות בעל פה, נתגלה עליו המגיד... וכל הדברים שגילה לו המגיד העלה אותם על הספר, וקרא אותו ספר המגיד, ואף על פי כן כְּלֹא חשיבא דמי לפני חכמתו של האר"י זלה"ה, והוא בעצמו ישב לפני האר"י ז"ל ללמוד ממנו סתרי תורה" (עמק המלך, הקדמה שלישית, פרק ו). ואכמ"ל עוד בזה.

וּכְמוֹ שֶׁהָאֲרִיךְ רַבֵּנוּ זִכְרוֹנוֹ לְבָרְכָה לְסַפֵּר וּלְהַפְלִיג בְּגֹדֶל הַחִלּוּקִים בֵּין **הַצַּדִּיקִים הַגְּדוֹלִים שֶׁהָיוּ סְמוּכִים לְזִמַּנֵּנוּ, שְׁכֻלָּם הֵם מִתַּלְמִידֵי הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְהַמַּגִּיד זְצוּק"ל וְהָיָה שָׁלוֹם גָּדוֹל בֵּינֵיהֶם, וְאַף עַל פִּי כֵן הָיוּ מְחֻלָּקִים מְאֹד בְּדַרְכֵיהֶם**, שֶׁזֶּה הָיָה נוֹסֵעַ עַל הַמַּדְיֵנָה וְדָרַשׁ בָּרַבִּים וְזֶה יָשַׁב בְּבֵיתוֹ, זֶה הָאֲרִיךְ מְאֹד בַּתְּפִלָּה וְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּצַעֲקוֹת וְהִתְלַהֲבוּת גָּדוֹל, וְזֶה הִתְפַּלֵּל בְּלַחַשׁ עִם הַצִּבּוּר כְּדֶרֶךְ הֶהָמוֹן, וְזֶה הִרְבָּה בַּתּוֹרָה יוֹתֵר, וְזֶה הִרְבָּה בְּצְדָקוֹת וּפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה **שְׁנּוּיִים רַבִּים לְאֵין מִסְפָּר, אַף עַל פִּי שֻׁכְּלָם יָנְקוּ מֵרֵב אֶחָד**. כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם שָׁוִין, כִּי כָּל אֶחָד עוֹבֵד אֶת ה' כְּפִי מַדָּתוֹ וּכְפִי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

(ליקוטי הלכות, שומר שכר ב, ט)

✦ ✦ ✦

כללֹ הדברים:

נשמת משה - בכל שלבי התגלויותיה - היא הנשמה הכללית, והתורה שבפיו היא התורה הכללית והשורשית.

ותפקידם של כל שאר נשמות הצדיקים הוא: לגלות ולהוציא לפועל - כל אחד בגוון ובדרך שלו - את הטמון בנשמה ותורה כללית זו.

✦ ✦ ✦

וכך גם לגבי הגילוי האחרון של נשמת 'משה משיח', ה"ה רבינו הקדוש מוהר"ן מברסלב זיע"א ותורתו.

נשמתו היא הנשמה הכללית, הכוללת בתוכה את כל נשמות ישראל. ותורתו היא התורה השורשית, אורייתא דעתיקא סתימאה[ד] הכוללת בתוכה את כל שורשי התורה. וכפי שהעיד על עצמו ואמר:

שֶׁיּוֹדֵעַ שָׁרְשֵׁי הַתּוֹרָה, מִמָּקוֹם שֶׁהַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בָּאָה. כִּי יֵשׁ שָׁרְשֵׁי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַתּוֹרָה **שֶׁמִּשָּׁם נִמְשַׁךְ כָּל הַתּוֹרָה**, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ כְּלָל בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה.

(חיי מוהר"ן, רפז)

וְרָאָה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְכָל דּוֹר וְדוֹר וְדוֹרְשָׁיו, דּוֹר וְדוֹר וּמַנְהִיגָיו, וְכָל מַה שֶּׁתַּלְמִיד וָתִיק עָתִיד לְחַדֵּשׁ.

(מעשה מהלחם)

כך שספרו "ליקוטי מוהר"ן", אינו ספר נוסף ברשימת ספרי החסידות, אלא ספר כללי ושורשי, הכולל בתוכו את כל שורשי התורה שבכתב ושבע"פ, ואת כל הנשמות והדרכים כולם.

עַד אֲשֶׁר אֵין שׁוּם דָּבָר מְצֻוֶּה וּקְדֻשָּׁה וְעֵצָה טוֹבָה הַנִּצְרָךְ לְכָל אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם בְּכָל דַּרְגָּא וְדַרְגָּא שֶׁלֹּא נִזְכָּר בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ וְהַנּוֹרָא הַזֶּה, כִּי מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתָיו. כִּי הוּא מְדַבֵּר מִכָּל־לִיּוּת הַכֹּל, בִּכְלָל וּבְפָרָט. **כּוֹלֵל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַדְּרֵגוֹת שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁל כָּל אָדָם, בַּקָּטָן כַּגָּדוֹל. מִן רֹאשִׁית נְקֻדַּת הַבְּרִיאָה, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הָאֲצִילוּת, עַד תַּכְלִית נְקֻדַּת הַמֶּרְכָּז שֶׁל עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה הַגַּשְׁמִי** שֶׁהָאָדָם עוֹמֵד עָלָיו. כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מְקוֹמוֹ וּמַדְרֵגָתוֹ בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה וְהַזְּמַן, **מִן הַגָּדוֹל שֶׁבְּגְדוֹלִים עַד הַקָּטָן שֶׁבְּקְטַנִּים.**

(ליקוטי מוהר"ן, הקדמה)

וכל תורה ותורה שבספר קדוש ושורשי זה, שופכת אור חדש על כל חלקי התורה כולה. שכן,

כֻּלָּם נִמְשָׁכִים וְנוֹבְעִים מִשָּׁרְשֵׁי הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וּבְעַל פֶּה, אֲשֶׁר מְחֻמָּת זֶה נִשְׁמַע מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ, שֶׁבְּכָל תּוֹרָה וּמַאֲמָר שֶׁלּוֹ יְכוֹלִים לֵילֵךְ וְלַעֲבֹר בּוֹ כָּל תַּנ"ךְ וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה[ה].

(ביאור הליקוטים, תורה ס. הקדמת 'תפארת הליקוטים')

כך שכל הצדיקים ותורתם, כלולים בו ובתורתו. ומאחר שכן, הם אמורים להיוודע אל שורשם האמיתי, ולשום את כל מגמתם ועניינם להאיר את אורו לכל באי עולם.

וּבְוַדַּאי שֶׁבְּכָל דּוֹר וְדוֹר נִמְצָאִים צַדִּיקִים וּכְשָׁרִים אֲמִתִּיִּים, כִּי לֹא אֶלְמָן יִשְׂרָאֵל וְאֵין דּוֹר יְתוֹם. אַךְ **עִקַּר תִּקּוּן הָעוֹלָם הוּא, שֶׁכָּל הַצַּדִּיקִים הַכְּשָׁרִים שֶׁבַּדּוֹר, הַמַּנְהִיגִים וּמַדְרִיכִים אֶת עַם יִשְׂרָאֵל, כֻּלָּם יָבוֹאוּ וְיִקָּחוּ דִּבּוּרֵיהֶם וַעֲצוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר יוֹרוּ לָעָם ה', מִסְּפָרָיו וּמִסִּפְרֵי תַּלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים וּמִפִּי תַּלְמִידֵיהֶם הַמְּסֻתָּפִים בְּצִלָּם.**

כְּשֶׁמּוֹאֵל בְּדוֹרוֹ וּכְיִפְתָּח בְּדוֹרוֹ, שֶׁעִם כָּל בְּחִינַת גְּדֻלּוֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַדְרֵגָתוֹ, כֻּלָּם הִנְהִיגוּ אֶת יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשׁ עַל פִּי תּוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁמְּסָרָהּ לִיהוֹשֻׁעַ וְכוּ'. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ צַדִּיקֵי וְגִדּוֹלֵי הַדּוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּדוֹרוֹ, אֲבָל לְגַבֵּי מֹשֶׁה הָיוּ נֶחְשָׁבִים כְּתַלְמִידִים.

כֵּן גַּם עַתָּה, **אַף עַל פִּי שֶׁבְּוַדַּאי נִמְצָאִים צַדִּיקִים גְּדוֹלִים וּקְדוֹשִׁים בְּדוֹרֵנוּ, אֲבָל בְּהִכָּרֵחַ שֶׁיְּקַבְּלוּ כֻּלָּם מֵהַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר הַגָּדוֹל מֵהֶם שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מֹשֶׁה', וְיִמְסְרוּ לְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁיִּתְנַהֲגוּ עַל פִּי דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים.**

וּכְמוֹ תַּלְמִידֵי הָרַשְׁבַּ" י זִיע"א וְתַלְמִידֵי הָאֲרַ"י זִיע"א, **שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֶמּוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּאוּ וְנִתְקָרְבוּ אֲלֵיהֶם לִשְׁמוֹעַ מִפִּיהֶם אֶת דְּבַר ה', לֹא עָשׂוּ תּוֹרָה חֲדָשָׁה מִלִּבָּם, אֶלָּא מָסְרוּ הֵם לְהַמְקֹרָבִים שֶׁלָּהֶם דִּבְרֵי רַבּוֹתֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים** הָרַשְׁבַּ"י וְהָאֲרַ"י זִיע"א, וְהָיָה נֶחְשָׁב כְּאִלּוּ הֵם בְּעַצְמָם מַמָּשׁ חַיִּים וְקַיָּמִים, עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם "אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים", וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל.

(שערי צדיק, חלק שישי, מכתב רסט)

וכמה מאלפים הם דבריו של שר התורה, הגאון אב"ד דטשעהרין, בהקדמתו לספרו "נחת השולחן", כאשר תוך כדי "התנצלות" על הרהבת העוז לפרסם ספר חידושי תורה על פי תורתו של רבינו הקדוש - פורץ לו מבין השיטין חזונו המופלא, על ייעודם של כלל גדולי וחכמי ישראל בדרך לתיקון העולם כולו:

כָּל מָה שֶׁאֲנִי מְשַׁתַּדֵּל בָּזֶה הוּא רַק בְּדֶרֶךְ דְּגְמָא וּמָשָׁל, **לְהַרְאוֹת לִפְנֵי הַשָּׂרִים וַחֲכָמִים וּגְדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הוֹד יְפִי**

ד. כמבואר באריכות בכמה מקומות בדברי מוהרנ"ת וראבר"נ, ואכמ"ל.

ה. כמובא בשיחות הר"ן: "אמר: כל תורה ומאמר שאומר, יכולין לילך ולעבור בו כל תורה נביאים וכתובים, ותורה שבעל פה" (שיחות הר"ן, רא).

פְּאֵר קְדֻשַּׁת עֶטֶרֶת תִּפְאֶרֶת פְּנִינֵי מַאֲמָרָיו הַקְּדוֹשִׁים, וְאֵיךְ כָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא כְּלָלִיּוּת הַכֹּל, עַד שֶׁאֲפִלּוּ הַקָּטָן שֶׁבַּקְּטַנִּים כְּמוֹנִי הַיּוֹם יוּכַל לִבְאֹר בָּהֶם וְלִמְצֹא חֲדָשׁוֹת כְּפִי קְטֹ שְׂכְלִי וְשִׂפְלוּת מַדְרֵגָתִי. **וּמִכָּל שֶׁכֵּן אִם יִתְּנוּ גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לִבָּם לָזֶה - בְּוַדַּאי הָיוּ מְגַלִּים בָּזֶה נִפְלָאוֹת וְנוֹרָאוֹת מְאֹד, עַד אֲשֶׁר כָּל הָאָרֶץ תְּאִיר מִכְבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְיִמָּלֵא כְּבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ וְהָיְתָה לַה' הַמְלוּכָה וְכוּ'**. לָכֵן אָמַרְתִּי בְּלִבִּי: דָּבָר זֶה נִפְתַּח בְּקָטָן שֶׁבַּקְּטַנִּים, וְאוּלַי יִהְיֶה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֶזְרֵנוּ **שֶׁיִּסְתַּיְּמוּ בִּגְדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר לָהֶם נָאָה וְיָאֶה בֶּאֱמֶת לְגַלּוֹת וּלְפָרְסֵם אוֹר הָאֱמֶת בָּעוֹלָם וּלְהָפִיץ מַעְיְנוֹתָיו חוּצָה!**

(נחת השולחן, הקדמה)

האילן ועניפיו

במאמרנו הקודם הארכנו להביא את דברי האר"י שנשמת 'משה' הוא האילן, וכל שאר הצדיקים הם 'ענפים' ממנו.

כִּי זֶה הַצַּדִּיק, הוּא רַק יָחִיד בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא יְסוֹד עוֹלָם, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ, **וַאֲפִלּוּ כָּל הַצַּדִּיקִים הֵם רַק עֲנָפִים מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ. יֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָנָף מִמֶּנּוּ, וְיֵשׁ שֶׁהוּא בְּחִינוֹת עָנָף מִן הָעָנָף.**

(ליקוטי מוהר"ן, ע)

וממילא מובן, שהענפים וענפי הענפים, לא רק רצויים ואהובים, אלא נחוצים ומוכרחים, בכך שכל עניינם לגלות ולהוציא לפועל את הטמון בגזע האילן.

וכדבריו הבהירים של רבי גדליה קעניג זצ"ל במכתבו:

נִתְבָּרֵר אֲצְלֵנוּ כִּי הוּא הוּא הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר זֶה מַמָּשׁ, וְאֵלָיו אֲנַחְנוּ צְרִיכִים. וְאֵין לָנוּ אֶלָּא לְפַתֵּחַ סִפְרֵי הַקְּדוֹשִׁים וְלַהֲגוֹת בָּהֶם וּלְחַפֵּשׂ אַחַר חִפּוּשׁ, עַד שֶׁנִּזְכֶּה לִמְצוֹא בָּהֶם מַה שֶּׁאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְעַצְמֵנוּ עַתָּה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ.

וּבְוַדַּאי שֶׁנִּמְצָאִים צַדִּיקִים הַרְבֵּה בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, כַּמְּבֹאָר בְּדִבְרֵי חַז"ל, בְּשֵׁ"ס וּבְזֹהַר הַקָּדוֹשׁ וּבַמִּדְרָשִׁים. **וּמִכָּל מָקוֹם הֵם בְּחִינַת עֲנָפִים אוֹ בְּבְחִינַת עֲנָפִים מִן הָעֲנָפִים מִן הַצַּדִּיק הַיָּחִיד שֶׁבַּדּוֹר, כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים כֻּלָּם גִּבּוֹרִים כֻּלָּם קְדוֹשִׁים**, כִּי כֻּלָּם עוֹשִׂים בְּאֵימָה וּבִיְרִאָה רְצוֹן קוֹנָיהֶם, וּצְרִיכִין לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם וּלְקַבֵּל מֵהֶם דַּעַת וְיִרְאַת ה', כְּמֹשֶׁל הָעֲנָפִים הַיּוֹצְאִים מִגּוּף הָאִילָן, שֶׁעַל כָּל עָנָף וְעָנָף גְּדֵלִים פְּרוֹת מְשֻׁבָּחִים שֶׁפַּעֲמִים טַעַם גֵּו עֵדֶן וְרֵיחָם רֵיחַ גַּן עֵדֶן שֶׁאִפְשָׁר לְהַנּוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם, **כִּי כֻּלָּם יוֹנְקִים מִשֹּׁרֶשׁ אֶחָד מֵהַצַּדִּיק הָאֱמֶת יְסוֹד הָעוֹלָם שֶׁהוּא גּוּף הָאִילָן, וְכָל פֵּרוֹתֵיהֶם הַטּוֹבִים גְּדֵלִים רַק מֵהַלְּחְלוּחִית שֶׁמַּעֲלֶה וְדוֹלֶה הַצַּדִּיק מֵעִמְקֵי עֲמָקִים וּמַכְנִיס בָּהֶם.**

מִמֵּילָא מוּבָן כִּי צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טַעֲמָם וְרֵיחָם שֶׁל כָּל דַּרְכֵי עֲצוֹתֵיהֶם וְלִמּוּדֵיהֶם נוֹדֵף טַעַם וְרֵיחַ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הֵינוּ שֶׁיִּהְיוּ עֲצוֹתֵיהֶם וְלִמּוּדֵיהֶם מְיֻסָּדִים עַל הִתְגַּלּוּת חִדּוּשֵׁי תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַזֶּה שֶׁהוּא שָׁרְשָׁם וִיסוֹדָם.

מָה שֶּׁאֵין כֵּן, אִם חַס וְשָׁלוֹם רוֹאִים בְּאֵיזֶה מִן הָעֲנָפִים שֶׁמַּכְחִישִׁים וּמַבְאִישִׁים טַעַם וְרֵיחַ הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ חִיּוּתָם, וְכוֹפְרִים אוֹ מִתְלוֹצְצִים מִדְּרָכֵי עֲצוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים - אֵין זֶה אֶלָּא לְצַד שֶׁשָּׁלַט בָּהֶם אֵיזֶה רִקָּבוֹן, וְזֶה גּוֹרֵם שֶׁאֵין יְנִיקָתָם בִּשְׁלֵמוּת מִגּוּף הָאִילָן, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לַחְשֹׁשׁ וּלְהִסְתַּפֵּק מֵעַתָּה, אוּלַי הֵם זְמוֹרוֹת זָרִים לְגַמְרֵי שֶׁהָרְכְּבוּ בְּהָאִילָן עַל יְדֵי וְכוּ', לְהַטְעוֹת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם לְצַד כֹּחַ הַבְּחִירָה. וְאָז צָרִיךְ לְהִשָּׁמֵר וּלְהִזָּהֵר מְאֹד מִלֶּאֱכֹל פֵּרוֹתֵיהֶם, אִם כִּי לְמַרְאֶה עֵינַיִם הֵם יָפִים וְנָאִים, מֵאַחַר שֶׁטַּעֲמָם פָּגוּם וּמְקֻלְקָל. וְאִם יֹאכְלוּם, לֹא דַּי שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ בָּאָדָם כֹּחַ וְאֹמֶץ וְחִיּוּת, אַף גַּם קְרוֹבִים לְהַפְסִיד וּלְהַחֲלִישׁ וּלְרוֹפֵף וּלְקַלְקֵל בְּרִיאוּתוֹ מִנֶּפֶשׁ וְעַד בָּשָׂר חַס וְשָׁלוֹם.

וְהָבֵן הֵיטֵב אֲשֶׁר בָּזֶה תָּלוּי כָּל חִיּוּתֵנוּ וְתִקְוָתֵנוּ וְנֶחָמוֹתֵנוּ לָנֶצַח, וְעַל כֵּן בְּכָל מֵיטַב הֶבָנָתֵנוּ וִידִיעָתֵנוּ בְּשִׂכְלֵנוּ וְחָכְמָתֵנוּ שֶׁחָנַן אוֹתָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲנַחְנוּ צְרִיכִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה **לְהַבְחִין בְּעֵינַיִם פְּקוּחוֹת, וּבְחוּשִׁים בְּרִיאִים, בֵּין עָנָף טוֹב וּבְרִיא שֶׁיּוֹנֵק מְלוֹא חֵיּוּתוֹ בְּשִׁלֵּמוּת רַק מִגּוּף הָאִילָן הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה - שֶׁיְּכוֹלִין לְהָאֲחֵז בּוֹ, כִּי חָזָק הוּא, וְלֶהֱנוֹת מִפֵּרוֹתָיו הַטּוֹבִים לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים**. לְבֵין עָנָף וְחָלוּשׁ שֶׁשּׁוֹלֵט בּוֹ רִקָּבוֹן פְּנִימִי בִּלְתִּי נִרְאֶה בְּגָלוּי, וְשֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִבָּחֵין בּוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי הִסְתַּכְּלוּת עָמוֹק, וְהָבֵן מְאֹד לְעוּבְדָּא וּלְמַעֲשֶׂה.

(שערי צדיק, חלק ה, מכתב קסו)

ואדרבה; עיקר יופיו ופארו של האילן, מתגלה דווקא באמצעות כלל ענפיו ופירותיו.

ובאותה מידה שהאיברים והחושים והכוחות כולם לא מסוגלים להתקיים ולו לרגע ללא ה"לב", שהוא המקור והשורש והעיקר אשר "ממנו תוצאות חיים" (משלי ד, כג). הרי שמאידך, גם "לב" הקיים וניצב לבדו, ללא כל המערכת המסועפת והמורכבת שנובעת ממנו ושמקיפה אותו - נטול שלימות ונטול הדר הוא.

אין עם בלא מלך, אך לא פחות מכך: אין מלך בלא עם הבטל ומבוטל אליו, וללא שרים וחיילים הסרים למשמעתו ועומדים בראש צבאו וגדודיו.

"עליון למלכי ארץ"

כבר בדורו של משה היו לכלל ישראל מנהיגים רבים, אשר הוא עצמו העמיד עליהם.

וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי חַיִל מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל הָעָם **שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת.**

(שמות יח, כה)

וכך גם לדורות: ישנם מנהיגים רבים בישראל; שרי אלפים, שרי מאות, שרי חמישים, ושרי עשרות. כל צדיק וצדיק עם דרכו המיוחדת, וסך הנשמות הקשורות אליו, ומקבלים ממנו את חיותם ודרכם בעבודת ה'.

כִּי כָּל מְפָרְסָם וּמַנְהִיג הַדּוֹר יֵשׁ לוֹ כַּמָּה נְשָׁמוֹת פְּרָטִיּוֹת, הַשַּׁיָּכִים לְחֶלְקוֹ.

(ליקוטי מוהר"ן תניינא, א)

אלא שמעל כל אותם שרי אלפים שרי מאות ושרי עשרות, עומד הצדיק הגדול, נשמת 'משה'. הלא הוא "האחד, הנסתר במלכותו, העולה לשער הנון, שלא קם כמוהו בישראל", והוא ה"עליון למלכי ארץ".

וכלשון רבי אברהם ב"ר נחמן:

בְּהַמְבֹאָר הַנַּ"ל מִדְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים עַל אוֹדוֹת **הָאֶחָד, הַנִּסְתָּר בְּמַלְכוּתוֹ, הָעוֹלֶה לְיוֹם שַׁעַר הַנּוּן, שֶׁלֹּא קָם כְּמוֹהוּ בְּיִשְׂרָאֵל.** כִּי **אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהַצַּדִּיקֵי אֱמֶת מוֹשֵׁל וּמוֹלֵךְ כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרֵגָתוֹ, אֵין זֶה רַק בִּבְחִינַת 'שָׂרֵי אֲלָפִים' הַמּוּבָא בְּפָנִים. וְהָעֶלְיוֹן לְכֻלָּם, הוּא מֹשֶׁה בְּעַצְמוֹ!** [שֶׁהוּא שֶׁיִּהְיֶה לָעָתִיד בַּיּוֹם

הַנּוּן, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּעֵת מַתַּן תּוֹרָה, וְלֹא בְּכָל יְמֵי חַיָּיו. שֶׁזֶּה מַה שֶּׁכָּתַב בִּפְנִים, שֶׁגַּם מֹשֶׁה לֹא הִשִּׂיגוֹ, וְכַמּוּבָא מִזֶּה בְּמָקוֹם אַחֵר בְּשֵׁם הָאֲרִיזַ"ל]. תָּבִין מֵרָחוֹק בַּהֲבָאָתוֹ רְאָיָה לְיוֹם הַבִּכּוּרִים, שֶׁהוּא בַּמַּלְכוּת [הַנִּסְתָּר בְּנוּן] הַנַּ"ל, מֵהַכָּתוּב "**אַף אָנִי בְּכוֹר אֶתְּנֵהוּ עֶלְיוֹן לְמַלְכֵי אָרֶץ**".

(ביאור הליקוטים, תורה נו, אות לט)

וכל תוקפם של כל "מלכי ארץ" - מאן מלכי רבנן, המולכים על נשמות ישראל ומנהיגים אותם - הוא בכח ה"עליון למלכי ארץ" העומד מעליהם.

אלא שאותו "עליון למלכי ארץ" - "נסתר במלכותו", שכן:

בְּאִתְגַּלְיָא אֵין לוֹ שׁוּם מֶמְשָׁלָה, וְאַף עַל פִּי כֵן בְּאִתְכַּסְיָא וּבְהֶעְלֵם גָּדוֹל, הוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הַדּוֹר, וַאֲפִלּוּ עַל כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר. כִּי כָּל נִשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם כֻּלָּם תַּחַת מֶמְשַׁלְתּוֹ וּמַלְכוּתוֹ, וְכֻלָּם נִכְנָעִים וּכְפוּפִים אֵלָיו. רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם גָּדוֹל.

(ליקוטי מוהר"ן, נו)

וכפי שאמר רבינו בפירוש על עצמו:

לָכֶם נִדְמֶה שֶׁאֵין לִי מֶמְשָׁלָה כִּי אִם עֲלֵיכֶם, בֶּאֱמֶת **אֲנִי מוֹשֵׁל אֲפִלּוּ עַל כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר, רַק שֶׁהוּא בְּאִתְכַּסְיָא.**

(חיי מוהר"ן, כד)

הֲגַם שֶׁבְּעֵינֵינוּ אֵין אָנוּ רוֹאִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׁוּם הִתְנַשְּׂאוּת וּגְדֻלָּה וּמֶמְשָׁלָה עַל הָעוֹלָם בְּאִתְגַּלְיָא וְכוּ', כִּי 'מֵהַרְבֵּה עוֹלָמוֹת שְׁמוֹ נֶעֱלָם'[1], וּכְמַרְגְּלָא בְּפוּמָא דְּאֲנַ"שׁ יְצַ"ו לוֹמַר עַל כְּגוֹן דָּא, הֶחָרוּז שֶׁמְּזַמְּרִים בְּהַזֶּמֶר 'אֲזַמֵּר בִּשְׁבָחִין' שֶׁחִבֵּר הָאֲרִ"י זִיעָ"א, הַמַּתְחִיל "רְשִׁימִין וּסְתִימִין בְּגוֹ כָּל עָלְמִין, בְּרַם עַתִּיק יוֹמִין הֲלָא בַּטִּישׁ בַּטִּישִׁין". הֵינוּ, **אַף עַל פִּי שֶׁגְּדֻלַּת אֲמִתּוּת קְדֻשַּׁת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הַזֶּה נֶעְלָם וְנִסְתָּר וְסָתוּם מִכָּל הָעוֹלָמוֹת, אֲבָל בֶּאֱמֶת בְּאִתְכַּסְיָא הוּא מוֹשֵׁל עַל כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וַאֲפִילוּ עַל כָּל צַדִּיקֵי הַדּוֹר** ... וְכַמְּבֹאָר כָּל זֶה הֵיטֵב בְּלִקּוּטֵי א' סִימָן נ"ו, בְּהַתּוֹרָה וּבְיוֹם הַבִּכּוּרִים אוֹת א', עַיֵּן שָׁם.

(שערי צדיק, חלק ראשון, מכתב יט)

✦ ✦ ✦

גם החצרות והמשכנות שמקימים הצדיקים שבכל דור ודור - כפי שנזכר בדברי רבינו בעצמו:

שֶׁכָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא בְּחִינַת רוֹעֶה, כִּי בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת מֹשֶׁה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, הוּא עוֹשֶׂה בְּחִינַת מִשְׁכָּן, שֶׁמִּשָּׁם מְקַבְּלִין הַתִּינוֹקוֹת הֶבֶל פִּיהֶם כַּנַּ"ל, וְכָל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ, לְפִי בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, כְּמוֹ כֵן יֵשׁ לוֹ תִּינוֹקוֹת שֶׁהֵם מְקַבְּלִין מִשָּׁם, **נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִצַּדִּיקֵי הַדּוֹר, סַךְ תִּינוֹקוֹת שֶׁהֵם מְקַבְּלִין הֶבֶל פִּיהֶם מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינָתוֹ** כַּנַּ"ל.

(ליקוטי מוהר"ן, רפב)

גם הם - יונקים את כל כוחם וחיותם, מהנשמה הכללית, רבינו הקדוש. אשר "מאתו בעצמו נמשכים כל המשכנות של הרועים שהיו ושיהיו". וכלשונו של רבי אברהם ב"ר נחמן על תורה זו:

נִרְאֶה מְבֹאָר מִדִּבְרֵי מוֹהֲרַנַּ"ת זַ"ל בְּחֵלֶק א', וּמִשְּׁאָר דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּעִנְיָן זֶה בִּכְתָב וּבְעַל פֶּה, כִּי בְּכָל זֹאת גָּבְהָה דַּעְתּוֹ וְדַרְכּוֹ נִסְתְּרָה גַּם בָּזֶה [**וְכֵן בְּכָל תּוֹרוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים**], וְשֶׁיֵּשׁ בָּזֶה עִנְיָנִים נִפְלָאִים וְנֶעֱלָמִים בְּתַכְלִית הַהֶעְלֵם, עַד **שֶׁאֵין מִי שֶׁיֵּדַע אֵיךְ לְהִתְנַהֵג וּלְהִשְׁתַּדֵּל בָּעִנְיָן הַזֶּה כִּי אִם מִי שֶׁגִּלָּה זֹאת בְּעַצְמוֹ, שֶׁהוּא הָיָה הַ'מֹּשֶׁה מָשִׁיחַ' הָאֲמִתִּי, וְהוּא הָרוֹאֶה וְהַמַּשְׁגִּיחַ הָאֲמִתִּי הֵיכָן הַתִּינוֹקוֹת קוֹרְאִים. כִּי מֵאִתּוֹ בְּעַצְמוֹ, נִמְשָׁכִים כָּל הַמִּשְׁכָּנוֹת שֶׁל הָרוֹעִים שֶׁהָיוּ וְשֶׁיִּהְיוּ!**

שֶׁהוּא מְקוֹר הַהֶבֶל פֶּה שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא שֶׁל הַתִּינוֹקוֹת, וְעָלָיו נֶאֱמַר 'וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן', שֶׁהוּא הַבֵּית תְּפִלָּה, מֵרֹב הִזְדַּכְּכוּתוֹ בְּתַכְלִית הַזַּכּוּת וְהַבְּהִירוּת מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ עַד יוֹם הִסְתַּלְּקוּתוֹ, לִהְיוֹת בְּעַצְמוֹ בִּבְחִינַת הֶבֶל פִּיו שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא, שֶׁהִתְפָּאֵר עַצְמוֹ (חַיֵּי מוֹהֲרַ"ן אות שפ"ד) שֶׁגַּם הֶבֶל פֶּה אֵינוֹ יוֹצֵא מֵאִתּוֹ בְּלִי חִדּוּשׁ. **וְעָלָיו נֶאֱמַר 'וַיָּקֶם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן' אֲמִתִּי,** כִּי עַל זֶה נֶאֱמַר "כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה", וְהוּא עוֹסֵק לִבְנוֹתוֹ. כִּי הוּא אֲשֶׁר בְּכֹחוֹ לְבָרֵר וְלִמְצֹא הַנְּקֻדּוֹת טוֹבוֹת גַּם בְּמִי שֶׁנָּפַל וְיָרַד בְּתַכְלִית הַיְרִידָה שֶׁאֵין יְרִידָה אַחֲרָיו, וְעַל יְדֵי בֵּרוּר הַטּוֹב הַזֶּה בְּעַצְמוֹ, **הוּא עוֹסֵק לִבְנוֹת וּלְהַמְשִׁיךְ מִשְׁכָּן וּבֵית תְּפִלָּה שֶׁלֹּא יֵחָרֵב עוֹד.**

(ביאור הליקוטים, תורה רפב)

"אל מול פני המנורה"

כלל נשמות ישראל הם כדוגמת המנורה הטהורה שבבית המקדש, כשהצדיק הגדול והמיוחד הוא הנר האמצעי, אשר עליו אומרת התורה:

דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת, **אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת.**

(במדבר ח, ב)

כל יהודי ויהודי יש בו "נר ה' נשמת אדם" המאירה באור יקרות, אך כולם צריכים לצדד פניהם כלפי הנר האמצעי המשובח מכולם.

דְּתַנְיָא: אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת - מְלַמֵּד, **שֶׁהָיוּ מְצַדְּדִין פְּנֵיהֶם כְּלַפֵּי נֵר אֶמְצָעִי.** אָמַר רַבִּי נָתָן[2]: **מִכָּאן שֶׁאֶמְצָעִי מְשֻׁבָּח.**

(מנחות צח ע"ב)

וכשהכהנים - הצדיקים שבכל דור - באים להדליק את הנרות, ולהאיר ולהעלות את נשמות ישראל, עליהם להאיר את כל הנרות אל מול פני המנורה, ולקשרם אל הצדיק הגדול. וכדברי מוהרנ"ת:

"אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת" - פְּנֵי הַמְּנוֹרָה זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת 'פְּנֵי הַמְּנוֹרָה', שֶׁכָּל הַמְּנוֹרָה הַטְּהוֹרָה שֶׁהֵם כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מְאִירִים מִמֶּנּוּ, כִּי הוּא שֹׁרֶשׁ כֻּלָּם. וְעַל כֵּן **הִזְהִיר אֶת הַכֹּהֲנִים שֶׁהֵם בְּחִינַת הַזְּקֵנִים דִּקְדֻשָּׁה הָעוֹסְקִים לְהַעֲלוֹת נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיְּכַוְּנוּ תָּמִיד לְהַעֲלוֹת וּלְקַשֵּׁר אֶת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת שֶׁהֵם כְּלַל הַנְּשָׁמוֹת** הַכְּלוּלִים בְּשִׁבְעָה כִּתּוֹת וְכָל נְשָׁמָה וּנְשָׁמָה כְּלוּלָה מִשֶּׁבַע מִדּוֹת, שֶׁיַּעֲלֶה וִיקַשֵּׁר כֻּלָּם **'אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה' שֶׁהוּא הַצַּדִּיק בְּחִינַת מֹשֶׁה.**

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, מד)

עם ישראל מחולק לכמה וכמה כיתות וקבוצות, המשולות לשבעה נרות, אך כולם צריכים להאיר אל מול פני המנורה, "שכולם יכוונו דעתם אל הארת הצדיק האמת", מאחר שרק הוא "כלול מכל השבעים פנים לתורה ועל כן הוא יכול להאיר כל שורשי נשמות ישראל".

1. ביטוי זה לקוח מתוך ה'שיר ידידות' של רבי יצחק ברייטער הי"ד, שמשורר על רבינו: "חידוש כמותו מעולם, לא היה מעולם ועד עולם. מהרבה עולמות שמו נעלם, והוא יתקן את העולם, כי זה כל האדם".

2. רבי נתן דייקא, הוא זה שמגלה זאת... סימנא מילתא.

וְזֶהוּ "בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת", הַיְנוּ שֶׁהִזְהִיר אֶת אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֶׁהוּא שׁוֹשְׁבִינָא דְּמַטְרוֹנִיתָא שֶׁעוֹסֵק לְקָרֵב יִשְׂרָאֵל לַה' יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי שֶׁמַּמְשִׁיךְ עֲלֵיהֶם הֶאָרַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, בִּבְחִינַת הֱוֵי מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן אוֹהֵב שָׁלוֹם וְכוּ' וּמְקָרְבָן לַתּוֹרָה. וְזֶהוּ: "בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת", כְּשֶׁתִּרְצֶה לְהַעֲלוֹת וּלְהָאִיר אֶת שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. "אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה" שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת, בְּחִינַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת פְּנֵי הַמְּנוֹרָה פְּנֵי הַתּוֹרָה, **כִּי הוּא כָּלוּל מִכָּל הַשִּׁבְעִים הַפָּנִים לַתּוֹרָה, וְעַל כֵּן הוּא יָכוֹל לְהָאִיר כָּל שָׁרְשֵׁי נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.** וְעַל כֵּן הִזְהִירוֹ: "**אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת**", **שֶׁכָּל הַכִּתּוֹת שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל שֶׁכְּלוּלִים בְּשֶׁבַע כִּתּוֹת כֻּלָּם יָאִירוּ אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, שֶׁכֻּלָּם יְכַוְּנוּ דַּעְתָּם אֶל הֶאָרַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁמִּשָּׁם מֵאִיר נִשְׁמוֹתֵיהֶם.**

(ליקוטי הלכות, בציעת הפת ה, כה)

✦ ✦ ✦

וכך גם בין הצדיקים עצמם:

כלל הצדיקים הם "שבעת הנרות", וכולם צריכים לצדד את עצמם ולהאיר "אל מול פני המנורה", הצדיק הגדול, הנר האמצעי.

וכפי שכבר המשילו האבות הקדושים ומשה ואהרן דוד ושלמה, את רבי שמעון בר יוחאי לנר האמצעי שבמנורה, "בוצינא קדישא נר מערבי באמצע", וכל שאר חבריו הצדיקים לששת הנרות המאירים ממנו...

וכדאיתא בזוהר הקדוש:

אָתוּ אֲבָהָן, וְרַעְיָא מְהֵימָנָא, וְאַהֲרֹן וְדָוִד וּשְׁלֹמֹה, וּבָרִיכוּ לֵיהּ, וְאָמְרוּ לֵיהּ, אַנְתְּ בּוּצִינָא קַדִּישָׁא, וְחַבְרַיָּיא דִּילָךְ דְּאִינּוּן שִׁית, לָקֳבֵל אִינּוּן שִׁבְעָה. **וְאַנְתְּ בּוֹצִינָא קַדִּישָׁא נֵר מַעֲרָבִי בְּאֶמְצַע, דְּכָל שִׁית נֵרוֹת נְהִרִין מִנָּךְ!** בְּכָל חַד אִתְּמַר בֵּיהּ 'נֵר יְיָ נִשְׁמַת אָדָם'. וְרַעְיָא מְהֵימָנָא נָהִיר בָּךְ, וְאַנְתְּ בְּחַבְרַיָּיא דִּילָךְ, וְכֹלָּא חַד, בְּלָא פִּרוּדָא כְּלָל. **וּמִתַּמָּן וָאֵילָךְ מִתְפַּשִּׁטִין עֲנָפִין לְכָל מָארֵי חָכְמְתָא.**

(זוהר ח"ג דף רנו ע"א)

וְזֶהוּ "אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת". '**פְּנֵי הַמְּנוֹרָה' זֶה בְּחִינַת הַצַּדִּיק הָאֱמֶת הָרַב הָאֱמֶת שֶׁבַּדּוֹר, "שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת" הֵם שְׁאָר הַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים הַנִּמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ כַּעֲנָפִים מֵאִילָן** שֶׁהֵם בְּחִינַת תַּלְמִידָיו (כַּמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ לְעִנְיַן רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי וְהַחֶבְרַיָּא וְכוּ', עַיֵּן שָׁם). **וְהִזְהִיר הַכָּתוּב, שֶׁבְּכָל שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת כָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁבַּדּוֹר, כֻּלָּם יִהְיֶה הִשְׁתַּדְּלוּתָם לְהָאִיר "אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה" - לְהַמְשִׁיךְ אוֹר הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בָּעוֹלָם שֶׁהוּא הַיָּחִיד בְּדוֹרוֹ,** שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדַּת הָאֱמֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים. שֶׁהָעִקָּר לְהַמְשִׁיךְ אוֹרוֹ בָּעוֹלָם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יִתְתַּקֵּן הַכֹּל.

(ליקוטי הלכות, סימני בהמה וחיה טהורה ד, ל)

✦ ✦ ✦

הצדיק הגדול, הנר האמצעי, הוא "נקודת האמת שבין הצדיקים".

כִּי **יֵשׁ צַדִּיקִים הַרְבֵּה, אֲבָל יֵשׁ בְּחִינוֹת נְקֻדּוֹת הָאֱמֶת בֵּין הַצַּדִּיקִים,** שֶׁכְּשֶׁרוֹצִים לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, שֶׁבָּזֶה תָּלוּי הַכֹּל, אֲזַי יֵשׁ לְהָאָדָם מְנִיעוֹת גְּדוֹלוֹת רַבּוֹת מְאֹד.

(ליקוטי מוהר"ן, סו)

ח. ראה חיי מוהר"ן, אות רל"ד.

וכשאנו אומרים שהוא "נקודת האמת", אין כוונתנו על 'אמת' מול 'שקר' חס ושלום, אלא על מדרגת אמת גבוהה ומבוררת במיוחד.

כִּי **בְּכָל דּוֹר יֵשׁ כַּמָּה צַדִּיקִים 'אֲמִתִּיִּים', אֲבָל יֵשׁ אֱמֶת לְמַעְלָה מֵאֱמֶת,** כִּי בְּוַדַּאי אֵין מַדְרֵגוֹת כָּל הַצַּדִּיקִים שָׁוִין. וְכָל מַה שֶּׁמַּדְרֵגַת הַצַּדִּיק גָּדוֹל יוֹתֵר, הָאֱמֶת שֶׁלּוֹ גָּדוֹל וּמְבֹרָר יוֹתֵר, כִּי עִקָּר הוּא הָאֱמֶת. **עַד שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דּוֹר צַדִּיק אֲמִתִּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדַּת הָאֱמֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים.**

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ג, יז)

ולעומת אותו צדיק, נחשבים כל הצדיקים כ"חלונות" שדרכם אמור להאיר אור האמת הגדול של הצדיק.

כִּי יֵשׁ כַּמָּה צַדִּיקִים אֲמִתִּיִּים וְכֻלָּם אֱמֶת. אֲבָל יֵשׁ צַדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת נְקֻדַּת הָאֱמֶת שֶׁבֵּין הַצַּדִּיקִים, שֶׁהוּא עִקַּר עֶצֶם הָאֱמֶת בְּחִינַת 'אֶבֶן טוֹב', שֶׁהוּא עִקַּר הָאוֹר הַמֵּאִיר הָאֱמֶת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, **וְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ לְקַבֵּל אֱמֶת צָרִיךְ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ. כִּי שְׁאָר כָּל הַצַּדִּיקִים, מִכָּל שֶׁכֵּן שְׁאָר הַכְּשֵׁרִים וְהָעוֹלָם, כֻּלָּם הֵם בְּחִינַת 'חַלּוֹנוֹת' אֶצְלוֹ.**

(ליקוטי הלכות, סימני בהמה וחיה טהורה ד, ל)

ומאחר שכן, תפקידם של כל הצדיקים לכוון את עצמם אל מול פני המנורה, אל מול אור נקודת האמת, ובכך יאיר דרכם אורו לכל באי עולם, כאור השמש המאיר לתוככי הבית דרך החלונות.

וְעַל כֵּן מַזְהִיר הַכָּתוּב שֶׁכָּל שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת יָאִירוּ אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, **שֶׁכָּל הִשְׁתַּדְּלוּתָם שֶׁל כָּל הַצַּדִּיקִים וְהַכְּשֵׁרִים** הַכְּלוּלִים בְּשִׁבְעַת הַנֵּרוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת שִׁבְעַת יְמֵי הַבִּנְיָן, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת שֶׁל סְפִירַת הָעֹמֶר, **כֻּלָּם יִהְיוּ עֲבוֹדָתָם לְהָאִיר אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה, לְהַמְשִׁיךְ אוֹר פְּנֵי הַמְּנוֹרָה בָּעוֹלָם, שֶׁהוּא בְּחִינַת אוֹר הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נְקֻדַּת עֶצֶם הָאֱמֶת** שֶׁעַל יָדוֹ עִקַּר בִּטּוּל הַשֶּׁקֶר לְגַמְרֵי עַד קָצֶה אַחֲרוֹן.

(שם)

וְעַל כֵּן **כֻּלָּם צְרִיכִין לְקַבֵּל זֶה מִזֶּה וְזֶה מִזֶּה, עַד שֶׁמְּקַבְּלִין כֻּלָּם מֵהָרֹאשׁ הָאֱמֶת שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק שֶׁבַּדּוֹר שֶׁהוּא חַד בְּדָרָא,** אֲשֶׁר זָכָה לִנְקֻדַּת הָאֱמֶת, לְשַׁבֵּר הַגּוּף בְּתַכְלִית[ח], אֲשֶׁר הוּא מְקַשֵּׁר הַכֹּל לְשָׁרְשׁוֹ.

(ליקוטי הלכות, מקח וממכר ג, יא)

דרגות הביטול אל הצדיק הגדול

בביטולם של כלל הצדיקים והנרות 'אל מול פני המנורה', ישנם כמה וכמה דרגות:

הדרגה הגבוהה והמושלמת ביותר, היא כמובן, ההתבטלות הגמורה והמוחלטת לרבינו הקדוש, כתלמיד מן השורה.

דוגמא מובהקת לכך, הוא המגיד מטרוביץ, שהיה גדול בענקים - תלמיד מובהק של המגיד ממעזריטש, וחבר נעוריו של הרה"ק רבי נחום

מטשערנוביל[ט]. ומצודתו הייתה פרוסה על שמונים וארבע עיירות במרחבי אוקראינה - וכאשר גילה את אורו של רבינו בשנת תקנ"ד, בהיותו כבן שבעים שנה, התקרב לרבינו הקדוש בביטול גמור, על אף שרבינו היה אז אברך בן עשרים ושתים...

וכך כותב עליו רבי אברהם ב"ר נחמן:

הָרַב הַצַּדִּיק רַבִּי יְקוּתִיאֵל הַמַּגִּיד מִטִּירְהָאוִויצָא זְצוּק"ל הוּא אֲשֶׁר זָכָה בְּיוֹתֵר מִכָּל הַמְפֻרְסָמִים שֶׁבְּדוֹרוֹ לְהַכְנִיעַ אֶת עַצְמוֹ תַּחַת אַדְמוֹ"ר זַ"ל, וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הַדְרַת קְדֻשָּׁתוֹ בְּאֵימָה וָפַחַד, וְגַם הַרְבֵּה מֵאַנְשֵׁי מְקֹרָבָיו וְיוֹצְאֵי חֲלָצָיו נִתְקָרְבוּ עַל יָדוֹ לַאַדְמוֹ"ר זַ"ל.

(כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, כד)

כך גם קרה לדוגמא, אצל רבי יצחק יהודה מטפליק, שהיה אדמו"ר ובעל מופת, ומעיירות רבות היו נוהרים אליו לתת פדיונות ולהתברך. וכאשר גילה את אורו של רבינו "עזב והרחיק מעל עצמו הנהגת פרסומו" והפך לחסיד ברסלב מן השורה...

וכפי שמספר רבי אברהם ב"ר נחמן:

רַבִּי יִצְחָק יְהוּדָה זַ"ל מִטֶּעפְּלִיק, קֹדֶם הִתְקָרְבוּתוֹ לָאַדְמוֹ"ר זַ"ל הָיָה מְפֻרְסָם, וְכַמָּה אֲנָשִׁים מֵעֲיָרוֹת רַבּוֹת הָיוּ נוֹתְנִים לוֹ פִּדְיוֹנוֹת. וְאַחַר כָּךְ כְּשֶׁהִכִּיר אֲמִתָּתוֹ שֶׁל אַדְמוֹ"ר זַ"ל, עָזַב וְהִרְחִיק מֵעַל עַצְמוֹ הַנְהָגַת פִּרְסוּמוֹ, וְקִבֵּל עַל עַצְמוֹ עֹל עֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ בִּתְמִימוּת וּפְשִׁיטוּת. וְלֹא הֵסֵב אֶת פָּנָיו גַּם מִכָּל הַחֲרָפוֹת וְהַבּוּשׁוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ מֵחֲמַת זֶה, **וַיָּשָׁב אֶל ה' בְּכָל לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ, כִּשְׁאָר אַנְשֵׁי אַדְמוֹ"ר זַ"ל.**

(כוכבי אור, אנשי מוהר"ן, כז)

וכך גם היו רבים וטובים, במשך הדורות, שכאשר גילו את אורו של הנר האמצעי, צידדו את כל כולם אל מול פני המנורה, וביטלו את עצמם אליו בתכלית הביטול.

◆ ◆ ◆

זוהי אכן שלימות מיוחדת, שהייתה יכולה להיות מנת חלקם של כל הצדיקים, אילו היה מתגלה אורו של רבינו בתכלית. אך כפי שכבר הבאנו במאמרנו הקודם - גילוי גדול ומושלם שכזה לא יתכן לעת עתה[י].

אמנם, גם שאר הצדיקים שלא הגיעו לרמת ביטול שכזאת, האירו במידה כזו או אחרת אל מול פני המנורה בכך ש"כולם החזיקו ידם עם רבינו ז"ל באהבה רבה מאד".

וכפי שמסופר בחיי מוהר"ן:

בִּשְׁנַת תקס"ב בַּקַּיִץ, קֹדֶם שֶׁיָּצָא מִזְלַאטִיפָּאלְיֶע לִבְרֶסְלֶב, הָיָה בְּאוֹתוֹ הַקַּיִץ בְּבַרְדִּיטְשׁוֹב עִם אָבִיו, הָרַבָּנִי הֶחָסִיד הַוָּתִיק הַמְפֻרְסָם, מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי שִׂמְחָה זַ"ל. וְאָז הָיָה תֹּקֶף הַמַּחֲלֹקֶת שֶׁל הַזָּקֵן הַיָּדוּעַ. וּבִשְׁעַת הַמַּחֲלֹקֶת אָמַר הַזָּקֵן הַנַּ"ל שֶׁיָּבִיא אִגְּרוֹת מִכָּל הַצַּדִּיקִים הַמְפֻרְסָמִים שֶׁכֻּלָּם חוֹלְקִים עָלָיו. וְכֵן הֲוָה בְּהֵפֶךְ מַמָּשׁ. **כִּי הִגִּיעוּ אִגְּרוֹת מִכָּל הַמְפֻרְסָמִים לְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ זַ"ל, וְכֻלָּם הֶחֱזִיקוּ יָדָם עִם רַבֵּנוּ זַ"ל בְּאַהֲבָה רַבָּה מְאֹד**, וְכָתְבוּ מְרוֹרוֹת לְהַזָּקֵן הַנַּ"ל.

הַיְנוּ הָרַב הַגָּאוֹן הֶחָסִיד רַבִּי לֵוִי יִצְחָק מִבַּרְדִּיטְשׁוֹב, וְהָרַב הֶחָסִיד רַבִּי גְּדַלְיָה מִלִּינִיץ, וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ דּוֹדוֹ רַבִּי בָּרוּךְ זַ"ל, וְהָרַב הֶחָסִיד רַבִּי זְאֵב מִטְּשַׁארְנִיאוֹסְטְרֶע, וְהָרַב הַקָּדוֹשׁ מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי אַבְרָהָם קַלִּיסְקֶער מֵאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, וּמְחֻתָּנוֹ רַבִּי לֵיבּוּשׁ מִוָּואלְטְשִׁיסְק, וּמְחֻתָּנוֹ רַבִּי אַבְרָהָם דֹּב מֵחֲמֶעלְנִיק, **כֻּלָּם כָּתְבוּ אִגְּרוֹת בְּכָבוֹד גָּדוֹל וּבְאַהֲבָה עֲצוּמָה לְרַבֵּנוּ זַ"ל** ... אֲבָל הַזָּקֵן הַנַּ"ל לֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם, וְהָיָה מַחֲזִיק בְּמַחֲלֹקֶת חִנָּם עַל לֹא דָבָר.

(חיי מוהר"ן, קכב)

כפי שניתן לראות גם בהסכמותיהם של גדולי דורו, כיצד הם מפליגים בשבחו. והרי כמה ציטוטים לדוגמא:

החוזה מלובלין כותב בהסכמתו:

הִנֵּה יַד כְּתוּבָה אֵלַי בְּאֶצְבַּע אֱלֹקִים חָרוּת, אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלַי **חַד מִן קָאֲמַיָּא, הֲלֹא הוּא מְחוּתָּנִי חֲבִיבִי וִידִידִי, הָרַב הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל, אִישׁ קָדוֹשׁ, מוֹפֵת הַדּוֹר** ... הַאי גַּבְרָא רַבָּא לֹא צָרִיךְ לְדִידִי וְלֹא לְדִכְוָתִי.

המגיד מקאז'ניץ כותב:

לְכוּ חֲזוּ מִפְעֲלוֹת אֱלֹקִים אֲשֶׁר פָּעַל וְעָשָׂה אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל שֶׁקִּבֵּץ עַל יָדוֹ זְקוּקִין דְּנוּרָא וּבְעוּרִין דְּאִשָּׁא ... חַד מִן יְדִידַי, הֲלֹא הוּא הָרַב **הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל, בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים, מוֹפֵת הַדּוֹר, גָּדוֹל מֵרַבָּן שְׁמוֹ, נוֹדָע בַּשְּׁעָרִים**, מוֹרֵנוּ הָרַב נַחְמָן נ"י נֶכֶד לְרַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ בַּעַל שֵׁם טוֹב זללה"ה ... וּמַה נִכְבָּד הַיּוֹם אֲשֶׁר יָצְאוּ לָאוֹר **דְּבָרִים כָּאֵלּוּ אֲשֶׁר לָהֶם דּוּמִיָּה תְהִלָּה.**

הרה"ק מזלאטשוב, בעל "אורח לחיים", כותב:

הִנֵּה קִבַּלְתִּי מִכְתָּב **אָדָם גָּדוֹל בָּעֲנָקִים**, וָאַדַּמֵּהוּ וָאַכַּנֵּהוּ וְלֹא יְדַעְתִּיו, הֲלֹא הוּא **הָרַב הַגָּדוֹל, בּוּצִינָא קַדִּישָׁא, מוֹפֵת הַדּוֹר ... הֶחָסִיד הַמְפֻרְסָם, בְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים**, מְחוּתָּנִי מוֹרֵנוּ הָרַב רַבִּי נַחְמָן נ"י ... שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַסְכָּמָתִי ... אַךְ אֵין מְסָרְבִין לְגָדוֹל וּבָאתִי כִּיהוּדָא וְעוֹד לִקְרָא.

והרה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות, בעל ה"מטה אפרים" ועוד, כותב:

שָׁמוֹעַ שָׁמַעְתִּי אֶפְרַיִם, זֶה יָמִים כַּבִּיר קָל זִיעַ סַגְיָא **דִּמְשַׁבְּחִין בֵּיהּ בִּדְרַב נַחְמָן דְּאָדָם גָּדוֹל הוּא בְּתוֹרָה וּבַחֲסִידוּת, אִישׁ קָדוֹשׁ מֵבִין חִידוֹת, יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת חָכְמָה וְשׁוּשַׁן סוֹדוֹת, מְפַעְנֵחַ נַעֲלָמִים וּמְגַלֶּה רָזִים בְּמִקְרָא תַּלְמוּד וְאַגָּדוֹת ... אִילָנָא רַבְרְבָא וְתַקִּיפָא, וְרַב נַחְמָן חֲסִידָא שְׁמֵיהּ** ... וְאִם אָמְנָם אֲנִי אֵינִי כְּדַאי שֶׁשָּׁלַח אֵלַי, וּבִפְרָט כִּי אֵיכָכָה אוּכַל וְרָאִיתִי בִּדְבָרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם וְלֹא בָּאתִי בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעֱלָם, תַּמָּן מַתְלִין מַתְלְיָא אַרְיָוָתָא קוּמֵיכוֹן וְאַתּוּן שָׁאֲלִין לְתַעֲלֵיָא. אֶפֶס **כִּי עַז אַהֲבָתִי, כְּמַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת.** חָבֵר אָנִי לְכָל יִרְאֵי הַשֵּׁם וְכָל קְדוֹשָׁיו, **וְאִוְּתָה נַפְשִׁי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן צַדִּיק כַּיּוֹצֵא בּוֹ.**

ולא נבוא לפרט כרוכלא את כל אשר הפליגו הרבה מגדולי הצדיקים שבכל דור, בשבחו של רבינו ז"ל[יא]. כשכמה וכמה מהם אף המליצו בחום לשואלי עצתם לדרוש בתורת רבינו ולמצוא שם מזור לנפשם. ואף העתיקו בספריהם מדבריו הקדושים, מהם בגלוי, ומהם בסתר ובעילום שם מפחד המציק...[יב]

הנחל שנובע מתחת פני האדמה

אך גם אותם צדיקים שלא זכו להכיר בגדולתו של רבינו, או שלא ידעו ממנו מחמת ריחוק מקום או מכל סיבה שהיא - גם הם זוכים לינוק את חיותם מרבינו הקדוש. שכן, כל מי שכלול באילן הצדיקים, יונק את חיותו מן השורש...

וגם במקומות בהם נמצא רבינו בהסתרה 'תחות ארעא', הרי הוא משקה 'שרשי אילנא'. וכפי שגילה בליקוטי מוהר"ן:

יֵשׁ צַדִּיק שֶׁהוּא מְפֻרְסָם גָּדוֹל בִּמְדִינָה אַחַת, וּבַמְּדִינָה הַסְּמוּכָה אֵינוֹ חָשׁוּב כְּלָל, וְשׁוּב בִּמְדִינָה אַחֶרֶת הוּא מְפֻרְסָם. הוּא עִנְיָן הַכָּתוּב בַּזֹּהַר (תֵּצֵא ר"פ): "מַעְיָן דְּנָפִיק מֵאַתַר חַד, וְאָזְלִי מִתְּחוֹת לְאַרְעָא" עַד שֶׁנּוֹבֵעַ וְיוֹצֵא בְּרִחוּק בְּמָקוֹם אַחֵר, **וְאַף בַּמָּקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ תְּחוֹת אַרְעָא, הוּא מַשְׁקֶה שָׁרְשֵׁי אִילָנָא.**

(ליקוטי מוהר"ן, קלב)

ובלשון מפורשת יותר:

יֵשׁ צַדִּיק שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הַמּוּבָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ "מַעְיָן דְּנָפִיק מֵאַתַר חַד וְאָזִיל מִתְּחוֹת לְאַרְעָא", עַד שֶׁנּוֹבֵעַ וְנִתְגַּלֶּה וְיוֹצֵא בְּמָקוֹם אַחֵר עוֹד, וְאַף בַּמָּקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ תְּחוֹת אַרְעָא הוּא מַשְׁקֶה שָׁרְשֵׁי אִילָנָא. כְּמוֹ כֵן יֵשׁ צַדִּיק אֲמִתִּי שֶׁבִּמְקוֹמוֹ הוּא מְפֻרְסָם גָּדוֹל, וּבְמָקוֹם אַחֵר הַסָּמוּךְ לוֹ אֵינוֹ מְפֻרְסָם וְאֵינוֹ חָשׁוּב כְּלָל, וְשׁוּב בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא מְפֻרְסָם בְּיוֹתֵר. אַךְ **בֶּאֱמֶת, אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְפֻרְסָם וְאֵינוֹ חָשׁוּב כְּלָל, גַּם שָׁם עִקַּר הַקִּיּוּם וְהַחִיּוּת עַל יָדוֹ! רַק שֶׁהוּא בְּהֶעְלֵם**, כִּי גַּם שָׁם דְּאָזִיל מִתְּחוֹת אַרְעָא הוּא מַשְׁקֶה שָׁרְשֵׁי אִילָנָא כַּנַּ"ל.

(ליקוטי עצות, מהדורא בתרא, צדיק כט)

וכפי שניתן לראות בחוש, כיצד דרכיו ועצותיו של רבינו הקדוש מחלחלים בכל מקום, ואף במקומות אשר בהם הוא מוזר לאחיו ונוכרי לבני אמו, נובע הנחל תחות ארעא, ומימיו משקים ומרווים את נשמות ישראל.

◆ ◆ ◆

ובמיוחד, אותם המחפשים את האמת ומשתוקקים אליה - מלבד מה שבסופו של דבר בוודאי יזכו לגלות את האמת לאמיתה, הרי שגם אם אינם מגלים עדיין את 'נקודת האמת שבין הצדיקים', ואפילו אם לעת עתה הם מקורבים ל"צבוע ושקרן" - הרי "זה האיש עובד את ה' באמת מאחר שכוונתו לשמים".

וכלשון מוהרנ"ת:

כִּי מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּכָל דָּבָר עַל עֶצֶם הָאֱמֶת, אֵין יְכוֹלִין לְהַטְעוֹתוֹ לְעוֹלָם. וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים מַטְעִין וּמְרַמִּין אוֹתוֹ, אֵינוֹ נֶחֱשָׁב בְּשֵׁם הַהַטְעָאָה כְּלָל, אַדְּרַבָּא, הַשַּׁקְרָן וְהַמַּטְעֶה הוּא מַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ. כְּמוֹ לְמָשָׁל, כְּשֶׁהַסִּטְרָא אָחֳרָא וְהַבַּעַל דָּבָר מֵקִים בָּעוֹלָם אֵיזֶה צָבוּעַ וּמְפֻרְסָם שֶׁל שֶׁקֶר כְּדֵי לְרַמּוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּפְּלוּ עַל יָדוֹ לְמִכְמֹרֶת הַיֵּצֶר הָרָע. הִנֵּה, מִי שֶׁהוֹלֵךְ בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְשִׁילוֹ, **כִּי מִי שֶׁמִּתְקָרֵב אֲפִלּוּ לְהַצָּבוּעַ וְהַשַּׁקְרָן, אֲבָל כַּוָּנָתוֹ בֶּאֱמֶת כִּי טוֹעֶה אֶת עַצְמוֹ וְסוֹבֵר שֶׁהוּא אִישׁ אֱמֶת**, וְאִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁאֵין רְצוֹן ה' יִתְבָּרֵךְ לְהִתְקָרֵב אֵלָיו, לֹא הָיָה מִתְקָרֵב אֵלָיו, רַק שֶׁסּוֹבֵר שֶׁרְצוֹן ה' שֶׁיִּתְקָרֵב אֵלָיו, כִּי הוּא סוֹבֵר שֶׁהוּא אִישׁ תָּמִים בֶּאֱמֶת - **הִנֵּה זֶה הָאִישׁ עוֹבֵד אֶת ה' בֶּאֱמֶת מֵאַחַר שֶׁכַּוָּנָתוֹ לַשָּׁמַיִם. וּבְוַדַּאי מֵאַחַר שֶׁכַּוָּנָתוֹ לַשָּׁמַיִם סוֹף סוֹף יַעַזְרוֹ ה' יִתְבָּרֵךְ, שֶׁיִּתְגַּלֶּה לוֹ הָאֱמֶת וְיִפָּרֵד מֵהַשַּׁקְרָן וְיִתְחַבֵּר לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת.** וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. שֶׁבְּוַדַּאי מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל תָּמִיד עַל שֹׁרֶשׁ הָאֱמֶת, שֶׁהוּא לְהִתְקָרֵב לַה' יִתְבָּרֵךְ וּלְתוֹרָתוֹ וְלַצַּדִּיקִים אֲמִתִּיִּים הַנִּלְוִים אֲלֵיהֶם בֶּאֱמֶת, שֶׁזֶּה עִקַּר הָאֱמֶת וְחוּץ מִזֶּה הַכֹּל שֶׁקֶר. הִנֵּה מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל עַל הָאֱמֶת הַזֶּה, בְּוַדַּאי בַּסּוֹף יִזְכֶּה לָאֱמֶת.

וַאֲפִלּוּ בְּעֵת שֶׁנִּתְעֶה חַס וְשָׁלוֹם בְּאֵיזֶה שֶׁקֶר, אֵינוֹ נֶעֱנָשׁ עַל זֶה, מֵאַחַר שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַטְעֶה אֶת עַצְמוֹ, שֶׁיֹּאמַר שֶׁכַּוָּנָתוֹ לַשָּׁמַיִם וּבֶאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן. וְהַלֵּב יוֹדֵעַ אִם לְעֵקֶל אִם לַעֲקַלְקַלּוֹת, כִּי בּוֹחֵן לִבּוֹת הוּא יוֹדֵעַ הָאֱמֶת. וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל וְעֵצָה נִפְלָאָה בַּעֲבוֹדַת ה' לְכָל אָדָם שֶׁבָּעוֹלָם מִגָּדוֹל וְעַד קָטָן בְּאֵיזֶה מַדְרֵגָה שֶׁהוּא, בִּפְרָט בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ שֶׁהִתְגַּבֵּר הַשֶּׁקֶר וּבִלְבֵּל אֶת הָעוֹלָם מְאֹד מְאֹד כִּמְעַט בְּלִי שִׁעוּר. וְעִקַּר הָעֵצָה נֶגֶד הַשֶּׁקֶר הוּא הָאֱמֶת, הַיְנוּ שֶׁלֹּא יַטְעֶה הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא מְסֻפָּק בּוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ הָאֱמֶת, יַחֲשֹׁב בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה רַק הָאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וִיבַקֵּשׁ מֵה' יִתְבָּרֵךְ שֶׁיְּזַכֵּהוּ לִנְקֻדַּת הָאֱמֶת, וְאַחַר כָּךְ יִמְסֹר כָּל תְּנוּעוֹתָיו לַה' יִתְבָּרֵךְ. וְאָז, אֵיךְ שֶׁיּוֹלִיכֵהוּ ה' יִתְבָּרֵךְ, כָּךְ הוּא הָאֱמֶת. וַאֲפִלּוּ אִם רוֹאֶה שֶׁעָשָׂה כָּךְ כַּמָּה פְּעָמִים וַעֲדַיִן לֹא זָכָה לְהָאֱמֶת, **וַאֲפִלּוּ אִם לִפְעָמִים נוֹדַע לוֹ אַחַר כָּךְ שֶׁטָּעָה עַצְמוֹ בְּאֵיזֶה דָּבָר,**

ט. ויש אומרים כי עוד זכה לקבל פני קדוש ישראל מרן הבעש"ט. וכך מסתבר, שכן בהסתלקותו של הבעש"ט בשנת תק"כ היה כבר כבן ארבעים שנה (שיש"ק ג, רכז).

י. כפי שהבאנו שם את שיחתו של רבינו שאמר: "אם הייתי רוצה להתגלות, הרי שגדול הדור היה צריך לשמשני ולהושיט לי את גחל האש להדליק לי את המקטרת - וזה הרי לא יכול לקרות!" (שיש"ק ה, נב).

יא. וכבר נלקטו בפרוטרוט, מפיהם ומפי כתבם ומפי תלמידיהם, בספר "שבחו של צדיק". [אשר כבר המליצו אנ"ש שראוי לקראו "שבחם של צדיקים", שכן זהו שבחם, שזכו לדעת, כל אחד לפי ערכו, מגדולת הצדיק הגדול].

יב. וכפי שכבר הבאנו במאמרנו הקודם את אשר אמר הרה"ק מברדיטשוב: "אם הייתי יודע שהעולם ישמעו בקולי, אז הייתי צועק בקול גדול מסוף העולם ועד סופו, שכל מי שרוצה להיות איש כשר וצדיק ועובד השם באמת, יהיה זהיר וזריז להתקרב להרב הקדוש רבי נחמן מברסלב. אך ידעתי נאמנה, כי לא די לי שלא ישמעו בקולי, אף גם יתעורר על ידי זה מחלוקת גדול גם עלי. ואולי יש אחד שמהרהר בתשובה על ידי, ואפסיד גם את זאת. על כן אני מוכרח לשתוק בענין זה" (חיי מוהר"ן, שלג).

היו כאלה שאף הביאו מדברי תורתו ועצותיו של רבינו, אך לא הזכירו את שמו (דוגמאות רבות לכך ניתן למצוא בספר שבחו של צדיק, בסופו). דוגמא לכך ניתן למצוא בדברי מוהרנ"ת שכותב בשיחות הר"ן לגבי התיקון הכללי: "ומה שהרב בעל המחבר 'סדר תיקון שבת' מביאם בשם ספר 'עשרה הילולים', זה אינו. כי ידידי הקורא עיין נא בספר 'תיקון מועד', ותראה שמובאים שם בפירוש בשם רבינו הרב רבי נחמן ז"ל, וכן בכמה ספרים יש שמובאים שם בשם רבינו ז"ל, וגם נס נא וחפש בכל הספרים שמובאים שם שלא בשם רבינו, ותראה שכולם נדפסו אחר פטירת רבינו ז"ל, שנפטר תחילת תקע"א בחול המועד סוכות. ואפשר שהרב הנ"ל וכיוצא, מגודל תשוקתם לזכות בהם את הרבים בתיקון גדול כזה, וידעו שיש שנמצאים מתנגדים וחולקים על רבינו ז"ל, על כן קיימו בנפשם מאמר חז"ל שמותר לשנות בדבר השלום, ובפרט בדבר גדול ותיקון כזה" (שיחות הר"ן, קמא)

אַף עַל פִּי כֵן הָיָה כָּוָּנָתוֹ רְצוּיָה בֶּאֱמֶת, נֶחְשָׁב הַכֹּל לֶאֱמֶת, כִּי רַחֲמָנָא לִבָּא בָּעֵי. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה "וּבְלֵבָב שָׁיְכִין לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם".

(ליקוטי הלכות, סימני בהמה וחיה טהורה ד, כג)

זאת ועוד:

ישנם כאלה, שהקב"ה מסובב איתם בכוונה תחילה, שלא יתקרבו 'ישירות אל 'נקודת האמת שבין הצדיקים', ודרכם אל הצדיק הגדול עוברת בהכרח דרך ההתקרבות למנהיגים ממנהיגים שונים. וכלשון מוהרנ"ת בהמשך דבריו:

וְגַם, מִי יוֹדֵעַ דַּרְכֵי ה' נִפְלְאוֹת תְּמִים דֵּעִים, אוּלַי זֶה הוּא דַּרְכּוֹ וַהֲלִיכָתוֹ לְהָאֱמֶת?! שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְפִי מַעֲשָׂיו לִזְכּוֹת בֶּהָאֱמֶת, כִּי אִם עַל פִּי דְּרָכִים אֵלֶּה שֶׁעָבַר בָּהֶם, כִּי דְּרָכָיו ה' יִתְבָּרַךְ נִפְלָאִים מֵאִתָּנוּ מְאֹד. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אִי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בְּפֶה וּבִכְתָב, כִּי הֵם מֵהַדְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר. וְאַף עַל פִּי כֵן הָאֱמֶת הוּא אֱמֶת, **וּמִי שֶׁחָפֵץ בָּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ וְאֵינוֹ מְטָעֶה אֶת עַצְמוֹ, בְּוַדַּאי סוֹף כָּל סוֹף יִזְכֶּה לָאֱמֶת.**

(שם)

♦ ♦ ♦

יתירה מזו:

אפילו החולקים והמתנגדים, שאינם חפצים באור האמת - משקה ומרווה אותם הנחל נובע מקור חכמה, מתחת פני האדמה. ובסוף יוכרחו לבוא לתיקונם, על ידי 'ראש בני ישראל'[ג].

וכפי שכותב מוהרנ"ת במכתב:

אוֹי לָהֶם לַחוֹלְקִים וְהַמִּתְנַגְּדִים עַל הָעוֹסֵק בְּתִקּוּן נַפְשָׁיהֶם בְּכָל עֵת. **וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵם חוֹלְקִים כְּמוֹ שֶׁחוֹלְקִים וּמִתְלוֹצְצִים כְּמוֹ שֶׁמִּתְלוֹצְצִים, אַף עַל פִּי כֵן הוּא עוֹסֵק בְּתִקּוּנָם מֵרַחוֹק, כִּי הַמַּעְיָן דְּנָפִיק וְכוּ' מְשַׁקֶּה וּמְרַוֶּה אֶת הָאָרֶץ גַּם בְּמָקוֹם שֶׁהוֹלֵךְ מִתַּחַת לָאָרֶץ בְּמַעֲמַקִּים, כְּמוֹבָן בְּסִפְרוֹ הַקָּדוֹשׁ.** וּמַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ שֶׁזָּכִינוּ בְּחַסְדּוֹ וִישׁוּעָתוֹ הַנִּפְלָאָה שֶׁאָנוּ זוֹכִים לִידַע בֶּאֱמֶת מֵהָעוֹסֵק בְּתִקּוּנֵנוּ לָנֶצַח.

(עלים לתרופה, מכתב מיום ד' עקב תר"א)

וכפי שאמר רבינו בעצמו:

בְּאוּמָן דִּבֵּר מֵעִנְיָן הַמְחֻלָּקֶת שֶׁעָלָיו, שֶׁדִּבְּרִין עָלָיו כָּזָבִים. עָנָה וְאָמַר בְּדַרְכּוֹ קוּבְלָנָא: **"וְאָנֹכִי אֶפְדֶּם"**, הַיְנוּ הַפְּסוּק הַנֶּאֱמָר בְּהוֹשֵׁעַ ז' שֶׁקִּבֵּל הַנָּבִיא עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶם טוֹבוֹת, וְהֵם דִּבְּרִים עָלָיו כְּזָבִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאָנֹכִי אֶפְדֶּם וְהֵמָּה דִּבְּרוּ עָלַי כְּזָבִים". אֲבָל הוּא זַ"ל לֹא הִזְכִּיר אָז כִּי אִם שְׁתֵּי תֵּבוֹת אֵלּוּ "וְאָנֹכִי אֶפְדֶּם", וַאֲמָרָם בְּנִעִימָה בַּנִּגּוּן הַשַּׁיָּךְ לְאוֹתוֹ הַפָּסוּק כַּמּוּבָן לַבָּקִי בַּמִּקְרָא וּפְרוּשׁוֹ.

(חיי מוהר"ן, שצו)

ללמדך שגם אלו הדוברים עליו כזבים, עוסק רבינו לפדותם ולתקנם.

מה גם, שאליבא דאמת אין מי שחולק באמת על רבינו... וכמובא בשיחות הר"ן:

פַּעַם אַחַת עָנָה וְאָמַר: **עָלַי אֵין חוֹלְקִים כְּלָל**, רַק הֵם חוֹלְקִים עַל מִי שֶׁעָשָׂה כָּךְ, כְּמוֹ שֶׁבּוֹדִים הַחוֹלְקִים עָלָיו, וְעַל אִישׁ כָּזֶה בְּוַדַּאי רָאוּי לַחֲלֹק. כְּלוֹמַר, כִּי הַחוֹלְקִים בּוֹדִים עָלָיו כְּזָבִים וּשְׁקָרִים אֲשֶׁר לֹא עָלוּ עַל לִבּוֹ, שֶׁעָשָׂה כָּךְ וְכָךְ מַה שֶּׁהִכֹּל שֶׁקֶר וְכָזָב, וְעַל אִישׁ כָּזֶה שֶׁעָשָׂה כָּךְ כְּמוֹ שֶׁאוֹמְרִים הֵם, בְּוַדַּאי רָאוּי לַחֲלֹק. נִמְצָא שֶׁעָלָיו אֵינָם חוֹלְקִים כְּלָל, **כִּי אִם הָיוּ יוֹדְעִין גֹּדֶל צִדְקָתוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ וּמַעֲלָתוֹ וְכוּ', בְּוַדַּאי לֹא הָיוּ חוֹלְקִים עָלָיו, רַק אַדְרַבָּא הָיוּ רָצִים אַחֲרָיו בְּהִתְלַהֲבוּת נִפְלָא כָּרָאוּי.** רַק הֵם חוֹלְקִים עַל מִי שֶׁעָשָׂה מַעֲשִׂים כָּאֵלֶּה כְּמוֹ שֶׁהֵם אוֹמְרִים, וְעַל אִישׁ כָּזֶה בְּוַדַּאי רָאוּי לַחֲלֹק.

(שיחות הר"ן, קפב)

♦ ♦ ♦

אמנם, על אף שהצדיק עוסק בתיקון כל בני העולם, ומשקה את כולם תחות ארעא.

אֲבָל **בְּוַדַּאי יֵשׁ חִלּוּק גָּדוֹל בֵּין הַמִּתְקָרְבִין אֵלָיו וּבֵין מִי שֶׁאֵינָם מִתְקָרְבִים אֵלָיו, מִכָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן מִי שֶׁחוֹלֵק עָלָיו חַס וְשָׁלוֹם.** שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּטוּבוֹ הַגָּדוֹל מִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם גַּם כֵּן, וּמַמְתִּיק דִּינִים מֵעֲלֵיהֶם לְפִדּוֹתָם, וּכְמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם "וַאֲנִי בַּחֲלוֹתָם לְבוּשִׁי שָׂק וְכוּ' וּתְפִלָּתִי עַל חֵיקִי תָּשׁוּב", אֲבָל הַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַמִּתְקָרְבִין לְהַחוֹלְקִים וְכוּ' יָכוֹל כָּל אֶחָד לְהָבִין מֵאֵלָיו. וְעַל זֶה צָעַק הַנָּבִיא "וַאֲנִי אֶפְדֶּם וְהֵמָּה דִּבְּרוּ עָלַי כְּזָבִים", שֶׁאֲנִי עוֹסֵק בְּכָל עֵת לְפַדּוֹתָם עַל יְדֵי בְּחִינַת פְּדִיּוֹן הַנַּ"ל, וְהֵמָּה וְכוּ', שֶׁעַל יְדֵי זֶה הֵם מְעַכְּבִין הַגְּאֻלָּה, שֶׁעִקַּר הָעִכּוּב עַל יְדֵי הַמַּחֲלֹקֶת וְהַקַּטְגּוֹרְיָא שֶׁבֵּין תַּתַּלְמִידֵי חֲכָמִים וּבְכָל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה.

(ליקוטי הלכות, ברכת השחר ה, יז)

ומעתה, חיבה יתירה נודעת לנו, שזכינו לידע מרבינו הקדוש העוסק בתיקוננו, ואין אנו חולקים עליו, אלא אדרבא, אנו זוכים להתקרב אליו ולחסות בצילו הקדוש.

וְחִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לָנוּ שֶׁתְּהִלָּה לְאֵל אָנוּ יוֹדְעִים מֵהַצַּדִּיק הָאֱמֶת שֶׁעוֹסֵק בְּתִקּוּנֵנוּ עִם כָּל הַצַּדִּיקִים שׂוֹכְנֵי עָפָר אֲשֶׁר מִימוֹת אֲבוֹתֵינוּ, זְכוּת כֻּלָּם יָגֵן עָלֵינוּ תָּמִיד אָמֵן.

(עלים לתרופה, מכתב רנא)

וּלְכָל יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אַחֲרִית טוֹב עַל יְדֵי הַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ סָבָא דִּסְבִינוּ שֶׁאָנוּ חוֹסִים בּוֹ, כִּי סוֹף כָּל סוֹף הַכֹּל יִתְתַּקֵּנוּ. **אַךְ מַה גָּדְלוּ חַסְדֵי ה' שֶׁאָנוּ יוֹדְעִים מֵהָעוֹסֵק בְּתִקּוּנֵנוּ, וְאֵין אָנוּ מִתְנַגְּדִים חַס וְשָׁלוֹם עַל הַמִּשְׁתַּדֵּל בְּהַצָּלָתֵנוּ לָנֶצַח,** אַשְׁרֵינוּ אַשְׁרֵינוּ וְכוּ'. בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ וְכוּ'.

(עלים לתרופה, מכתב מיום ה' ראה תר"ד)

ופליאה דעת ממנו נשגבה לא נוכל לה, להבין על מה ולמה זכינו אנו, מכל בני ישראל, לדעת מרבינו הקדוש. שכן:

אִי אֶפְשָׁר לְהָבִין מִפְּנֵי מָה זָכוּ אֵלּוּ לְהִתְקָרֵב לְהַצַּדִּיק הָאֱמֶת יוֹתֵר מִשְּׁאָר אֲנָשִׁים, כִּי כָּל זֶה הוּא בְּחִינַת סְגֻלָּה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין כְּלָל. אֲבָל בֶּאֱמֶת, צַדִּיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְלֹא עָוְלָתָה בּוֹ, וּבְוַדַּאי גִּלְגֵּל ה' יִתְבָּרַךְ בְּהָעֲלֵם גָּדוֹל עִם כָּל אֶחָד שֶׁיִּזְכֶּה לְהִתְקָרֵב אֶל הָאֱמֶת. וּכְפִי הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁל כָּל אֶחָד כֵּן הוֹלִיךְ אוֹתוֹ ה' יִתְבָּרַךְ לְרַחֵק אוֹ לְקָרֵב, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה 'בְּדֶרֶךְ שֶׁאָדָם רוֹצֶה לֵילֵךְ מוֹלִיכִין אוֹתוֹ'. רַק שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהָבִין זֹאת עַכְשָׁו בְּשׁוּם שֵׂכֶל.

(ליקוטי הלכות, ברכת הריח ד, כג)

אשרינו מה טוב חלקנו!

"אי אפשר לקבל אודם כי אם על ידו"

לסיום מאמר זה, בו ביארנו כיצד אמורים כל הצדיקים להאיר "אל מול פני המנורה", אנו רואים לנכון לציין גם את הצד השני של המטבע, והוא:

על ידי ההתקרבות לרבינו מקבלים הרגשה ונועם גם בכל הצדיקים!

שכן, כשמתחברים אל הנר האמצעי, "פני המנורה", נדלקים ומאירים כל "שבעת הנרות". וכדברי הגמרא:

עֲדוּת הִיא לְבָאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל. מַאי עֲדוּת? אָמַר רַב: זוֹ נֵר מַעֲרָבִי, שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חֲבֵרוֹתֶיהָ, **וּמִמֶּנָּה הָיָה מַדְלִיק וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם.**

(שבת כב ע"ב)

כשהכוונה הפנימית היא על הצדיק הגדול, שכן:

הָעִקָּר הוּא הַהִתְקָרְבוּת וְהִתְקַשְּׁרוּת לַצַּדִּיק הָאֱמֶת, הַיְנוּ **הַנְּקֻדָּה הַפְּנִימִית שֶׁל הַצַּדִּיקִים, הַנֵּר הַמַּעֲרָבִי, שֶׁהוּא עֲדוּת עַל הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא דּוֹלֵק תָּמִיד.** וְהַכֹּהֵן הַמַּדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה, 'מִמֶּנָּה הָיָה מַתְחִיל וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם' כַּמּוּבָא בִּגְמָרָא, הַיְנוּ, **שֶׁכָּל הַפְּעֻלּוֹת בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, צְרִיכִים לְהִתְחִיל וּלְהִסְתַּיֵּם אֵצֶל 'נֵר הַמַּעֲרָבִי' שֶׁהוּא 'פְּנֵי הַמְּנוֹרָה', הַצַּדִּיק הָאֱמֶת בְּחִינַת מֹשֶׁה.**

(מכתבי שמואל, יג. תרגום מאידיש)

וכשמתחילים ומסיימים ב"נר המערבי", מקבלים הארה והרגשה אמיתית בכל "שבעת הנרות", בכל הצדיקים האמתיים ותורתם.

וְזֶה "בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת". **'שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת' הֵם בְּחִינַת שִׁבְעָה רוֹעִים** שֶׁמַּכְנִיסִין וּמְאִירִין הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה בְּיִשְׂרָאֵל ... **וְהָעִקָּר עַל יְדֵי הַצַּדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת 'מֹשֶׁה מָשִׁיחַ' שֶׁהוּא כְּלוּל מִכָּל הַתְּקוּנִים** הַמְּבֹאָרִים בַּתּוֹרָה הַנַּ"ל. כִּי מֹשֶׁה הוּא אֶחָד מֵהַשִּׁבְעָה רוֹעִים וְכָלוּל מִכֻּלָּם ... נִמְצָא **שֶׁכָּל הַתְּקוּנִים מֵרֹאשׁ וְעַד סוֹף הַכֹּל עַל יָדוֹ. וְהוּא בְּחִינַת 'פְּנֵי הַמְּנוֹרָה', שֶׁכָּל הַשִּׁבְעַת הַנֵּרוֹת מְאִירִין עַל יָדוֹ!** וְזֶהוּ "אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה", שֶׁהוּא בְּחִינַת מֹשֶׁה שֶׁכָּלוּל מִכָּל הַתְּקוּנִים הַנַּ"ל, "יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת", **כִּי אִי אֶפְשָׁר לְקַבֵּל אוֹרָם כִּי אִם עַל יָדוֹ!**

(ליקוטי הלכות, מתנה ה, עב)

כדי לקבל את אורם של 'שבעת הנרות' יש להתקרב לרבינו הקדוש 'פני המנורה'.

♦ ♦ ♦

ניקח לדוגמא את הזוהר וכתבי האריז"ל:

אפשר ללמוד אותם ולהיות 'מקובל' גדול, אך אם רוצים באמת "לקבל אורם" ולהפיץ מהם תועלת אמיתית לעבודת ה' בדורנו אנו, עלינו להתקרב לרבינו הקדוש ולהגות בתורותיו. או אז, "נפתחים שערים רבים של השגת אלקות", וניתן "להוציא מהם דרכים ועצות למעשה"[ג].

וכדברי מוהרנ"ת:

עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהַיּוֹצֵא בָּהֶם הַמְבֹאָרִים בְּדִבְרֵינוּ, **תּוּכַל לַעֲשׂוֹת לְךָ דֶּרֶךְ לְהָבִין מְעַט מִזְּעִיר בְּדַרְכֵי הַקַּבָּלָה שֶׁל הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְהָאֲרִיזַ"ל, לְהוֹצִיא מֵהֶם דְּרָכִים וְעֵצוֹת לְמַעֲשֶׂה, עַל פִּי הַקְּדָמוֹת נוֹרָאוֹת וְעֵצוֹת אֲמִתִּיּוֹת שֶׁל דִּבְרֵי תּוֹרָתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ זַ"ל, שֶׁכָּל תּוֹרָה וְתוֹרָה וְכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה הִיא פּוֹתַחַת שְׁעָרִים רַבִּים שֶׁל הַשָּׂגַת אֱלֹקוּת, שֶׁעַל יְדֵי זֶה יְכוֹלִין לְהָבִין גַּם כָּל דַּרְכֵי הַקַּבָּלָה,** אִם תִּזְכֶּה לִשְׁקוֹד עַל תּוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה יוֹם יוֹם בְּשִׁקִּידָה רַבָּה.

(ליקוטי הלכות, תפילין ה, לח)

כך גם לגבי כל ספרי החסידות[ד]:

כִּי מִי שֶׁבָּקִי בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ וּבִסְפָרֵי תַּלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה לוֹמַר בְּקִבְיעוּת הַתְּפִלּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁנִּתְיַסְּדוּ עַל הַקְּדָמוֹת הַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים הַנַּ"ל, וּמִי שֶׁרָגִיל לְקַבֵּעַ אֶת עַצְמוֹ תָּמִיד לְשִׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ לְשַׁפּוֹךְ שִׂיחוֹ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וּלְיַשֵּׁב אֶת עַצְמוֹ הֵיטֵב הֵיכָן הוּא בָּעוֹלָם וְעַל מַה אַתְיָנן לְהַאי עָלְמָא שְׁפָלָה - **הוּא יִתְחַזֵּק בְּיוֹתֵר בִּרְאוֹתוֹ אֶת הַצַּדִּיקִים וְהַנְהָגוֹתֵיהֶם, וּבִלְמוּדוֹ בְּכָל הַסְּפָרִים.** וְעַל יְדֵי זֶה יָבִין בְּכָל פַּעַם בְּיוֹתֵר מַעֲלַת וּגְדֻלַּת קְדֻשַּׁת רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ הַנַּנַּמ"ח זִיע"א, וּגְדֻלַּת קְדֻשַּׁת תַּלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים, וּגְדֻלַּת קְדֻשַּׁת כָּל סִפְרֵיהֶם הַקְּדוֹשִׁים הַכְּלוּלִים מִכָּל טוּב שֶׁבָּעוֹלָם. **וְאָז יִשְׂכִּיל לְהָבִיא וּלְהַכְנִיס כָּל הַטּוֹב הַנִּמְצָא בְּיִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵם, אֶל הָאוֹצָר שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁהוּא רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ,** שֶׁעַל יְדֵי זֶה עִקַּר קִיּוּם הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ חַז"ל עַל הַפָּסוּק "וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּךָ וְגוֹ' יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ".

(שערי צדיק, חלק שישי, מכתב רסט)

ומן הענין לציין סיפור מפליא על רבי אברהם שטערנהארץ זצ"ל:

בִּהְיוֹתוֹ גָּר בְּקִרְימֶנְטשׁוּק הָיְתָה תְּקוּפָה שֶׁכִּבְּדוּ אוֹתוֹ אֲנָשֵׁי חַבַּ"ד לִלְמֹד לִפְנֵיהֶם בְּסֵפֶר הַתַּנְיָא, וְהוּא **בְּרֹב בְּקִיאוּתוֹ בְּסִפְרֵי רַבֵּנוּ זַ"ל בִּלְקוּטֵי מוֹהֲרַ"ן וְלִקּוּטֵי הֲלָכוֹת הִסְבִּיר לָהֶם פְּרָקֵי הַתַּנְיָא עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם הַיְקָרִים וְהַנִּפְלָאִים הַמְסֻלָּאִים בַּפֶּה. וְנִדְהֲמוּ מְאֹד לִשְׁמוֹעַ דֶּרֶךְ סִלּוּלָה חֲדָשָׁה בַּחֲסִידוּת הַתַּנְיָא לְעוּבְדָא וּלְמַעֲשֶׂה.** הֵן בְּדֶרֶךְ לִמּוּד הַתּוֹרָה, הֵן בְּדֶרֶךְ עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, הֵן בְּדֶרֶךְ הַהִתְבּוֹנְנוּת וְהַהִתְבּוֹדְדוּת וְהַשִּׂיחָה בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ, וְהֵן בְּדֶרֶךְ הַפְּשִׁיטוּת וְהַתְּמִימוּת בְּשִׂיחַת חֲבֵרִים בְּדִבּוּרֵי אֱמוּנָה וְהִתְחַזְּקוּת, וְהֵן בְּעִנְיַן שְׁבִירַת תַּאֲוֹת הַשִּׁינָה וְקִימַת חֲצוֹת אֲשֶׁר הַזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ מְזָהִיר מְאֹד עַל זֶה לְכָל בַּר נַשׁ יְהֵיהּ מִי שֶׁיִּהְיֶה, וְהֵן בְּדֶרֶךְ הִתְנַהֲגוּתוֹ שֶׁל אִישׁ יִשְׂרְאֵלִי בְּכָל מָקוֹם בּוֹאוֹ וְצֵאתוֹ, בְּבֵיתוֹ וּבַחוּץ, בְּמִסְחָר

ג. וזהו בוודאי בכלל דברי רבינו בשיחתו הנוראה: "ועכשיו יש נחל נובע מקור חכמה שאפילו העיר וקדיש צריך גם כן לקבל משם" (חיי מוהר"ן, קפט). וגם אצל הרשב"י בעצמו היה כן, שאילו לא היה מגלה את שורשיה הפנימיים של התורה, היתה התורה שבנגלה [שתנתלתה ע"י משה רבינו] משתכחת מישראל. וכן בימינו, אילו לא היה מגלה רבינו את ה"אורייתא דעתיקא סתימאה" שהיא שורש התורה, היה משתכח מאתנו אור הגילויים הקודמים, והבן.

ד. אודות הלימוד בספרי קבלה וחסידות, נקדיש אי"ה מאמר מיוחד.

וּבְמַשָּׂא וּמַתָּן וּבְכָל מַהֲלָכָיו בְּפָרָט וּבְכָלָל, וְכֵן הָרְבָּה דִּבּוּרֵי חִיּוּךְ וְהִתְעוֹרְרוּת בְּעִנְיְנֵי אֱמוּנָה וּבִטָּחוֹן וְהַשְׂגָּחָה פְּרָטִית וְכוּ'. **קְהַל הַשּׁוֹמְעִים נֶהֶנוּ מְאֹד וְהִתְמוֹגְגוּ מִנַּחַת רוּחַ לִשְׁמוֹעַ דְּבָרִים חֲדָשִׁים וְנִפְלָאִים אֵלּוּ, שֶׁלֹּא הָיוּ רְגִילִים לִשְׁמוֹעַ כָּזֹאת מֵהַמְּשַׁמְּשִׁים שֶׁלָּהֶם. וְאֶחָד מֵהֶחֲשׁוּבִים שָׁם אָמַר לוֹ, שֶׁהוּא בָּטוּחַ שֶׁבְּאֹם הָיָה נוֹסֵעַ לְכָל קְהִלּוֹת חַב"ד בְּפְזוּרֵיהֶם וְהָיוּ שׁוֹמְעִים לִקְחוֹ וְלִמּוּדוֹ הַטּוֹב בְּסֵפֶר הַתַּנְיָא, הָיוּ מִתְעַנְּגִים מְאֹד בְּדַאי"ח אֶלָּה וְהָיָה נוֹסֵךְ בָּהֶם חִיּוּת חָדָשׁ** וְשָׂכָל טוֹב וּנְשָׁמָה חֲדָשָׁה, לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל אִמְרֵי בִינָה שֶׁבְּסֵפֶר זֶה לַעֲבוֹדָה תַּמָּה בְּדַרְכֵי ה'טו.

(אוצר נחמני, ק)

שכן, גזע שורש האילן מחיה את כל הענפים וענפי הענפים, וגורם להם ביתר שאת וביתר עוז להוציא פירות משובחים ונפלאים לעילא ולעילא...

♦ ♦ ♦

ניתן לראות זאת גם בענין "קברי הצדיקים", כיצד חסידי ברסלב יש להם הרגשה מיוחדת בהשתטחות על קברי הצדיקים, ובוכות רבינו הקדוש הם טועמים טעם מיוחד אצל כל הקדושים אשר בארץ המה.

נקודה זו ידועה לַכֹּל, ובולטת במיוחד במכתבים ששיגר רבי יצחק בן מוהרנ"ת מארץ ישראל, שם הוא מציין שוב ושוב, כיצד הוא זוכה בכוחו של רבינו לטעום את הטעם המיוחד של קברי הצדיקים.

על השתטחותו הראשונה על ציון האריז"ל הוא כותב:

וּבְיוֹם ו' עֶרֶב־שַׁבַּת־קֹדֶשׁ וְאָתְחַנֵּן הָיָה הַיְאֹר צַייט שֶׁל כְּבוֹד הַצַּדִּיק יְסוֹד עוֹלָם הָאַרי"י זְצוּק"ל, וְהָלַכְתִּי עַל הַצִּיּוּן שֶׁלּוֹ הַקָּדוֹשׁ פַּעַם הָרִאשׁוֹן. **מָה אוּכַל לְשַׁעֵר לָכֶם בָּנַי שֶׁיִּחְיוּ גֹּדֶל יִקְרַת קִבְרוֹ הַקָּדוֹשׁ עִם כָּל הַקְּדוֹשִׁים הַגְּנוּזִים שָׁם** ... מָה אֹמַר מָה אֲדַבֵּר. הָלַכְתִּי בַּחֲנָרָה לְבֵיתִי מַמָּשׁ כְּאִישׁ הַפּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר, לֹא יָדַעְתִּי הֵיכָן אֲנִי בָּעוֹלָם. **וְהַכֹּל נִתְחַבֵּר אֶצְלִי עִם הַצִּיּוּן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַגַּאוֹן גּוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה זְצוּק"ל, מַמָּשׁ כְּאִלּוּ אָבֹכִי עוֹמֵד בְּשָׂם. וּבֶאֱמֶת הוּא הַכֹּל אֶחָד! אֲשֶׁרַי מַה טּוֹב חֶלְקִי. חֲבָלִים נָפְלוּ לִי בַּנְּעִימִים אֲשֶׁר זָכִיתִי לְהִכָּנֵס בְּצֵל הַגַּאוֹן גּוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה זַי"ל אֲשֶׁר הִכְנִיס בְּלִבִּי הִרְגָּשַׁת הַגַּעַם הַזֶּה** עַל יְדֵי תַּלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ הוּא כְּבוֹד אֲדוֹנִי אָבִי וּמוֹרִי וְרַבִּי זללה"ה.

(עלים לתרופה, מכתבי מהר"י, מכתב ה)

כך הוא מספר גם על ביקורו הראשון במירון, בערב ראש חודש אלול תרכ"ח:

וְאָמַרְתִּי לִלְבִּי — הֵיכָן אֲנִכִי, אֲשֶׁר אֲנִכִי כְּעֶרְכִּי זָכִיתִי לָבוֹא עַד כֹּה, לוֹמַר הַתְּפִלָּה הַנּוֹרָאָה שֶׁל **רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי** עַל קִבְרוֹ הַקָּדוֹשׁ, וְשָׁפַכְתִּי שִׂיחִי הַרְבֵּה מִקְּרוֹת לִבִּי עַל צִיּוּן שֶׁלּוֹ הַקָּדוֹשׁ, וְגַם קְצָת עַל צִיּוּן בְּנוֹ **הַקָּדוֹשׁ כְּבוֹד הָרַב אֶלְעָזָר** זְכוּתָם יָגֵן עָלֵינוּ, וְגַם הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ **הָרַב יִצְחָק נַפָּחָא**. וְאַחֲרֵי זֶה הָלַכְתִּי עַל צִיּוּן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל **הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ הָרַב יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר**, גַּם בְּשָׂם נִפְתַּח לִבִּי בְּשִׂיחָתִי. וּמִשָּׁם הָלַכְתִּי לְהַמְּעָרָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל כְּבוֹד **הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ הִלֵּל הַנָּשִׂיא עִם תַּלְמִידָיו הַיְקָרִים**, וְלֹא אוּכַל לְשַׁעֵר לָכֶם גֹּדֶל הַחִיּוּת שֶׁהָיָה לִי בְּשָׂם. **וְנָתַתִּי שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּכָל עֵת אֲשֶׁר זָכִיתִי לְהִיוֹת בְּגוֹרָל שֶׁל הַגַּחַל גּוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה זְצוּק"ל וְתַלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ, אֲשֶׁר בְּכֹחָם זָכִיתִי לְטְעֹם טַעַם קְדֻשַּׁת הַמָּקוֹם הַזֶּה!**

(שם, מכתב ז)

במכתב אחר הוא מספר על ביקור נוסף של כמה ימים במירון, וכותב:

וְתֵדְעוּ אֲשֶׁר תְּהִלָּה לְאֵל הָיִיתִי בְּשָׂבוּעַ עֲבָרָה בְּמֵרוֹן, וְנִתְעַכַּבְתִּי בְּשָׂם שְׁלֹשָׁה מַעַת לְעֵת מִן יוֹם ב' לְפָנוֹת עֶרֶב עַד יוֹם ה' בַּלַּיְלָה. וְשָׁם מָצָאתִי קְצָת מַרְגּוֹעַ לְנַפְשִׁי אֲשֶׁר **שָׁפַכְתִּי שִׂיחִי כַּמָּה פְּעָמִים עַל צִיּוּן הַקָּדוֹשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק, הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי זְצוּק"ל.** וּבְמֶשֶׁךְ זֶה אָמַרְתִּי פַּעַם אַחַת הַתְּפִלָּה הַשַּׁיָּךְ לוֹמַר שָׁם. מָה אֹמַר לָכֶם בָּנַי שֶׁיִּחְיוּ אֵיךְ נִפְתַּח לִבִּי בַּאֲמִירָתָהּ, אֲשֶׁר אִם לֹא בָּאתִי לְזֶה הָעוֹלָם רַק בִּשְׁבִיל זֶה דַּיִּי. **וּכְמוֹ כֵן זָכִיתִי לִהְיוֹת בְּמַעֲרַת שֶׁל כְּבוֹד הַתַּנָּא הַקָּדוֹשׁ הִלֵּל הַנָּשִׂיא**, וְשָׁם זָכִיתִי לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה, כִּי **נִפְתַּח לִבִּי עַד אֵין שִׁעוּר**, וּבֶאֱמֶת לֹא יָכֹלְתִּי לָצֵאת מֵהַמְּעָרָה מִגֹּדֶל הַדִּבֵּקוּת שָׁזָּכִיתִי שָׁם. **וְהַכֹּל בְּכֹחַ הַצַּדִּיק יְסוֹד עוֹלָם הַגַּחַל גּוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה זְצוּק"ל אֲשֶׁר הִשְׁאִיר לָנוּ בְּרָכָה עַל יְדֵי תַּלְמִידוֹ הַקָּדוֹשׁ כְּבוֹד אֲדוֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי זללה"ה זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ, אֲשֶׁר עַל יְדֵי זֶה נִפְתַּח לִבֵּנוּ!**

(שם, מכתב טז)

גם בהיותו בחברון על קברי אבות, התחברה אצלו מערת המכפלה עם הציון הקדוש:

וּבָאנוּ לְעִיר הַקֹּדֶשׁ חֶבְרוֹן בְּיוֹם ב' עֶרֶב רֹאשׁ חֹדֶשׁ לְעֵת עֶרֶב. וְתַכֶף הָלַכְנוּ לִמְקָוֶה, וְהָלַכְנוּ לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה אֵצֶל **מְקוֹם מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה**. מָה אֹמַר מָה אֲדַבֵּר, **זֶה הוּא עִנְיָן אֶחָד מַמָּשׁ עִם מְקוֹם קָדְשֵׁנוּ, וּבִלְבִּי לֹא הָיָה שׁוּם הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם.**

(שם, מכתב יג)

ועל השתטחותו במערת ישי ורות, הוא מספר:

וּבְיוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ הָלַכְנוּ עַל כָּל הַמְּקוֹמוֹת הַקְּדוֹשִׁים, עַד אֲשֶׁר בָּאנוּ בָּאַחֲרוֹנָה אֶל מְעָרַת יִשַׁי אֲבִי דָוִד וְהַצַּדֶּקֶת רוּת. **בְּשָׂם נִפְתַּח לִבִּי עַד לְמְאֹד כִּי נִזְכַּר בִּלְבִּי גֹּדֶל עִנְיַן קְדֻשַּׁת הַהִתְגַּלּוּת שֶׁל כְּבוֹד אֲדוֹנֵנוּ מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הַגַּחַל גּוֹבֵעַ מְקוֹר חָכְמָה זְצוּק"ל** עַל הַפָּסוּק 'וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל רוּת', אֲשֶׁרַיְנוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ שֶׁזָּכִינוּ לְטוֹב אֲמָתִי כָּזֶה.

(שם)

זהו חסיד ברסלב אמיתי; ההתקשרות אל הנר האמצעי, מבעירה ומלהיטה בלבו את כל שבעת הנרות!

טו. אודות הלימוד בספרי חב"ד, יורחב בס"ד במאמר הנ"ל.

כס"ד

יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי ה'

הופיע!!

הננו לבשר לקהל הקדוש דורשי ה' ועוזו המשתוקקים לקרבת ומצפים לישועתו יתברך שמו, אשר בסייעתא דשמיא

יצא לאור הספר הקדוש

מועדי ישראל
פורים

בו נקבצו נאספו ונסדרו אמרות ה' טהורות משיבי נפש מעיינות הישועה באר מים חיים היוצאים מבית ה' מתורתן ושיחתן של הרב האמת ראש בני ישראל נחל נובע מקור חכמה מברסלב זיע"א ותלמידו הקדוש אור העולם מורנו הרב רבי נתן זיע"א

אודות רוממות מעלתם הנשגבתם של ימי הפורים הקדושים המאירים הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה לגאולה ולישועה

תורות - תפילות - מכתבי קודש
דרושים - מאמרים - שיחות - סיפורים

..."כִּי מִתְּחִלָּה הָיוּ כָּל הַהַתְחָלוֹת מִפֶּסַח, שֶׁהוּא יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְעַכְשָׁו וְכוּ'. וּפָסַק בְּאֶמְצַע וְלֹא סִיֵּם דְּבָרָיו. וּמִתּוֹךְ דְּבָרָיו הַבַּנְתִּי שֶׁעַכְשָׁו הַהַתְחָלָה מִפּוּרִים, שֶׁהוּא מְחִיַּת עֲמָלֵק, שֶׁהוּא עִקַּר הַגְּאֻלָּה שֶׁל מָשִׁיחַ..

(ליקוטי הלכות, אורח חיים, הלכות ברכת הדיח וברכת ההודאה הלכה, כה)

להשיג במערכת "אבקשה" 02-5396363 ובכל מרכזי ברסלב - הפצה ראשית: 052-7625525

ה'ליקוטי הלכות'
בראי הזמן והתקופה

ספר סופר סיפור

קורות יצירת
והדפסת ספרי
רבינו הק' ותלמידיו

כמעיין המתגבר

תגליות חדשות, פענוח צפונות, וחשיפת המאורעות וקורות הימים יחד עם נסיבות ותלאות הזמן שנלוו והותירו את חותמם על התגלות החידושים וכתיבת ההלכות שבספר הקדוש "ליקוטי הלכות"

פרק שני בסדרה
המשך מאמר פתיחה

על פני קרוב לארבעים שנה רצופות נתחדש ונרקם ההיכל הגדול ספרי ה"ליקוטי הלכות". בשנים הללו הלך ועסק מוהרנ"ת עם תורותיו ומעשיותיו של רבינו הק' ימים ולילות, שבתות וחודשים, חגים וזמנים, כשנקודת לבו לב העולם מקשרת את המאורעות וכלל ההתרחשויות לטוב ולמוטב אל התורה ובכל יום וזמן ועת האירו לנגד עיניו התנוצצות אלקות מזיו אורה של התורה שהגה בה והפיק ודלה ממנה חידושים נוראים ונפלאים הערבים לחיך המחיים ומשיבים כל נפש בשבעה משיבי טעם.

ששה מחזורי הלכות

תקופת כתיבת ההלכות מתפרסת לשישה מחזורים, חמשה מתוכם מלאים ושלמים, כאשר המחזור השישי נגדע באיבו והופסק לקראת סיום חלק אורח חיים עם הסתלקותו של מוהרנ"ת בסערה השמימה.

לאורך תקופה זו חידש מוהרנ"ת כששה מחזורים של הלכות מאירות המקיפים בתוכנן את רוב ככל חלקי ונושאי ההלכות שבשולחן ערוך, כאשר ממחזור למחזור מתארכים הזמנים ובד בבד מתרחבים החידושים גואים ונובעים כמעיין המתגבר.

בשנים הללו הלך ועסק מוהרנ"ת עם תורותיו ומעשיותיו של רבינו הק' ימים ולילות, שבתות וחודשים, חגים וזמנים, כשנקודת לבו לב העולם מקשרת את המאורעות וכלל ההתרחשויות לטוב ולמוטב אל התורה ובכל יום וזמן ועת האירו לנגד עיניו התנוצצות אלקות מזיו אורה של התורה שהגה בה והפיק ודלה ממנה חידושים נוראים ונפלאים הערבים לחיך המחיים ומשיבים כל נפש בשבעה משיבי טעם.

ששת המחזורים מתחלקים לפרקי זמן שונים[א]:

מחזור א'. החל כאמור מתחילת חורף תקס"ו וארך כשלש שנים.

מחזור ב'. החל בשלהי קיץ תקס"ח, בד בבד עם התורות שגילה רבינו לאחר שובו מלעמבערג, (שנדפסו מאוחר יותר ב'ליקוטי מוהר"ן תנינא'), וארך כחמש שנים ומחצה.

מחזור ג'. החל בסוף חורף תקע"ד, וארך שש שנים ומחצה.

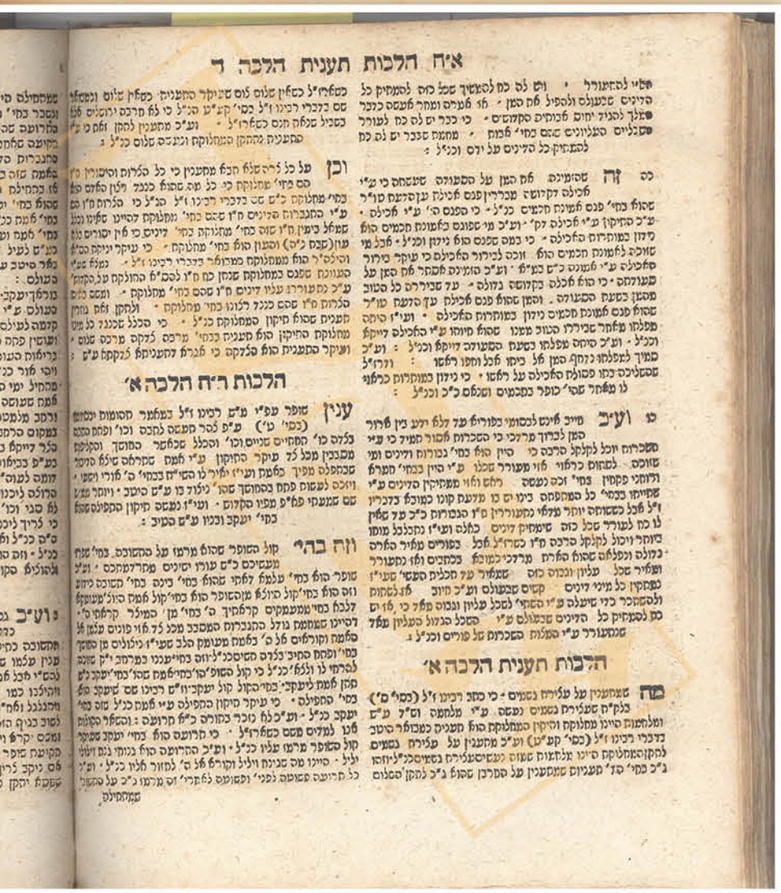

א"ח הלכות תענית הלכה ד

הלכות תענית הלכה א'

הלכות ר"ח הלכה א'

הלכות תענית הלכה א', ההלכה שהודפסה בשנית בטעות

מחזור ד'. החל בשלהי קיץ תק"פ, וארך עשר שנים ומעלה.

מחזור ה'. החל בתחילת חורף תקצ"א, וארך למעלה מאחת-עשרה שנים.

מחזור ו'. החל באמצע חורף תר"ב, והסתיים לאחר כשלוש שנים בחודש טבת תר"ה.

סדר ההדפסה כסדר הכתיבה

והנה כלל הדבר, שלרוב סודרו ההלכות שלפנינו בדפוס על פי סדר המקורי של זמן אמירתם וכתיבתם, כלומר, הלכה א' של כל נושא, הינה הלכה שנתחדשה במחזור הראשון, הלכה ב' ממחזור השני, וכן שאר ההלכות על זה הדרך. אלא שקיימים גם מספר הלכות שהם 'יוצאים מן הכלל'. לדוגמא, ההלכה הראשונה 'השכמת הבוקר א', היא במקורה הלכה ממחזור ג' (כמצוין בכתב יד) אלא שמוהרנ"ת מצא לנכון לסדרה ולענדה בראש חידושי הלכותיו.

כיוצא בזה רואים גם בהלכות שחיטה, שהלכה ב' היא ההלכה הראשונה, שכן היא נכתבה עוד בחיי רבינו הק' על פי תורה י"ט, ואחריה רוב הלכות א' מחלק יורה דעה הם מיוסדים על פי אותה תורה.

כך גם בהלכות תענית, הלכה ב' היא ממחזור א'. וכפי הנראה בגלל החילוף הזה, היא נדפסה בטעות פעמיים, כשאחר הלכה ד' הודפסה פעם שניה כהלכה א', ובמהדורה שניה שנדפסה בפולין, קראו לה בפעם השניה: הלכה ה'[ב].

א. כפי שיתבררו בעזה"י הדברים ותחזינה עיניכם מישרים במאמרים הבאים אי"ה.

ב. כהיום כבר תוקן הטעות בהוצאה של 'קרן ר' ישראל בער', כשהוציאו את הכפילות.

ב'קונטרס המפתחות' לספר הקדוש 'ליקוטי הלכות' על פי סדר התורות שערך החסיד ר' יחיאל מנדל ז"ל, הוא כותב בהקדמתו, שמוהרנ"ת שינה את סדר ההלכות מזמן הכתיבה לעת ההדפסה, וההלכות שנכתבו ונתחדשו לאחרונה הודפסו בראשונה. אולם, למרות שישנן הלכות מועטות שהוקדמו, הרי שעל פי רוב ההלכות שנכתבו תחילה הם גם הודפסו ראשונה.

אכן, כשמעיינים במפתחות שסידר מוהרנ"ת בסוף חלק 'אבן העזר', רואים שהוא היה חפץ להתחיל לסדר ולהקדים את ההלכות המאוחרות[ג], אבל למעשה גם בחלק ראשון של הספר 'ליקוטי הלכות' שנדפס בחיים חיותו, לא נדפס כך, חוץ מההלכה הנזכרת לעיל.

ההלכות האבודות הנשכחות

יש לציין כי נמצא לפנינו בכמה נושאים שנחסרו הלכות אחדות, ולא נודע סיבת הדבר האם מחמת שנאבדו הכתבים או שמא מוהרנ"ת לא חידש עליהם, וכפי שמעיר המתעסק בקדשים משרתו הנאמן של מוהרנ"ת על הלכות נפילת אפיים הלכה ג': "לֹא נוֹדַע לָנוּ אִם בֵּאֲרָהּ... אַךְ נֶאֱבְדָה בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים כְּמוֹ שֶׁכַּמָּה וְכַמָּה הֲלָכוֹת נֶאֱבְדוּ, אוֹ לֹא בֵּאֲרָהּ אָז".

מסתבר אם כן, שמוהרנ"ת לא ראה את עצמו להיות מחויב לכתוב בכל מחזור חידושים על כל הלכה, ובאם לא הייתה הארה לחדש במחזור זה, הותיר זאת למחזור הבא, כך שיכול היה שדילג על נושאים. ואולי מפני שהיה מטלטל בדרכים, ובעוד על לימוד השולחן ערוך מסר נפשו, אבל לחדש לא תמיד יצא, מסיבות אלו ימצא לעתים נושאים הלכתיים המכילים רק מספר מועט של הלכות.

מפתחות על הספר הקדוש ליקוטי הלכות בכתב ידו של מוהרנ"ת

שער ספר המפתחות שחיבר רבי יחיאל מנדל

פענוח סיבת ההלכות היתרות

במקביל, נמצאים גם הלכות 'יתירות' לפנינו, המצוינות בדפוס כהלכה ז' או יותר, ועל אף שכאמור לא היה מחזור שביעי. והסיבה לכך היא פשוטה ביותר:

ההלכות היתרות בעיקרן הם סובבים על נושאים מיוחדים, ובעיקר החגים והמועדים, עליהם כתב מוהרנ"ת יותר מהלכה אחת באותו מחזור שנמשך על פני מספר שנים. שכן בהגיע ימי המועדים ולקראתו היה מוהרנ"ת מחדש הארות והתנוצצות אלקות חדשות בתורת רבינו[ד], ואת חידושיו על המועדים שהיו שלא לפי סדר המחזור היה כותב מוהרנ"ת בתחילה בקונטרס בפני עצמו, ורק לאחר מכן צירפם והוסיפם לצד הלכות המועדים שבהלכות שבחלק ג' אורח חיים.

הדבר בולט ביותר בהלכות פסח ט', שהיא מהמחזור ד', כמו שציין מוהרנ"ת להדיא בתחילתה: "מֵהַדּוּרָא קַמָּא וְרָאשֵׁי פְּרָקִים מֵהֲלָכוֹת פֶּסַח - תקפ"ד". וכל זה מסיבה זאת עצמה - שהצורך לחדש על המועדים לא היה יכול להיות מסודר רק לפי סדר לימוד ההלכות שאחז בהם אז. ומפני כך חידושיו על המועדים, השתלבו בתוך סדר ההלכות שכתב לפי סדר השולחן ערוך, וכמצוי לרוב בכל חלקי הליקוטי הלכות, שמלאים וגדושים בחידושים על המועדים.

ועל פי האמור יש לציין שאף שמחזור ו' נפסק בהלכות ראש חודש, אכן, מכיוון שבהלכות שבת ז' שנכתבה לפני כן כבר כלל את חידושיו על ראש השנה יום כיפור וסוכות. וחידושיו בהלכות ראש חודש כלל על חנוכה, יום טוב וחול המועד. וגם על פורים ופסח כבר כתב חידושים במחזור זה, בשנים הקודמות, הנמצאים בהלכות נטילת ידים ו' ובהלכות תפילת המנחה ז'. יוצא אם כן שבמחזור ו', כבר סיים מוהרנ"ת ללמוד ולחדש על כל חלק אורח חיים בשלימות.

בירור ההלכות שנתחדשו בחיי רבינו הק'

כפי שכבר נכתב, מוהרנ"ת החל בכתיבת חידושיו עוד בחיי רבינו הק' שאף זכה שיהיו למראה עיניו הק' והפליג בשבחם והפליא מאוד במעלתם. והנה על אף שבדרך כלל ניתן להבחין אלו הלכות נכתבו בחיי רבינו הק' בזה שמזכיר בראש ההלכה את תואר רבינו הק' בשם 'רבינו נ"ע', אבל על הסדר המדויק שלהם אלו מוקדמות ואלו מאוחרות, ניתן לעקוב ולעמוד לפי זמן התגלות ואמירת התורות המאוחרות שעליהם ביסס וחידש מוהרנ"ת את ההלכה שעסק בה.

וכפי שבהלכות המאוחרות שבמחזורים האחרונים בחלק ההלכה בה דורש מוהרנ"ת ומבאר את הפרשיות והמועדים, בנקל יותר לברר באיזה תקופה ומועד בשנה היא נכתבה, כך גם בהלכות שנתחדשו בחיי רבינו הק' אפשר למצוא רמזים מבעד לחידושים באיזה מועד ועידן הם התחדשו ונכתבו.

♦ ♦ ♦

ובדרך אגב, ישנה הלכה מופלאה ביותר, עמוקה וארוכה מאד, שנכתבה בחיי רבינו הק', זוהי הלכות ראש חודש ג' שכוללת בתוכה גם את הלכות פסח, וכל המעיין וצופה בנפלאות מערכות החידושים שבה, ומתוודע לזמן כתיבתה, עומד משתאה ומשתומם מהחידוש שנגלה לפניו, איך יושב לו אברך רך בשנים שלא מלאו לו שלושים שנה, ומוחו רוחש תלי תילים של חידושים מופלאים ועמוקים שלא נשמעו כמותם.

הלכה זו נכתבה על פי תורה נ"ו, שהיא מהתורות הראשונות שמוהרנ"ת חידש עליה, שנאמרה בשבועות תקס"ה, ומוהרנ"ת הלך עם אותה תורה וחידש עליה רצף של הלכות: הלכות נטילת ידים שחרית, ברכות השחר, קריאת התורה, משא ומתן, נטילת ידים, ברכת המזון, תחומין, פורים.

ציון 'הריני כפרת משכבו'

ב'ביאור הליקוטים' על סימן קנ"ה המדברת מעניין ארץ ישראל, נמצא בה ידיעה חשובה מרבי אברהם בן רבי נחמן, המציין שבזמן הסתלקות רבינו אחז מוהרנ"ת בחידושיו בהלכות בשר וחלב הלכה ב'. ובאמת אחר ההסתלקות כשמוהרנ"ת הגיע בחידושיו שבאותו מחזור הנקרא הלכה ב', להלכות כיבוד אב ואם, מאז התחיל לכתוב ולהוסיף לשם רבינו הק' 'הריני כפרת משכבו', עד הלכות שילוח הקן. ומזה אנו יודעים שזה סוף החידושים של שנת תקע"א.

אכן, לעצם עניין כתיבת 'הריני כפרת משכבו', מפליא הדבר שבתחילה לא צירף מוהרנ"ת 'הכ"מ' לתואר רבינו, ורק החל מהלכות כיבוד אב ואם אנו מוצאים את הכיתוב הזה. והדבר מעורר תמיה מה נשתנה מאז, ומדוע נמנע מכך עד הלום ולא הזכיר זאת כבר מהלכות בשר וחלב, ומן הסתם נכתבו ההלכות לפי סדר הלימוד בשולחן ערוך.

וכפי הנראה הרי שמוהרנ"ת עצמו הסתפק בדבר אם להזכיר או לא, מאחר וישנה שיטה בשולחן ערוך (יורה דעה רמ"ב, ט) שבכתיבה שאמורה להתקיים לאחר שנים עשר חודש, אין צריך להוסיף 'הריני כפרת משכבו', וכתיבת ה'ליקוטי הלכות' היא וודאי כתיבה העומדת לעד. ואולם כשהגיע בלימודו להלכות כיבוד אב, שם הכריע לפי השיטה השניה שבשנה הראשונה יש לכתוב בכל כתיבה שהיא.

המאורעות הנדירים שהוזכרו

על אף שבדרך כלל לא טרח מוהרנ"ת לציין את זמן כתיבת הלכותיו, הרי שבהלכות אחדות יצא מגדרו וראה לנכון לציין את המקום והזמן והמאורע שנתחדש לו זאת ההלכה בתוך ה'ליקוטי הלכות' עצמו, וכפי שמופיע

ישנה הלכה מופלאה ביותר, עמוקה וארוכה מאד, שנכתבה בחיי רבינו הק', וכל המעיין וצופה בנפלאות מערכות החידושים שבה, ומתוודע לזמן כתיבתה, עומד משתאה ומשתומם מהחידוש שנגלה לפניו, איך יושב לו אברך רך בשנים שלא מלאו לו שלושים שנה, ומוחו רוחש תלי תילים של חידושים מופלאים ועמוקים שלא נשמעו כמותם

ג. גם במכתבו לבנו המובא ב'עלים לתרופה' (מכתב תל"ג) מעורר מוהרנ"ת אותו לשקוד על ספריו "ליקוטי הלכות" ומדגיש "ובפרט ההלכות שכתבתי בסמוך, בשנים הסמוכים".

ד. ראה נא מה שכותב מוהרנ"ת במכתבו מיום א' וישב תקצ"ד: "וימי הֲחֲנֻכָּה הַקְּדוֹשִׁים מְמַשְׁמְשִׁין וּבְאִין לְשָׁלוֹם, וַאֲנִי צָרִיךְ לְהָכִין שָׁמָּן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ, שֶׁהוּא הַדַּעַת הַקָּדוֹשׁ עַל חֲנֻכָּה הַקְּדוֹשׁ בְּשָׁבְיל רַבִּים".

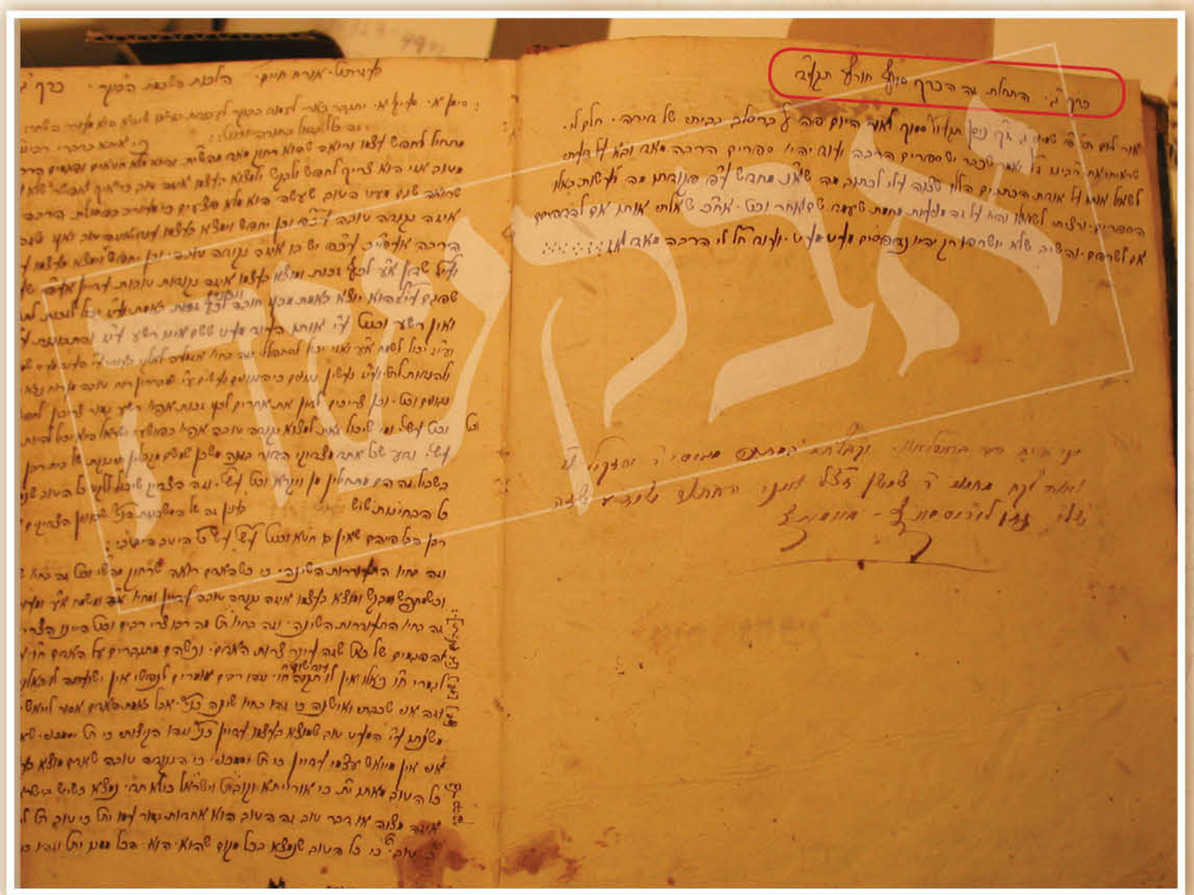

הלכות השכמת הבוקר הלכה א' בכתב יד, בו מצויין "התחלת זה הכרך סוף חורף תקע"ד"

מכל זה אנו מתוועדים לעזוז רוחו של מוהרנ"ת, איך בכל מצב וזמן וגם ברגעים בלתי אפשריים ובתוקף ההסתרות שכאלה דעדו עליו, דיבק את עצמו בהשם יתברך והצליח להגות ולחדש כאלו חידושי תורה נשגבים עמוקי לב ומשיבי נפש

בסוף הלכות ברכת הריח ד': "מִן 'וְזֶה בְּחֵינַת אַרְבָּעָה צְרִיכִין לְהוֹדוֹת' שֶׁבְּאוֹת מב עַד כָּאן נִכְתַּב בְּצִידּוֹן בְּבוֹאִי מַיָּם לְיַבָּשָׁה לְתַחֲלַת גְּבוּל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל. מַה גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ ה' מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ. רַבּוֹת עָשִׂיתָ עִמִּי וְכוּ' וְכוּ' מָה אֲדַבֵּר".

וכן בתחילת הלכות דגים ה', בראשית תקופת המחלוקת הנוראה שעליו, ציין מוהרנ"ת: "בָּרוּךְ ה', תקצ"ה לפ"ק, טֵבֵת, טְשֶׁעהרין, בְּעֵת הָרַעַשׁ וְהַבְּרִיחָה, הַמָּקוֹם יְרַחֵם".

מכל זה אנו מתוועדים לעזוז רוחו של מוהרנ"ת, וכפי שנרחיב עוד בעזהי"ת, איך בכל מצב וזמן וגם ברגעים בלתי אפשריים ובתוקף ההסתרות שכאלה דעדו עליו, דיבק את עצמו בהשם יתברך והצליח להגות ולחדש כאלו חידושי תורה נשגבים עמוקי לב ומשיבי נפש.

♦ ♦ ♦

לסיום פרק זה, נזכיר שישנו עוד ציון בליקוטי הלכות המופיע אחר הדפסת ה'ליקוטי מוהר"ן תנינא' בשלהי תקע"א, והוא הביטוי 'ליקוטי הראשון' או 'ספר הראשון', שמופיע ושכיח לרוב בהלכות שנתחדשו עד לשנת תקפ"א, שכן בזאת השנה כבר נדפסו שני חלקי 'ליקוטי מוהר"ן' יחדיו והיו לספר אחד, ומאז ביטוי זה נהיה נדיר יותר ויותר כשהזכרתו האחרונה היא בהלכות שבת ה' אות ט"ו, הלכה שחוברה באדר תקפ"ג. ■

אם אין 'קמח' אין תורה

המנין המפליא של הנושאים וההלכות היוצא כמספר שמותיהם הקדושים של הרב והתלמיד!

דבר מופלא ומעניין התגלה במהלך השנים, והוא כשהולכים ומונים וסופרים אחת לאחת את כלל מספר נושאי ההלכות ואת מנין ההלכות מארבעת חלקי השולחן ערוך, שמוהרנ"ת חידש עליהם בספרו 'ליקוטי הלכות', יוצא מספרם כשמות הרב והתלמיד. יש שנכתב עליהם הלכה אחת, ויש שנכתבו עליהם כמה וכמה הלכות, ויש שבהלכה אחת נכללו כמה נושאים, ויש נושאים כמו אבלות וכדומה, שלא אבה מוהרנ"ת להעמידם בפני עצמם וכללם בנושאים הסמוכים, ובא וראה בעניין:

או"ח חלק א'
השכמת הבוקר - 5
נטילת ידים - 4
שחרית - 6
ציצית - 7
תפילין - 3
ברכת השחר - 1
דין הש"ץ - 1
ברכת התורה - 1
ענין קדיש - 5
קריאת שמע - 5
תפילה - 4
נשיאת כפים - 5
נפילת אפים - 3
ענין קדושה - 1
דסדרא - 4
קריאת התורה - 6
בית הכנסת

או"ח חלק ב'
משא ומתן - 3
נטילת ידים לסעודה - 5
סעודה - 2
בציעת הפת - 3
ברכת המזון - 5
ברכת הפירות - 5
ברכת הריח - 5
הודאה - 4
ברכות הראיה - 4
ושאר ב"פ - 5
תפילת המנחה - 7
תפלת ערבית - 4
קריאת שמע - 2

או"ח חלק ג'
שבת - 7
עירובי תחומין - 6
ראש חודש - 7
פסח - 9
ענין ספירת העומר - 2
ענין שבועות - 2
יום טוב - 4
חול המועד - 5
תענית - 5
ראש השנה - 6
ענין המאה קולות - 2
יום הכפורים - 2
סוכה - 7
לולב ואתרוג - 2
הושענא רבה - 2
חנוכה - 7
ענין ד' פרשיות - 1
פורים - 6

סך הכל נושאים בחלק או"ח: 44

יו"ד חלק א'
שחיטה - 5
טריפות - 3
מתנות כהונה - 2
אבר מן החי - 3
בשר שנתעלם מן העין - 2
חלב ודם - 4
דם - 1
מליחה - 1
סימני בהמה וחיה - 3
טהורה - 3
דברים היוצאים מן החי - 2
סימני עוף טהור - 4
דגים - 5
תולעים - 4
ביצים - 5
בשר בחלב - 5
תערובות - 4
מאכלי עכו"ם - 3
הכשר כלים - 4
נותן טעם לפגם - 2
יין נסך - 4
כלי היין - 1
ע"ז - 3
רבית - 4
חוקות העכו"ם - 3
מעונן ומנחש - 3
קרחה וכ"ק - 3
גילוח - 5
לא ילבש גבר - 3
נדה - 2
מקוואות - 1

יו"ד חלק ב'
נדרים - 5
שבועות - 2
כיבוד אב ואם - 4
כיבוד רבו ות"ח - 3
מלמדים - 4
תלמוד תורה - 3
צדקה - 3
מילה - 5
עבדים - 2
גרים - 2
ספר תורה - 4
מזוזה - 4
שילוח הקן - 5
חדש - 4
ערלה - 5
כלאי הכרם - 2
כלאי אילן - 1
כלאי בהמה - 4
כלאי בגדים - 4
פדיון בכור - 5
בכור בהמה טהורה - 4
פדיון פטר חמור - 3
חלה - 4
תרומות ומעשרות - 4
ראשית הגז - 5
[נו"ח: אבילות]

סך הכל נושאים בחלק יו"ד: 55

חו"מ חלק א'
דיינים - 5
עדות - 4
הלוואה - 5
טוען ונטען - 5
גביית מלוה - 4
גביית חוב - 5
מהיתומים - 5
גביית חוב - 4
מהלקוחות - 4
העושה שליח - 3
לגבות חוב - 3
הרשאה - 4
ערב - 4
חזקת מטלטלין - 5
חזקת קרקעות - 4
נזקי שכנים - 5
שותפים בקרקע - 3
חלוקת שותפים - 3
מצרנות - 4
שותפין - 4
שלוחין - 5
מקח וממכר - 4
אונאה - 3

חו"מ חלק ב'
מתנה - 5
מתנת שכיב מרע - 2
אבידה ומציאה - 3
פריקה וטעינה - 3
הפקר ונכסי הגר - 4
נחלות - 4
אפוטרופוס - 3
פקדון - 5
שומר שכר - 2
אומנין - 3
שוכר - 2
חכירות וקבלנות - 2
שכירות פועלים - 3
שאלה - 1
גניבה - 5
גזילה - 5
נזיקין - 5
מאבד מ"ח ומסור - 4
נזקי ממון - 4
חובל בחבירו - 4
מעקה ושמירת נפש - 3

ס"ה נושאים בחלק חו"מ: 41

אבן העזר
פריה ורביה - 5
אישות - 2
קידושין - 3
כתובות - 2
גיטין - 4
יבום - 3
סוטה - 1
אונס ומפתה - 1

ס"ה נושאים בחלק אבן העזר: 8

ס"ה נושאים אורח חיים: 44

ס"ה נושאים יורה דעה: 55

ס"ה נושאים חושן משפט: 41

ס"ה נושאים אבן העזר: 8

נמצא סך הכל נושאים בליקוטי הלכות: 148 - כמניין 'נחמן' שמו הקדוש של רבינו הנעמ"ח זיע"א.

וכמו כן כשנבוא לחשבון סך כל ההלכות שישנם בספר הקדוש "ליקוטי הלכות" נבוא למספר: 547 - שהוא כמניין: "אליו נתן".

כי על כן, אליו נתן רבינו הק' והאציל בעיקר את הרוח נבואה וכח המדמה ברור וזך בתכלית הבירור והזכות לחדש בתורתו ובספריו הקדושים, וכפי שכותב רבי אברהם בר"ן ז"ל בביאור הליקוטים על תורה נ"ד:

"שמעתי מאבי ששמע ממוהרנ"ת ז"ל, שבהמאמר והשגה הזאת, פקד וצוה עליו אדמו"ר ז"ל מאז והלאה, לחדש בתורתו, ושעל זה סבב בכלל הענין, אין אדם דן וכו', לדמות מילתא למילתא מעצמו, אלא אם כן קיבלה מרבו וכו'. ואמר אז [מה שמובא בחיי מוהר"ן, בהשיחה עבודת ה' אות פ"ד], שהמשיך לאנשיו כח המדמה ברור וזך. ועיקר דבריו היו על מוהרנ"ת ז"ל בעצמו, שהוא שקיבל אז מאתו בירור המדמה, לחדש ולדמות מילתא למילתא, ובלי טעות והיפך חס ושלום. [והוא שיסובב עליו בהכתוב, ביד הנביאים אדמה, במדמה דקדושה]".

"בבית המדרש החדש היה רואה את הדיין מרחוק ומלווהו תמיד בעיניו. מהלך היה דק וזקוף, שחור ושותק. מורם ומופרש מכל אשר סביבו ומופנה כולו פנימה"

גאונות ותמימות באכסניה אחת

פרק ראשון

פרק מתוך הספר 'אש תמיד תוקד' לזכרון חסידי ברסלב בפולין העומד לראות אור בעזהי"ת

הוא היה **גאון בנגלה אשר יד לו אף בקבלה ובנסתר** אך התנהג בפשטות בשבתו עם חברים ובקיבוץ בלובלין אפילו לא חבש שטריימל כמנהג הרבנים בפולין ▪ **אהבת החברים** שלו היתה לפלא ותדיר ברח מן המחלוקת ורדף את השלום ▪ שביבי אור מפרקי חייו של מי שהיה **המקורב הראשון בפולין** החסיד הגאון **רבי מרדכי הלברשטאט** הי"ד דיין ומו"ץ בסוקולוב שעלה בסערה השמימה **בט"ו בשבט תש"ב** בערבות סיביר ▪ עדויות בלתי ידועות על חסידי ברסלב בעיירה סוקולוב וצרור מכתבים **בפרסום ראשון**

דוד דגן

שעון האורלוגין

הראה על חצי שעה לפני חצות-לילה, כאשר נקישות קלות נשמעו על דלת ביתו של רבי מרדכי הלברשטאט, דיין ומורה-צדק בעיירה סוקולוב. בפתח עמד ר' נחום שוסטער, הסנדלר. כתמיד, קיבל רבי מרדכי את פניו בחמימות ובמאור פנים, הוא כיבד וחיבב עד מאוד את ר' נחום, איש תם וירא אלוקים בכל לבבו, שהלא על ידו זכה להתוודע ולהתקרב לאורו של רבינו הקדוש.

ר' נחום הבחין כי על השולחן שלידו יושב רבי מרדכי, פתוח ספר של תחינות המיועד לנשים והריהו שקוע באמירתן, ותמיהה פשטה על פניו; רבי מרדכי, הדיין דמתא, אומר תחינות של נשים ופשוטי עם?!

הרגיש רבי מרדכי בתמיהתו, ונם לו: "היום היו אצלי כמה דיני-תורה שנתמשכו עד השעות המאוחרות של הלילה. נתיראתי שמא אם אלך לישון, כבר לא אקום בחצות לילה לומר תיקון-חצות, לכן נשארתי ער וכיוון שלא יכולתי ללמוד, אמרתי תחינות מתוך הספר הזה".

מי היה רבי מרדכי הדיין והמו"ץ מסוקולוב? ואיך התקרב לחסידות ברסלב?

דמעותיו של הסנדלר

היה זה עוד בטרם הציגה חסידות ברסלב את כף רגלה בעיירות פולין. אי-שם בשנות התר"ן-ס. שעת לילה מאוחרת בעיירה לומאז הסמוכה לראדזין, בית המדרש עדיין הומה מקולות הלימוד של צורבי העיירה המתפלפלים ביניהם בריתחא דאורייתא, כשלפתע נפתחה דלת בית המדרש ודמותו של נחום הסנדלר נשקפה בפתח, הוא פסע לירכתי בית המדרש, ושם, מאחורי התנור, התיישב על הארץ והחל מתפלל מתוך ספר שבידו.

נחום הוא בנו של ר' פאליק שטראקס, איש תם וירא ה' מוותיקי העיירה לומאז, בגיל צעיר נשלח על ידי משפחתו אל העיר ברדיטשוב כדי שילמד שם את מלאכת הסנדלרות. כשחזר אחרי תקופה ללומאז, קבע נחום את מקומו בבית המדרש, ליד התנור. למדני העיירה שהבחינו כי הוא מופיע מדי לילה בבית המדרש, מתיישב בפינה ומתפלל ברגש, כשלעתים דמעות זוגלות מעיניו - הסתקרנו לדעת מה מעשהו. כשקרבו אליו והבחינו כי הוא אומר תיקון-חצות תוך שגיאות קריאה - מילאו פיהם שחוק, שכן בפולין דאז, אמירת תיקון חצות היתה נחלתם של יחידי סגולה שיד להם בתורת הח"ן, והנה מחליט הסנדלר שאינו יודע אף לקרוא כהלכה, לומר תיקון-חצות! כמה מן הצורבים פנו אליו וקנטרוהו:

"נחום, מה לך ולאמירת תיקון-חצות, כלום אינך יודע כי מנהג זה שייך רק לבעלי מדרגה, שיש להם השגה בצער גלות השכינה?!"

נחום הרים שתי עיניים אדומות ושטופות דמע אל הלמדנים החשובים, והשיב להם בתום לבו: "אדרבא, אתם למדנים מופלגים הנכם, לכם לא חסר בית המקדש. אולם אני, שאיש פשוט הנני - לי חסר בית המקדש. לכן אני מבקש מה' יתברך שיבנהו במהרה ויחיש גאולתנו!"

בין יושבי בית המדרש בלטו שני למדנים מופלגים, האחד היה רבי מרדכי הלברשטאט - עילוי וחריף שבגיל צעיר נסמך להוראה על ידי הגאון רבי יאשע בער מבריסק בעל 'בית הלוי', וחברו רבי שלמה גבריאל הכהן, שניהם 'מבקשים' נלהבים שעוד היו מחשובי חסידי רבי גרשון העניך ליינר מראדזין, שהרעיש את פולין בגאונותו העצומה והתפרסם בחידוש ה'תכלת'.

תשובה כזו לא ציפו רבי מרדכי ורבי שלמה גבריאל לשמוע מפיו של נחום שטראקס, הם הרגישו כי הרבה מהאמת יש בדבריו ואכן, אף שלמדנים מופלגים הם, אין להם את אותה האמת ואותה אהבת ויראת ה' הבוערת ויוקדת בלבו של הסנדלר. אך השתוממו מאין ינק את היראת שמים הטהורה הזו. "אמור נא" פנו אליו, "היכן ראית את ההנהגה של אמירת תיקון-חצות?"

"בברדיטשוב הייתי" ענה להם ר' נחום, "שם הכרתי את חסידי ברסלב והתחברתי עמם, מהם למדתי הנהגה זו". כי אכן בבית הכנסת דסנדלרים בברדיטשוב נהגו חסידי ברסלב להתאסף וללמוד יחד בספרי רבינו הקדוש. נחום, שבא לברדיטשוב כדי ללמוד סנדלרות, זכה לקירוב והארת פנים מצד חסידי ברסלב. במחיצתם הרגיש הרגשות נעלים של דבקות בבורא ושמחה בכל דבר יהדות. שבה את ליבו מנהגם בקודש לקום בחצות לילה לקונן על חורבן בית תפארתנו, כאשר לאחר מכן הם יוצאים אל היער ושופכים שיח וזעקה לפני בוראם.

דברי הסנדלר עוררו נימים עמוקים בלבם של הני תרי צנתרי דדהבא. בתוככי נפשם הכמהה והמבקשת, הסיקו את המסקנה: אם כה גדול כוחו של רבי נחמן מברסלב להבעיר את לבו של סנדלר פשוט, להכניס בו מחשבות ורגשות כאלו, עד כדי כך שמסוגל יהיה להזיל דמעות על חורבן בית המקדש - הרי שמדובר בצדיק נורא ונשגב ומוכרחים הם לחקור אחר שיטתו ודרכו בקודש!

זכה הסנדלר הפשוט וזך הלבב להצית את השלהבת באותם אילנות מפוארים, ובעוד גדולים וטובים, ואף את אביו ר' פאליק ואֶחיו ר' דוד ור' נחמן שטראקס קירב וגם הם הפכו לחסידי ברסלב נלהבים.

כל ימיו אהב רבי מרדכי אהבת נפש את ר' נחום שוסטער. מרוב האהבה והידידות שביניהם היו נראים תמיד יחד בלכתם ברחוב ובכל מקום כשהם משוחחים ארוכות, ואף היו נוסעים בצוותא מלומאז אל הקיבוץ באומן בראש השנה.

הניצוץ הראשון

למעשה, הראשון שהחדיר בלבו של רבי מרדכי את ההכרה בגדולתו של רבינו, היה רבו הגה"ק רבי גרשון העניך מראדזין, שכונה "גאון גאוני פולין". היה זה עוד בשנת תרמ"ח, בימים בהם לא נודע עדיין שמו של רבינו כל כך בערי פולין, באותה תקופה סער העולם היהודי בעקבות חידוש ה'תכלת' לציצית על ידי הרב מראדזין, רבים מגדולי הדור יצאו חוצץ נגד גילויו וכל הגולה היתה כמדורת אש.

באותם ימים, שמע רבי מרדכי את רבו מפסיע אנה ואנה בבית המדרש כשהוא נסער והפטיר בינו לבין עצמו: "כסבורים הם שאני 'הברסלבר' שרדפו אותו והוא שתק להם, אני לא אשתוק להם!..."

כאשר שמע רבי מרדכי דברים אלו יוצאים מפי רבו, התעניין לדעת מי היה 'הברסלבר' ועל מה ולמה רדפו אותו? שח לו רבי גרשון העניך: "רבי נחמן מברסלב, נינו של הבעש"ט, היה קדוש ונורא בקדושה מופלגת ונוראה מאוד, ומאחר וסלל דרך חדשה בעבודת השם, חלקו עליו".

כעבור ימים רבים מאותה שיחה, באותו חצות-לילה בבית המדרש בלומאז, זכה רבי מרדכי להתוודע אל אחד מן הצועדים באותה דרך קדושה שכבר הלכו בה אבותינו הקדושים ואף על פי כן היא דרך חדשה לגמרי!

עוד מסופר, כי פעם לאחר שהתעמק אותו גאון רבי גרשון העניך מראדזין בספר הקדוש 'ליקוטי מוהר"ן', קרא בלהט: "רבי נחמן! וכי איך לא יחלקו עליכם הגדולים המפורסמים? הרי לקטני מעלה - מראים אתם כי יש להם תקוה, והנכם מגביהים אותם, ואילו לבעלי מדריגה - אתם מראים שאינם יודעים כלום, ומי רוצה שישפילו אותו?!"...

רבי שלמה גבריאל

גם רבי שלמה גבריאל הכהן, שהתקרב בעקבות ידידו רבי מרדכי, נהפך לחסיד ברסלב נלהב אשר זכות הייתה לו להפיץ את דעת רבינו בפולין, באש שלהבת ליבו הבעיר בלבבות רבים את האור, בלודז' ובערוב ימיו בוורשא - שם אף ייסד שטיבל לחסידי ברסלב ברובע היהודי ברחוב 'דזיילנה'. אברכים מבקשי השם נמשכו לשם, ורבי שלמה גבריאל בדיבוריו הנלהבים, היה ממחיש להם את אפסיותו של העולם הזה, וכי מאומה אין בעולם מלבד לעבדו יתברך בלבב שלם.

כשפרצה מלחמת העולם הראשונה והרעב והמחסור הפכו לחזיון נפרץ בפולין, אנשים תרו אחר פרנסה ולימוד התורה נדחק אל קרן זווית - הלך רבי שלמה גבריאל וקיבץ יהודים רבים אל השטיבל, לעסק התורה ועבודה שבלב, עד

שלושים שנה כיהן בה כרב ומו"ץ. מראה העיירה סוקולוב

תשובה ניצחת מפי הסנדלר. בית המדרש הגדול בעיירה לומאז (נחרב ע"י הגרמנים בשנת תש"ג)

הדליק את הניצוץ. החסיד המופלא ר' נחום שוסטר

מסור היה רבי מרדכי לבני קהילתו, גם כשקרב מועד חתונת בנו נמנע מלעזוב את העיירה כדי לצאת למסע גיוס כספים. רק למטרה אחת עזב את העיירה לכמה ימים: להיות בראש השנה באומן. בשנה הראשונה להתמנותו, כשראשי הקהל התנגדו לנסיעתו, אמר להם: "אני אעשה את ימי ראש השנה באומן, רצונכם להיות במחיצתי? הצטרפו ובואו עמי..."

"שלוות החדר הנסוכה אור, ושלוות האיש, שהיתה גם היא נסוכה אור, פנימי יותר - עשו רושם על הבא כאילו נפלט מן המהומה והמבוכה המכים גלים בחוץ, אל אי של שלום ומנוחה"

תיעוד נדיר

ביקור בבית הדיין מסוקולוב - רשמים מרטיטי-לב שהועלו על הכתב בידי שריד השואה ר' משה מייזלש

לפני צאתו עם משפחתו מווארשה, להטלטל על דוכנה של עגלת-משא מתנהלת בכבדות בדרך לסוקולוב, הדריכוהו חבריו בבית-החסידים: מיד בבואו לסוקולוב יסור אל בית הדיין, ר' מרדכי האלברשטאט; הוא אחד מ"עשרה בטלנים" של החסידות הבראסלאבית. לא היה ברור לו כל צרכו טיבו של תואר זה ומניין זה. עד אותה שעה לא שמע כלל על מציאותם, אדרבא, ידע שאין בחסידות הבראסלאבית שום מינוי ושררה והתנשאות של חסיד אחד על פני חבריו. אמנם בכל חבורה של חסידים יימצאו אחד או שנים או שלושה שמקובלים על החבורה והם הקוראים בציבור מתוך ספרי הרבי ומבארים ומרחיבים את הדברים על פי דרכם וכשרונם. אבל בשום פנים אין בכך משום קריאת-שם ומשום קביעות, ואינם אלא כעובר לפני התיבה, שכל אחד ראוי לכך להלכה.

אותם "עשרה בטלנים", ששמע עליהם עתה, נצטיירו לו משום כך בדמות אנשי מסתורין הפזורים על פני "עולם", אחד בעיר ושניים במדינה, נעלמים מעיני הבריות, שאינם רואים בהם שום דבר מיוחד, ורק לפני ולפנים בסוד חסידי בראסלב יודעים על מציאותם ומעמדם ב"עולם".

משהגיעה העגלה לסוקולוב ונפרקה כל הכבודה הכבדה, היתה ראשית מעשהו לשאול לשכנו של הדיין. דירתו היתה בחצר בית ב"שוק הקטן", ליד בית המדרש החדש (בידוע שבכל עיירה יהודית כמעט היו שני בתי מדרשות, בית המדרש הישן ובית המדרש החדש, ובכל עיירה היה בית מדרש הישן חדש מן החדש, שהרי הבנין הקודם שלו, הישן באמת, הבנוי עץ, עלה באש ב"שריפה הגדולה" - שגם היא סעיף קבוע בהיסטוריה של כל עיירה יהודית - ונבנה מחדש, ונמצא בניינו צעיר מזה של בית המדרש החדש).

בדירה פנימה עמד ניקיון מאופק וכבוש, כאילו עצר בכוח ובמאמץ מיוחד את ריחות החוץ ועזובת החוץ מלפרוץ לתוכה. שולחן ליד החלון, ולידו איצטבת ספרים, ואליו יושב ומעיין בספר אדם בשנות העמידה, שחור שער וזקן ועיניים, צנום ונראה בעל-קומה גם בישיבתו. שלוות החדר הנסוכה אור, ושלוות האיש, שהיתה גם היא נסוכה אור, פנימי יותר, עשו רושם על הבא כאילו נפלט מן המהומה והמבוכה המכים גלים בחוץ, אל אי של שלום ומנוחה לא-מזה, אי של קדמות יהודית, בתוך ים-ההווה ההומה ומהמה על סביבותיו.

הפגישה הראשונה בין הדיין ובין הצעיר המבויש והמהוסס, הבא ממרחקים, אינה זכורה-ברורה לו כל-צרכה. מסתמא נתן לו שלום ושאל מהיכן בא. אבל שיחה לא נתקשרה ביניהם. כי היה האיש ממעט בדיבור מאין כמוהו. שותק. אבל לא שותק ממש. דומה, שיח ושיג לו תמיד עם נפשו, מדבר, אלא שדיבורו אינו יוצא חוצה, אלא נלחש פנימה, לתוך איזו מעמקים פנימיים מופלגים, שהוא מסיח להם מחשבותיו ומאזין לבת-קולם החוזרת. וקשה לו להפסיק שיחת-מעמקים זו ולהפנות דעתו ודיבורו לחוץ, לאיש מן החוץ. מה לו ולו בכלל? עם עצמו לא גמר עדיין, מה יאמר לזולתו? ובכלל, גם הזולת עסוק בוודאי בשיחה כזו עם נפשו ועם עולמו, ומה הוא כי יפריעו בדיבור מן החוץ?

אף על פי כן, בלי אומר ובלי דברים, נתרחשה קרבה בין השנים והיתה מרחפת בחלל החדר. נוגעת ואינה נוגעת. עם כל אלם השתיקה, ליפפה את הצעיר הרגשת שותפות פנימית, שותפות מיוסדת ברוחניות אחת, באהבה אחת, הרוחניות והאהבה של בראסלאב. ישיח לו כל אחד עם נפשו, לתוך נפשו, אי-שם. בפנימיות החסידות הבראסלאבית ייפגשו קווי-השיח השנים. ונקודת הפגישה היא שורש החיות.

במקום שיחה, הצביע לו הדיין לצעיר על חידושי הרי"ם שעמד בין הספרים, להוציאו, והחווה לו מקום בספר לעיין בו ולחזור עליו לפניו. הצעיר עשה כך. עיין וחזר על הכתוב באוזני בעל הבית. הלה לא אמר כלום, לא נראה בו כל סימן של הערכה, חיובית או שלילית. אבל נראה שחילופי-תורה חד-צדדיים אלו קבעו את מעמדו של האורח כבן-בית באותו בית, ששוב אין צורך "לטפל" בו. וכך היה. מאז היה הצעיר נכנס בכל יום לבית הדיין, מוציא ליקוטי מוהר"ן מבין הספרים, מעיין בו בעמידה, והולך לו, מבלי שיחליפו ביניהם דבר וחצי דבר. רק מפעם לפעם היה הדיין חוזר ופונה אל הצעיר, מבקשו להוציא את חידושי הרי"ם, לעיין בו ולחזור לפניו על החידוש, בהסברת המקורות שנזכרו ונדונו בו. זה היה השיח-שבנגלה היחיד ביניהם.

בבית המדרש החדש היה הצעיר רואה את הדיין מרחוק ומלווהו תמיד בעיניו. מהלך היה דק וזקוף, שחור ושותק. מורם ומופרש מכל אשר סביבו ומופנה כולו פנימה. ממש כאותה דמות נעלמה של אחד מ"עשרה בטלנים", כפי שנצטיירו לו אז. כל בני-האדם הבהולים ודחופים מסביב, ששעתם טרופה ותפילתם חטופה, הדבקים בכל חושיהם הרעבים בארץ ובצרכי ארץ, אינם חשים כלל מי המהלך בתוכם ועומד בתפילה עמהם - זו הדמות התמירה השותקת, כעין עמוד המחבר את ארץ-חייהם לשמי-שמים. ואילו הוא, הצעיר, יודע זאת, והיתה הרגשת גאווה בידיעה זו, ויותר ממנה בתחושת השותפות הפנימית, באותה הינזרות מן הסביבה ובאותה חתירה שותקת למעמקים-מרומים.

במשך הזמן כאילו נתרחקו המעמקים-המרומים משהיו, והוא, הצעיר, נלאה מלחתור אליהם. חבלי הימים חזרו ואחזוהו, ביקוריו בבית הדיין נתמעטו והלכו, עד שפסקו. לימים והוא נעתק מן העיירה, שב אל הכרך, והיה פוקד את העיירה רק לעתים מזומנות. היה נמנע משום-מה מפגישה עם הדיין. קו הפגישה המובטחת נתעקם אי-שם ולא היתה עוד בטוחה ורצויה כל כך. רק פעם אחת, והוא עומד ליד התנור בבית המדרש החדש, נקרה לפניו הדיין. היה זה כנראה מאמץ מיוחד מצדו לצאת מגדרו ולהתקרב ולפתוח בשיחה. "עודך מעיין בגמרא לפעמים?" היתה השאלה. עסוקים, טרודים, היתה התשובה המשתמטת "מהיכן, אם כן, שואבים קצת חיות?" היתה שאלתו לתשובה, ונפנה והלך לו, גבוה, שותק, מכונס במעמקיו.

וכך בוודאי הלך ביום שואה ומשואה. אימים מסביב והוא שותק, מחשכים מסביב והוא מאיר בפנים, מוות מסביב והוא חי כל רגע משנה-חיים, פנימה ולפני ולפנים. וכאלה וכיוצא באלה היו החיים היהודיים שנכרתו, חיים כפולי חיים, חיים לפנים מחיים. מי ימנה מספרם, מי יערוך מעלתם, מי ימוד מעמקיהם ומרומיהם.-

הסמיכו להוראה. הגאון ר' יוסף דב מבריסק בעל 'בית הלוי'

שבחצות הלילה היה השטיבל מלא באנשים שבאו לומר 'תיקון חצות'.

בעקבות המלחמה הלך הרעב והחריף, והמגיפות השונות שפרצו הוסיפו את חלליהן על חללי הרעב, בשנת תרע"ט-פ נאסף גם החסיד הגדול רבי שלמה גבריאל זצ"ל אל עמו, אך שלהבת הקודש שהדליק הוסיפה לבעור, כשמקורביו מביאים בעקבותיהם מקורבים חדשים.

בברדיטשוב

עם התקרבותו של רבי מרדכי הלברשטאט, קמה התנגדות לדרכו מצד קרוביו שלא השלימו עם התקרבותו לחסידות ברסלב, שבאותם ימים טרם יצאה טבעה בפולין ורוב הידיעות אודותיה היו ממקורות מתנגדיים באוקראינה. אמו של רבי מרדכי, שלא רוותה נחת בראותה את בנה היקיר והעילוי מתרועע כל העת עם נחום הסנדלר, העירה לו לא אחת כי אין זה מכבודו של גדול בתורה ונכבד כמותו להסתובב עם הסנדלר הפשוט וללכת אתו תדיר יחד, אך רבי מרדכי לא שת לדבריה, והגיעו הדברים לידי כך שפעם אחת ניגשה האם אל ר' נחום וסטרה על פניו.

משמים נסתבב שבאותה עת הגיעה לפתחו של רבי מרדכי הצעה מצד גביר נכבד מברדיטשוב, הלפרין שמו, ללמד את בניו תורה. בהמלצת האדמו"ר מראדזין קיבל עליו רבי מרדכי את המשרה והעתיק את מגוריו לתקופה מסוימת לברדיטשוב.

מה נפלאים דרכי ההשגחה. רבי מרדכי מגיע לברדיטשוב - העיר בה נדלקה השלהבת בלבו של ר' נחום שוסטר - ונפגש פנים בפנים עם חסידי ברסלב הנלהבים שהתגוררו בה, ביניהם רבי שמערל (שמר"ה) ברדיטשובר מתלמידיו של החסיד הגדול רבי אברהם ב"ר נחמן, הם השפיעו עליו שיחות ודיבורי קודש, ובמחיצתם הלכה והתעצמה התקשרותו אל רבינו ודרכיו.

תקופה מסוימת ישב רבי מרדכי בברדיטשוב כשהוא מתפרנס מאותה מלמדות, וכל אותם ימים שאב הרבה מנועם דרכיהם של חסידי ברסלב בברדיטשוב, אשר חכמים היו בחכמת התמימות והפשיטות.

מורה צדק נאמן לבני קהילתו. סוקולוב לפני המלחמה

במחיצת רבי אברהם ב"ר נחמן חזן

לפרקים היה מגיע רבי אברהם ב"ר נחמן לעיר, אז זכה רבי מרדכי לדלות מפיו אוצרי דעת ומאז היה כרוך אחריו ושותה בצמא את דבריו. במחיצתו היה עד לא פעם לעובדות מפליאות, כמו זו שסיפר:

בברדיטשוב ישנו רחוב ארוך הנקרא 'די קאלע גאס' שאורכו מספר קילומטרים והוא חוצה את העיר, וממנו מתפצלים רחובות וסימטאות. "פעם אחת לאחר שרבי אברהם שהה בעיר" סיפר רבי מרדכי, "ליווינו אותו לתחנת-הרכבת, שכדי להגיע אליה צריך היה ללכת ישר באותו רחוב ארוך, ושם לא שייך לתעות בדרך, באמצע הליכתנו - במקום להמשיך ישר לתחנת הרכבת, לפתע סטה רבי אברהם מן הדרך ונכנס לאחד

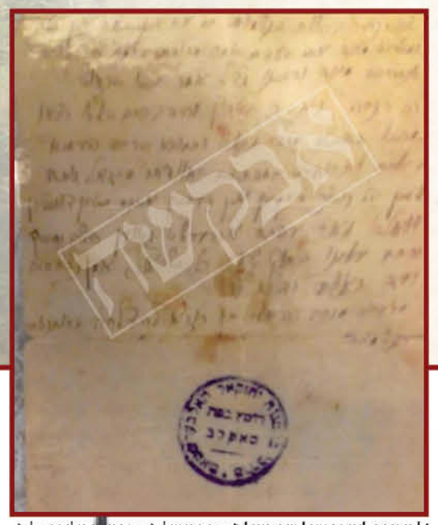

'להזכירם לטובה אצל שר העולם'. מכתבו של ר' מרדכי סוקולובר אל ר' אלחנן ספקטור

רבי מרדכי יוסף אליעזר ליינר מראדזין בנו של בעל התכלת.

היה מתלמידיו המובהקים. ציון רבי אברהם ב"ר נחמן חזן בבית העלמין באומן (באדיבות ר' יצחק מליק)

הסמטאות הצדדיים. התפלאנו מאוד, כי רבי אברהם גר תקופה בברדיטשוב והכיר אותה היטב, ולא שייך שהוא יטעה בדרך, כשהגיע לאיזו חורבה, ברחו משם שני יהודים, ורבי אברהם עיקם בחזרה את דרכו אל הדרך הראשית אל הרכבת. אז הבנו", סיים רבי מרדכי, "שסטה מדרכו כדי להציל יהודים מלעבור עבירה" (ע"פ קונטרס טעם זקנים כ"א).

בקיבוץ הקדוש באומן

כעבור תקופה של עבודת ה' נלהבת מתוך שמחה ואהבת חברים, במחיצת אנשי שלומנו בברדיטשוב, קרב ובא ראש השנה. אנ"ש החלו מכינים עצמם בדחילו ורחימו לנסיעה הקדושה אומנה, ובהגיע היום הצטרף אליהם רבי מרדכי בקרון המיוחד ששכרו ברכבת, כשבמשך הנסיעה הם שרים ומספרים סיפורים מהבעש"ט ומרבינו הקדוש ותלמידיו.

באומן זכה רבי מרדכי לטבול נפשו בנהר המטהר, הוידוי דברים בערב ראש-השנה בציון הקדוש, התפילות בקלויז מתוך גיל ורעדה, הדיבורים שנדברו בעת הסעודות, הריקודים שבמוצאי היום, כל אלו נשאוהו אל מרומי רום.

באומן קנה אהבה עם יקירי אנשי שלומנו, שם הכיר את שני החסידים הגדולים שבאו מהעיר 'הומל' הרחוקה - הלא הם רבי מנדל ליטוואק וחברו רבי ברוך אפרים בעל ה'באבי הנחל' על ליקוטי מוהר"ן. רבי מרדכי סיפר לימים, ששונים היו השניים בדרך תפילתם; רבי מנדל היה מתפלל בקול שנשמע למרחוק ומתנועע כולו מתוך התלהבותו העצומה - ולעומת זאת אצל חברו רבי ברוך אפרים לא ראו כלום, אבל כשהגיע לברכת 'יוצר אור' - יצאו אדים מטליתו מרוב התבערה הפנימית שיקדה בקרבו! ולמרות השוני שביניהם, היו הם ידידים בלב ובנפש.

היכן הוא העילוי מלומאז?

רגיל היה רבי מרדכי לנסוע בכל שנה לראש-השנה לראדזין, להסתופף במחיצת רבו. ואולם הפעם בחצר ראדזין מבחינים החסידים בהיעדרו, "היכן הוא רבי מרדכי העילוי מלומאז?" נשאלת השאלה, ומפה לאוזן עוברת השמועה כי הוא מצוי באומן יחד עם חסידי ברסלב. "לבטח יקפיד עליו הרבי על שנעדר משולחנו", שחו החסידים זה לזה.

הימים הבאים שבין כסה לעשור החזירו את רבי מרדכי לחצר ראדזין. יום הכיפורים בא, והנה נראה הוא בין החסידים, ולמרבה הפלא האדמו"ר לא זו שאינו מעיר לו מאומה על היעדרותו, אלא אף מראה לו אותות התקרבות, ולמחרת בעת תפילת 'נעילה' כיבד אותו ב'פתיחת הארון' - שהיה הכיבוד החשוב ביותר בחצר ראדזין (קונטרס יקרא דחיי. מעשה זה, יתכן וארע עם רבי מרדכי יוסף אליעזר ליינר, שכיהן באדמו"רות אחרי הסתלקות אביו רבי גרשון העניך בשנת תרנ"א).

אדמור"י השושלתא האיז'בצאית נודעו בהערצה והחביבות שרחשו לרבינו הקדוש, ספריו ואנשי שלומו. הגה"ק הכהן הגדול רבי צדוק מלובלין, תלמידו של בעל 'מי השילוח', ערך מראי-מקומות לספר המידות, שנדפס לראשונה בלובלין בשנת תר"ע, כשבראש רשימת משלמי מעות-קדימה עבור ההדפסה, מצוי שמו של האדמו"ר מראדזין רבי מרדכי יוסף אליעזר ליינר, בנו של בעל התכלת.

עוד מסופר, כי פעם כשהזדמן החסיד הגדול רבי אברהם ב"ר נחמן חזן לראדזין ושוחח עם האדמו"ר בדברי תורה, התפעל הראדזינר מגדלותו וכיוון שרבי אברהם לבוש היה כאחד העניים, אמר האדמו"ר כי אין זה מכבודו להיראות כך, וציווה לחסידיו להזמין עבורו קפוטת-משי כמנהג המפורסמים. כשאך נודע הדבר לרבי אברהם - נטל צרורו ונעלם מהמקום כלא היה...

שטיבל ברסלבי בלומאז

לאחר שובו מאומן, נכסף רבי מרדכי בכל מאודו להנחיל הלאה ממה שטעם הוא. יחד עם ידידו רבי שלמה גבריאל שגם הוא נתקרב בהשפעתו החל לקרב אנשים לעבודת ה' בדרכו של רבינו, עד שנתהווה בלומאז קיבוץ של אנ"ש, ולימים יסד רבי מרדכי בעיירה שטיבל דברסלב. רבי אברהם ב"ר נחמן, שנוהג היה בדרכו מאומן בחזרה לארץ ישראל לשהות מספר שבועות בפולין ולסבב בעיירות בהן דרו אנ"ש, היה שובת בלומאז ומתוועד עם המקורבים החדשים בדיבורי קודש מרבינו, ומשם המשיך בדרכו ללובלין הסמוכה וליתר המקומות.

הדיבורים היוקדים ששמע מפי רבי אברהם בגדולת רבינו, הלהיבו את לבו של רבי מרדכי, והוא חש כלפיו הכרת הטוב על כך כל ימיו. החסיד רבי שמואל הורוביץ סיפר כי בהיותו בפולין, כשביקר בסוקולוב אצל רבי מרדכי ושהה במחיצתו יומיים, לא חדל לספר בשבחו של רבי אברהם, וכאשר לימים את כתבי רבי אברהם, כתב לו רבי מרדכי מכתב בתודה והודאה ש'ממש יצא אור חדש בעולם'.

היה מתייעץ עמו. רבי אברהם שטרנהארץ (באדיבות גנ)

התבודדות באישון לילה

אישון ליל. רבי מרדכי קם, מתעטף במעילו ויוצא בצוותא עם עוד אחד מאנ"ש אל היער הגובל עם העיירה. שם, עמוק בינות לשיחים והעצים העבותים הנתונים באפלת הלילה, הוא מבלה בעת-רצון זו בשפיכת שיח ונהמת-לב לפני שוכן שחקים. שעות נפלאות אלו בין שיח השדה מחזירים אותו לישוב מלא רצונות וכיסופים חדשים לעשות רצונו יתברך.

תושבי העיירה לומאז המה ראו כן תמהו, כי פנים חדשות באו לכאן; מאומן שב לכאן רבי מרדכי אחר לגמרי, העילוי המתבודד ששיג ושיח אין לו בהבלי תבל ומלבד תורה ועבודת השם מאומה לא מעניין אותו.

היה זה כשהציעו לו פעם לשמש כשוחט-ובודק, שלח רבי מרדכי מכתב אל החסיד הגאון רבי אברהם שטרנהארץ בו שאל לדעתו בענין, השיב לו רבי אברהם שילמד היטב את הלכות שחיטה בליקוטי הלכות יורה-דעה, ומן הסתם ירד חשקו למשרה זו, ואמנם דחה את ההצעה.

לילה אחד, בשובם מן היער, פונה רבי מרדכי אל חברו הנלווה אליו: "היום תראה, שכאשר נשוב לבתינו, יהיו חדשות בשבילי..." ואכן רחשי לבו לא הטעוהו, בבואו לביתו מצא מכתב שנשלח עבורו מאת ראשי הקהל בעיירה סוקולוב ובראשם הרב והאדמו"ר מסוקולוב רבי יצחק זעליג מורגנשטרן, ובו הזמנה ובקשה שיסכים לשמש כמורה-צדק בקהילתם.

והצעה זו, מה טיבה? מי שכיהן כרב ואב"ד סוקולוב באותה עת, היה רבי יצחק זעליג מורגנשטרן, נצר לבית קוצק, אלא שלאחר הסתלקות אביו רבי חיים ישראל מפילוב בשנת תרס"ה - כשהוכתר רבי יצחק זעליג לרבם של חסידים ואף החל לנהל ישיבה ולעסוק בענייני הכלל - שוב לא היו עתותיו בידו כדי להשיב ולפסוק לשואלים בענייני הלכה, אשר על כן בעצה אחת עם ראשי הקהל החליט להושיב בעיירה מו"ץ קבוע, כדי שיהיה מי שיפסוק בשאלות כשהוא טרוד או בהעדרו מן העיירה. הבחירה נפלה על הגאון רבי מרדכי הלברשטאט מלומאז, ששמע גדלותו בתורה ויראתו הלך לפניו, ואשר הוסמך להוראה על ידי הגאון בעל ה'בית הלוי' מבריסק.

באישון לילה, כאשר העיירה כולה נמה את שנתה - היה המורה-הוראה לובש את מעילו, יוצא בחסות חשכת הליל אל היער העבות המקיף את סוקולוב, ושם הומה מגעגועים ומשיח את כל אשר עם לבבו לפני יוצרו וקונו

חסידים 'אפויים'. מראה העיר ברד'יטשוב'

מכתב מרבי אברהם שטרנהארץ

אל המכתב מצורף היה כתב-מינוי מטעם קהילת סוקולוב. אולם רבי מרדכי לא מיהר להיענות להצעה למרות השכר שבצדה, נפשו איוותה לעבוד את בוראו עבודה-תמה ולא לישב בכבודו של עולם ולהעמיס על עצמו עול ציבור, ומה גם שמשרה כזו כרוכה באחריות מרובה. הוא התבודד על כך בינו לבין קונו, כשהוא שואל ומבקש לזכות לעצת אמת, ובינתיים שלח אגרת אל רבי אברהם שטרנהארץ, שכיהן בעצמו כרב באוקראינה, ובה שטח את לבטיו. תשובתו של רבי אברהם לא בוששה לבוא: "יכול הנך לקבל על עצמך את עול ההוראה" (יקרא דחיי).

למעלה משלושים שנה שימש רבי מרדכי כדיין ומורה-צדק בסוקולוב. הראב"ד והאדמו"ר מסוקולוב, רבי יצחק זעליג, הגם שהיה ידוע בהנהגתו החריפה - כיבדו כערכו וסמך ידו עליו בכל ענייני העמדת הדת בעיירה.

מסור היה רבי מרדכי לבני קהילתו, גם כאשר קרב מועד חתונת בנו ר' יחזקאל ולא היתה הפרוטה מצויה בכיסו, נמנע מלעזוב את העיירה כדי לצאת למסע גיוס כספים, ותחת זאת שיגר מכתב בקשה לאנ"ש לבוא לעזרתו, בהסבירו "והנה רצוני הי' להיות אצלכם בעצמי, הן מחמת הנ"ל והן משאר טעמים, רק לא אוכל לנסוע מפה מחמת שעול ההוראה עלי לגמרי, כי הרב אין לו זמן כלל לזה כראוי, לכן אני מבקש מכבודכם שתעשו בזה כראוי וכמו שהייתי בעצמי..." (ה' במדבר תרע"א).

מגדולי התלמידים. העיירה ראחמין שבפולין

אומן-ראש-השנה גם במחיר הרבנות

רק למטרה אחת היה עוזב את העיירה מדי שנה למשך כמה ימים: כדי להיות בראש השנה באומן. בשנה הראשונה להתמנותו, בהתקרב ראש השנה הודיע לבני עדתו כי עליו לנסוע לדרכו. ראשי הקהל התנגדו לנסיעתו, אך רבי מרדכי בשלו: "אני אעשה את ימי ראש השנה באומן, רצונכם להיות במחיצתי? הצטרפו ובואו עמי..." תשובתו קוממה לא במעט את הפרנסים וחשובי הקהילה והם הבהירו לו באופן נחרץ שאם ייסע יצטרך לוותר על כהונתו. אולם רבי מרדכי לא שת לבו לאיומים ונסע.

לאחר ראש השנה סיפר לרבי אברהם ב"ר נחמן כי פיטרו אותו ממשרתו בגלל נסיעתו לאומן, נענה לו רבי אברהם "עוד תיווכח כי לא זו בלבד שלא ידיחוך ממשרתך, אלא אף יעלו את משכורתך", וכך אמנם היה.

כאשר נוסד לימים הקיבוץ בלובלין אחרי סגירת הגבולות, מאן רבי מרדכי לעזוב את עיירתו כל עוד לא יימצא מו"ץ שימלא מקומו, כאשר כתב לר' יצחק מאיר קורמן ממארגני הקיבוץ:

"...ורצוני וגיעגועי לזה - תדעו מעצמכם, אבל היאך אוכל לעשות זאת, לעזוב עיר בלי מורה, בפרט ערב ראש השנה ערב שבת, שהשאלות רבו. לכן נסכם אצלינו, היינו ביני ובין ידידינו היקר ר' יונה נ"י פאסעמאנטיר, לכתוב לכ"ת שישלם עבור ההוצאות שיעלה שיבא לפה מו"צ על אלו הימים... והשי"ת ידריכנו לטובה בזה אמן, בלי מחלוקת חלילה, כי רבים אורבים עלי ומי יודע אם גם בזה לא יהי' מחלוקת, אבל עכ"פ לשמים לא יהא טענה [על] עזבי העיר בלי מורה, גם ידע כ"ת שעל כל פנים בעז"ה אסע מוצאי ר"ה כדי להיות עכ"פ צום גדלי' ביחד עם אנ"ש היקרים שיחי', אבל מי יתן שאזכה להיות על ר"ה" (א' האזינו תרצ"א לפ"ק פה סאקלוב, בכת"י)

להשקות אילנות

התקשרותו לרבינו הקדוש היתה חיה ואמיצה; התקשרות חסיד אל רבו המאיר נתיבותיו בכל שעל, ובכל רגע ורגע מימי חייו. "ומה שכתבתי לכבוד תורתו אודות תלמידיו של אהרן", כותב הוא אל רבי אברהם שטרנהארץ, "הי' כוונתי להראות שאנחנו מתלמידי רבינו זצ"ל, הגם שלא היינו מכירים אותו בעודו בחיים חיותו, מכל מקום אנחנו תלמידיו ממש, וראי' ממי שזכה להיות אוהב שלום ורודף שלום הוא מתלמידיו של אהרן (אבות א, יב), כן מי שזוכה לעסוק קצת בהתבודדות ובתפלה בכוונה ותיקון הברית הוא ממש תלמיד רבינו זצ"ל זי"א" - - - (נחלי אמונה מא)

ואותה שלהבת קודש שיקדה ברבי מרדכי סוקולובר, הבעירה את לבבו של כל מי שבא עמו במגע, עד

אן אומאנער חסיד, וואס האט געהייסן יידן אין שלעכטע צייטן טאנצן און זינגען

"אומאנער חסיד שקרא ליהודים בימים הקשים לרקוד ולשיר" - סיפורו של חסיד ברסלב נלבב מהכפר קאבילאן שליד סוקולוב - נכתב ביידיש ע"י פרץ גראנאטשטיין ומתפרסם לראשונה בתרגום ללשה"ק ע"י מכון אש תמיד תוקד

עשרה קילומטרים מסוקולוב, על דרך "ריפקער", אחרי יער האורנים הרענן, שכן הכפר 'קאביליאן', עם הרבה צריפים כפריים. לאליהו פאטערקאזער היתה שם אחוזה, הוא נהג לאסוף חלב אצל הגויים ולעשות חמאה וגבינה ולאחר מכן להוביל על סוס ועגלה את מוצרי החלב אל העיר. הוא גם קנה אצל האיכרים עורות, פרוות, ומעילים ישנים.

בעל האחוזה חיתן את בתו עם אברך מהעיירה הקרובה, ונתן לו חדר לגור בו. הם ניהלו יחד את העסק. שמו של האברך היה מאטעלע, יהודי נמוך, עם פנים מדושנות ושתי עיניים מאירות ושמחות. כל הימים עבד באחוזה בהכנת החמאה והגבינה.

בכל ערב, לאחר סעודת הלילה, נהג מאטעלע קאבילאנער לרקוד לבדו 'יחידי' (איינער אליין טאנצן א ריקודל), לשיר לעצמו ותוך כדי כך למחוא כף אל כף.

בשנים הראשונות לאחר חתונתו, זה היה נראה לחמיו הכפרי משונה ומוזר, הוא הביט בו כמו על מטורף.

- מה פשר הריקוד הזה? - נהג לשאול אותו - זה מתאים למשוגע! שאדם ירקוד לעצמו בכל ערב? אני מבין בשמחת-תורה, אבל בכל ערב? ובפרט כשגרים בתוך כפר נכרי!

מאטעלע הסביר לחותנו את הענין האלוקי העמוק שטמון בריקוד, הוא סיפר לו שזוהי צוואה מהרבי הגדול ר' נחמן בראצלאווער ז"ל, שקרא לעבוד את הריבונו של עולם מתוך שמחה. התפשטות הגשמיות לא באה מתוך צער ואבלות. עצבות היא בבחינת עבודה-זרה. כל יהודי, כמו שהוא צריך להילחם עם היצר הרע - כך הוא צריך לגרש מתוכו את המרה שחורה. לעבוד את הבורא באמת, יכולים על ידי ריקוד וזמרה.

שנים על גבי שנים הלך מאטעלע קאבילאנער בדרכים של רבו הגדול. השכנים - הכפריים - מביטים, צוחקים, מתבדחים כשמאטעלע רוקד. הם נעמדים בחלונות ומביטים בהערצה בזשידעק המוזר העליז. - 'מארטקע טאנטשו!' - צועקים הם בפראות.

הם אינם מציקים לו אף פעם. יש להם דרך ארץ מפניו. אצל מאטעלע זו הנאה ושמחה גדולה כשהוא נשאר בעיר שבת. בביאלער-שטיבל הוא 'מייצר עולם' (פארארבעט ער א ועלט), גופו אינו נעשה עייף מלרקוד ולשיר.

שנים מספר לפני המלחמה, הוא הוכרח לעזוב את הכפר. השקצים בכל לילה השליכו אבנים אל ביתו. עם אשתו וילדיו הוא בא לגור בעיר. נעמד עם שולחן קטן עם סחורה בין הרוכלים. בעיר לא היה טוב יותר מאשר בכפר. כפריים אנטישמיים לא נתנו שקונה נוצרי ייגש ל חנויות של יהודים.

יהודים הוכו, הוטרדו, הם עמדו בשוק עם הדוכנים שלהם, והביטו מבוהלים איך המפגינים הופכים את דוכני הסחורה. היהודים המבוהלים טיכסו עצה מה לעשות, יהודים טענו שישלחו משלחת לוורשא אל שר-הפנים (דעם איינערן-מיניסטער); אחרים אמרו, שיש להזעיק את אחינו באמריקה שירימו קול מחאה, ישלחו כסף, אנחנו הרי נמות מרעב ואף אחד לא יידע מאיתנו.

בשוק, בין היהודים שעמדו והתווכחו, התקרב מאטעלע קאבילאנער. - "יהודים, יש לי תכנית!" - הוא אמר - כל העצות שלכם אינן שוות שמעק טאבעק! [=הרחות טבק]"

ה'עולם' נהיה בשקט. חידדו את האוזניים לשמוע מה מאטעלע יאמר. "התכנית שלי היא" - התלהב מאטעלע - ביום חמישי יום השוק, מתי שכל השקצים האנטישמים יגיעו לשוק, כולנו נתאסף ונתחבר למעגל גדול, נרקוד ונשיר את השיר הזה:

"ר' נחמן בראצלאווער האט געהייסן נישט מיאש זיין [רבי נחמן מברסלב ציווה לא להתייאש]

כאטש עס קומען שלעכטע צייטן [למרות שמגיעים זמנים קשים]

זאל מען א טענצעלע גיין [יש לצאת בריקוד]

דעם בטחון נישט פארלירן [את הביטחון לא לאבד]

שטענדיק גלויב און האף [תמיד תאמין ותקווה]

אז די שונאים פון ישראל [שהשונאים של ישראל]

וועלן האבן א וויסטן סוף [יהיה להם סוף עגום]"

- זו היא התחבולה הטובה ביותר במאבק עם השונאים שלנו. אתם תראו - הוביל מאטעלע את תכניתו - שכל הגויים יתבלבלו ולא יעשו לנו כל רע.

ה'עולם', אתם מבינים, צחקו חזק מהתכנית של האומאנער בטלן.

מה נעשה בו ביהודי תמים והגון זה? כיצד הוא העלה את נשמתו הכשרה והקדושה? האם הוא שר "ר' נחמן בראצלאווער האט געהייסן נישט מייאש זיין", בעת שהובילו אותו לתאי הגז בטרבלינקה?

יתכן והוא באמת שר!

מסמך נדיר בפרסום ראשון

"כי שם בארצנו הקדושה נצרך מאוד אדם נעלה כזה למען להשריש בלבות בני ישראל הבאים שמה מארבע כנפות הארץ דעת התורה הקדושה ואמונה טהורה"

מכתב הסכמה חם ונלהב מאת הגה"ח רבי מרדכי סוקולובער והגה"ח רבי אלחנן ספקטור בו יצאו מגדרם והצטנעותם כדי לסייע להחסיד ר' נח זינשיין מיקירי אנ"ש בוורשא לקבל מממשלת המנדט אשרות עלייה ארצה בתור רב ודרשן

ב"ה יום א' פרשת נח שנת תרצ"ה עיר סוקולוב מחוז שעדליץ אשר בפולניה

באתי בזה להעיד ביודעי ומכירי את הרב החסיד המפורסם לשם ולתפארת ולתהלה מוה"ר נח זיינשיין שליט"א נ"י, הדר כעת בעיר הבירה ווארשא רח' פאווי' 60, כי הוא עוסק זמן כביר בתורה ועבודה בנגלה ובנסתר ומורה הוראות באיסור והיתר ודרשן גדול ופועל הרבה בדרשותיו הנחמדות על לב שומע וממשיך ומקרב הרבה נפשות לאביהן שבשמים ועתה כאשר שמעתי כי הוא רוצה להעתיק מושבו לארצנו הקדושה ת"ו, שמעתי ושמח לבי כעל כל הון, כי שם בארצנו הקדושה נצרך מאוד אדם נעלה כזה למען להשריש בלבות בני ישראל הבאים שמה מארבע כנפות הארץ דעת התורה הקדושה ואמונה טהורה, אשר בעזהשי"ת בוודאי יש לו סגולה גדולה לעבודה הרמה הזו ומבקש אני בזה מכל אחינו בני ישראל מי שיבוא מכתבי זה לידו, שיסייעהו בזה בכל מה שיוכל ושכרו וזכותו יוגדל מאוד בסייעו לדבר גדול הזה להתפתחות ולהתפשטות דעת התורה הקדושה בארצנו הקדושה ובזכות זה יבוא לציון גואל וכו'

הק' מרדכי בה"מ יחזקאל האלבערשטאט מו"ץ דעיר סוקולוב

גם אנכי מכיר היטב את הרב היקר שליט"א הנ"ל ומבקש גם כן ככל הנ"ל

נאם אברהם אלחנן ספעקטאר מלפנים אבד"ק יענדזאב, כעת בפה קהילת קודש הנ"ל

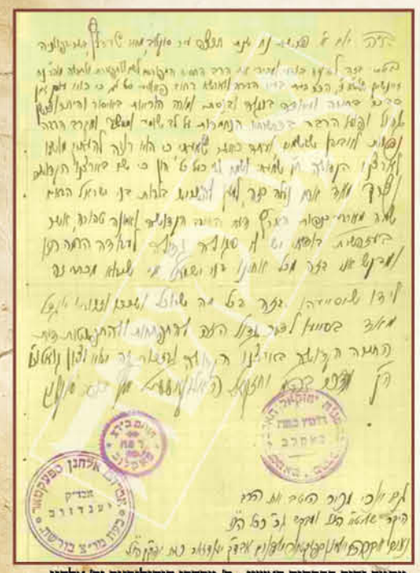

מסמך נדיר בפרסום ראשון - ר' מרדכי סוקולובער ור' אלחנן ספקטור במכתב המלצה לר' נח זונשיין מאנ"ש בוורשא למען עלייתו לארץ הקודש (באדיבות ר' יצחק פיליפ הי"ו)

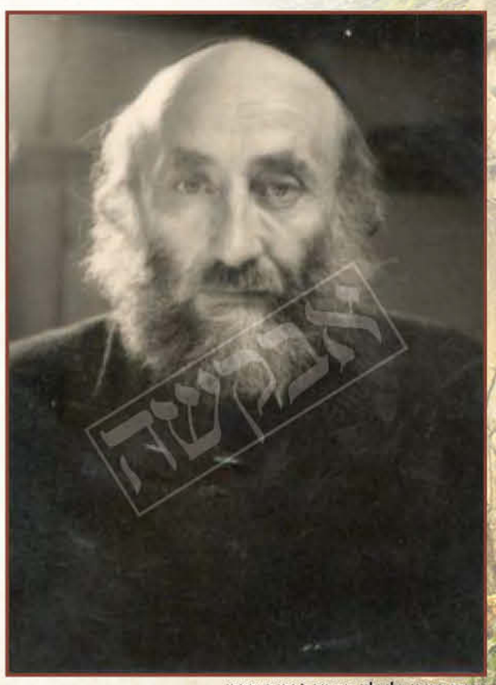

אירחו בביתו בלובלין. החסיד ר' נתן בארסקי

שנמלא כיסופים נמרצים להתדבק ברבינו הקדוש בכל נפשו ומאודו. בסביבות שנת תרע"ו, התקרב אברך למדן מופלג, רבי אברהם אלחנן ספקטור, חתנו של הרב נפתלי שפיגל רבה של מונקוביד שבמחוז שדליץ. היה זה לאחר שהחל להתעורר לעבודת ה' והגה בספרי מוסר, "אבל מה שלמדתי יותר - יותר נתרחקתי" - יספר לימים רבי אלחנן במכתב לבנו - "ומתפילה הייתי רחוק מאוד מאוד, כי אז הייתי מסתופף בצל מפורסם אחד שהי' נוהג הכל בחשאי ובמהירות, אפילו חזרת הש"ץ הי' במהירות וכל מי שהי' יותר ממהר - הרי זה משובח...". ביום מן הימים, לאחר שהתפלל רבי אלחנן לפני העמוד כדרכו במרוצה את חזרת הש"ץ - ניגש אליו בחור ברסלבר, אברהם יצחק כהן שמו, אשר זכה לעסוק רבות בקירוב נפשות, ופתח עמו בשיחה לבבית כשהוא מספר לו על רבינו הקדוש ומשמיע לו כמה דיבורים מספריו ואף מראה לו את אחת ההלכות הקדושות שבליקוטי-הלכות - אז התלהב לבו של רבי אלחנן בקרבו וכשלאחר מכן חזה בתפילתם הנלבבת והנרגשת של אנ"ש בוורשא - גמר אומר לקשור גורלו עמם.

סיפר הבחור אברהם יצחק לר' אלחנן כי בסוקולוב יושב יהודי המלא וגדוש בדעת רבינו הקדוש - ומעת לעת היו שניהם עושים את דרכם ממונקוביד לסוקולוב ברגל, כדי לשמוע מפי רבי מרדכי דיבורים מהנחל נובע,

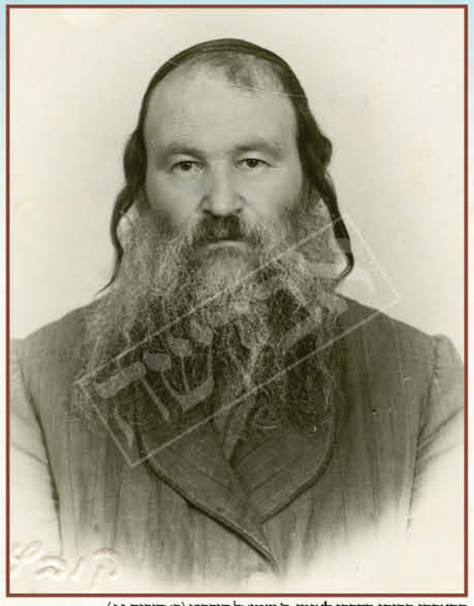

התאכסן בביתו בדרכו לאומן. ר' שמואל הורביץ (באדיבות ג.ב)

דיבורים מחיים אשר העמיקו את התקשרותו של האברך ר' אלחנן לרבינו, כאשר יכתוב: "... והלכנו לפעמים רגלי לר' מרדכי סוקולובר ז"ל ועל ידו נתקרבתי יותר וחשקתי מאוד לנסוע על ציון רבינו הק'..." (גנזי אבא, מכתב קעד)

רבי מרדכי אף שמר עמו על קשר מכתבים לחזקו ולאמצו בדיבורים נעימים ומתוקים המשיבים את הנפש. ולאחר שהתמנה רבי אלחנן לרב במונקוביד על מקום חותנו, והשתוקק לנסוע לאומן, אך חשש מתגובת בני עירו, כתב לו רבי מרדכי: "...ואודות חששות מה שבני עירו לא יסכימו לזה - אין חשש כלל, רק קודם ראש השנה לקראם וליקח קוויטלאך מכל העיר, שמם ושם אמם, להזכירם לטובה אצל שר העולם העושה ראש השנה, ואז יתרצו כולם לזה, כי יהא להם לטובה בזה ובבא, ושלוחו של אדם כמותו, כמו שהיה אנשי מעמד בעת שבית המקדש היה קיים, עבור כל ישראל" (שארית ישראל צד)

את אותם דיבורים יקרים לא שכח רבי אלחנן כל ימיו, כפי שמזכיר הוא בערגה: "כמו שהכרתי בוורשה (בשנת תרע"ו - ע"ז) את ר' שלמה גבריאל ז"ל, אשר דיבוריו עוד מצלצלים ומעוררים אותי כשאני נזכר מהם, וכן ר' מרדכי סאקאלאוויר ז"ל..." (שם כד)

כמי שלא טעם טעם התקרבות

רבי מרדכי כה דבק ברבינו הקדוש ובדרכיו הקדושים, עד שהתבטל כולו בפני האור הגדול. על אף השגותיו העמוקות בנגלה ובנסתר, לא החזיק שום טובה לעצמו וחש תמיד ריק ומנוער מכל וכל, כמי שלא טעם מימיו טעמה של התקרבות. כך שמעוהו פעם אומר: 'ונפשי כעפר לכל תהיה' את זאת חש אני תמיד, אך מ'פתח ליבי בתורתך' הנני רחוק לגמרי"

- - -

כל מעשיו, הליכותיו ודיבוריו הביעו פשטות, שפלות רוח ואהבת רעים כנה ואמתית שהפליאה לב רואיה. רבים ממכתביו לאנשי שלומנו היה נוהג לחתום בשמו ושם אמו "מרדכי מנחם נפתלי בן רוזא" - כדי שיזכירוהו בתפילה.

"א תמימות'דיקער און עניות'דיקער למדן און בקי" - תיארו אחד משרידי העיירה; כגודל למדנותו ובקיאותו, כך גודל תמימותו ועניותו.

מי שניחן בטביעת-עין ידע כי רבי מרדכי אינו כשאר בני הישוב. אך מי מבין בני העיירה ידע כי הדיין והמו"ץ שמבוקר עד ערב שקוד על תלמודו ומשיב לשואליו דבר ה' זו הלכה, מפשר בין בעלי דינים ודואג להעמדת הדת על תלה - יוצא בחסות חשכת הלילה אל היער העבות ושם הומה מגעגועים ומשיח את כל אשר עם לבבו לפני יוצרו וקונו?

תדיר ברח רבי מרדכי מן המחלוקת כמפני האש ורדף את השלום בכל מאודו. כשאבה להאיר עיני זולתו על הדרך הנכונה בה ראוי לו לנהוג, עשה זאת ללא שמץ של תוכחה שאינה ראויה, כזו העלולה לעורר את הלא-טוב אצל הלה, רק מתוך אהבת אמת ואהבת הזולת.

שיחה יקרה מסר בשם רבינו הקדוש, אותה מזכיר החסיד ר' אהרן לייב ציגלמן במכתבו: "ובפרט שדבר ידוע שאין פועלין כלל בדרך רוגזא ועקשנות ואדרבא הניצחון אינו סובל האמת... אם תוכל לפעול באיזה דיבור קל - מה טוב, ואם לאו - ברח ממחלוקת כמטחוי קשת כי זה קשה מהכל כי עי"ז נמאסין ונבאשין גם דברי חן, ואין סובלין את האמת גם כן... ואתה בעצמך סיפרת לי שיחה מר' מרדכי סאקאלאווער נ"י שרבינו ז"ל אמר ער וואלט בעסער צו בראכין בלי סכין כמה בילקעס [=שהוא מעדיף לבצוע בלא סכין כמה חלות] ולא שיבוא פעם אחת בקפידא ומחלוקת ח"ו" (יום ד' לסדר 'והשענו תחת העץ' תרפ"ז, בכת"י)

"ואז הבחנתי באחד מאנשי שלומנו שנופל על צווארו של כל אחד ואחד מאנ"ש שהגיע ומחבקו ומנשקו ומברך עליו ברכת 'שהחיינו' בשם ומלכות, כך עם כל אחד ואחד... שאלתי 'מיהו יהודי זה?' 'זהו הסוקולובער רב, יהודי גאון', השיבו לי, ואני תמהתי: 'רב?! הוא רוקד ומקפץ עם כולם כמו ילד - מה זאת?!"...

"גם ידע כ"ת שעל כל פנים בעזר ה' אסע מוצאי ראש השנה כדי להיות על כל פנים צום גדלי' ביחד עם אנ"ש היקרים שיחי', אבל מי יתן שאזכה להיות על ראש השנה"

פרסום ראשון

מכתב שכתב רבי מרדכי סוקולובער לר' יצחק מאיר קורמן בנוגע לעזיבתו את העיר ונסיעתו לקיבוץ בלובלין

ב"ה א האזינו א תרצ"א לפ"ק פה סאקלוב

כבוד ידידי היקר מחמד נפשי, דורש טובתי ברוחניות וגשמיות, כן יתן ה' לכבוד תורתו כל טוב אמן.

אחדשה"ט, המכתב קיבלתי לנכון ונאמנים פצעי אֹהב, ורצוני וגיעגועי לזה - תדעו מעצמכם, אבל היאך אוכל לעשות זאת, לעזוב עיר בלי מורה, בפרט ערב ראש השנה ערב שבת, שהשאלות רבו. לכן נסכם אצלינו, היינו ביני ובין ידידינו היקר ר' יונה נ"י פאסעמאנטיר, לכתוב לכ"ת שישלם עבור ההוצאות שיעלה לפה מו"צ על אלו הימים בלי שום תירוץ, וכ' [=וכבודו] יחשוב אפילו עם יעלה עד מאה זל' [=זלאטי] יחזור תיכף להמו"צ בתשואת חן, כי אנכי לא אוכל לעכבו מחמת זה כמובן ותיכף להשיבני, והשי"ת ידריכנו לטובה בזה אמן, בלי מחלוקת חלילה, כי רבים אורבים עלי ומי יודע אם גם בזה לא יהי' מחלוקת, אבל עכ"פ לשמים לא יהא טענה [על] עזבי העיר בלי מורה. גם ידע כ"ת שעל כל פנים בעז"ה אסע מוצאי ראש השנה כדי להיות על כל פנים צום גדלי' ביחד עם אנ"ש היקרים שיחי', אבל מי יתן שאזכה להיות על ר"ה וכו' אסע עם נכדי היקר מ' חיים יוסף כדי שיזכה ללמוד בהישיבה היקרה.

מברככם בכתיבה וחתימה טובה אמן, לו ולכל בני ביתו ולכל אנ"ש בכלל ובפרט לר' יצחק נ"י.

מרדכי מנחם נפתלי בן רחזא

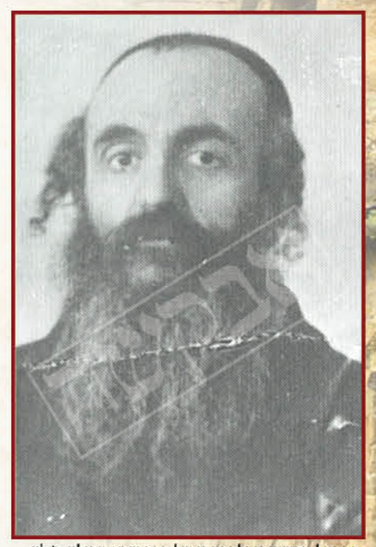

התפעל מפשטותו ולבביותו של הרב שבא מפולין. ר' לוי יצחק בנדר

אהבה פלאית

דביקותו בה' לא מנעה ממנו להרגיש בצערו או בשמחתו של הזולת, אלא אדרבה. החסיד רבי בן-ציון אפטר, שבדרכי נדודיו סבב תדיר בערי ועיירות פולין, סיפר כי פעם בהיותו בסוקולוב, שהה לאחר תפילת שחרית בשטיבל המקומי וכיון שלא היה לו במה לסעוד את לבו, התיישב בטליתו ותפיליו ועסק בעבודת ה' כשהוא משתדל להסיח דעתו מרעבונו. באותה עת שהה שם רבי מרדכי סוקולובר, וכיוון שהרגיש ברבי בן-ציון המתייסר ברעב, ניגש אליו, חלץ ממנו את תפיליו והזמינו לאכול כשהוא אומר לו: "לך אכול בשמחה לחמך" (שיח שרפי קודש).

בראותו את החסיד ר' נתן בארסקי נכד רבינו מתקשה לשאת בעול הפרנסה, כאשר נאלץ הוא לנדוד ממקום למקום ולמכור ספרים וחפצי קודש, העניק לו המלצה חמה (בכתב יד) וזו לשונה: "באתי לכתוב איזה דיבורים עבור הנוכחי המופלג היקר מגזע הבעש"ט זצ"ל ז"ע ועכ"א ונין ונכד להצדיק ה"ר נחמן האריד'ענקיר ז"ל ולר' נחמן זצ"ל ברסלבר בעל הליקוטי מוהר"ן, לתמכו ולסעדו בכל מה דאפשר בכבוד, וביודעו ומכירו מעודו קאמינא, והוא איש מעונג וקשה עליו הטלטול ובפרט עם ספרים... ובוודאי מי שיזכה לסעדו ובפרט לדירתו, זכות אבותיו יעמוד לו והמרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, בפרט על בר אוריין וירא שמים כמוהו משורש החסידים ואנשי מעשה שבדורנו. לכן אבקש לעשות לו טובה ותמיכה כראוי, כי הוא לא נסה באלה ומסוה הבושה על פניו והמצוה יותר גדולה, וגדול המעשה יותר מן העושה, וידוע גודל המצוה למחזיק בניו, כמבואר בפרפראות סי' ד' ואין דבר יוצא מדי פשוטו. המדבר בעדו, מרדכי בהמנוח יחזקאל מורה הוראה בפה סאקאלאב".

אהבה גדולה רחש רבי מרדכי כלפי אחים לדעה, אנשי הנחל נובע. במיוחד התגלתה אהבה עמוקה זו בעת הקיבוץ הקדוש באומן. החסיד רבי לוי יצחק בנדר, שהגיע בבחרותו מפולין לאומן באמצע חודש אלול תרע"ד, תיאר בהתרגשות את אשר ראו עיניו בעת הקיבוץ דראש השנה תרע"ה - בעיניים משתאות של נער צעיר אשר זה לו שבועיים בלבד באומן:

"...הגיע יום לפני ערב ראש השנה, באו עגלות עם נוסעים מערי רוסיה וגם מפולין - שכן אז עדיין לא נסגרו הגבולות ובאותו ראש השנה כולם באו - והם באו עם כזו מין שמחה! ברכו 'שהחיינו' עם כזו מין אהבה, ורקדו ופיזזו! כשראיתי זאת, אמרתי: דבר כזה אין בכל העולם! כזו מין אהבה איש לרעהו!

"הבחנתי באחד מאנ"ש הנופל על צווארי כל אחד ואחד מאנ"ש ומחבקו ומנשקו ומברך עליו בלבביות ברכת 'שהחיינו' בשם ומלכות, כך עם כל אחד ואחד... שאלתי 'מיהו יהודי זה?' - 'זהו הסוקולובער רב, יהודי גאון', השיבו לי, ואני תמהתי: 'רב?! הוא רוקד ומקפץ

עם כולם כמו ילד - מה זאת?!"...

(קונטרס טעם זקנים, ועוד)

אז החל הנער לוי יצחק להבין ביתר שאת את האמת הגדולה שרבינו הקדוש מנחיל למקורביו, עד שאין שום התנשאות של האחד על פני חברו, בבחינת "קטן וגדול שם הוא".

בסעודת היום של אותו ראש-השנה דשנת תרע"ה, ישבו בצוותא אורחים רבים שהגיעו אל הקיבוץ הקדוש, ביניהם היה גם רבי מרדכי סוקולוב'ר, בשבתם יחד שוחחו בשיחות חולין של תלמידי חכמים וחסידים, בתוך הדברים הזכיר רבי מרדכי את הפסוק "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" והקשה: "האם אמת הדבר שטוב לי תורת ה' כל כך, עד שמעדיף אני אותה על פני אלפי זהב וכסף?" הרהר כמה רגעים ואחר אמר: "בכל זאת אמת נכון הדבר! והראיה - אילו באו לבחון אותי ולנסותני בהצעה כזאת, שתמורת הון תועפות אסכים ח"ו לגזוז את זקני, כלום הייתי מתרצה לזה? וודאי שלא! אם כן אוכל לומר בפה מלא 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף'!" - - - (מבועי הנחל, מאמר על פרקי אבות מאת הרה"ח ר' אברהם שמעון בורשטיין)

לאחר מכן, בשעת בין-הערביים טרם תפילת ערבית של יום ב' דראש השנה, שם הנער לוי יצחק פעמיו אל ביתו של ר' נחום שוסטר, שם ישב רבי אברהם ב"ר נחמן עם אחדים מאנ"ש ודיבר בפניהם בתורתו של הרבי. ברגע בו נכנס אל הבית, הבחין בין היושבים ברבי מרדכי סוקולובר וחברו רבי שלמה גבריאל, מתלמידי רבי אברהם המובהקים, "הגעתי לשם באמצע השיחה", סיפר לימים רבי לוי יצחק, "שמעתי את רבי מרדכי מעיר לרבי אברהם ברצינות 'נר'... ורבי אברהם מתחמק... אחר כך שמעתי שרבי אברהם נכנס אז בשיחתו אודות ענייני הקץ והגאולה, ורבי מרדכי ביקש לדלות מפיו פרטים כלשהם בדבר הקץ, אך רבי אברהם הסיט את הנושא..." (מבועי הנחל, מאמר 'האריות שבחבורה' מאת הרה"ח ר' נתן אנשין)

רבי אברהם נמנע מלדבר בענייני הרז והסוד, אולם בתורתו של רבינו ובשבחו וגדולתו - דיבר גם דיבר, ולרבי מרדכי וחבריו הייתה הזכות להתענג על דבריו היקרים שהשרישו בקרבם אמונה עזה ברבינו הקדוש. את אחת מאותן שיחות יקרות השמיע רבי מרדכי באוזני החסיד ר' שמואל הורביץ בהיותו בפולין בדרכו לאומן, וזה עיקרה:

"הלא רואים אנו שכל דור מתדלדל בתורה

ליקוח לאומן קווישלאך מבני העיר. רבי אלחנן ספקטור (באדיבות מכון גזי הנחל)

ועבודה ויראת שמים, אם כן איך תבוא הגאולה בעקבי הדורות, בעת שלא באה בדורות הראשונים שהיו צדיקים נוראים עובדי ה' באמת?" - הקשה רבי אברהם, והשיב: "חז"ל אמרו (סוטה פרק ט) 'משחרב בית המקדש בושו חברים וכו' על מי לנו להישען על אבינו שבשמים, בעקבות משיחא וכו' על מי לנו להישען - על אבינו שבשמים' ולכאורה קשה, הרי מהנכון שיודיעו לנו חז"ל את העצה איך להינצל באחרית הימים, ואיזו עצה היא לומר שאין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים? הרי את זאת יודעים אנו גם כן!

"אלא" המתיק רבי אברהם בנועם שיחו, "הענין הוא כך: שיש 'אתערותא דלעילא' מאת ה' יתברך בעצמו ברחמנותו, ויש 'אתערותא דלתתא' מעבודתנו בתורה ויראה, ואמנם אנחנו, בשר ודם, הולכים בכל פעם מטה מטה, וכל דור גרוע מקודמו, אבל ה' יתברך הולך ומגלה בכל דור את חסדו יותר ויותר, וככל שיורדים הדורות, הוא שולח לנו צדיקים קדושים שמגלים רחמיו בהתגלות יתירה... עד אשר שלח לנו את רבינו הקדוש שכבר הכין עצות ודרכים להתקרב אל ה' יתברך עד ביאת משיח. ובאחרית הימים, כשיהיו הדורות גרועים ושפלים מאוד - יכמרו רחמיו מאוד מאוד וישלח לנו את משיח צדקנו ותהיה הגאולה השלמה" (קונטרס מעשיות ומשלים).■

◆◆◆

הפרק השני על תולדות רבי מרדכי הלברשטאט זצ"ל וקורות חסידי ברסלב בסוקולוב יופיע אי"ה בגליון הבא

"...ה'עולם' נהיה בשקט. חידדו את האוזניים לשמוע מה מאטעלע יאמר. "התכנית שלי היא" - התלהב מאטעלע - ביום חמישי יום השוק, מתי שכל השקצים האנטישמים יגיעו לשוק, כולנו נתאסף ונתחבר למעגל גדול, נרקוד ונשיר את השיר הזה: "ר' נחמן בראצלאווער האט געהייסן נישט מיאש זיין [רבי נחמן מברסלב ציווה לא להתייאש]..."

אבד חסיד מן הארץ

כרעם ביום בהיר נפוצה השמועה המחרידה על הסתלקותו בסערה השמימה של הרב החסיד **רבי אלעזר מרדכי קעניג** זצ"ל רבה של קהילת נחל נובע מקור חכמה דחסידי ברסלב בעיר צפת, אשר זכה לקומם חרבותיה ולהפריח את שממותיה ולגדל ולקדש את שמו יתברך ושם צדיקו על פני תבל ■ בעיצומם של ימי השלושים לאבלו נועדו צוות "אבקשה" לשיחה רווית כאב וגעגוע עם בנו הגדול הרה"ג **ר' נחמן** שליט"א אשר העלה קווים קצרים ממפעלות קדשו, תהלוכות חייו המופלאים, ומאור פניו הכובש ומעל הכל אהבתו היוקדת ודבקותו ללא שיור באורו של אור האורות ובתורתו העליונה ומסירות נפש בפועל ממש לקיים כל רצון ועצה של צדיק יסוד עולם וביותר לבוא אליו על ראש השנה ■ **והחי יתן אל לבו**

צילום: בעולמה של ברסלב, משה ירון, נחל נובע. כל הזכויות שמורות

הרה"ח רבי אלעזר מרדכי קעניג זצ"ל על רקע **בית מדרש הגדול דחסידי ברסלב צפת**. במסגרת: בנו הגדול יבלחט"א הרה"ח ר' נחמן שליט"א

מקבל כל אדם בסבר פנים יפות

יקר בעיני ה'

המוותה לחסידיו. בחודש האחרון נעקרה פנינת חן מאירה, טהורה ויקרה, מבין שורות ערוגות גדולי אנ"ש חסידי ברסלב - עם הסתלקותו לשמי רום של אחת מדמויות הפאר והתפארת של החסידים מאנשי שלומנו, הלא הוא הגה"ח רבי אלעזר מרדכי קעניג זצ"ל, רבה של קהילת ברסלב בצפת ת"ו.

רבי אלעזר מרדכי זצ"ל, כל הליכותיו מתינות וישוב הדעת, הוד והדר, מוח שליט על הלב. הליכותיו כלילי יופי, אשר כל הרואה אותו במאור פניו המיוחד - נוכח לראות בעליל את דמותם של המתנהגים בהנהגה הקדושה של התבודדות, שרבינו הק' קרא על אודותם (שיחות הר"ן רכח) שיהיו בימות המשיח כמו האדם אחר השינה, שדעתו נוחה ומיושבת היטב, "כן תהיה דעתנו נוחה ומיושבת עלינו בלי מהומה ובלבול".

מיומו הראשון ועד האחרון, היה רבי אלעזר זצ"ל מבין יושבי אוהל, מתמיד עצום בתורה הקדושה, קובע מקום לעבודתו - מתוך דביקות עוז ברבינו הקדוש ובתורתו.

קצרה הירייעה הנוכחית, וגם עדיין המכה טרייה וקרובה העת להסתלקותו, מכדי להקיף בכתובים את מסכת חייו - אשר מרובת פרקים היא וצריכה לימוד, בהיותה מלאה דעת זקנים ותבונת חסידים ויש בה אורח חיים למעלה למשכיל. לא נגענו בזה כי אם בקצה המטה, באי אלו נקודות מתהלוכות חייו והתקשרותו העצומה לרבינו הקדוש.

בעיצומם של ימי השלושים ערכנו שיחה הלומת צער וכאב עם בנו הגדול יבדל"ח הרה"ג ר' נחמן שיחי', מו"צ הקהילה בעיר צפת, ממנו דלינו נקודות אור אחדות - מועט המחזיק את המרובה - וגם בהן יש די כדי לקיים 'והחי יתן אל לבו'.

מעיין חיים מבית אבא

אבא הכ"מ בשנת תש"ו נולד בירושלים עיה"ק לאביו החסיד הנודע, בעל "שערי צדיק", הגה"ח רבי גדליהו אהרן זצ"ל - והימנו קיבל את דרך החיים החבוקה ודבוקה ברבינו הק' ללא שיור, עד אין קץ.

כמה אופייני המסופר עליו - שבילדותו, והוא מתלמידי ת"ת 'עץ חיים', חש סבל במעיו מה'אפנדיציט', ובמשך לילה שלם סבל יסורים נוראים - ואף על פי כן לא העלה בדעתו להעיר את הוריו, וכך שלט בעצמו בגבורה עד הבוקר, שאז לקחוהו לבית חולים, לעבור את הניתוח.

בראשית ימי בחרותו קנה דעת בישיבת ברסלב בבני ברק, ולאחר מכן קבע את תלמודו בישיבת מיר אצל הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל. לאחר נישואיו עבר להתגורר בבני ברק, ושם עלה ונתעלה במעלות החסידים, הקדושה והטהרה, מתוך התמדה נפלאה בתורה ובעבודת שמים.

אכן יש לציין שאת עיקר משנתו ותהלוכות חייו קיבל מאת אביו הגדול ר' גדליה מי שהיה דבוק וכרוך בכל לבו ונפשו בהחסיד הגדול רבי אברהם שטרנהארץ זצ"ל נין ונכד למוהרנ"ת והרב מטשהרין - וממנו קיבל את הדבקות וההקרבה לכל ענייני רבינו הק'. גם את רעיון הקדוש מפעל חייו, בשיקום היישוב החסידי דאנ"ש בעיר צפת, קיבל מרבי אברהם.

את אלה קיבל ממנו אבא הכ"מ מלא חפניים - ובכך היה חי את כל ימי חייו, כולן שוין לטובה. כל פרט ופרט בהנהגתו, בביתו ובחוץ, היה תמיד מושרש ומוטבע בדעת רבינו. כלל לא היה צריך לדבר מזה, הדברים בקעו מכל הליכותיו.

ועל כולנה, דבקותו ב"שעשועי עולם הבא", הלא הוא קיום ההלכה לפרטי פרטיה, עד קוצו של מנהג. כל חייו היו דוגמא אחת רצופה על כך, ואף ציוה על כך בצוואתו המיוחדת, כמסופר להלן.

אביא דוגמא אחת בודדת מן התקופה האחרונה: היה זה כשהיה בבית החולים, מוטל על ערש חוליו במשך לילה שלם של מכאוב וחולשה. והנה הגיע זמן תפילת שחרית כ'ותיקין'. שאלתי אותו, אם ירצה להתפלל עכשיו או אפשר יפנה ללון קמעא ויתפלל אחר כך.

נענה ואמר לי: "האמת שאין בי כח להתפלל עכשיו, אבל אני מתבייש מאבי. אצלו לא היה מושג כזה שלא קם והתגבר כארי אל התפילה. בכל מצב שהיה, גם כשהתקיימו חתונות אשר הסתיימו בשעה מאוחרת מאד, לא התארכה לינתו מעבר לזמנה הרגיל - ובהגיע עת התפילה התייצב בהתחדשות נפלאה להתפלל לפני השם יתברך".

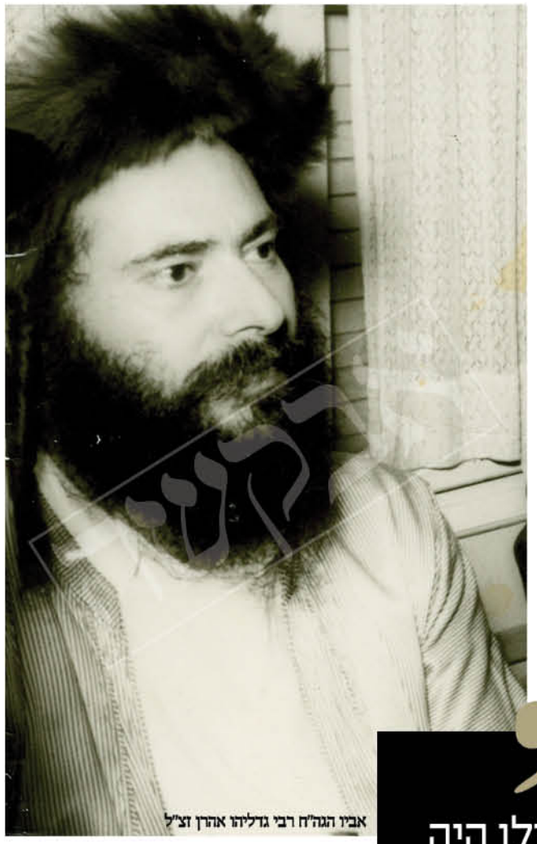
אביו הגה"ח רבי גדליהו אהרן זצ"ל

> העיקר אצלו היה האמונה ברבינו, ליקוטי מוהר"ן היה רוח החיים שלו, החיות ועיקר הברען. את ענין ההליכה עם התורות, הנחיל לבני הקהילה, והרגילם לילך בכל תקופה עם תורה מסוימת למשך איזה זמן, ללומדה עם ה'ליקוטי הלכות' שעליה

תפילה עד כלות הכוחות

ואכן, גם אחר אותו לילה של חולי, כאשר יתכן ואבא היה פטור מתפילה ע"פ דין, אף על פי כן התאמץ להתפלל בשכיבה עד הלחלוחית האחרונה של כוחותיו. ומתוך הדברים אתה למד, איך חש שדמותו של אביו, רבי גדליה, מחייבת אותו לילך בדרך אשר סלל לנו רבינו הקדוש, לקיים את דברי השולחן ערוך כפשוטם, בלי פשרות.

בתקופה האחרונה, היה מתעורר פעמים רבות בשעה שתיים לפנות בוקר, וכבר אז החל מכין לפניו את הטלית והתפלין והסידור ופתח בהכנות לתפילה - ולא שת לבו לאלה שניסו לדבר על לבו שיואיל לפרוש למנוחה. שנים על גבי שנים היה מכין את עצמו לתפילה מוקדם מאד. היה חי את התפילה והתפלל כל יום בנחת כמונה מעות.

שמע שלפני הקרבנות, שחסר בסדר התיקונים אם מדלגים על כך. כשאמרו לו שבית הכנסת כבר צר מהכיל, אמר: "אם בשעה שבע בבוקר, יהיה בית הכנסת מלא עד אפס מקום, נתחיל לחשוב על הרחבה".

בצוואתו אשר מסר והקריא לפני פטירתו, ציוה על יוצאי חלציו שיקפידו על תפילה במנין שלושה פעמים ביום, שחרית מנחה וערבית, שבת וחול, בלא לחפש שום התירים על כך.

לקומם חלבות צפת

מדות אלה של מסירות נפש, ואמונה בכח התפילה, ליוותה אותו בכל פרט וענין. כך היה ל א ח ר

> על כבוד רבינו הלך באש ובמים. אפילו שהנהגתו היתה תמיד באופן של רך כקנה, אולם כאשר נגע הדבר לכבוד רבינו הקדוש, עמד ללא חת. כשהיה אחד שדיבר נגד רבינו, נלחם בזה בכל הכוחות. נסע לגדולי ישראל למחות בענין זה, ולא נח ולא שקט למען כבוד רבינו הקדוש

מתהלך בסמטאות צפת

פעם סיפרו לו שהתכנסה חבורה של שיחת חברים - וכאשר שאל על מה דיברו, אמרו לו ששוחחו מענין ההתחזקות בקימת חצות וכו'. נענה ואמר שראשית כל יש להתחזק לבוא לתפילה בזמן, ורק לאחר מכן מתחזקים לקום בחצות.

על ענין זה היה מדבר הרבה, על ההגעה בזמן לתפילה, ואפילו לפני הזמן; על סדר התפילה שיש לאומרה מתחילה ועד סוף, בלא לדלג שום קטע, ובאמירת כל פרשה מן הקרבנות וכו'. היה מזכיר את דברי האריז"ל, לגבי התיקונים הנעשים בקריאת

הסתלקותו הפתאומית של אביו ר' גדליה, קם במסירות גדולה עם כל משפחתו ברוכת הילדים בלע"ה ועבר להתגורר בצפת, בדירה לא גדולה. היה זה לאחר כמה נדודים ומעברי דירות - אולם כאשר התבקש שיעשה צעד כזה, להמשך מפעלותיו של אביו, לא התחשב בקשיים ועשה במסירות את שנדרש להיעשות.

לפני ההשתלה היה לו מאד קשה לנשום, ולאחר ההשתלה אמר שלמד אז את מידת הסבלנות והסתגל לנשום בצורה כזאת שהוא יוכל לחיות. באותה תקופה של קשיי נשימה, היתה לו מסירות נפש לטבילה במקוה, למרות שאחרי הטבילה היה צריך לשבת ולהתאושש במשך שעתיים.

במעשיו הרבים למען בני הקהילה בצפת, יש והתעוררו מפריעים בדרכו - אולם לא נפל בדעתו אלא המשיך לעשות את מה שהיה בידו, ואת השאר הפקיד בידו של הקב"ה. באמצע בניית בית הכנסת, כאשר חלק מהקומות כבר עמדו על תילן, אירעה לפתע הפסקה בבניה בעקבות מניעה מסוימת. מה עשה אבא? באיזו פעולה נקט?

החל באמירת כל התהלים במשך ארבעים יום. זו היתה דרכו: להתפלל, לשפוך שיח תחנונים לפני מי שהכל בידו. העסקנים עשו את שלהם והוא עשה את שלו, בתפילה. משנסתיימו ארבעים הימים, המשיך לעוד ארבעים יום, ולאחריהם עוד ארבעים. כך - במשך מאה ועשרים יום רצופים - אמרו את כל התהלים מידי יום ביומו. זה היה כוחו, שהתאזר בסבלנות ואחז בידו פלך של תפילה, ולא התייאש עד שהומתקו הדינים.

במהלך הבניה, היתה תקופה שגורמים בממשלה בקשו לסלול כביש על שטח בית הכנסת. גם כאן, לצד פעולות והשתדלויות שביד אדם, השקיע הרבה כוחות בתפילה, עד שהענין ירד מעל הפרק.

הוא מסר את עצמו על הבניה בצפת, עד שהצליח להוציאה מן הכח אל הפועל. בכל עניני הקהילה, כשלא היה מי שיעשה את הנצרך, היה הוא עושה בעצמו - כגון אם היה חסר מלמד, הוא יושב עם הטלית והתפילין ומלמד את הילדים תורה ויראת שמים.

בציון רבינו הק' בתקופת פתיחת השערים

חירוף נפש על כבוד רבינו

זו היתה דרכו לגבי כל עניני רבינו הקדוש, שבערו בעצמותיו ועמדו בראש מעייניו. לכל מקום שנקרא לבוא לשם והיה בזה משום כבוד רבינו, לא חס על גופו וחולשת כוחותיו ובא מיד. כאשר הדגיש בצוואתו את החשיבות של תפילה בציבור, הוסיף את המשפט הבא: "ואשרי הקובע תפילתו בבית המדרש על שם רבינו".

על כבוד רבינו הלך באש ובמים. אפילו שהנהגתו היתה תמיד באופן של רך כקנה, אולם כאשר נגע הדבר לכבוד רבינו הקדוש, עמד ללא חת. כשהיה אחד שדיבר נגד רבינו, נלחם בזה בכל הכוחות. נסע לגדולי ישראל למחות בענין זה, ולא נח ולא שקט למען כבוד רבינו הקדוש.

דבק היה בנקודת האמת עד אין שיור. לא סבל סילופים שונים בדברי רבינו הקדוש, ועמד על זה בתוקף. כאשר שמע על קבוצה מסוימת לאומן שהגיעה לרבינו הק' לערב ראש השנה, וחזרו לארצם עוד לפני ר"ה, כאב לו הדבר עד עמקי נפשו והיה על כך בצער עצום, על זה שלא זכו להישאר על ראש השנה אצל רבינו הקדוש.

באופן כללי, בכל עניני דעת רבינו, דגל שיש לחיותה על כל צעד ושעל כנקודה פנימית, לאו דווקא בהכרזה כלפי חוץ. שכל מעשיו ומחשבותיו יהיו על פי דעת רבינו.

לאומן ראש השנה במסירות נפש

נסיעותיו לאומן לראש השנה נעשו מתוך מסירות נפש עצומה. באותה שנה שחלה בריאותיו ל"ע, נסע לארה"ב בחודש אלול כדי לעבור ניתוח להשתלת ריאות - והנה בהתקרב ראש השנה ראו אצלו את מסירות הנפש הגדולה איך קם לנסוע משם לאומן.

הרופאים הגיבו על כך בהלם מוחלט: היתכן שעוזב את כל ההכנות שלקראת ההשתלה, ונוסע לאומן לנסיעה ארוכה ובלתי קלה כלל וכלל, הרי הוא מוטל בסכנה וביסורים. אולם את אשר החליט, עשה - וזכה לו להיות בר"ה אצל רבינו הק'. בסופו של דבר ההשתלה היתה רק בחודש שבט, ואבא הכ"מ התבטא שהנסיעה לר"ה נתנה לו את הכח לעבור את כל התלאות והחולשה שהיו כרוכים בתקופה ההיא.

בהיותו אז על המטוס, עיכבו את ההמראה - כי חיכו מאד הרבה כדי לארגן בשבילו חמצן. בראותו שהעיכוב מצער אחרים, אמר 'אולי אסע חזרה', כי למרות מסירות נפשו לדבר שבקדושה, לא רצה לגרום צער ליהודים.

המטוס היה מלא ביהודים, חסידי ברסלב, שנסעו לראש השנה - ובראותם את מסירות הנפש, כולם קיבלו הסתכלות אחרת והרגשה אחרת בענין הנסיעה לרבינו על ראש השנה.

הולך בתורת ה'

דבקות עצומה היתה לו בספר הקדוש "ליקוטי מוהר"ן" ושאר ספרי רבינו. הוא היה חי ומתהלך עם התורה של כל תקופה: מאחרי פסח החל ללכת עם תורה שאמר רבינו בחג השבועות. אחרי שבועות היה

בשנה האחרונה לחייו בציון הקדוש

מתחיל להתהלך עם תורה של ראש השנה. היה לומד כמה פעמים את התורה, את ה'ליקוטי הלכות' - והעמיק הרבה בפירוש ה'פרפראות לחכמה' להרב מטשעהרין. היה מעמיק לעיין בקשרים שבדברי רבינו, והיה מונח בזה בכל כולו. כמו כן היה דבוק בספר 'לשון חסידים' ו'דרך חסידים' של הרב מטשערין ועורר אחרים ללמוד בהם.

לאורך כל התקופה שהיה הולך עם התורה המסוימת של אותו זמן, היה מדבר מזה בכל עת. כאשר נתכבד לשאת דברים ב'שבע ברכות' או ב'ברית', היה מדבר מהתורה הזו ושילב בה את ענינו של אותו מאורע. כל ענייני חייו באותה תקופה, שאבו את אורם מן התורה שבה עסק.

העיקר אצלו היה האמונה ברבינו, ליקוטי מוהר"ן היה רוח החיים שלו, החיות ועיקר הברען. את ענין ההליכה עם התורות, הנחיל לבני הקהילה, והרגילם לילך בכל תקופה עם תורה מסוימת למשך איזה זמן, ללומדה עם ה'ליקוטי הלכות' שעליה.

בתקופות האחרונות הרגישו את זה יותר, אבל אני זוכר זאת גם לפני הרבה שנים - שתמיד היה הולך עם תורה ולומדה פעם ועוד פעם, שוב ושוב. גם בתקופה האחרונה למד את התורה עוד פעם ועוד פעם. בכל התקופה האחרונה עסק בתורה ב', ובימיו האחרונים עסק בתורה ד'.

בתקופה האחרונה היינו עורכים תורנות בביתו - וכאשר הייתי אצלו בתורנות שלי, קרא לי ללמוד לפניו תורה ד'. התחלתי לקרוא, ואז עצר אותי ואמר: "לא כך לומדים, הבה ואלמדך. ראשית יש לדעת מה שאמרו חז"ל בירושלמי (שבת ו:) "כל האומר שמועה מפי אומרה, יהא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד כנגדו". אם כן, רבינו הקדוש עומד כאן. עכשיו התחל לקרוא והקשב לכל מלה ומלה שאתה אומר. שים לב היטב לכל תיבה שמע והאזן היטב איך רבינו אומר כל דיבור. כך יש ללמוד את התורה".

שמחת התורה. בכתיבת אות בספר תורה

ראינו בעליל שאין לו כל מטרה לחפש סביב התורה, להלביש דברי עצמו וחידושים - כמו הקוראים רק שורה אחת ב'ליקוטי מוהר"ן' ודורשים דרשות שלימות מדברי עצמם, אלא יש להטות אוזן ולשמוע לחפש מה רבינו הקדוש מדבר כאן ועכשיו.

דרך לימוד זו, הייתה אופיינית ומיוחדת לו - בניגון והטעמת כל דיבור - וכך גם למד ולימד ברבים. לא כולם הבינו מה מחדש, מקופיא היה נראה שקורא מבפנים ותו לא, אבל זה שהקשיב היטב, הבחין איך מקשר ענין אל ענין ומביא את הדברים למעשה.

אף בצוואתו הורה לקבוע שיעורים בכל יום ב'ליקוטי מוהר"ן', ב'ליקוטי הלכות', ב'ליקוטי תפילות', ב'סיפורי מעשיות' וב'ספר המידות'.

יושב בתוך עמו

הנהגתו היתה כולה פשיטות, כמנהג אנ"ש אשר חיו את חייהם בינם לבין קונם, על אף שאנשים רבים היו כרוכים אחריו ובקשו את קרבתו, לא היה נמנע משטיפת כלים ועזרה בניקיון הבית - בראותו חשיבות מיוחדת בענין הנקיות. כמו כן היה הולך לחנות לקנות דברים לבד, ולא נהג בעצמו שררה יתירה.

אנשים רבים ששמעו את שמעו למרחקים, נפעמו לראות בהגיעם אל מחיצתו - שהנהגתו עם הבריות היא עממית, פשוטה, טבעית ואנושית, ואינו מתהלך בגדולות כלל וכלל.

מידת השמחה היתה עוז וחדוה אצלו. תדיר היה שמח ומרומם. אף כאשר היה מוטל עליו עול כספי כבד, וגם עול של קירוב רחוקים ועשיה רוחנית - עם כל זה היה לו חירות בנפשו, ואכן היה פנוי ללמוד ברוגע כל היום.

דבוקה וחבוקה בך. בהכנסת ספר תורה

השמחה והיראה שימשו אצלו בחדא מחתא. בחינת 'גילו ברעדה'. לא ראוהו בקלות ראש מעולם, היה מדוד ושקול בדיבורו ובכל תנועותיו. כגון מנהגו, גם ביום חול רגיל, לאכול רק עם כובע ומלבוש עליון, כדברי רבינו הק' על היראה והארת הרצון שמאירים בשעת האכילה. אך למרות שראו 'יראת שמים' נסוכה על דיוקנו - עם כל זאת, הכירו בו שמפעמת בו רוח טובה ושמחת לב מבקשי ה'.

הליכותיו בדרכי נועם, קרנו והאירו סביבותיו. הוא דיבר הרבה שבמוסדות החינוך יחנכו בנעימות ובשלוה - וק"ו שללא הרמת יד וקול. פעם אמר לאחי ר' נתן, המתעסק בחינוך הבחורים: "צריך לראות את התלמידים בכל יום בראיה חדשה. לא לחשוב שאתה כבר מכירו מאתמול, הוא כזה והוא כזה. אם תחשוב עליו כך, ירפו ידיך מלהתעסק עמו, מה שאין כן אם תראהו בראיה חדשה בכל יום".

קירוב במאור פנים

היתה לו לאבא הקשבה מיוחדת, והיה מקשיב בשימת לב לכל אחד, בהארת פנים לכל אדם, קטן כגדול - גם לילדי הקהילה. אחד סיפר שכאשר למד בת"ת והענישוהו ללכת לאביו, החליט שיגיע אל בית אבא הכ"מ - ושם התקבל במאור פנים: אבא שאלו אם כבר אכל היום, והכין לו חביתה והאכילו והשקהו, ורק לאחר מכן הסביר לו שלמלמד קשה ללמד כשמפריעים לו.

כח זה של הארת פנים, "חכמת אדם תאיר פניו", סייע לו מאד במלאכת שמים שעסק בה - הלא היא מלאכת קירוב הרחוקים לאביהם שבשמים, שיש לספר על כך הרבה מאד. ביתו היה כתובת פתוחה לאנשים שעמדו בדרכי התשובה והוא האיר להם את דרכם עם התקרבותם לחיי יהדות וליווה אותם במשך שנים ארוכות.

וגם כאשר יצא בעירו למחות על חילולי שבת, היה בא עם הארת פנים מיוחדת ומחולל שינויים אצל רחוקים. כגון מה שהיה הולך בשבתות לחנויות ה'גלריות' בקרית האומנים בצפת, ואומר להם: "הרי כאן זה עירו של ה'בית יוסף', של האר"י הקדוש, איך אתם לא מתביישים לפתוח את החנויות בשבת" - וכך הוכיחם בנועם עד שגרם להם לשמור שבת ולהיטיב דרכיהם למקום.

ידידות באהבת אמת. עם גיסו הרה"ח ר' שמואל נושה קרנר שליט"א

במשא קודש בהיכל בית מדרשו בצפת

מידת השמחה היתה עוז וחדוה אצלו. תדיר היה שמח ומרומם. אף כאשר היה מוטל עליו עול כספי כבד, וגם עול של קירוב רחוקים ועשיה רוחנית - עם כל זה היה לו חירות בנפשו, ואכן היה פנוי ללמוד ברוגע כל היום

ישוב הדעת בכל מצב

מידה זו של ישוב הדעת היתה עבודת חיים אצלו. תמיד, בכל ענין, וגם במצבים קשים - היה מיושב ומסודר בדעתו. מעולם לא הניח לעצמו להיות בהול, לרוץ וכדו'. היה מסודר בכל הדברים, מיושב בלי לשנות דברים בפתאומיות וכדו'. היה לו ישוב הדעת וריכוז מופלא. בימי בחרותי אמרתי לו פעם, אחר קידוש ליל שבת, שאני צריך לקדש שוב משום שלא כל כך כיוונתי במילות הקידוש לצאת ידי חובה כראוי. הוא לא הבין את זה: 'איך יתכן שלא להניח את כל הראש בשמיעת הקידוש'.

ובחתימת חייו ראו באופן מיוחד את היותו זוכר ושוחק ליום אחרון - איך שבצלילות דעת הכין את עצמו ואת סובביו אל יום פטירתו מן העולם, וזאת בלי בהילות ובהלה כי אם באותה מנוחת

וכבוד עשו לו במותו. המונים מלווים את המיטה למנוחות

נפש ושלוה אשר בה התהלך כל ימיו.

ואחר שעמל על כך כל ימיו - אזי גם בנוגע ליום הפטירה וכל הכרוך בכך, הגיע מתוך ישוב דעת נפלא. היותו חי כל הימים עם התכלית של הכל, בזכירה של ברסלבער חסיד אשר אינו שוכח את היותו מונח 'עם הרגליים אל הדלת' כדברי מוהרנ"ת - באה לידי ביטוי מרעיד בתקופתו האחרונה, כאשר הלך בדרך כל הארץ בצלילות מוחין ובמנוחת הדעת.

אמנם בני המשפחה וכל סובביו, ששמעוהו מדבר על יום הפטירה, לא אבו להאמין שהדבר קרוב כל כך - ולכן מטבע הדברים מיאנו להשית לבם אל אשר אוזניהם שומעות. אך לאחר מעשה, מצטרפת עובדה לעובדה ומתברר איך שהכין את עצמו.

ותשחק ליום אחרון

כל חייו הכין עצמו ליום אחרון. כשהיינו ילדים, שאל אותנו מה הפירוש בזמירות שבת "נסוגים אם אבו ומדרכם שבו, טרם ישכבו בית מועד לכל חי'. ואמר, שמי שידע, יקבל לירה. בצורה זו, העביר את זיכרון התכלית. ענינו של יום אחרון היה אצלו נושא קבוע בחיי היום יום.

וכאשר התקרב היום, עסק בהכנת והקראת צוואה, ווידא שהכל יודעים היכן מונחים התכריכים אשר הכין לו ליום פקודה, ואפילו דאג מראש להכנת חלוקת המשכורות לאברכים למשך שלושה חודשים, מתוך קפידתו המרובה על 'ביומו תתן שכרו'.

ביום ד' בטבת, קרא לי ולאחי הר' נתן וביקש שנביא דף ועט ונכתוב את אשר יאמר לנו - כי כבר לא היה לו בכוחו לכתוב, ואכן כתבתי מילה במילה את מה שאמר. הצוואה כולה ספוגה באמונה עצומה ברבינו הקדוש, נחל נובע מקור חכמה, ובמסירת מודעה על כך שהננו מאמינים בו ובצדיקי הדורות.

מסע ההלוויה בסמטאות הקריה

בנו הגדול ר' נחמן מקריא את צוואתו המרטיטה

ביום רביעי האחרון לימי חייו, הייתי אצלו ואמר לי 'איני יודע אם תהיה לנו עוד הזדמנות לדבר', וחזר על חלק מהצוואה, והקריא לי את נוסח המצבה מלה במלה, וניסח אותה בפשטות. ביקש שלא יכתבו תארים, באמרו 'מה צריך את זה' וכן הביע את רצונו שלא יגיעו אל קברו לפני מלאות שנתיים לפטירתו. כמו כן ביקש מאד לזרז את הלוויה כמה שיותר מהר, ולכן ביקש שלא יהיו הספדים, רק דברי התעוררות קצרים אחר הקבורה.

> כל חייו הכין עצמו ליום אחרון. כשהיינו ילדים, שאל אותנו מה הפירוש בזמירות שבת "נסוגים אם אבו ומדרכם שבו, טרם ישכבו בית מועד לכל חי'. ואמר, שמי שידע, יקבל לירה. בצורה זו, העביר את זיכרון התכלית. ענינו של יום אחרון היה אצלו נושא קבוע בחיי היום יום

בצוואתו ציין שמוחל במחילה גמורה לכל מי שפגע בו, והכעיס והקניט אותו' - והוסיף: "כן יהי רצון מלפניך אלקי ואלוקי אבותי שמי שציערתי אותו, גם כן ימחל לי במחילה גמורה, כי כוונתי לשמים" - וביקש שיאמרו את מחילה זאת בפה מלא.

הוא ירד פעמיים אל בית העלמין לבחור לו חלקת קבר אשר בה יטמן לאחר מלאות ימיו ושנותיו - וכאשר בסופו של דבר הכריע את מקום הקבורה שלו, ביקש לערוך שטר קנין על פי הלכה, כי רצה שזה יהיה שלו.

כפי שחי כל ימיו בישוב הדעת מופלא כך זכה ועלה ונתעלה לשמי מרומים ונטמן בצורה המיוחדת והמיושבת שניחון בה, שאף הכה הדים ברחבי כל העולם היהודי - בראות הכל את הישוב הדעת השמור לתלמידי רבינו הקדוש, חסידי ברסלב.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים בהיכל קדשו של הנחל נובע מקור חכמה, עד שנזכה ויקויים בו "הקיצו ורננו שוכני עפר" יחד עם כלל נשמות ישראל החוסים בצילו של אילן החיים הגדול.

"רוכב ערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק"

דברי התעוררות, בקול נהי ובכי תמרורים שנשא עם סתימת הגולל גיסו הגדול הרב החסיד **רבי שמואל משה קרמר** שליט"א

'רוכב ערבות שש ושמח בבא אליו נפש נקי וצדיק' (מועד קטן כה:). הנפטר ביקש שלא ידברו דברי הספד, רק דברי התעוררות, אני לא ה'בר הכי' לזה, אבל אני חושב שההתעוררות הגדולה היא אכן לדבר סביב הנפטר, איי, 'נפש נקי וצדיק', הוא היה 'נפש נקי', נפש נקיה, טוב לשמים וטוב לבריות (קידושין מ.).

קשה להאריך, "לא איש דברים אנכי", מילדותו, מבחרותו, כשהיה עוד בחור צעיר, הוא כבר היה ירא שמים מרבים, אף פעם לא ראו ממנו שמץ של מידה רעה חס ושלום, אף פעם הוא לא הגביה את הקול, כל השנים, אף פעם לא מצאתי אותו במצב של כעס חס ושלום, ענוה ושפלות בתכלית, בעל מידות טובות, גומל חסד, טוב ומטיב, בכל המצבים, תמיד הוא נשאר אותו דבר, שום מצב לא הזיזו ממקומו.

העניין שכבר שמענו מקודם שהקריאו את הצוואה, האמונה הגדולה והחזקה ברבינו הקדוש, הנחל נובע מקור חכמה, זה התגלה במצב הקשה שהוא היה שרוי לפני ארבע עשרה שנה, כשהוא היה ממש בגדר סכנת חיים כל רגע, כשהגיע ראש השנה, ערב ראש השנה, הוא נסע לציון, לאומן, לקיים את בקשת רבינו, במסירות נפש, המטוס לא רצה לנסוע, חיכו מאד הרבה, שיוכלו לארגן בשבילו חמצן, בעצם ההחלטה על הנסיעה הייתה מסירות נפש נוראה, סיפר לי יהודי שהיה בשעת מעשה, היה מטוס מלא ביהודים, חסידי ברסלב, שנסעו לראש השנה, כשהם ראו את המסירות נפש הזו, כולם קיבלו הסתכלות אחרת, הרגשה אחרת בעניין הנסיעה לרבינו על ראש השנה, אבל הוא עצמו מכיוון שראה שהמטוס מתעכב, וזה מצער יהודים, אמר, אולי אסע חזרה, הוא מוותר על כל מסירות נפשו, ונוסע חזרה הביתה, כי הוא לא רוצה לגרום צער ליהודים.

> האמונה הגדולה והחזקה ברבינו הקדוש, הנחל נובע מקור חכמה, זה התגלה במצב הקשה שהוא היה שרוי לפני ארבע עשרה שנה, כשהוא היה ממש בגדר סכנת חיים כל רגע, כשהגיע ראש השנה, ערב ראש השנה, הוא נסע לציון, לאומן, לקיים את בקשת רבינו, במסירות נפש

הרה"ח ר' שמואל משה קרמר בדברי התעוררות אחר סתימת הגולל

זה היה המציאות שלו, להשתתף בצער של השני, ולשמוח בשמחה של השני, ממש עם כל הלב, זה רק בכלליות אבל לספר עובדות ופרטים, יכלה הזמן והם לא יכלו, קשה לי להמשיך, השם יתברך יעזור שהוא יהיה מליץ יושר, אני מבקש ממנו מחילה, אולי פעם גרמתי לו צער ועגמת נפש, חלישות הדעת, אני מבקש מחילה.

שהוא יהיה מליץ יושר, לאלמנה ולכל המשפחה, לבנים ולכל המשפחה, ושהשם יעזור שהמסירות נפש שהוא הכניס בעניין של לבנות את קהילת "נחל נובע מקור חכמה" בעיר הקודש צפת, שהשם יתברך יעזור שיוכלו להמשיך הלאה, ידוע שבשעת שחמי - אבי הנפטר - שכל כך מסר את נפשו לבנות את צפת היהודית, אחרי הסתלקותו ועלה למעלה, אז התחילה כל העבודה להתפתח, ראו ממש שהוא פועל מלמעלה וממשיך, ופועל, כמו שרואים היום את הקהילה הנאה, שהשם יתברך יעזור, שהנפטר הזה כשעולה למעלה יהיה מליץ יושר, שייגמר ויימשך בניין עיר הקודש צפת, הקהילה הקדושה 'נחל נובע מקור חכמה', ושיקויים: "ובלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעה מעל כל פנים" (ישעיה כ"ה, כ"ח), ונאמר אמן.

להיזכר מהתכלית

ולכסוף עד כלות אל רועה הרועים

הדמויות שהותירו חותם עמוק בלבם של בני הנעורים שבשעתו היה החסיד המופלג ר' מרדכי אלעזר רובינשטיין ז"ל, "ר' מרדכי לזעזר" כפי שנקרא בחיבה, ופירות השפעתו נמשכת עד היום הזה. אם זה בדרכי העבודה שלימד את צעירי הצאן "ללמד את בני יהודה קשת" - כפי שהיה מרגלא בפיו בכל עת, אם זה הניגונים העתיקים, ובעיקר השיחות הנלבבות מלאות רגשי אש קודש, והמימרות שהנחיל לדורות הבאים, באמצעות ה"חבורות" הנודעות שהיה מקיים כפי שיסופר בהמשך.

לקראת חצי יובל שנים להסתלקותו בכ"ג שבט, הואיל הרה"ח ר' ישראל נחמן אנשין שליט"א (בן ר' יצחק ברש"מ ז"ל) שהיה מקורבו הגדול ומאנשי סודו, להשמיע לפנינו מעט מזעיר ממעשי תקפו וחסדיו, לנגוע בקצות דרכי עבודתו את ה', מעוצם התקשרותו לרבינו, ממסירות לבו להטעים לדורות יבואו מטעם יין המשומר והכיסופים של החסידים הוותיקים, במחשבה תחילה לחדש ולהתחדש בהתקשרותנו לרוח אפינו משיח ה' ובקיום עצותיו הקדושות.

השורשים

בבית אביו הגדול איש ירא אלקים ומבקש ה' בכל לבו שם החל רוח טהרה לפעום בקרבו

■ **מהיכן מקור מוצא משפחתו?**

משפחתו התגוררה בעיר 'מאקאווא' שבהונגריה. אביו ר' יהושע יונתן היה חסיד נלהב ומקושר לצדיקים מגזע הרה"ק בעל ה"ישמח משה' זיע"א, עובד ה' מופלג וגם תלמיד חכם עצום ובקי נפלא. כמו כן היה מפורסם בצדקותו וקנאותו הגדולה ללא פשרות והתבדלות מוחלטת מכל שייכות למפלגות הלאומיות השונות, ונודע היה ביראתו הקודמת לחכמתו עד שאף החסיד ר' שמואל שפירא היה מפליג בשבחו מאוד.

עוד לפני פרוץ מלחמת העולם השניה עלה לחון את ארץ הקודש וקבע את מגוריו בעיה"ק ירושלים ת"ו. בהיותו מבקש ה' נלהב, יצא לחפש מקום וחבורה לעבודת ה', ומצא את חבורת 'שומרי אמונים', שבראשה עמד הרה"ק רבי אהרן ראטה, שאף הוא עלה מהונגריה עם קבוצת תלמידים, וקבע את משכנו וחבורתו בעיה"ק. סביבו התלקטו אברכים ובחורים יראי ה' מבקשי אמונה וקרבת אלוקים, שהיו מתפללים בחמימות ובכוחות עצומים.

חבורה זו עם דרכי העבודה המיוחדים שלה כבשו את לבו של ר' יהושע יונתן, שמצא בה את שאהבה נפשו והתחבר אליהם. כמובן שהביא גם את בניו אתו להתחמם לאורו של ראש החבורה. כך התגדל שם ר' מרדכי אלעזר בימי נעוריו, כאשר ראש החבורה, אשר בני ירושלים מכנים אותו עד היום בחיבה "רבי אהרל'ע", מקרבו מאד, בהכירו גודל מעלתו ותשוקתו לעבודת הבורא, עד שנעשה אצלו כבן בית.

ההתקרבות

המפגש המפעים בחצות ליל עם חבורת ה'עובדים' בקבר רבי מאיר בעל הנס

■ **כיצד זכה להתקרב לאורו של רבינו הקדוש?**

באותן שנים, כאשר רוחות זרות של הציונים והתיישבות החלוצים נשבו בסערה והסיטו הרבה מדרך התורה, התעורר רבי אהרן ראטה לצאת אל העם שבשדות במושבות ובקיבוצים, לשבות בשבת קודש במקומות מרוחקים אלו, כדי להאיר את נשמתם באור ה' ולקרב אותם לעבודתו יתברך. באחת הפעמים התכוננו לשבות בישוב "צָמח" השוכן ליד טבריה, קיבוץ שמאלני קיצוני שחבריו היו רחוקים מאד משמירת תורה ומצוות. רבי אהרן כבר מצא את דרכו כיצד להיכנס גם למקומות שפלים ונמוכים כאלו, ור' מרדכי אלעזר שהיה ממשמשיו התלווה אליו, יחד עם עוד כמה בחורים - שיהיה להם מנין, לעשות את השבת בקיבוץ זה.

ביום חמישי יצאו מעיר הקודש, ועשו את דרכם דרך העיר 'טבריה'. על אם הדרך עלו להשתטח על קברו של רבי מאיר בעל הנס. השעה היתה כבר שעת חצות ליל, והמה תמהו לשמוע קולות ושוועות בוקעים מתוככי היכל הציון. ר' מרדכי אלעזר נכנס פנימה, ולנגד עיניו מתגלה מחזה פלאי: חבורה של אברכים ובחורים נמצאים במקום הקדוש, כל אחד בפינתו, ועוסקים באמירת תיקון חצות ושאר תפילות ותחנונים.

היתה זו חבורת ה'עובדים' הנלהבת של אנ"ש, שהיו בדרכם אל ציון הרשב"י במירון. מחמת קשיי התחבורה באותם ימים, בהם היה המסע עשוי להתארך על פני יום שלם, היו הנוסעים עוצרים להפוגה ולאגור כח בקברו של התנא רבי מאיר בעל הנס בטבריה. בחבורה זו נמנו החסידים ר' שמואל שפירא, ר' הירש לייב ליפל, ר' יונה לבל, ר' אברהם יעקב גולדרייך ור' שמואל הורביץ. שאגותיהם המחרידות הדהדו למרחוק, הנהימות והערגה להשם יתברך המיסו את לבו של הנער ר' מרדכי אלעזר, הוא ניצת בשלהבת העבודה הזכה והתמימה ונמשך מאד להיות נמנה על חבורה נפלאה זו, כאשר חש בנפשו כי כאן מקומו. וכך במקום להמשיך למושב

ר' מרדכי אלעזר בצעירותו (באדיבות מכון גנזי הנחל)

המאמר מוקדש על ידי מקורבו הנאמן הרה"ח ר' ישראל נחמן אנשין שליט"א בן הרה"ח ר' יצחק ז"ל
לעילוי נשמת מורו ורבו החסיד ר' מרדכי אלעזר זצ"ל נלב"ע כ"ג שבט תשע"ד
ולעילוי נשמת אמו מרת פראדל בת ר' יעקב זאב הכהן ע"ה נפטרה ח"י טבת תשע"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

'צמח' נלווה אליהם ושבת אתם בצוותא באתרא קדישא במירון.

מאותו יום והלאה, גמלה ההחלטה בלבו כי "פה אשב כי איוויתיה", מעתה לא יעזוב חבורה קדושה זו ויהי מה. כך החל להעפיל בדרך העולה בית קל ולהתקרב ביתר שאת לאור רבינו ותלמידיו הקדושים. כל זאת כשהוא בחור צעיר כבן חמש עשרה וכבר אז נעשה חלק מחבורה נפלאה זו של העובדים המופלגים.

■ **איך אביו קיבל את בחירתו החדשה הזאת?**

בתחילה אביו גילה התנגדות גדולה מאוד כי לא היה מודע לשיחם ושיגם של חסידי ברסלב, אולם כפי המובן מהצוואה שכתב ברבות השנים, הרי שלבסוף הכיר במעלת בנו. וכפי שמציין שם: **"ואני מכיר את לב בני החסיד מר מרדכי אלעזר נרו יאיר, שעובד את השם יתברך במסירות נפש ומואס בחיי התענוגים של העולם הזה".**

כאמור, למרות ההסתייגות מצד המשפחה הבינו הכל שבלתי אפשרי לנתקו מחבורה קדושה זו, אליה נקשר בקשר אמיץ וחזק. עד סוף ימיו היה מנחיל לשומעיו את זוהר התקופה הנפלאה שזכה לה בקרב העובדים המופלגים והיה מספר בערגה על קשריו עם החבורה, בפרט הקשר הנפשי האיתן שהיה לו עם החסיד ר' שמואל שפירא ז"ל, כפי שיסופר להלן.

> ר' מרדכי אלעזר סיפר לי, כי במשך שנים רבות היה מצטרף איתו לעבודתו כשהם לומדים ביחד את ספרי רבינו הקטנים, כדוגמת: השתפכות הנפש, משיבת נפש, שיחות הר"ן ועוד. צורת לימודם היתה כך: ר' מרדכי אלעזר מקריא מתוך הספר ור' יונתן שומע ובוכה... ומפעם לפעם ר' מרדכי אלעזר מתפרץ בבכי יחד אתו - - -

העבודה

הקולות היו נוראים, הם ממש הרעידו את ההרים בשאגותיהם בחצות הלילה על צער השכינה

■ **כיצד המשיך בעבודתו לאחר נישואיו?**

בהגיעו לפרקו השתדך עם משפחת הַלבֶרטַל המעטירה, כאשר זוגתו תבדלחט"א היתה אז בגיל 15 בלבד... חמותו היתה צדקנית ידועה שצפייתה לגאולה היתה מופלאת, תמיד היתה לבושה במלבושים לבנים כהכנה לביאת המשיח וכל כולה הייתה קודש לה'. גם בשמירת הלשון היתה מופלגת מיעטה בשיחתה וכל דיבורה היה ברמזים שונים וכדומה. כמובן כי לאחר נישואיו המשיך ביתר שאת את העבודות הקדושות, והיה מידי לילה בחצות יוצא מהבית להתרועע עם בני החבורה בשדות ובקברי הצדיקים.

בתקופה הראשונה רעייתו הצעירה לא יכלה להכיל את העבודה הזאת והלכה להחסיד רבי אברהם שטרנהארץ ז"ל להשיח את לבה על בעלה שנעלם בחצות ליל מהבית ואינו מספר להיכן הוא הולך ומה מעשיו, ר' אברהם שהבין לנפשה הצעירה ענה לה בחכמה וברוך: היי בטוחה כי הוא הולך רק למקומות טובים... אולם בכל זאת לא התיישבו הדברים על לבה, באחת הלילות נתקפה בחרדה ויצאה לחפשו ברחוב העיר, והנה היא רואה את ר' יונה לבל. בסערת נפש שפכה את לבה לפניו אודות בעלה שעוזב אותה לבדה בלילות.

ר' יונה שהבין כי מחובתו עתה להפיס אותה ולהשקיט את סערת רוחה, אמר לה שתלך אחריו. היא הלכה אחריו מהעיר העתיקה עד לקבר שמעון הצדיק, מיד בהגיעו נכנס ר' יונה בהיחבא לתוככי המערה בכדי שר' מרדכי אלעזר לא יגלה כי הוא זה שגילה לרעייתו את סודו... היא שהבינה כי כאן נמצא בעלה האברך הצעיר שלחה לקרוא לו... מיד כאשר שמע שהיא מחכה לו בחוץ, יצא אליה לפייסה, נתן לה שתי 'בננות' גדולות, שבתקופה זו היה

אלוף נעוריו. רבי אהרן ראטה עם הרב דושינסקי

החברותא ספוגת הדמעות. ר' יונתן גרינולד

הדמות שלא משה מנגד עיניו. ר' שמואל שפירא בביתו מדרשינו בניאה שערים (באדיבות הרב שמואל יצחק רזנפלד).

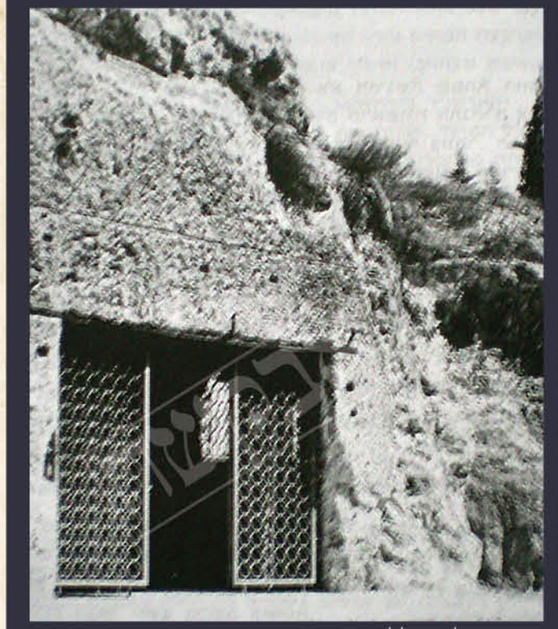

המערה בה בילו ימים ולילות. פתח מערת שמעון הצדיק

ערכם רב, וליווה אותה חזרה עד 'שער מנדלבוים,' וחזר לעבודתו - - -

■ **מה עוד תוכלו לספר לנו על עבודתו את ה' בלילות?**

חבורת העובדים היו מקיימים את עצת 'הניעור בלילה' בשדות ובמערות שמחוץ ליישוב. אחד מבני משפחתו של ר' מרדכי אלעזר סיפר כי פעם נפגש עם החסיד ר' ישראל בער אודסר, וכשאמר לו כי הוא ממשפחתו של ר' מרדכי אלעזר, תפס את ידו ונענה: "אה! ר' מרדכי לוזער, ר' מרדכי לוזער. אתה יודע מי היה ר' מרדכי אלעזר?! האם אתה מכיר את מערת קברי הסנהדרין? מערה זו היא בת שלוש קומות - כמו תיבת נח, תחתיים שניים ושלישים. כך היה דרכם של חבורת העובדים יחד עם ר' מרדכי אלעזר - שהיה הצעיר שבהם: הם יצאו מהעיר העתיקה, הלכו למקווה, באו למערת הסנהדרין וירדו עד למטה, כדי שיוכלו לצעוק להשם יתברך. קולותיהם היו נוראים, הם ממש הרעידו את ההרים בשאגותיהם בחצות הלילה על צער השכינה".

"אני - סיפר ר' ישראל בער - הייתי רוקד בקומה העליונה, וכך עסקנו בעבודת ה' בלילות החורף הארוכים שעות על גבי שעות, מחצות הלילה עד עלות השחר, ואחר כך היו הולכים שניים למקווה

> כאשר נכנס נגלה לפניו מראה נורא הוד: אברך צנום עומד בפינת בית הכנסת ומברך ברכות השחר 'אלוקי נשמה' וברכות התורה, בנעימות כזו שאין לתאר... ר' אברהם לייב נשאר מרותק למקומו למשך כחצי שעה מבלי שיכול היה להיפרד מהמחזה הזה - - -

שבשכונת הבוכרים".

אף בתקופה מאוחרת יותר, כאשר בית מדרשנו הגדול במאה שערים כבר עמד לתפארת, עדיין המשיכו בדרך זו, מלבד ר' שמואל שפירא שהיה לעיתים יורד מביתו לומר תיקון חצות בהיכל בית מדרשנו.

אני נזכר בעוד אחד מאנ"ש שקבע את מקומו בבית מדרשנו ועבד בה את עבודתו, החל מחצות לילה ועד אחרי תפילת שחרית כוותיקין. היה זה ר' יונתן גרינוולד, שהיה נקרא ה'פאלעטער' על שם עיסוקו בטיוח ושיפוץ בתי ישראל. מבחוץ היה נראה כאדם פשוט, היה מתנענע ואומר את כל התהלים, בכזו השתפכות הנפש ובבכיות עצומות בקול חרישי ומעומק הלב. הוא היה בעל בכי גדול שאין יכולת להבין מהיכן שאב את מעיינות הדמעות הללו.

ר' מרדכי אלעזר סיפר לי, כי במשך שנים רבות היה מצטרף איתו לעבודתו כשהם לומדים ביחד את ספרי רבינו הקטנים, כדוגמת: השתפכות הנפש, משיבת נפש, שיחות הר"ן ועוד. צורת לימודם היתה כך: ר' מרדכי אלעזר מקריא מתוך הספר ור' יונתן שומע ובוכה... ומפעם לפעם ר' מרדכי אלעזר מתפרץ בבכי יחד אתו - - -

יצויין, כי ר' יונתן על אף שמבעד לחזותו היה נראה כאדם פשוט, כאמור, אולם גדולי אנ"ש ראו עליו דברים נעלים.

התבודדויות לילות שלמים. מערת הסנהדרין

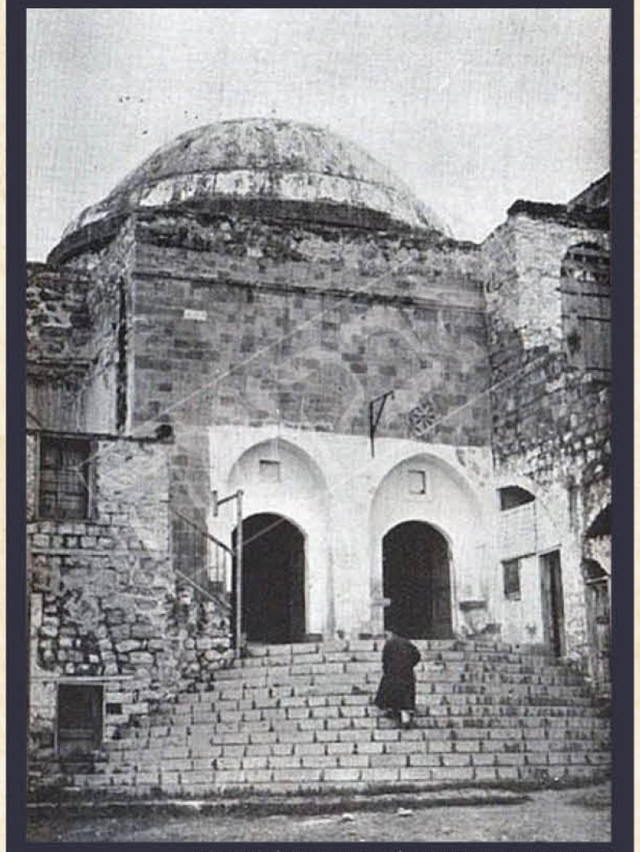

עבודת התיקון חצות שכבשו את הלב. ציון רבי מאיר בעל הנס בטבריה

החסיד הנודע רבי אלחנן ספקטור שהיה מפורסם בגאונותו וצדקותו, היה אף הוא מהמשכימים לבוא לבית מדרשנו בסביבות השעה שלש לפנות בוקר והיה יושב ולומד עד התפילה. כאשר צפה מהצד בלימודם של ר' מרדכי אלעזר עם ר' יונתן חש שהם לא לומדים ביחד סתם כך, והיה מטכס תחבולות כדי שיוכל להקשיב לשיחתם בעניני עבודת ה'. הם ישבו מתחת לעזרת נשים, ליד ארון הספרים בקרן מזרחית דרומית של בית המדרש, ר' יונתן ישב ליד הקיר, ר' מרדכי אלעזר מולו, ור' אלחנן היה נעמד ממקומו מידי פעם פונה לארון הספרים כשהוא מתעכב קצת על ידם ומאזין לדבריהם. לימים אף התבטא עליהם באמרו: "אני שומע מהם דיבורים נפלאים ונוראים המעוררים את לבי מאד!".

■ **מה היה סדר עבודת התפילה שלו?**

היו תקופות שהיה עובד את ה' לבדו בבתי כנסיות שונות. הרחק מעין רואים היה מקיים את העבודה שבלב זו תפילה במתינות ובחיות נפלאה.

הרה"ח ר' משה קרמר שליט"א סיפר, כי בתחילת התקרבותו התפעל מאד מהנעימות והדבקות שראה בתפילות השחרית של ר' מרדכי אלעזר, והוא זוקף לזה חלק ויסוד בהתקרבותו לרבינו.

אגב, הרה"ח ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א מספר, שה'עובדים' לאחר עבודתם הנוראה בחצות, היו הולכים להתפלל תפילת שחרית כותיקין במערת ציון שמעון הצדיק. ומזכרונו לא מש העבודה המיוחדת שהיתה להם כשהגיעו ל'צור ישראל' שלפני תפילת שמונה עשרה, שם היו מאריכים זמן רב, תוך כדי שהיו משתפכים בו בשלשה ניגונים: אחד מר' שמואל שפירא, השני מר' הירש לייב ליפל ועוד ניגון שלישי. פעמים רבות בעת סעודה שלישית, כשהיה מדבר ר' מרדכי אלעזר לבני החבורה כפי שיסופר להלן, היו שרים את הניגונים האלו.

הדבקות

עומד אברך צנום בפינת בית הכנסת, ומברך ברכות השחר בנעימות שאין לתאר...

בימי ה'שבעה' על ר' מרדכי אלעזר נכנס איש נשוא פנים מתלמידי ישיבת המתמידים, פנה לבנים באמרו: "אספר לכם מי היה אביכם..."

"בירושלים היה יהודי בשם ר' אברהם לייב קליין, תלמיד חכם מופלג ובר אוריין שהיה בקי בכל הש"ס בעל פה (שמעתי שידע גם "ליקוטי הלכות" בעל-פה, אף שבאופן גלוי לא נמנה עם חסידי ברסלב), הוא זה שהקים וייסד את "ישיבת המתמידים" במטרה לעודד ולשמר את בחורי ירושלים באותה תקופה שלא יסחפו למקומות זרים בסערת רוח פריקת העול שנשבה אז, ואכן זכה להציל רבים מבחורי ישראל מרדת שחת. אחד מדרכי הפעולה לחזק את לימוד התורה אצל בחורי החמד היה לקיים 'משמר', כלומר שהבחורים מתקבצים ללמוד בליל שישי כל הלילה, בעיקר בימי השובבי"ם.

"ר' אברהם לייב קבע עם ר' אורי רוזנברג, שהוא ישגיח על הבחורים עד חצות, ור' אברהם לייב יבוא מחצות ואילך. בלילה, כשר' אברהם לייב הלך מביתו לישיבת המתמידים, עבר דרך בית הכנסת "חסידים" בבתי אונגרין, והנה שומע הוא קול נעים ומתוק בוקע מבית הכנסת... בשבוע הראשון הוא לא שעה לכך והמשיך את דרכו הלאה, רק כאשר חזר הדבר בשבוע השני והשלישי החליט להיכנס לבית הכנסת לראות מי הוא זה ואיזהו המנעים בקולו הנעים את חשכת הליל.

"כאשר נכנס נגלה לפניו מראה נורא הוד: אברך צנום עומד בפינת בית הכנסת

ניגוניו הרעידו את הלבבות. ר' הירש לייב ליפל בתקופת הנעורו בראובן (באדיבות גנ)

הפיס את הלב בדבריו הרכים. רבי אברהם שטערנהארץ

ומברך ברכות השחר 'אלוקי נשמה' וברכות התורה, בנעימות כזו שאין לתאר... ר' אברהם לייב נשאר מרותק למקומו למשך כחצי שעה מבלי שיכול היה להיפרד מהמחזה הזה - - -

"מרוב התלהבות גמר בלבו כי יהיה זה תועלת רוחנית גדולה שהבחורים ילכו לראות את האברך הזה איך שהוא אומר את ברכות השחר בחצות הלילה. ואכן כל שבוע הלכו קבוצה של כמה בחורים לשמוע ולהתבשם מהאור הנפלא הזה.

ממשיך האיש בזכרונו: "גם אני הייתי בין הבחורים שזכו לראות ולשמוע את אביכם, מה אומר לכם? היה זה ממש טעם גן עדן! ברכות השחר ובמיוחד ברכות התורה באופן כזה לא שמעתי מעולם!

"כך נמשך הסדר שבועיים ושלוש, אולם בשבוע הרביעי כאשר באו קבוצת הבחורים המיועדת לראותו לא מצאוהו... כפי שהתברר לאחר מכן הרגיש ר' מרדכי אלעזר את הנעשה סביבו, וחשש כי הוא נהיה 'מפורסם' שבאים לראותו, תיכף נעלם משם לבית הכנסת אחר שלא יבואו להסתכל עליו".

כאמור, היה מבלה בעבודת ה' בהצנע לכת מופלגת בבתי כנסיות שונות. בנדודיו הוא אף הגיע עד לבית כנסת ספרדי על יד שכונת 'מחנה יהודה'. רק בסוף ימיו, לערך בעשרים שנותיו האחרונות, היה לו מקום קבוע בבית מדרשנו למטה, המקום הנקרא היום "בית צבי", שבו היה עוסק בעבודתו שעות רבות ביום. אז זכיתי לשמוע את התיקון חצות והתפילות שלו, שהיו בכזו עריבות... הוא מצידו היה אוטם את החלונות כדי שלא ישמעו אותו, אולם לא תמיד הצליח והיו יכולים לשמוע לפעמים את הדיבורים שלו בהתבודדות.

■ כל כך פחד מהפרסום עד שנאלץ להרחיק נדוד?

בהחלט! אחד מהדברים החזקים שלו שראו אצלו תדיר, היא העובדה שהיה בורח מאד מפרסום באופן נורא, פרסום היה אצלו ממש בחינת 'דבר אחר'.

■ זה התבטא בעוד דברים?

הוא כלל לא סבל כבוד. בשנינותו היה מסבב את הנהגתו עם הבריות שכלל לא ירצו לתת לו כבוד, עד שהיה נראה שאי אפשר כלל לשאת ולתת עמו בנושא.

הוא כל כך התרחק מפרסום, עד שהיה צועק על כל מי שרצה להתקרב אליו כדי שלא יבוא מכך לידי פרסום, ואכן הצליח בכך להרחיק ממנו אנשים שחשש שיעשו ממנו מציאות. כאשר החלטתי להתקרב אליו לינוק ממנו בעבודת ה', עשיתי זאת על דעת שאסבול את כל מה שיצעק עלי.

והוא באמת צעק עלי הרבה, אבל ב"ה ה' נתן לי דעת להחזיק מעמד ולא לעזוב אותו, עד שבשנותיו האחרונות זכיתי להיות מקורב אליו ביותר.

האברך היקר ר' יעקב יצחק גולשבסקי ז"ל שנקטף בגיל צעיר, היה בא לשמוע אותו הרבה. הוא היה אברך מרומם, בעל צימאון גדול לשמוע את דבר ה' מפיו. אולם כאשר רק הרגיש ר' מרדכי אלעזר שהוא רוצה להתקרב אליו, חשש שמא יהיה בזה 'פרסום', ולכן היה גוער בו בכל הכח. עד שהתערבתי ושכנעתי אותו שיסכים שהוא יכנס לשמוע את דיבוריו.

החבורה

הוא הרגיש שניתנה לו הזדמנות משמים לדבר ולעורר אחרים, ואסור לו לוותר על זה

■ איך התחילה ההתאספות בחדרו בעת סעודה שלישית?

זאת לא היתה מלאכה קלה. כאמור, הוא סלד מאד מפרסום וכבוד ומכל גינוני התנשאות עד קצה האחרון, ולא ניאות כלל שישבו אתו לשמוע ממנו. בשבוע אחד ניסיתי לרדת אליו לחדרו מתחת לבית מדרשנו, כדי לשבת יחד אתו בעת רעווא דרעווין לשמוע דיבודים בדרכי רבינו הק'. כאשר נכנסתי גער בי באמרו: "בשביל מה באת לפה להפריע לי?!" אמרתי לו: "אתה תעשה את הסדר שלך ואני ישב בצד... מה אכפת לך שאני פה?! אתה לא צריך לדבר אתי כלל"...

כך נמשך הדבר כמה שבועות, כאשר הוא כבר התרגל אלי ואז התחיל להשמיע לפני דיבורים נפלאים. בשבת הבאה הבאתי אתי עוד אחד מאנ"ש, ושוב החל לגעור בי: "מילא רצית לבדך, אבל מדוע אתה מביא אחרים אתך?!" ספגתי את צעקותיו, ועניתי לו כבראשונה: "אתה תעשה את שלך, אתה לא צריך לדבר אלינו...". כך במשך הזמן באו עוד ועוד, עד שנעשתה 'חבורה' שבאו להתבשם מנועם אמריו בסעודה שלישית.

כאשר הפנים כי הדבר הוא לתועלת בני הנעורים ויתרבה מזה כבוד רבינו, התגמש וביטל את הנהגתו להסתגר מבני אדם. מאז היה מקיים 'חבורות' להתעורר בדרכי רבינו הק' עד שהגיע זמן תפילת ערבית למעלה בבית המדרש.

> עיקר דיבוריו ושיחותיו היה נסוב על 'תכלית', שכל אחד יגיע זמנו ויצטרך לעלות לעולם האמת לתת דין וחשבון מפעליו. היה מרבה לצטט בעל פה את תפילותיו הנוראות של ר' אברהם בן ר' נחמן המזכירים את התכלית, וכן רגיל היה על לשונו הפיוט של הימים הנוראים 'אדם יסודו מעפר'

מתפקידי היה לבדוק מתי צריך לעלות לתפילת ערבית, כדי שהמשתתפים יוכלו להתפלל יחד עם הציבור. בזה היה לו שיתוף פעולה אתי, כאשר רמזתי לו שהגיע הזמן, היה מפסיק לדבר ושולח את כולם, והוא בעצמו נעמד לסדר ולנקות את החדר.

בהמשך הזמן הבין שצריך להאיר את אור רבינו הלאה, וזאת על ידי שידבר עם אנשים בעבודת ה'. שכן גם לפני כן היה מקליט את עצמו, באמרו שעושה זאת כדי שיישאר ממנו שם ושארית, אבל לא היו אנשים שהיו מקושרים אליו ושומעים לקח מפיו. אולם לאחר מכן היה נראה כי הרגיש שניתנה לו הזדמנות משמים לדבר ולעורר אחרים, ואסור לו לוותר על זה.

עם כל זאת היה מייסר את עצמו כל הזמן על ה'פרסום' שנכפה עליו, כאשר לנגד עיניו עמדה תמיד דמותו של ר' שמואל שפירא, ממנו ינק רוב עבודתו. לפעמים היה נענה בצער ואומר: "אם לר' שמואל היה כזה 'טיש', אוי ויי...".

כמה פעמים הייתי מביא אליו גם את אבי ר' יצחק ז"ל, והוא נהנה מאד לפגוש אותו. מאז החל לבוא אליו פעמים רבות מעצמו. פעם אחת אמר לי אבי ז"ל כי ר' מרדכי אלעזר מזכיר לו את אנשי שלומינו הוותיקים.

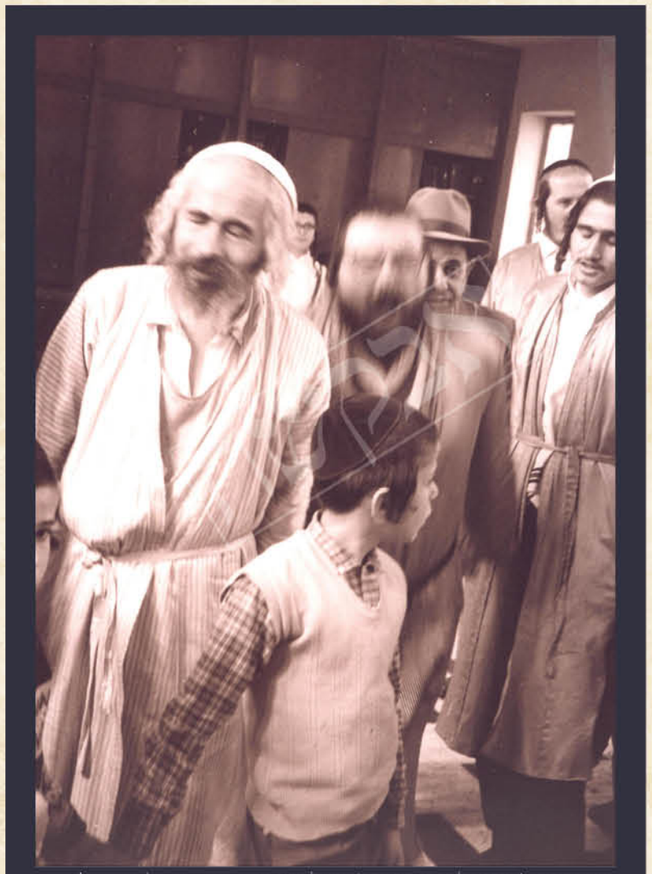

רעים אהובים. ר' מרדכי אלעזר בריקוד עם ר' שמואל שפירא (באדיבות הרב שמואל יצחק רזענפלד).

■ מה היתה האוירה בשעת החבורה?

בחדרו במרתף בית המדרש שררה אווירה מרוממת של עבודת ה' ומיאוס הבלי העולם הזה, עד שלפעמים היתה כעין הרגשה של ביטול הבחירה.

הבחורים והאברכים שזכו להסתופף בצילו יעידו ויספרו על הנועם והרצון שהיה מנחיל, איך היה מתאר את מתיקות עבודת חצות, ואיך היה ממאיס בתכלית את כל חמודות העולם הזה, והם זכו להרגיש במוחש את הדיבורים, את רחשי הלב, את הרגש המיוחד.

היה מרבה לתאר את העבודת ה' של חבורת העובדים ובפרט של ר' שמואל שפירא. בכל הזדמנות היה מדבר ממנו ועל עבודותיו הנוראות.

הוא היה אומר: "אתם מכירים את ר' שמואל של היום...", שכן אז בשנותיו האחרונות היה סובל מאד ממחלתו הקשה ה"י, פעמים רבות היה ר' שמואל יושב מרוב חולשה ללא מגבעת ומלבוש עליון, וזה היה ההיפך הגמור מכל מה שהיה לפני כן. ר' מרדכי אלעזר דיבר על העבודות הנוראות שלו בשנים הקודמות, עד שלנו היה קשה להאמין שמדובר על אותו אחד שאנחנו רואים.

כמו כן היה מתאר את השירה והזמרה של ר' הירש לייב ליפל, שהביא הרבה ניגונים עתיקים שהיו מושרים על ידי אנשי שלומינו בעיר אומן. לא היתה עוברת סעודת שלישית שלא יזכיר את שני העובדים האלו; ר' שמואל ור' הירש לייב.

תמיד היה אומר: "ללמד בני יהודה קשת!" צריכים ללמד את בני הנעורים את דרכי המלחמה ביצר וחילותיו, לעוררם לקיים את העבודה של קימת חצות "בפלגותא דלילא" - כך היה רגיל לומר בלשון הזוהר הק'. כך היה מעורר אותנו כי יש להיכנס בעבודת ה' בשנים הצעירות, לא לחכות לשנים המבוגרות. אף היה מרבה לצחוק ולגחך משנות הזקנה, כמו שרבינו היה אומר "אלט טאר מען ניט זיין - אסור להיות זקן". והירבה בתיאורים כדרכו, להמאיס בעינינו את הזקנה והכבדות שבאה בעקבותיה, שלפעמים לוקים בזה גם אנשים צעירים, רק להיות צעיר וזריז לכל ענייני עבודת ה', כאשר הוא בעצמו היה הדוגמא הכי מוחשית לכך.

עוד היה מרבה לחזור על הנהגת ר' אברהם בן ר' נחמן שבכל משך זמן מלחמת העולם הראשונה ששהה באומן, היה הולך

> ואז הוא התחיל לומר בניגון עמוק מעורר לבבות בלבת אש קודש: "אט דא! אט דא! ליגט דער נחל נובע מקור חכמה - - -" - "כאן! כאן! שוכב הנחל נובע מקור חכמה - - -" כך חזר על זה שוב ושוב, כשהוא פורץ בבכיות נוראות בקול רם, עד שכמעט ולא היה שייך להישאר שם...

כאן שוכן הנחל נובע. ציון רבינו לפני הקמות המוצבה

אל הציון הקדוש 'בפלגותא דליליא', והיה בוכה גונח ומתחנן באמרו: מספיק אלמנות, מספיק יתומים, דם ישראל נשפך כמים...

התכלית

היו שרים באופן קבוע את השיר 'אתה בן אדם' עם החרוזים המיוחדים המעוררים את הלבבות אל התכלית

■ **מה היה מדבר לבני החבורה?**

עיקר דיבוריו ושיחותיו היה נסוב על ה'תכלית', שכל אחד יגיע זמנו ויצטרך לעלות לעולם האמת לתת דין וחשבון מפעליו. היה מרבה לצטט בעל פה את תפילותיו הנוראות של ר' אברהם בן ר' נחמן המזכירים את התכלית מספר "כוכבי אור" חלק 'ששון ושמחה', וכן רגיל היה על לשונו הפיוט של הימים הנוראים 'אדם יסודו מעפר'. כך היה מתאנח ואומר: פעם היו אנשי שלומינו מזכירים בכל שיחה את התכלית ואת הזיכרון בעלמא דאתי, היום משום מה זה לא כך. גם היו שרים באופן קבוע את השיר 'אתה בן אדם' עם החרוזים המיוחדים המעוררים את הלבבות.

ענין התכלית היה תמיד שגור בלשונו וחרוט על לוח ליבו, ועל כך תעיד העובדא הבאה: בפעם הראשונה שנפל למשכב, היה זה בשבת בבוקר, הזמינו בשבילו 'אמבולנס' לקחתו לבית החולים. שהיתי אז בבית מדרשנו, ותיכף כששמעתי את אזעקת האמבולנס, לבי ניבא לי שזה בשבילו, מיד רצתי לביתו שבשכונת 'בתי נייטין' הסמוכה, וכאשר הגעתי כבר הוציאו אותו על האלונקה לכיוון האמבולנס. הוא שכב בחלישות עצומה, אולם תיכף כאשר ראה אותי החווה לי על בטנו ואמר לי: אתה רואה מה נעשה מהבטן הזה... וזאת על פי לשונו של ר' אברהם בתפילה ב'ששון ושמחה'.

◆◆◆

היו שתי התורות שהיה מרבה לדבר מהם: תורה נ"ב "הניעור בלילה" ותורה נ"ד "זכרון בעלמא דאתי". שתי ה'עבודות' שהוא היה עד להם בחבורת הקודש, שהיו מקיימים אותם במסירות נפש עד תמצית דמם ושארית כוחם, מהם קיבל את הדרך 'לחיות' אותם, לשוחח ולחזור עליהם שוב

ר' מרדכי אלעזר בשמחת נישואי ביתו

תמיד תהילתם בפיו. ר' שמואל שפירא בביקור אצל ר' הירש לייב ליפל (באדיבות ג.נ)

ושוב. הוא הכניס בעצמותנו את עניין קימת חצות, וכפי שהיה מזכיר תמיד את דברי הזוהר על העת רצון הנפלא של חצות לילה 'בפלגותא דליליא'.

כאשר דיבר מעבודת קימת חצות, היה אומר כי צריך להיות 'חכם' בקימת חצות. כגון אם הוא חש שעליו להשלים שינה, יש לעשות זאת רק בשעות הבוקר ולא אחרי הצהריים, כדי שיוכל להירדם תיכף בתחילת הלילה ולזכות לקום שוב בחצות. וכפי שהתבטא בלשונו המתוק: "צריך לדעת 'הלכות' חצות, איך ומתי לישון, כדי שיוכל לקום חצות".

כמו כן היה מזהיר למעט באכילה בלילה לפני השינה, כשהוא מצטט את דיבורו של ר' מנדל ליטוואק מאומן: "אז דאס בייכל עסט א יַיכל, וויל זי קיין חצות נישט אויפשטיין" - "כשהבטן הזאת אוכלת מרק, היא כבר לא רוצה לקום חצות".

ההתקשרות

לא פעם כשרק היה מזכיר את שמו של רבינו, היה מתפרץ בבכי מבלי יכולת להירגע

■ **מה אתם יכולים לציין אודות ההתקשרות והביטול שהיה לו לרבינו הקדוש?**

התקשרותו לרבינו והביטול אליו היתה מופלאת ביותר, כפי שראה זאת אצל חבריו הבוערים בעבודת הבורא, וכפי שראו אצל כל אנ"ש בכל הדורות. התיאורים שלו על ההרגשה של החסידים בדיבור של רבינו, לקיים זאת במסירות נפש בלי שום חשבונות אישיים, הותיר בלבנו רושם עז.

הרבה פעמים כשהיה רק מזכיר את שמו של רבינו, היה מתפרץ בבכי עז מבלי שיוכל להירגע. הוא היה רגיל להזכיר את רבינו בשמו 'רבי נחמן', והיה מורגש בחוש אהבתו היוקדת לרבינו באופן מבהיל.

בשנותיו האחרונות זכיתי לנסוע יחד אתו להשתטח על ציון רבינו הק' באומן. היה זה ביום שישי זמן קצר לפני כניסת השבת ירדתי עמו לציון רבינו הקדוש. בשנים ההם עדיין לא נבנתה המצבה רק היה סימון על המרצפות כי שם חלקת מחוקק ספון. עקב השעה המאוחרת היתה חצר הציון ריקה ממתפללים, כנראה שירד אז גשם ולכן לא ניגש ר' מרדכי אלעזר להשתטח על הציון ממש, רק ישב על הספסל ממול מתחת לסככה.

אי אפשר לשכוח כיצד השקיף אל הציון באיזה ערגה וכיסופים, שקוע במחשבותיו בשתיקה עמוקה... לפתע פניו התאדמו לגמרי עד שחששתי שהוא הולך להתעלף, והנה הוא מרים את ידו לכיוון הציון, ונענה אלי ואומר: **"אתה יודע שפה שוכב רבי נחמן?!"** חשבתי לעצמי: ודאי שאני יודע, והוא ממשיך: **"אתה מרגיש מה שקורה פה?!"**

ואז הוא התחיל לומר בניגון עמוק מעורר לבבות בלבת אש קודש: **"אט דא! אט דא! ליגט דער נחל נובע מקור חכמה - - -" - "כאן! כאן! שוכב הנחל נובע מקור חכמה - - -"** כך חזר על זה שוב ושוב, כשהוא פורץ בבכיות נוראות בקול רם, עד שכמעט ולא היה שייך להישאר שם...

עובדה זו חרוטה בלבי וצרובה בדמי, ובכל פעם שאני מספר זאת המחזה חוזר ועומד לנגד עיני כאילו אירע זה עתה: פניו המשולהבות המצביעות אל עבר הציון כשהוא אומר בהטעמה וברגש: "כאן שוכב הנחל נובע...". מאורע זה השאיר בנפשי רושם עצום, לראות מהי התקשרות באהבה עזה של תלמיד אמתי אל רבינו הקדוש.

הקירוב

חוש מיוחד לזהות את הרעבים וצמאים כדי שיוכל להחיות את נפשם

■ **אחד מהעבודות הגדולות שלו היתה "הכנסת אורחים" מה תוכלו לספר על כך?**

כפי שאמרתם, היתה לו 'עבודה' גדולה של הכנסת אורחים. ה' זיכה אותו לקיים מצוה מיוחדת זו בהידור רב.

היה לו חוש מיוחד לזהות את הרעבים

הכנסת אורחים לכל דיכפין. חדרו של ר' מרדכי אלעזר שעל גג ציון הרשב"י

שהוכנו לכבוד שבת, כדי שלא יחלקם לעניים רעבים.

היה לפעמים מסובב בין בתי אלמנות ויתומים, לחלק להם חבילות של מוצרי יסוד, בלי שיורגש ויוכר מאין מקורם, כמו כן היה שולח עם בחור צעיר צרורות כסף לנזקקים.

סיפר ר' נתן בורשטיין, בן החסיד ר' נחמן ז"ל, כי כאשר התייתם מאמו ע"ה, היה ר' מרדכי אלעזר דואג לו כל יום לארוחת ערב אחרי ה'חיידר', שיהיה שבע עד שובו לביתו בקטמון הרחוקה.

גם חדרו במרתף בית מדרשנו היה משמש ל'הכנסת אורחים'. שם היה מכין אוכל לכל דיכפין, והרבה מאנ"ש היו נכנסים אצלו אחרי שחרית להשיב את לבם. היה מתעסק בתפעול החדר והגשת המאכלים במסירות נפש ממש, תוך כדי שהוא מתייסר במכאובים שונים שסבל מהם כל ימיו.

הוא כבר ידע להכיר את הנפשות שהיו אוכלים אצלו, ונותן להם את המאכלים האהובים עליהם. כמו כן אחרי תפילת מנחה של שבת בבית מדרשנו, היה מחלק 'פופקורן', ושאר מטעמים לכבוד שבת, כאשר הוא נותן לכל אחד את מה שאהוב עליו כפי דעתו.

סיפר יהודי אחד מתושבי ארה"ב, כי בבחרותו גלה מביתו ללמוד תורה בעיר הקודש ירושלים. בהגיעו לירושלים ועוד לא הסתדר עם מקום ללון ולאכול, נקלע לשכונת מאה שערים, כאשר הרעב מקרקר בקרבו. אז עדיין לא היו מצויות מסעדות וחנויות המוכרות אוכל מוכן, כך שאפילו לקנות אוכל לא היה ביכולתו. והנה פוגש אותו ר' מרדכי אלעזר ברחוב ומיד כשראה אותו הבחין כי הוא רעב ומבקש דבר מאכל להשיב את נפשו... תיכף ניגש אליו ואמר לו: "בא אחרי!" ר' מרדכי אלעזר הלך והוא אחריו.

הבחור חשב שהוא רוצה לבקש ממנו כסף, שכן הוא היה נראה כמו בחור מחו"ל, ומכיון שהוא אדם מכובד אין זה מכבודו לעשות זאת ברחוב לכן הוא קורא לו למקום נסתר, והוא חשב להסתובב ולהתחמק, אולם ר' מרדכי אלעזר ויידא כל הזמן כי הבחור בא בעקבותיו. כך הלכו יחד עד שהגיע לחדרו בבית מדרשנו. הוא

> כאשר היה פוגש יהודי רעב היה מתאמץ מעל ומעבר כדי להשקיט את רעבונו. גם אם זה היה על חשבון מאכלו שלו או של משפחתו. עד כדי כך הגיע הדבר שרעייתו הצדקנית הייתה צריכה להעלים את הדגים שהוכנו לכבוד שבת, כדי שלא יחלקם לעניים רעבים

וצמאים כדי שיוכל להחיות את נפשם. דרכו היתה להסתובב בשכונת מאה שערים, בפרט בלילות שבת, לחפש שבורי לב שאין להם היכן לאכול.

הוא היה מכניס את כולם, גם כאלו שבני אדם היו סולדים מהם, עד שלפעמים היו מוכרחים לאכול בחדר אחר, והיה מפייסם במתק לשונו באומרו: "האנשים האלו, אם אנחנו לא ניתן להם לאכול, לא יהיה מי שיעשה זאת במקומנו. אבל אתם תסתדרו איכשהו...".

כאשר היה פוגש יהודי רעב היה מתאמץ מעל ומעבר כדי להשקיט את רעבונו. גם אם זה היה על חשבון מאכלו שלו או של משפחתו. עד כדי כך הגיע הדבר שרעייתו הצדקנית הייתה צריכה להעלים את הדגים

ר' מרדכי אלעזר במשתה היין בפורים (באדיבות מכון גנזי הנגיד)

ר' מרדכי אלעזר בעידן חדוותא

ירד איתו במדרגות והורה לבחור לחכות בחדר ההכנסת אורחים, כאשר הוא נכנס לחדר פנימי. הבחור נבהל והתחיל לחשוב ולפחד מי יודע מה הוא הולך לעשות לו... בינתיים הכין ר' מרדכי אלעזר ארוחה טובה כמו שידע להכין, וכעדותו של הבחור ממש הצילו לחיים.

יש לציין כי ר' מרדכי אלעזר לא חיכה מעולם שיודו לו על מה שהוא נותן, זאת ועוד, כאשר בא אחד להודות לו על הסעודה וכדו', היה עונה בשפתו השנונה: "אל תאמר תודה, שוב למקומך ממנו באת...".

ר' צבי (הערשל) סגל ז"ל, מנקיי הדעת שבירושלים, שנפטר לפני שנים אחדות סיפר, כי בבחרותו נסע על שבת למירון. בימים ההם כידוע היתה נסיעה כזאת אורכת יום שלם, והוא הגיע ממש לקראת זמן הדלקת נרות שבת. במירון באותם ימים לא היו כמעט סתם אנשים מלבד אנשי שלומינו שהיו הקבועים שם, והם כבר התחילו באמירת 'הודו' של מנחה, אבל הוא היה מאד רעב מכל הנסיעה וטלטול הדרכים, אבל ברירה אחרת לא היה לו כי לא הביא אתו אוכל, ובעל כורחו השלים עם המצב שיהא מוכרח להמתין עד אחרי התפילה. אולם הרעב תקף אותו והוא הרגיש שהוא עומד להתעלף כל רגע.

ר' מרדכי אלעזר שהיה אף הוא על שבת במירון, בחושיו המחודדים הבחין ברעבונו של ר' צבי, תיכף פנה אליו ואמר לו: "בוא אתי!"... ר' הערשל חשב כי ר' מרדכי אלעזר צריך עזרה עם הסירים, שכן הוא היה מתעסק עם בישול המאכלים לכבוד שבת, והוא השתרך אחריו באפיסת כוחות עד לחדרו שעל גג המערה. כאשר נכנסו נעל ר' מרדכי אלעזר את החדר וציוה עליו בלשון שאינה משתמעת לשתי פנים: "עכשיו תאכל!...".

ר' הערשל, שהיה מאד מדקדק בהלכה טען: "אבל כבר התחילו להתפלל...", אמר לו ר' מרדכי אלעזר: "נעלתי את החדר ולא נרד להתפלל עד שתאכל...", לא הייתה לו ברירה והוא אכל כדי צרכו... לימים העיד כי ר' מרדכי אלעזר פשוט הציל את חייו.

שמעתי מאחד, כי בשנת תש"ח כאשר הערבים היו יורים פגזים על בתי היהודים, קיימו בירושלים משמרות תהלים להעתיר לפני שוכן מרומים שיעביר את רוע הגזירה. עקב מצב המלחמה שררה אז בירושלים עניות נוראה, והממשל הבריטי היה מחלק אוכל קצוב לכל נפש באמצעות 'תלושים'. אולם ר' מרדכי אלעזר כבר השיג בדרכיו שלו אוכל ומוצרי מזון והביאם לבית הכנסת כדי שיהיה למתפללים לטעום בעת התפילה ובכך ממש החיה את נפשות הרעבים. כך היה עושה גם בימי תפילה שהתקיימו בשנים מאוחרות יותר, על אף שכבר היה יותר שפע, בכל זאת היה מחיה נפשות רבות בכך.

האוצר

אלפי קלטות עם שיחות ודיבורים מעבודת ה' והתכלית שלא יסולאו בפז

■ מה תוכלו לספר לנו אודות הקלטות המפורסמות עם ניגוני ההתעוררות שיש ממנו?

ברם זכור האיש ר' מרדכי לזעזר לטוב, שלא חשב לקחת את סודו עמו אל קברו, אלא ישב שעות שעות והקליט כאלפיים (!) קלטות למען יישארו לדורות הבאים, מלאים וגדושים בדיבורי התעוררות עם שיחות נפלאות מאנשי שלומינו מהדור העבר, אוצר יקר ערך שלא יסולא בפז, וכל זאת מתובל בניגונים ושירי ערגה והתעוררות ממה שנולד אצלו בתוככי עבודתו, וממה שקיבל מאנשי שלומינו ז"ל.

חלקם כבר יצאו לאור עולם, ורבים ושלמים מקבלים חיות ושמחה בעבודת ה' ורגשי התעוררות והתחזקות, והמה נשמעים בבתי רבים מאנשי שלומינו. בעז"ה שאר החלקים עוד יגיע זמנם גם הם. כל זאת מלבד שני קלטות מלאות ניגונים משירי ניגוני התעוררות ודבקות שהיה רגיל לשיר החסיד ר' הירש לייב ליפל, שכבר הופקו ופורסמו מיד לאחר פטירתו על ידי בני משפחתו. זיכני ה' שהיה לי חלק גדול בזה, כאשר הייתי בא אליו הרבה להקליט את הניגונים שלו, ולכתוב את השירים ולתת לו לעבור על זה, וברוך ה' כל הרוצה יכול להשיגם להאיר את הנשמה ולעורר את הלב בכיסופין דקדושה באופן נפלא.■

בית המדרש של הרבי

"מקום של אחדות וכלליות הגוונים, הפתוח בכל שעות היממה, בו כל אחד מרגיש בבית" • גבאי בית המדרש **"פאר הנצח"** דחסידי ברסלב בעיה"ק צפת, הרה"ח **ר' נחמן גלנט** שליט"א, מגולל בשיחה ל'אבקשה' את קורות השתלשלות בניית ביהמ"ד, גלגוליו של המקום במשך השנים והפעילויות הקדושות שבין כתליו, ומספר על התכניות לעתיד והבנין שמצפה להגיע לידי גמר השלמתו • **"והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד"**

התמונות באדיבות: בעולמה של ברסלב, המאור הקטן

ל הקשר המיוחד ורב השנים של חסידי ברסלב עם עיר הקודש צפת - אין מן הצורך לספר, שהלא צפת היא העיר הראשונה בארץ הקודש שחסידות ברסלב תקעה בה יתד; רבי שמעון תלמידו ומשמשו של רבינו התיישב בה ואף נטמן בה בקרבת ציוני האר"י וגוריו; אחריו התיישבו בה חבורה מתלמידי מוהרנ"ת הלא הם: בנו רבי יצחק, רבי לייבלי ראובנ'ס, רבי יחיאל מנדל, רבי מאיר טפליקער, רבי נחמן מריוואנץ ועוד.

בדור שאחריהם יסדו רבי ישראל קרדונר ורבי נתן טרוביצר את בית המדרש הראשון על שם רבינו הקדוש בין סמטאות העיר העתיקה. האוויר הזך והנועם האלוקי השורה על הרי הגליל, השדות והיערות המוריקים ומסבירי הפנים אשר כה יפים הם להתבודדות - יחד עם קברי יחידי הדורות, נביאים, תנאים ואמוראים וגדולי מאורי החסידות - כל אלו משכו בעבותות את אלו שחפצה נפשם להסתופף בצלו של בעל התפילה הקדוש.

אי של ישוב דעת

כאז כן היום, חסידי ברסלב החפצים לחיות 'מחוץ לישוב' הרחק משאון הכרך הרועש והומה בשלל צבעי עלמא דשקרא, באי של ישוב-דעת הנחוץ לעבודת ה', שהרי "העיקר - להשתדל ליישב עצמו היטב, מה התכלית מכל התאוות ומכל עניני העולם הזה... ואז בוודאי ישוב אל ה'" (ליקו"מ תנינא י) - מוצאים את מקומם הטבעי בעיר הקודש צפת ובמירון הסמוכה לה.

בעשרות השנים האחרונות התרבו משפחות אנ"ש בעיר והגיעו למאות משפחות בליעה"ר, ואם לפני דור ושניים סבלו אנ"ש בצפת מרדיפות והתנגדות קשה המתוארות בספרי קורות הימים - הרי שכיום יש בה כעשרה (!) בתי כנסיות דחסידי ברסלב, הפזורים בכל חלקי העיר ומאירים את פניה של צפת החוזרת לתפארתה הקדומה, בבחינת "ונבנתה עיר על תלה".

יחד שבטי ישראל

אחד מבתי הכנסיות המיוחדים והוותיקים בצפת ובארץ הקודש בכלל, הוא בי"הכנ"ס "פאר הנצח" שבשכונת מאור-חיים בדרום העיר - הקרוי על שם רבינו הקדוש ששמו בגימטריא 'נצח' וכן ע"פ המובא בספר 'חסד לאברהם' כי עי"ה צפת היא כנגד ספירת הנצח.

כל מי שאי-פעם דרך על מפתן בית מקדש מעט זה, יכול להעיד על האווירה המיוחדת של הפשטות, הנעימות והלבביות השוררת בין כתליו, כאשר לא ניכרות כלל מחיצות והבדלים בין אדם לרעהו, אשכנזים כספרדים, חרדים מבית לצד בעלי תשובה - כל המגוון האנושי היקר הזה משתלב כאן הפלא ופלא! בסיפורי-מעשיות בשבת בבוקר, כמו בסעודה-שלישית או בכל הזדמנות אחרת, אפשר לשמוע כאן דברי תורה מפי כלליות הנפשות המפארים את הבית מדרש הנושא את שמו של רבינו הקדוש, ראש בני ישראל.

אם ביקשתם לחוש את רוחו של בית מדרש ברסלבאי - כמו זה שהיה בדורות עברו - בואו לבקר בפאר הנצח... כאן כל אחד מוצא את עצמו וחש חבר ושותף נאמן לבית מדרשו של הצדיק האמת. כאן עניינים זרים וחיצוניים לא תופסים מקום. הלב, הרצון והכיסופים, הם העיקר. התורה הקדושה, והעצות הנפלאות של צדיק הדורות יחד עם ההלכה והמסורה - הם שמתווים את הדרך, ובאשר לסגנונות השונים שבהם התברכו יראי ה' - איש איש וסגנונו הוא.

סעודת הילולת רבינו בחג הסוכות, נושא דברים הרה"ח ר' יעקב שילוח

אפשר לראות כאן שלל מלבושים, סגנונות ונוסחאות, וכולם כאיש אחד עובדים את ה' בתורה ובתפילה, בשיחת חברים ולימוד ספרי רבינו, בשמחה ובפשיטות, בכל שעות היממה.

דירת שני חדרים

ביקשנו לשמוע מהגבאי המסור, הרה"ח ר' נחמן גלנט שליט"א, על השתלשלות בניית בית הכנסת,

והוא ניאות בשמחה ובמאור פנים כדרכו. וזאת לדעת, כי על אף שר' נחמן עסוק עד למעלה מראשו בשלל תחומים שהצד השווה שבהם שענייני הכלל והציבור הם - כאשר תפנו אליו בכל נושא וענין, לעולם לא תרגישו כי הוא עסוק, משל יש לו עתה את כל הזמן שבעולם. ההתמסרות עבור הכלל, מסורת היא לו מאביו הרה"ח ר' ברוך יעקב ז"ל ומזקנו החסיד הנלהב רבי נפתלי דובינסקי ז"ל, אשר הפיצו יהדות וחסידות בברית-המועצות מתוך מסירות-נפש ממשית והיו מנוטרי הגחלת הקדושה באומן של מעלה, ועל שמם אף נקרא מקוה הטהרה שנבנה בסמוך לבית המדרש.

"תחילתו של בית המדרש לפני כשלושים שנה", פותח ר' נחמן, "כשהחלו אנ"ש להתיישב בשכונת מאור-חיים שבאזור הדרומי של העיר צפת המתרחבת, באותה תקופה הגיעה לגור כאן קבוצה נכבדה מאנ"ש היקרים שהעתיקו מגוריהם מהישוב עמנואל, והורגש הצורך בבית כנסת בשכונה גדולה זו, שישא את שמו של רבינו הק' ויהיה מקום לתורה ותפילה לאנשי שלומנו. בסיעתא דשמיא, חמי הרב מסעוד גבאי שליט"א קיבל מאחד הרבנים את מבנה בית הכנסת, ששטחו היה כשני חדרים קטנים בלבד עם מטבח.

"כשרצינו לייסד מנין לאנ"ש שהלכו והתרבו, הקמנו קרוואן לצד ביהכנ"ס וכך היה מקום לתפילות. בהמשך, כשהקרוואן נעשה צר מהכיל את כל הציבור, הבנו שצריך להרחיב את בית הכנסת, וכך, כשאנו מכניסים עצמנו לחובות גדולים, הרחבנו את מבנה בית הכנסת. התכנית היתה שהקומה העליונה תהיה גדולה ומרווחת כדי שתוכל להכיל ברווח את כל המתפללים. אלא שהיתה התנגדות מצד גורמים שונים לבניית הקומה השלישית, לכן חפרנו למטה קומת מרתף, ושם מתקיימות התפילות עד עצם היום הזה".

הילולת מוהרנ"ת, נושא דברים הרה"ח ר' שמואל פלברבוים

היכל בית המדרש

שני מניינים מתקיימים בקביעות בבנין בית הכנסת, נוסח ספרד ונוסח עדות-המזרח. כשעל הפעילות השוטפת מופקדים העוסקים בצרכי ציבור באמונה, ר' נחמן וגיסו הרה"ח ר' נפתלי גבאי. ייחודיותו של בית הכנסת היא בכך

קול התורה. סולל 'עמלים' המתקיים בביהמ"ד

שי"ב נוסחאות התפילה מתנגנים זה לצד זה באחווה ורעות ובאהבת ישראל כבימות המשיח, כיאה לבית מדרש הנושא את שמו של ראש בני ישראל.

לא נועלים

ר' נחמן מציין כבדרך אגב פרט המבטא את רוח המקום: "לאחר שבנינו את המקוה הצמוד לבית המדרש, היו כאלו שהציעו לסגור אותו בחלק משעות היממה, כנהוג בשאר המקוואות, אך אנחנו עמדנו על כך שהמקווה כמו בית המדרש יהיו פתוחים עשרים וארבע שעות ביממה. שכן בית מדרש על שם רבינו לא נועלים.

שיעור שבועי בליקוטי מוהר"ן במסגרת כולל 'עמלים'

הילולת רבינו תשע"ז

הרה"ח ר' חיים זילברמן נושא דברים בהילולת מוהרנ"ת

מקוה טהרה לא סוגרים, שיהיה פתוח לציבור בכל עת ובכל זמן".

המקווה הוקם בשטח החצר האחורית, היכן שפעלה תקופה מסוימת מאפיית-מצות על ידי אנ"ש מעמנואל שהגיעו הנה. לאחרונה, המקווה שופץ והודר על ידי האברך היקר ר' יוסף גלנט בנו של ר' נחמן, שאף הוא מקדיש מכוחו ומרצו וזמנו לבית המדרש ועבור הכלל.

בית המדרש מהווה אבן שואבת לרבים וטובים. "הרבה יהודים תלמידי חכמים שפעם התנגדו לברסלב והתפללו ולמדו כאן כי זה היה קרוב לביתם - לא רק שחדלו להתנגד, אלא שגם נוסעים לאומן ולומדים ספרי רבינו", מספר ר' נחמן בקורת-רוח.

יתד ופינה לעבודת ה'

בעבר פעל כאן כולל 'עבודת הקודש' בראשות הרה"ח ר' אהרן גבאי, ומכאן אף החל הגרעין של כולל "נצח והוד" ובהמשך "אור הזוהר" במירון, שממנו יתד ופינה לכל הכוללי חצות הפועלים כיום בהיכל ציון רשב"י במירון. גם החנות לממכר ספרי ברסלב בפינת בית המדרש, של הרה"ח ר' מנשה לוי, היתה בשעתו המרכז העיקרי, אם לא היחיד, בו ניתן היה להשיג ספרי ברסלב בכל אזור הצפון.

"מלבד הכולל", מזכיר ר' נחמן, "פעלה כאן תקופה מסוימת ישיבה לבעלי-תשובה שהקים הרב ישראל גריזולט, בה למדו תורה שבנגלה וספרי רבינו, כשהרה"ח ר' יצחק טשינגל ועוד תלמידי חכמים מאנ"ש מקדישים מזמנם כדי ללמוד עם תלמידי הישיבה, המוּבָּרים היום כעובדי ה'".

וותיקי אנ"ש מתפללי ביהכנ"ס עוד זוכרים את החסיד הנלהב רבי ישראל בער אודסר זצ"ל שהיה מתפלל כאן בשנותיו האחרונות, כשהתאכסן תקופות ממושכות בבתי מקורביו בשכונת מאור-חיים והשרה על כל סביבותיו שמחה ורצונות וכיסופים לעבודת ה', שהטביעו חותמם בקרב רבים וטובים.

אליבא דהלכתא

אחת מפנינות החמד בעיר, הוא הכולל 'עמלים' המתקיים בבית המדרש, שנוסד ע"י הרב ששון ענבר והרב נתן בורשטיין, בו שוקדים כשבעים אברכים כ"י מכל הגילאים והגוונים על תלמודם, ולומדים את סימני יורה-דעה עם הנו"כ בעיון לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וקול התורה היוצא מביהמ"ד מהדהד למרחקים.

זאת מלבד כמובן מניניי התפילה המתקיימים כאן תמידין כסדרן, כשבשבת קודש מלבד המניינים הרגילים, מתקיים גם מנין פלג-המנחה בקבלת שבת, בקיץ ובחורף, ומנין שחרית עם הנץ החמה - תפילה ברוב-עם, בכוח בשמחה ובהתלהבות, עם קידושא-רבה וסיפורי מעשיות לאחריו, מנין שעליו מופקד הרה"ח ר' דוד נהוראי.

כן נודעת כאן הפעילות המבורכת של הארגון "חסדי נתן" לצעירי

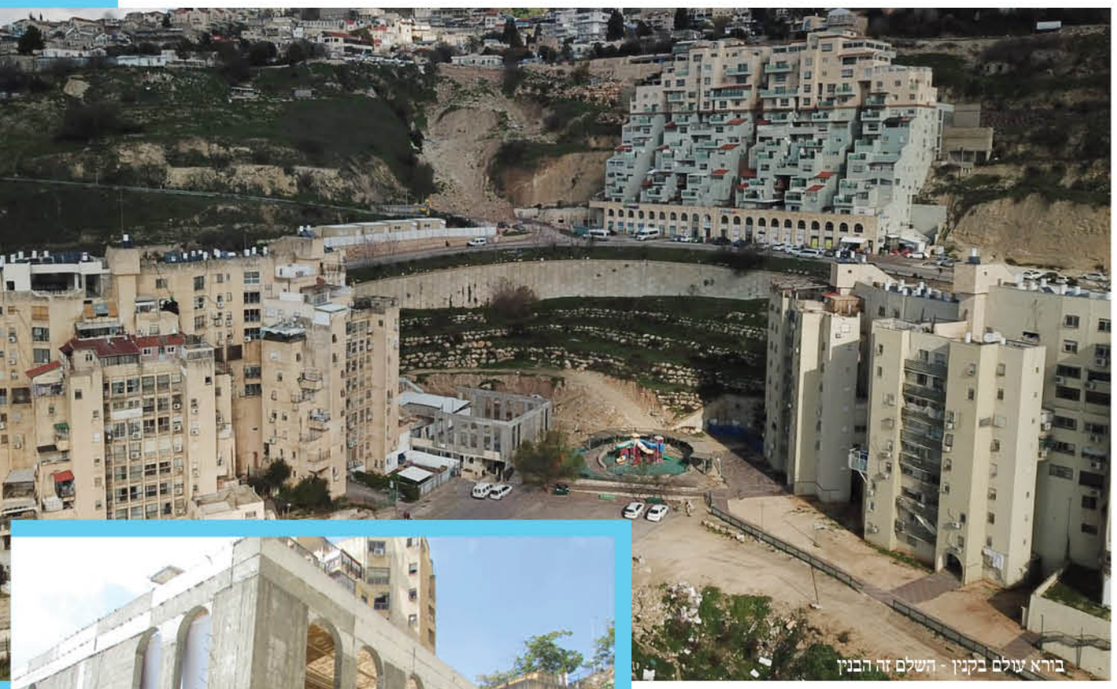

בירא עולם בקנין - השלם זה הבנין

הצאן, חברת-תהלים, אבות ובנים, ועוד.

למעשה ניתן לומר, כי ביהכנ"ס פאר-הנצח הוא 'אביהם' של כל בתי כנסיות ברסלב האחרים הפזורים בשכונות הדרום, כאשר הגבאים המסורים בטובת עינם ולבם סייעו להקמת אותם בתי כנסת ועומדים לעזרתם בכל המתבקש, אם זה בהשאלת ספרי-תורה וכדומה. ובסעודות ההילולא דרבינו הק' ומוהרנ"ת, מתקבצים לכאן רבים ממתפללי שאר בתי הכנסיות באזור: היכל מוהר"ן, היכל הבעש"ט, אור הצדיק, ברסלב גני-הדר ועוד.

בשנים האחרונות הגיע להתגורר בשכונה הרה"ח ר' חיים זילברמן, מזקני אנ"ש, ואת מקום תפילתו קבע בבית הכנסת. ר' חיים, יהודי מלא שמחה ולבביות, הוא פה מפיק מרגליות ואוצר בלום ושופע של שיחות קודש וסיפורים ועובדות נפלאים מרבינו הק' ותלמידיו, ואנ"ש זוכים לעתים קרובות להתענג על אמרי פיו המשמחי לב.

השלם זה הבנין

לאחרונה - עם התרבות הציבור היקר לומדי ומתפללי ביהמ"ד, עד שבשבת קודש נעשה המקום צר מהכיל את הקהל הרב המונה מאות איש כ"י - אזרו הגבאים המסורים חלציהם לכונן ולהרחיב את בית ה' בקומה העליונה. "כמו שהזכרנו", מציין ר' נחמן, "זו היתה התוכנית הראשונית בעת הרחבת בית המדרש, אלא שאז נבצר מאתנו לעשות זאת עקב המניעות השונות, כיום ב"ה סרו המניעות וב"ה זכינו להתחיל את בניית הקומה העליונה, אלא שעקב ההוצאות העצומות והיות ששום נגיד או תורם לא לקח על עצמו את ההוצאות הכבירות - כל הבניה התחילה עם חובות, ובעיקר הרצונות של אנ"ש היקרים - הם שבנו את בית הכנסת. התרומות החודשיות מצדם מופנות להחזקה השוטפת, והעדר הממון גרם להפסקת הבניה. לכן יוצאים עתה הגבאים בקריאה נרגשת ויוצאת דופן אל כל מי שענין רבינו הקדוש קרוב ללבו וחפץ להרחיב את גבולות הקדושה ולפאר ולרומם שם הצדיק, לבוא לעזרת ה' בגיבורים, להוזיל מהונו ולקחת חלק נצחי במצוה חשובה זו, עליה כותב מורנו רבי נתן:

"בפרט צדקה שנותנין בשביל בנין בית המדרש, שהיא צדקה המתקיימת ביותר, כמו שפירש רש"י על פסוק ומי אוהב בהמון לא תבואה וכו' " (ליקוטי הלכות מנחה ז, יג).

ודבריו הקדושים של גאון עוזנו עומדים חיים לנגד עינינו "...כי עדיין אנו צריכין ישועות גדולות ורחמים רבים, לזכות לגמור הבנין הנורא הזה. ועתה עיקר המניעה מחמת ממון" (עלים לתרופה, מכתבי מוהרנ"ת).

"כי לא דבר ריק הוא בנין הקדוש שלנו, כי הוא זכות הרבים לדורות לנצח, אשר אי אפשר לשער כלל עד היכן זכות המצוה דרבים הזאת מגיע, עד אין סוף ואין תכלית. אשרי מי שיסייע בזה בסיוע שיש בו ממש כפי ברכת ה' וכפי לבו הטוב, כפום מה דמשער בלביה גדולת אדמו"ר הקדוש והנורא מאוד, זצוק"ל" (עלים לתרופה תנז). ■

תודות: להר"ר ישראל מאיר בוסקילה,
ולהר"ר משה נחמן רביבו הי"ו

היכל מוהרנ"ת

היכל בית המדרש מבחוץ

ביומא דהילולא של מוהרנ"ת זיע"א נחנך בית המדרש החדש היכל מוהרנ"ת שהוקם בסמוך לציון בעשרות מניני תפלה, והכנסת אורחים עבור למעלה מאלף האורחים שהגיעו מכל רחבי העולם

מ. אומינר

עשרה בטבת

בעיירה ברסלב, שעת בוקר מוקדמת. זה עתה הסתיימה תפלת שחרית כותיקין בבית המדרש היכל מוהרנ"ת בהשתתפות אברכים חשובים מבית שמש שהגיעו במיוחד לכבוד ההילולא. המתפללים עלו שוב לציון מוהרנ"ת לברכת פרידה, וההר כולו שב להתעטף בדממה הקדומה האופפת אותו.

כשהאופק כולו הנשקף היטיב מהציון מכורבל במעטה לבן, האוירה מזכירה את יום כיפור. והרי כך התבטא מוהרנ"ת זי"ע 'הענין של רבינו הק' הוא ר"ה והענין שלי הוא יום כיפור'.

גבאי בית המדרש עומד במעלה המדריגות ומקבל בברכה את הרה"ח ר' יצחק קנניג שליט"א מצפת העולה לאטו בגרם המדריגות בליווי בנו, ההליכה קשה עליו. היה מן הראוי לתמוה מהי מסירות הנפש הזאת להגיע לכאן בקור העז בשעת בוקר מוקדמת זו, מן הסתם אף הוא קשור בעבותות אהבה והכרת הטוב למוהרנ"ת מהרהר הגבאי בלבו, לאחר שהספיק להבין לנפשם של הבאים הנה בכל ימות השנה ובפרט ביום זה. שקית הטלית ותפילין שתחת ידיהם מעיד כי עדיין לא התפללו שחרית, בעוד רבע שעה מתחילים הודו במנין השני מבשר הגבאי לאורחים המופתעים שתכננו להתפלל בחדר הכהנים הקטן הסמוך לציון.

הם מביטים על מבנה בית המדרש שנראה כאילו נפל מן השמים, נכנסים לתוכו ומופתעים לגלות בית מדרש מרווח ומוסק היטיב, ארון קודש מפואר שעדיין לא הושלמה פרוכתו ניצב בחזיתו, בימת עץ מחוטבת במרכזו, ליד הקיר ארון ספרים זמני עמוס בליקוטי הלכות וסידורים, ומנין מאנ"ש המתכוננים לפתוח בתפלת שחרית.

מחזה זה שב ונשנה לאורך כל ההילולא. האורחים הרבים - שהורגלו לשוב על עקבותיהם לאחר שעה של תפלה בציון כשהם נאלצים לפנות את מקומם לטובת

סעודת ההילולא בבית המדרש

נפשם קשורה בנפשו

השנה מתבשרים אנ"ש כי יש שבר בברסלב. מהיום ניתן להגיע להילולא של מוהרנ"ת, ואף ללון שם, לטבול במקוה החם, לסעוד סעודה ראויה לשמה, ופשוט לשבת כל הלילה של ההילולא או חלקו בבית המדרש החדש שמזכיר את בית מדרש הבעש"ט במז'יבוז' ולהגות בליקוטי הלכות וליקוטי תפלות, כאותו הלך במדבר המתענג על שתיית מים קרים היישר מהנביעה.

לכאורה מה יכול לגרום לאדם מן הישוב להיטלטל בדרכים לא דרכים בין גבעות השלג העוטרים את הכבישים המלאים במהמורות עד אל מחוץ לעיירה העתיקה אי שם על שפתו של נהר הבוג הקפוא, ולטפס במעלה המדריגות המחליקות כשידיו העטויות כפפות מחזיקות במעקה בניסיון לצלוח את הדרך ללא החלקה.

שאלה זו נשאלה זה מכבר הרבה לפני שנוסדו ונבנו במקום בית המדרש והמקוה, חדרי האירוח והמסעדה, כשבמקום היו רק חדר הכהנים הקטן והאוהל של הציון הסמוך לו ששטחו מתחלק בין גברים לנשים, בנוסף היו גם ליד החניה שני חדרי שירותים וחדר תה ששני אנשים יכולים לשהות בו ביחד, כל אלו בזכותו של הר"ר ישראל מאיר גבאי הי"ו שאף בנה את המדריגות לציון, כשלפני זה כמעט ולא היה אפשרי להגיע לציון הק' במורד בית הקברות המושלג.

אני הקטן הייתי שם לפני שנה ולפני שנתיים ואף לפני עשרה שנים, לא לבד הייתי, בשקט בשקט הופיעו אנשיו של מוהרנ"ת כשקשה לזהותם בתוך הקוטשמע והצעיף העוטפים אותם עד לעינים, רק בתוך אוהל הציון הרשו לעצמם לתלוש את

מעלה הדרך לציון מוהרנ"ת

הכפפות מהידים לפתוח את המעיל הכבד ולתת לדמעות ההתרגשות לעשות את דרכם על האבן הלבנה ששמו של מוהרנ"ת חקוק עליה.

שם שאומר עבורם הכל. שם שהעניק להם הזדמנות כשהכל היה נראה לאחר יאוש. שמו של התלמיד המסור שאילולא הוא לא היה נשאר עלה אחד מכל תורותיו עצותיו ושיחותיו של הנחל נובע מקור חכמה. שם של צדיק שהיה תושב העיירה ופחד ללכת למקוה ולבית הכנסת פן יבולע לו על ידי המתנגדים שהתנכלו לחייו ולחיי משפחתו.

צדיק קדוש שהובל למעצר לקול צהלת מאות מתנגדים משולהבים, כשפניו הטהורות קורנות אור ומחשבתו מרחפת אל השנים העתידות כשיאמרו חלפו כבר ארבעים שנה מהסתלקותו של ר' נתן, כשספריו ותפלותיו יכבשו אלפי לבבות הומים.

אחד מאלו שספרי הליקוטי הלכות הם החמצן של נשמתו שולף מאמתחתו את הכרך השמיני של הספר, ומבקש בצניעות מהקהל לעשות סיום על כל הליקוטי הלכות.

בעל מעלות עליונות מופלאות היה מוהרנ"ת זי"ע, רבינו הק' העיד עליו שכשהוא מביט על עץ הוא יודע לומר בהבטה אחת כמה עלים יש לו לעץ.

לשהות עוד ועוד בצילו של מוהרנ"ת ביום גדול זה.

הנהלת בית המדרש העמידה לרשות המתפללים מזונות ושתיה, ואף תבשיל חם להחיות את נפשם לאורך כל הלילה עד עלות השחר.

צוות מיוחד שקד על צרכי האורחים, גויים מקומיים נראו במעלה ההר כשהם בעודו בחור צעיר נלקח לחתן אצל הגאון הגדול ר' דוד צבי אויערבך זצ"ל ששמונים עיירות באוקראינה היו נתונים למרותו, תפקיד שהמתין לו למוהרנ"ת לרשת אותו.

בשנות העשרים המוקדמות כבר כתב חלק מהספר "קדושת לוי" עבור רבו ומורו הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, ספר שעד היום הוגים בו אלפי חסידים ואנשי מעשה. לו נוטל היה את שרביט הרבנות בידו או מתעטר בנזר האדמורו"ת היה נהנה מכבוד מלכים בין כל שדרות העם, אלא שצדיק זה ויתר על כל הגדולה הממתינה לו, והתבטל לגמרי מול גדולת רבינו הק' זיע"א שהטיל עליו את המשימה הקדושה לחזק ולאמץ את כל שבורי הלב ולהחיותם בשבעה משיבי טעם, ולגלות לכל העולם כי לא יכבה נרו לעולם ועד, כשהוא סובל בתמורה בזיונות ורדיפות גירוש ועניות.

עדיין זכור לאנ"ש כיצד היה הרה"ח ר' שמואל שפירא זצ"ל נוהג לכנות את מוהרנ"ת בתואר "ידיד נפשנו", ומי אינו רוצה להשתתף בהילולא של ידיד נפשו.

הטיב לבטאות את התחושה אותו יהודי מחו"ל שפגשתיו במקום לפני מספר שנים בעיצומו של חמשה עשר בשבט ניכר היה שהוא שרוי בשמחה עילאית, וכשציינתי בפניו שהיום חל יום ההולדת של מוהרנ"ת, השיב לי כי היום חל גם יום הולדתו ויום הולדתם של אלפי יהודים שנולדו מחדש לחיים של שמחה והתחזקות בזכות מוהרנ"ת.

אך טבעי הוא לפגוש בציונו הק' באותם יהודים שחייבים לו את חייהם כשהם מתאמצים לטפס במעלה ההר רק כדי לומר למוהרנ"ת: "תודה"!

נושאים דליי מים לעבר בית המדרש שעדיין לא הותקנה בו צנרת לצורך נטילת ידים, חבילות של נייר ניגוב פוזרו בכל הנקודות לרווחת הבאים.

בתפילה בציון מוהרנ"ת ביום ההילולא

נחלי דמעות נשפכים באוהל הקדוש כשהלבבות נפתחים עם הליקוטי תפלות של מוהרנ"ת, רק מתחילים לקרוא שורה ושתיים ונתקלים בליבו הרחום של רבי נתן, בהשתתפותו האמיתית והכנה בצערה של נשמתינו כשהוא מליץ טוב עבור כל אחד ופורט על נימי הנפש הנסתרים ביותר

אף מקוה חם עמד לרשות המתפללים, והיו אף עשרות מאושרים שזכו ללון במקום בצימרים שלמרגלות בית המדרש.

במשך כל הלילה לא פסק זרם הבאים לברסלב, אנשים נשים וטף מילאו את המדריגות כסרט נע, אלו עולים ומטפסים כשהם עטופים היטיב מפני הקור, ולעומתם יורדים עשרות אחרים שעמדו צפופים בתוך החום השורר באוהל ונהנים לנשום קצת אויר נקי.

גל הפוקדים את המקום שב ונתחדש בצהרי היום, כשלמרות התענית עשו מאות רבות את דרכם לברסלב בעשרות אוטובוסים וטנדרים שמילאו את החניה. סעודת הילולא רבתי נערכה בליל ההילולא על ידי הר"ר יצחק מזרחי הי"ו המחזיק זה כמה שנים במנהגו לערוך סעודת הילולא במקום, אלא שבמקום השולחן הבודד שבהיכל הכהנים נערכו השנה שולחנות למלוא אורכו של בית המדרש ועשרות מאנ"ש סעדו את ליבם בסעודה דשנה כשהם משוחחים ביניהם בגדולת מוהרנ"ת ודבריו המתוקים המחיים כל נפש שוקקה.

בו בזמן הכינו גבאי בית המדרש בר עשיר עם מרק חם, מזונות, פירות ושתיה, לכל באי המקום.

ואילו במוצאי הצום כשהצפיפות בבית המדרש גרמה לרבים לעמוד בחוץ, מיד עם סיום תפלת מעריב נערכו שולחנות עמוסים בכל טוב.

במודעות שנתלו במקום הביעה הנהלת בית המדרש את תודתה לכל התורמים את המזון להכנסת אורחים, כשלכבוד בית המדרש החדש הפכה הסעודה הסמלית להכנסת אורחים רבתי לקהל הגדול.

הארכנו בתיאורים משום שבמדבר השממה ששרר במקום לאורך עשרות שנים הרגישו הותיקים כיצד מתקיים במקום הפסוק "ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים".

לעומת זאת את ההתעוררות ששררה במקום ואוירת ההיטהרות והרהורי התשובה שזוכים להם אצל ציון מוהרנ"ת כל השנה ובפרט ביומא דהילולא דיליה, אלו הם דברים שקשה לתאר ולהעלות על הכתב אלא כל אחד מרגיש לפי ענינו כל חד כפום מה דמשער בליביה.

נחלי דמעות נשפכים באוהל הקדוש כשהלבבות נפתחים עם הליקוטי תפלות של מוהרנ"ת, רק מתחילים לקרוא שורה ושתיים ונתקלים בליבו הרחום של רבי נתן, בהשתתפותו האמיתית והכנה בצערה של נשמתינו כשהוא מליץ טוב עבור כל אחד ופורט על נימי הנפש הנסתרים ביותר.

אתה עומד כאן בארבע אמותיו של רבי נתן וקורא לפניו מה שכתב עבורך, הדמעות לא ממתינות אלא קולחים הישר על דפי הספר המשומש ומשם ישר אל הציון הק', כאותו תינוק המתמוגג בבכי על חיק אמו. אנחות עמוקות פורצות מכל הכיוונים, וצעקות של ממש מתגלגלות במורד ההר כמבקשות לטבול בנהר הבוג הזך.

בפתחו של בית המדרש החדש בתוך חבית מאולתרת ערכו חבורת בחורים מאנ"ש הדלקה רבתי, כשלאורם של

התוועדות ביום ההילולא בבית המדרש

מנייני תפילה בבית המדרש ביום ההילולא

לשונות האש שרו בדביקות "אין ברסלב ברענט א פייער...", בחורים אלו שהו במקום לאורך כל ההילולא ונתנו ידם במסירות לשירות הקהל הקדוש.

ותיקון גדול עשו שם, כשלאורך כל ההילולא הוחלפו מקומות התפלה באוהל בין הגברים לנשים, האנשים נכנסו בדלת הצדדית שמשמשת לאורך כל השנה את עזרת הנשים כך שעמד לרשותם החלק המרווח יותר. גבאי בית המדרש אף דאגו לרכוש כסאות חדשים לאוהל לרווחת המתפללים.

החידה הגדולה היתה ונשארה מה גרם השנה לכמות האדירה של המשתטחים במקום, כשדבר בית המדרש החדש לא הובא מראש לידיעת הציבור. חידה זו היתה נושא לשיחה בין העסקנים שמצאו את עצמם בערבו של יום מסכמים את ההילולא - אין זאת אלא ענין שמיימי שגרם השנה לקהל הענק להגיע למקום, בדיוק ביום בו נחנך בית המדרש. אחד מיקירי אנ"ש שנכח בשיחה ציין כי על מוהרנ"ת נאמר "פני יהושע כפני לבנה", וכמו הלבנה הנסתרת לילות שלמים ולפתע מגיחה במלא תפארתה ומאירה את העולם באור יקרות, כך הוא מוהרנ"ת וציונו הקדוש שלאחר שנים שהיו נעלמים מעיני הקהל, זרח בחושך אור לישרים והמונים באו למקום לבקש ולחפש אחר רוח קודשו של רבינו הק' השמורים באוצרותיו של התלמיד הגדול.■

תוכו רצוף אהבה

ארון הקודש המפואר בהיכל בית המדרש

בית המדרש היכל מוהרנ"ת הוקם ונבנה על ידי מסירות נפשם של יחידים הקשורים בנפשם למקום.

זה כמה שנים שענין בית המדרש מעסיק אברכים חשובים מאנ"ש שכלתה נפשם לשהות בצילו של מוהרנ"ת בישוב הדעת, ללמוד את ספריו הקדושים ולהשתפך בתפילותיו הזכות אצל מקום גניזתו.

את המגרש עליו נבנה בית הכנסת וכן חלק הארי מהוצאות הבניה תרם בעל המקום לכבודו של מוהרנ"ת, הוא אף הקים את הצימרים הסמוכים וייסד את המקוה, כשמנצחים על המלאכה מהצד ההלכתי האברכים החשובים הר"ר שמואל ב"ר יעקב ליב שפירא הי"ו והר"ר יוסף גולדברגר הי"ו.

הר"ר אפרים פפר מלונדון הרים תרומה חשובה עבור בניית עזרת נשים לעילוי נשמת זוגתו הצדקנית שעזרת הנשים יקרא על שמה "אוהל שרה", הגבאים מקווים להשלים את בניית עזרת הנשים בקרוב כשישיגו את הסך הדרוש להשלמתו, משפחת וזאנה החשובה תרמה את ארון הקודש והבימה.

קשיים רבים עמדו בדרכם של מייסדי בית המדרש, כפי שכל ענייני רבינו הקדוש נתקלים במניעות וקשיים, תלאות רבות מצאו אותם. היו ימים שכל ענין בית המדרש היה נראה כמו חלום בלתי ניתן למימוש, אך עם הרבה מסירות ויותר מקורטוב של עקשנות קם מבנה בית המדרש וזכה כבר למלאות את ייעודו. מנין גדול התקיים במקום כבר ביום הכיפורים יומו הגדול של מוהרנ"ת, שגימטריא של שמו הוא "חנון המרבה לסלוח" שלשה תיבות עליהם חזר שוב ושוב בשעת הסתלקותו כפי שמציין ר' אברהם ב"ר נחמן בשם אביו ר' נחמן מטולטשין.

ועתה המה בית המדרש לאורך כל ההילולא, משעת חצות היום התקיימו במקום ברציפות מניני מנחה עם קריאת ויחל, ועד שעה מאוחרת בערבו של יום ישבו מכונסים עשרות אברכים מאנ"ש בהיכל בית המדרש כשהם מתחממים לאורו של בעל ההילולא.

הנהלת בית המדרש קוראת בזאת לכל הרוצה ליטול חלק בבנין של קדושה זה להציב לעצמו וליקיריו יד ושם במקום על ידי תרומת דבר מסוים שיונצח על שמו. דרושים תורמים לחימום ומיזוג, סיום העזרת נשים, גימור פנימי וחיצוני, שולחנות וספסלים, ש"ס ושאר ספרים. המעונין לתרום יפנה להנהלת בית המדרש: הר"ר שמואל שפירא - 380-505832168, הר"ר יוסף גולדברגר - 380-981104765, הר"ר משה יוסף גאלשעווסקי - 44-7917876877.

בס"ד

ביום י"ח שבט
חסידי ברסלב די בכל אתר ואתר

מתחדשים

בלימוד **ה'דף היומי'** בספר
הקדוש **"ליקוטי הלכות"**

ומתחילים יחד את חלק
"אבן העזר"

זה הזמן להתחדש ולהצטרף להמוני התלמידים
הלומדים יום יום את ה'דף היומי' ומחיים את
עצמם בדיבוריו הקדושים העמוקים הנעימים
והמתוקים של התלמיד הגדול מוהרנ"ת זי"ע

...וּמֵעַתָּה תִּהְיֶה רָגִיל לְשִׂיחַ עַל הַסְּפָרִים שֶׁחִנַּנִי ה' לְחַדֵּשׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהֵם סִפְרֵי לִקּוּטֵי הֲלָכוֹת, וְתִסְתַּכֵּל בָּהֶם בְּכָל יוֹם וּבְכָל עֵת, וּבְפָרָט הַהֲלָכוֹת שֶׁכָּתַבְתִּי בְּסָמוּךְ, בַּשָּׁנִים הַסְּמוּכִים, וְלַה' הַתִּקְוָה, שֶׁיּוֹעִילוּ לְךָ הַרְבֵּה..

(עלים לתרופה תל"ג)